

41. Keskiviikkona 21 päivänä huhtikuuta 1993

kello 14.15

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

esitellään valtioneuvoston kulttuuripoliittinen selonteko..... 949

Pöydällepanoa varten esitellään:

1) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksestä Kansainvälisen Itämeren kalastuskomission suositusten voimaansaattamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 213/1992 vp)..... 1042

2) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5 hallituksen esityksestä kalastusvakuutusyhdistyksistä annetun lain 2 ja 5 §:n muuttamisesta (HE 214/1992 vp) ..,

3) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 6 hallituksen esityksestä laiksi kalastuslain 6 §:n muuttamisesta (HE 301/1992 vp) ,,

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä edustajat Aho E., Alho, Aula, Dromberg, Hassi, Huuhtanen, Häkämies, Jäätteenmäki, Kääriäinen, Laakkonen, Lahti-Nuut-

tila, Laivoranta, Lax, Lehtosaari, Lipponen, Mäkipää, Perho-Santala, Pietikäinen S., Polvi, Pykäläinen, Ranta, Rauramo, Salolainen, Tenkilä, Turunen, Ukkola, Uosukainen, Urpilainen ja Zyskowitz.

S.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuvat edustajat Stenius-Kaukonen, Suhonen, Mäkelä, Helle, Luukkainen, Polvinen, Biaudet, Jääskeläinen, Rask, Takala, Virrankoski, Ollila, Hautala, Rimmi, Korva, Liikkanen, Toivonen, Paloheimo, Kuittinen, Ala-Nissilä, Seppänen, Taina, Nordman, Kankaanniemi ja Kempainen.

Valtioneuvoston kulttuuripoliittinen selonteko

Toinen varapuhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään tämän päivän ensimmäisessä istunnossa tähän istuntoon pöydälle pantu valtioneuvoston kulttuuripoliittinen selonteko. Valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n 3 momenttiin viitaten puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ministeri Isohookana - Asunmaa: Arvoisa puhemies! Äkipäätään voisi ajatella, että kulttuuripoliittisen selonteon antaminen ei voisi sattua onnettomampaan ajankohtaan. Valtion ja kuntien säästötoimet ravistelevat pahoin kaikkia aloja eikä vähiten juuri kulttuuria. Olimme tottuneet lihaviin vuosiin ja siihen, että sekä valtion budjettivarat että veikkausvoittovarot taiteen ja kulttuurin tukemiseen jatkuvasti lisääntyivät. Tänäpä tilanne on toinen.

Eduskunta edellytti viime joulukuussa kauko- viisaasti tätä selontekoa hyväksyessään kulttuuritoimintalain muutoksen, jossa veikkausvoittovaroja käytetään lakisääteisten valtionosuusmenojen rahoittamiseen. Niinpä voinkin todeta,

että parempaan ajankohtaan kuin juuri nyt hallituksen selonteko ei voi osua. Lama-Suomessa on meneillään kulttuurimuutos. Kansakunnan päätöksentekijöistä niin valtionhallinnon kuin kunnallishallinnonkin piirissä riippuu ratkaisevasti se, mihin suuntaan kulttuurimuutos kulkee. Mielestäni vaihtoehtoja on täsmälleen kaksi: Suomalainen yhteiskunta joko jäykistyy ja kipsautuu rakenneongelmiinsa tai se nopeasti uusiutuu ja korjaa vanhentuneita rakenteitaan.

Itse kunkin kulttuurintaju joutuu nyt vaa-kaan. Jokainen yhteiskunnassa tehtävä ratkaisu on kulttuurinen. Olen ikäväkseni havainnut, että liki kaikilla hallinnon tasoilla paljastuu, kuinka kulttuurimyrönteisyys on ollut taloudellisesti hyvien vuosien pintakuorrutusta. Toisaalta kansalaiset, oman elämänsä päätöksentekijät, todistavat yllättäen, että kulttuurin tarve on totta ja pysyvää, ei mitään pintakiiltoa. Kirjastojen käyttö on koko ajan lisääntynyt, omaehtoinen harrastustoiminta voimistuu jne. Tämä kaikki johtaa päättelemään, että harjoitettaessa valtion ja kuntien sisällä lamahenkistä päätöksentekoa on vieraannuttu kauas kansalaisten todellisista tarpeista. Juuri nyt on satsattava kulttuuriin.

Kulttuuriin panostaminen ei tarkoita vain rahallista panostusta. Toki sitäkin tarvitaan. Mutta kansantalouden ja kunnallistalouden puitteissa kysymys on marginaalisista rahasummista. Ennen muuta on tehtävä tilaa kulttuurisille toiminnoille, voimistettava kansalaisten mahdollisuuksia aktiiviseen kulttuuritoimintaan purkamalla jäykkiä rakenteita.

Arvoisa puhemies! Nyt annettava kulttuuripoliittinen selonteko on lähtökohdiltaan yhtä aikaa laaja ja rajattu. Se on laaja sen vuoksi, että kulttuuri ymmärretään siinä kattavasti osana kaikkea yhteiskuntaelämää. Kulttuurin kautta kohotamme osaamisen tasoa, luovuutta ja laatua. Kulttuurin kautta madallamme raja-aitoja ja rakennamme arvomme ja säilytämme yhteiskunnan uudistumiskyvyn. Samalla selonteko on rajattu, koska se keskittyy tarkastelemaan kulttuurin opetusministeriön hallinnonalan kautta.

Kokonaisvaltaisuus ja rajuus ovat osa esityksen kehyksiä. Selonteon tietoisena pyrkimyksenä on ollut myös nähdä riittävän hyvin eteenpäin mutta yhtä aikaa myös menneeseen. Vain historian kautta ymmärrämme nykyisyyden haasteet. Esimerkiksi tällä hetkellä hyvin ajankohtainen keskustelu kulttuurin tuloksista ja laadusta on sävyltään uusi ja aiempaa kovempi. Käsitakseni mukaan tulosten ja laadun arviointi on kuitenkin mahdollinen vain historian ja tradition kaut-

ta. Vain niiden kautta kiteytyvät arvot yhteiskuntaelämän kaikilla lohkoilla. Arvot muodostavat askelmat siinä portaikossa, jonka rakennamme tulevaisuuden yhteiskuntaan.

Kaikilla meillä tämän päivän päättäjillä on vastuu siitä, että lapsillamme säilyy oikeus omaan tulevaisuuteensa, mahdollisuus sellaiseen maailmaan, jota me tänä päivänä emme ehkä vielä näe. Siksi tulevaisuuden yhteiskunnan kulttuurin keskeinen lähtökohta on vastuu ympäristöstämme. Vain ekologisesti kestävä kehityksen kautta muu kulttuurikehitys on mahdollinen. Selonteossa esitetyistä valtion tehtävistä kulttuuripolitiikassa se on hyvin tärkeä. Eräänä alkuaskeleena kohti parempaa ympäristöä voi olla suomalaisen miljöön kokonaisuutta koulutuksessa selvittänyt opetusministeriön toimikunta, joka tämän kevään aikana esittää teesinsä uuden kokonaisvaltaisen miljöörakentamisen periaatteista.

Kulttuurista huolehtiminen on sijoittamista tulevaisuuteen. Tänäkin tehdyt sijoitukset siihen ovat osa huomisen henkistä infrastruktuuria, sitä kudosta, joka luo edellytyksiä kokonaisuuk-sien ymmärtämiselle ja luovuudelle yhteiskunnassa Suomalainen yhteiskunta elää vakavaa murroskautta, ja kulttuuri on selviytymisstrategia, joka avaa sopeutumisen muutoksiin.

Selonteossa käsitellään kulttuuripolitiikan keskeisiä välineitä: lainsäädäntöä, kulttuurimäärärahoja ja kulttuurihallintoa. Kaikkien näiden ohjausjärjestelmien käyttö kulttuuripolitiikan välineinä on muuttumassa vastaamaan entistä paremmin aikamme tarpeita. Yksityiskohtaista ja ohjaavaa lainsäädäntöä ja normeja puretaan, kulttuurimäärärahojen ohjausvaltaa on siirretty kuntiin ja kulttuurihallintoa kehitetään toimimaan joustavasti kansalaisten ehdoilla. Valtion rooli muuttuu yhä enemmän kohti informaatio-ohjausta, vuorovaikutusta ja tiedon välittämistä ja yleistä seurantaa.

Kulttuurin hyvinvointivaltion rakenteiden kasvu viime vuosikymmenen merkityksessä ja laajuudessa ei enää pitkään aikaan ole näköpiirissä. Samalla kulttuurin alalla markkinatalouden osuus tulee näkymään aiempaa enemmän. Kaupallisen ja ei-kaupallisen kulttuurin raja on yhä useammin kuin veteen piirretty viiva, ja kulttuurilla sekä kulttuurituotteilla on yhä kansainvälisemmät markkinat.

Viime aikoina on tullut tutuksi sanoa, että 1980-luvulla opimme elämään automaattisen kasvun aikaa. Samaan hengenvetoon todetaan, että kasvun aika on nyt ohi. Eri yhteyksissä on

puhuttu kulttuurin uudarwinismista, jonka mukaan niukkuudella rikastutetaan kulttuuria, kun otetaan löysät pois. Minun on sanottava, että itse en jaksaa ymmärtää tämän kaltaista päättelyä. On luonnollista ja oikeudenmukaista, että opetusministeriön hallinnonala osallistuu kansakunnan säästötalkoisiin, mutta yhtä luonnollista on myös, että opetus, sivistys ja tutkimus ovat tulevaisuuden yhä erikoistuneemman yhteiskunnan elinehto.

Käsitykseni on, että julkisen tuen tasapuolinen vähentäminen on yksinomaan näennäisen tasapuolista. Valtion kulttuurimäärärahat ovat viime vuosina olleet keskimäärin 2,3 miljardia markkaa. Määrä on noin 1,4 prosenttia valtion koko talousarviosta. Näen tämän erittäin tuottavana sijoituksena koko kansakunnan hyvinvointiin. Juustohöyläajattelu ei ajan pitkään kulttuurissa toimi. Siksi haluan haastaa keskustelua juuri kulttuurin arvoista, valinnoista ja painotuksista. Toivon keskustelua siitä, minkälaiset kulttuurin perusoikeudet tällä vuosikymmenellä kansalaisilla tulisi olla.

Hallituksen kulttuuripoliittisen selonteon mukaan elinvoimainen kulttuuri on valtion ja kuntien yhteinen tavoite. Tämä yhteisvastuullisuus on nyt polttavan ajankohtainen. Kun suomalaisen yhteiskunnan materiaaliset voimavarat kulttuurielämän tukemiseen ovat rajalliset — henkiset voimavarat sen sijaan ovat rajattomat — ja kun näyttää siltä, että voimavarat ovat kaikilla aloilla edelleen vähenemässä, on keskeistä, että varat suunnataan oikealla tavalla ja että valtion ja kuntien toimenpiteet viisaasti koordinoidaan keskenään.

Valtionosuuslainsäädäntö on antanut kunnille uuden kulttuuripoliittisen roolin, koska todellinen päätösvalta on nyt kunnissa. Uudistus on ollut voimassa vasta runsaat kolme kuukautta. On selvää, että vasta muutaman viikon kokemusten jälkeen ei yleiskuvaa tilanteesta ole käytettävissämme. Kuitenkin jo nyt tiedetään, että kulttuurille tarkoitettujen valtionosuudet eivät ole aina päätyneet kulttuurille. Useat kunnat ovat karsineet esimerkiksi kirjastomäärärahoja kovalla kädellä. Tällainen kehitys näivettää kulttuurin toteutumisen mahdollisuuksia. Toivonkin kunnallisessa itsehallinnossa mukana olevilta kulttuuritahtoa ja kansallisen sivistyspolitiikan ensiarvoisuuden tunnustamista, siis päätöksentekijöiltä itseltään vaaditaan tietty kulttuurinen kompetenssi. Eduskunta velvoitti opetusministeriön tarkoin seuraamaan tilanteen kehitystä, ja niin on tarkoitus myös tehdä.

Kulttuurimäärärahojen jakautumisessa tulee tapahtumaan muutoksia ja eriytymistä kuntien kesken. Kuitenkin olisi tärkeätä, että nopeihin muutoksiin ja jyrkkiin tilanteen vaihdoksiin ei mentäisi. Hallituksen puolesta vakuutan, että julkinen valta tulee Suomessa nykyisessä tilanteessa sekä vastaisuudessa pitämään huolta kansallisen sivistyspolitiikan aineellisten perusedellytysten turvaamisesta.

Selviytyäksemme pienenä kielialueena meidän on välttämätöntä edelleen panostaa julkisia varoja kansalliseen sivistykseen. Kansainväliset esimerkit osoittavat, että kulttuurimäärärahoihin kiinnitetään tulevaisuuden turvaamisen kannalta lisääntyvää huomiota. Yhdysvalloissa uusi presidentti Clintonin hallitus on lisäämässä opetuksen ja tutkimuksen vuotuista panostusta. Myös Ranskassa ja Ruotsissa kulttuuripolitiikka on voimakas painopisteala.

Kulttuuripoliittiseen selontekoon sisältyy ohjelma valtion tehtäviksi kulttuuripolitiikan alueella. Ohjelman mukaan valtion tulee "luoda edellytykset kansallisen kulttuuripolitiikan sisältöjen ja rakenteiden kehittymiselle kansainvälistyvässä toimintaympäristössä". Tällä ymmärrän ensi sijassa sitä, että Euroopan taloudellisen yhdentymisprosessin edetessä kiinnitetään huomiota sen vaikutuksiin kulttuurin koko kentällä. Kulttuurituotteiden kansainvälisen levityksen edellytysten parantuessa pidetään huolta siitä, että Suomi ei ole vain vastaanottavana puolena vaan että tehokkaasti teemme työtä Suomen taiteen, muun kulttuurin ja urheilun yhteyksien kehittämiseksi kotimaassa ja ulkomailla. Tämä koskee aivan erityisesti audiovisuaalista kulttuuria: elokuvan, videoiden ja musiikin levitystä. Tässä työssä kansallisen yleisradioyhtiön vastuu on suuri. Olen sitä mieltä, että pohjoismaista tai peräti suomalaista satelliitin kautta välitettävää televisio-ohjelmaa koko Eurooppaan on ennakoluulottomasti harkittava.

Euroopan yhdentymiskehitys ei ole kulttuurin ja sivistyksen yhdenmukaistamista kasvottomaksi ja särmättömäksi eurolandiaksi. Se, joka näin luulee, on väärässä. Vain omaleimaisen suomalaisen, kansallisen vahvojen maakuntien kulttuurin avulla meillä on paikkamme Euroopan kulttuuriyhteisössä. Suomen nuoriso ja lapset ovat tässä uudessa kansainvälisyydessä avainasemassa, niin myös lasten- ja nuorisokulttuurin vahvistaminen.

Selonteon mukaan valtion tehtävänä on myös kehittää kulttuuripolitiikkaa koskevaa lainsäädäntöä. Kun meillä aikoinaan 60-luvulla luotiin

perusta nykyiselle taidehallinnolle, suomalaista mallia pidettiin kansainvälisesti hyvänä, jopa esikuvallisena. Meillä itsellämmekin on siitä paljon hyvää sanottavaa, mutta kehitys on osoittanut, että tiukka normitus voi johtaa haitallisiin seurauksiin. Kulttuurin kenttä on muuttunut merkittävästi. Nuoret ja uudet ajatukset, liikkuvuus, uuden etsintä eivät nykyisellään riittävästi pääse esiin. Tarvitsemme uudennaista, avarampaa ajattelua. Siksi myös hallinnon rakenteiden on oltava joustavat ja alttiina kulttuurin muutoksille.

Kulttuuripoliittisen lainsäädännön kehittämisessä tulee esiin myös ennakoimattomia tarpeita. Maassamme on ollut voimassa yli 20 vuotta lainsäädäntö kirjailijoille ja kääntäjille jaettavista apurahoista sillä perusteella, että kirjastoihin hankitaan heidän teoksiaan. Nämä apurahat on jaettu tähän asti kulttuuripoliittisin perustein. Tämä on merkinnyt maan luovalle kirjailijakunnalle olennaista tukea. Taiteellisten jakoperusteiden mukaan jaettuina nämä apurahat eivät ole verollisia. Järjestelmä on ollut hyvä, ja selonteossa ehdotetaan sen laajentamisen selvittämistä. Korkein hallinto-oikeus on äskettäin kuitenkin todennut tällaisen apurahan veronalaiseksi tuloksi. Kirjailijakunnalle ja suomalaiselle kirjallisuudelle uusi menetys olisi huomattava. On selvää, että tässä asiassa tarvitaan ripeästi poliittinen ratkaisu siten, että nämä apurahat pysyvät edelleen verovapaina.

Valtion tehtäväksi asetetaan edelleen keskeisten valtakunnallisten kulttuurilaitosten toimintaedellytysten turvaaminen. Erityistä huomiota opetusministeriö on kiinnittänyt Suomen Kansallisoppe-
ran luovan työn turvaamiseen oopperan uuden talon valmistuessa. Jo Suomi-kuvankin kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että kun uudella oopperalla on maksimaaliset kansainväliset odotukset, niiden lunastaminen varmistetaan myös taloudellisesti. Toisaalta on olennaista, että kansallisten päänäyttämöiden Suomen Kansallisteatterin, Helsingin Svenska Teaternin ja Tampereen Työväen Teatterin toimintaedellytykset turvataan.

Valtion tulee selonteon mukaan vastata myös taiteen korkea-asteen ammattikoulutuksesta. Viime vuosina on kiinnitetty erityistä huomiota taidekorkeakoulujen järjestelmän tiivistämiseen ja näiden korkeakoulujen toimintaedellytyksiin. Niille on hankittu uudet tilat. Taideteollinen korkeakoulu on sijoittunut erittäin sopiviin tiloihin Helsingin Arabian vanhoihin teollisuuskiinteistöihin, ja Teatterikorkeakoulu on nyt voitu

sijoittaa Kulttuuritalon tiloihin. Samalla kulttuurihistoriallinen suojelukohde on saatu hyödylliseen taidekäyttöön. Taiteen alan korkeakoulut ovat puolestaan vahvistaneet keskinäistä yhteistoimintaansa, ja myös uusia suunnitelmia on vireillä. Joitakin vuosia kestänyt epävarmuus on ohitse. Sekä Taideteollinen korkeakoulu että Teatterikorkeakoulu tekevät mitä intensiivisintä taidekasvatusta ja luovaa taiteellista työtä. Juuri taidekorkeakoulut ovat kiitettävällä tavalla kansainvälisyyden tulenkantajia.

Valtio huolehtii myös siitä, että yleissivistävä koulutus nimensä mukaisesti perustuu kulttuuriarvojen huomioon ottamiseen ja kunnioittamiseen. Hallitus on asettanut humanistis-yhteiskuntatieteellisen opetuksen komitean, jonka työ valmistuu kevään kuluessa. Se on jatkoa aikaisemmin toimineiden kieliohjelmakomitean ja matemaattis-luonnontieteellisen perussivistyksen komitean työlle. Tarkoituksena on arvioida, missä määrin humanistis-yhteiskuntatieteellinen opinalla on opetussuunnitelmissaan ottanut huomioon tämän hetken ja tulevaisuuden tarpeet.

Tänä keväänä valmistuu myös opetusministeriön asettaman ylioppilastutkinnon uudistamistoimikunnan työ. Toivon, että senkin näkemyksissä on kulttuuriarvojen sisällyttäminen uudistuvaan tutkintoon ilman raja-aitoja ja reviiriajat-
telua.

Valtio huolehtii myös erityisryhmien ja kulttuuristen vähemmistöjen kulttuuritarpeiden täyttämisestä ja kielellisestä moninaisuudesta. Tässä suhteessa Suomella on hyvät ja kansainvälisesti arvostetut perinteet. Suomen ruotsinkieliselle väestöosalle on taattu hyvät omakieliset sivistyspalvelut.

Den finlandssvenska kulturen är mångsidig och aktiv och utgör en omistlig del av hela vårt lands kultur. Den svenska utbildningen och de svenska institutionerna skapar förutsättningar för svensk kultur. Båda är det därför viktigt att slå vakt om.

I ett Europa där språkliga nationella och religiösa minoriteter förtrycks är den finländska modellen för kultur på landets båda officiella språk en god förebild. När trångsynt nationalism utgör det största hotet mot freden i vår världsdel borde vår finländska modell marknadsföras långt aktivare än hittills.

Saamelaisväestön opetuksellisista ja kielellisistä tarpeista pyritään pitämään huolta. (Ed. Lahti-Nuuttila: Pidetäänkö?) Erityisesti saamen-

kielisen oppimateriaalin tuottamiseen on nyt varattu riittävät määrärahat. Näillä näkymin voidaan arvioida, että saamenkielisen kulttuurin asema maassa on turvattu. Huomiota on kiinnitetty romaniväestön ja myös Suomen venäläisen väestön kulttuuritarpeisiin. Uusien pakolais- ja siirtolaisryhmien kulttuuristen tarpeiden tyydyttäminen tulee lähivuosina vaatimaan lisääntyvää huomiota.

Valtion tulee edistää yhteistyömuotojen kehittämistä kulttuurin avoimen rahoitusalueen ja vapaaehtoistyön kanssa. Erityisen tärkeää olisi,kin, että vastaisuudessa otettaisiin huomioon yritysten, kansalaisjärjestöjen ja kansalaisten sivistystoiminnalle annettava rahoitustuki verotuspolitiikan yhteydessä. Kansainvälisiä esikuviaakin tästä on käytettävissä. Samalla taiteilijapolitiikan tavoitteena on, että taiteilija voi entistä paremmin elää omalla työllään.

Arvonlisäveron soveltaminen täysimääräisenä on kohtalokasta useille kulttuurin osa-alueille. (Ed. Laine: Tosi on!) Siksi on välttämätöntä, että kulttuuri on erityisasemassa arvonlisäverotuksesta kohta päätettäessä. (Ed. Skinnari: Mitä hallitus tekee tässä asiassa?)

Keskeisin välittömästi kulttuurin rahoitukseen liittyvä kysymys on suhtautuminen veikkausvoittovaroihin. Lakisääteiset kulttuurin menot ovat nyt muuttamassa kulttuurin ja taitteen tuen kentän rakenteita. Aiemmin harkinnanvarainen tuki oli viesti mahdollisuudesta. Nyt se on yhä enemmän viesti mahdollisuuden puuttumisesta. Kuvataide, valokuva, elokuva, sarjakuva, taideteollisuus ja rakennustaide ovat taidemuotoja, joiden edistämistä mahdollistetaan pääosin harkinnanvaraisten veikkausvoittovarojen kautta.

Valtionosuusuudistus on monin tavoin merkki oikeasuuntaisesta kehityksestä. Nyt on tarkoin huolehdittava siitä, että uudistuksen tavoitteet eivät vesity samalla, kun järjestelmän ulkopuolisen taiteen ja muun kulttuurin kentän, urheilun ja nuorisotyön perusedellytykset turvataan. (Ed. Gustafsson: Onko tarkoitus lopettaa TUL? — Ed. Vähänäkki: Vaikkei se ole konkurssitilassakaan!) Kulttuurin uusi kasvu ja hyvinvointi rakennetaan ihmisten työllä kulttuurin sisältöjen kautta. Rakenteiden tehtävä on mahdollistaa kulttuurin kirjo. Tämän kokonaisuuden ymmärtäminen on kulttuuripolitiikan keskeinen haaste.

Arvoisa puhemies! Selonteosta nyt käytävä keskustelu ja siitä tehtävät konkreettiset johtopäätökset antavat ainutlaatuisen mahdollisuus-

den katsoa, millaista kulttuuripoliittikkaa eduskunta haluaa tukea.

Edustajat Stenius-Kaukonen, Suhonen ja Mäkelä merkitään läsnä oleviksi.

Ed. R y y n ä n e n : Arvoisa puhemies! Kulttuuripoliittinen selonteko täyttää tehtävänsä, jos se onnistuu herättämään uusia ajatuksia, rakentavaa keskustelua — ja edes jonkinlaisia toivon näköaloja.

Me kaikki kannamme syvää huolta taloudellisesta lamasta. Taloudellisen laman taustalla, rinnalla ja edellä kulkee kuitenkin henkinen lama. Nyt pitäisi olla huolissaan ennen muuta henkisestä lamasta. Taloudellista käännettä ei tapahdu ilman henkistä nousua. Suomi tarvitsee nyt luovaa voimaa ja rajat ylittävää ennakkoluottomuutta, ei typistettyä ahdasta politikointia.

Suomi on sivistyksen synnyttämä. Kansallinen herätys 1800-luvulla loi edellytykset valtiolliselle itsenäistymiselle. Kysymys oli nimenomaan koko kansan sivistystyöstä, edellytysten luomisesta kaikkien omalle henkiselle kasvulle. Juuri kansansivistys on ollut pienen kansakunnan tärkein voimavara itsenäisyyden vuosikymmeninä.

Sen merkitystä ei pidä vielääkään aliarvioida. Pienen kansakunnan on kyettävä saamaan koko luovuus- ja lahjakkuusvarantonsa käyttöön. Siksi sivistyspolitiikalla ja kulttuuripolitiikalla sen osana on tärkeä tehtävänsä myös nykyaikana.

Sivistyksen voimalla synnytetty maa tarvitsee juuri nyt rakennuspuikseen kulttuuria eli sitä toimintojen, arvojen, muotojen ja symbolien kokonaisuutta, jonka avulla yhteisö ja yksilöt ylläpitävät suhdetta omaan menneisyyteensä ja rakentavat identiteettinsä, kuten opetusministeriön Kupoli-toimikunnan luonnehdinta kulttuurista kuuluu.

Kulttuuripolitiikan tehtävänä on selvittää ja luoda niitä edellytyksiä, joiden varassa ihminen voi ”elää enemmän”. Juuri taloudellisessa lamassa yhteiskunta tarvitsee arvokeskustelua. Nyt on painotettava niitä asioita, joilla kohotetaan ihmisten elämisen laatua ja kannustetaan ihmisiä toteuttamaan luovuuttaan.

Kulttuurin ja talouden yhteiselämä ei ole yksipuolinen suhde, jossa talous luo voimavarat ja kulttuuri kuluttaa. Voimavirtojen suunta ei

ole yksipuolinen vaan kahdensuuntainen: Kulttuuri voi tukea taloutta. Kulttuuri stimuloi elinkeinolämää. Kulttuurisen osaamisen perustalle rakentuu vauraus ja kansallinen hyvinvointimme. Vaurauden, on se sitten materiaalista tai henkistä, perusta luodaan kulttuurin keinoin.

Vapaa-ajan lisääntyessä yhä suurempi osa voimavaroista käytetään sen nimissä. Aineellisista hyödykkeistä siirrytään elämyksellisiin hyödykkeisiin. Kulttuuri-Suomen rakentamisessa yhden uuden mahdollisuuden menneisiin aikoihin nähden tarjoaa lisääntyvä vapaa-aika, jos se osataan käyttää oikein. Työttömyyden ja työajan uusia yhteiskunnassa uuden merkityksen antaminen vapaa-ajalle on sekä kulttuurinen että poliittinen välttämättömyys. Se on niitä syviä pohjavirtoja, jotka yhdistävät pyrkimyksiä maanosamme vakaaksi kehittämiseksi.

Se on juuri niitä haasteita, joissa tarvitaan uusia käsitteitä aikaa kuvaamaan. Tarvitaan kulttuurista keskustelua, tieteellistä tutkimusta, poliittista päätöksentekoa ja taloudellisia ratkaisuja. Korostan, että näitä kaikkia tarvitaan yhdessä. Nimittäin yhden osan puuttuessa kokonaisuus voi horjua.

Sivistys-Suomi 2010 -raportissa mainitaan vapaa-aika kansantalouden uutena voimavarana. Se saa uuden nimen, kansalaisaika tai kansalaisvelvollisuuksien aika. Nämä kaksi käsitettä kokoavat yksilön ja yhteisyyden. Yhteisyys arvona on ollut pimeydessä, mutta aika on nyt nostamassa sitä esille.

Kriisitilanteissa mitataan kansakunnan sivistystä. Sitä mitataan kyvyssä selviytyä arjen ongelmista, mutta ennen kaikkea kyvyssä arvioida ja rakentaa uutta tulevaisuutta. Sivistys on edellytys kestäväälle kehitykselle oli sitten kysymys ekologisesta, sosiaalisesta tai taloudellisesta kehityksestä.

Tällä hetkellä ihmisen kehityspyrkimykset ovat ristiriidassa ympäristön ja luonnon kanssa. Tämän sukupolven itsekkyyden ei ole pelkästään tulevien sukupolvien elämää heikentävää luonnonvaraitsekkyyttä. Se on myös sosiaalista itsekkyyttä, joka näkyy koko yhteiskunnan elämän kirjossa. Sivistys ei voi olla itsekkästä. Sen täytyy aina olla tulevaisuuden rakentamista: arjen, sukupolvet ja rajat ylittävää.

Hallituksen kulttuuripoliittinen selonteko lähtee liikkeelle kansainvälisyydestä. Kansainvälisyyden ja monimuotoisuuden korostaminen ovat kulttuuripoliittikkaa parhaimmillaan.

Muiden kansojen kulttuurien tunteminen, kulttuurivaihto ja yhteydet toimivat siltana kan-

salaisten ja kansojen välillä. Jokaisella kansalla on jotain opittavaa toisilta. Vuorovaikutuksen ja yhteisyyden maailmassa kansainvälinen kanssakäyminen vain korostuu. Yhdistymiskehitys ja informaatioteknologia helpottavat kulttuurista vuorovaikutusta.

Kansallisen ja kansainvälisen yhteensovittaminen pelottaa monia suomalaisia. Kansallisten rajojen madaltuessa alueelliset ja paikalliset kulttuurit voivat kuitenkin vahvistua ja on oikeastaan välttämätöntä, että ne vahvistuvat. Käsitteet alueiden Eurooppa tai eurooppalainen mosaiikki tukevat tätä ajatusta. On hyvä muistaa, että maailmankansalaisenkin on oltava jostakin kotoisin.

Eurooppalaisuuden ydin onkin sen kulttuurinen monimuotoisuus; kielten ja kulttuurien mosaiikkimainen verkosto on meille rikkaus. Euroopan yhdyntäessä sekä EY:n että kansallisten hallitusten onkin tuettava ja vahvistettava tätä monimuotoisuutta. Euroopassa ja EY:ssäkin on oltava tilaa erilaisuudelle. Eristäytymisen tai sulautumisen eivät voi olla 1990-luvun eurooppalaisuutta.

Suomen kansainvälisessä kulttuuripoliitikassa korostuvat suhteet naapurimaihimme. Eri-tyisen tärkeää on yhteistyö pohjoismaiden kanssa. Euroopan yhdyntäessä pohjoinen yhteys korostuu entisestään ja pohjoismaisen yhteistyön sisällä kulttuuriyhteistyön asema vahvistuu.

Kulttuurisuhteet itään Venäjälle, erityisesti sen suomensukuisiin kansoihin, ja Baltian uudelleen itsenäistyneisiin valtioihin ovat tulevaisuuden mielenkiintoinen haaste. Osaa tästä toiminnasta voidaan hoitaa Itämeren neuvoston puitteissa. Tärkeää ja rikastuttavaa on kehittää mahdollisimman paljon myös kahdenvälistä yhteistyötä.

Kansainvälistymisen yhteydessä on syytä muistaa myös omien kansallisten vähemmistöjemme asema. On kysymys sitten kielellisestä, rodullisesta tai uskonnollisesta vähemmistöstä, heidän kulttuurisista oikeuksistaan on huolehdittava. Myös erilaisten pakolaisten tai siirtolaisten kulttuurisia oikeuksia on vaalittava.

Euroopan neuvoston kulttuuriyhteistyöllä pyritään rakentamaan tasapainoisempaa Eurooppaa, Eurooppaa, johon kuuluu myös itä. Ajankohtaisia haasteita muutosvaiheessa ovat kulttuuriperinnön säilyttäminen, demokraattisten arvojen vahvistaminen ja suvaitsevaisuuden lisääminen. Kansalliset kulttuurit ovat Euroopan rikkaus ja yksi sen voimalllähteistä.

ottaa uudelleen harkittavaksi jo vuoden 1994 talousarviossa. Ellei näin tehdä, voi kulttuurielämästä loppua kaikki harkinnanvarainen, uutta luova, monipuolinen ja spontaani kulttuurielämysten tukeminen. (Ed. Gustafsson: Onko keskustalla luja kanta?) — Keskustalla on asiaan selkeä kanta, jonka olen juuri kertonut.

Koulutuksen ja kulttuurin keinoin saadaan alueiden ja maakuntien voimavarat parhaiten hyödynnetyksi. Kulttuurin ja koulutuksen koordinoitua tarvitaan jatkossakin aluetasolla. Läänin tason kulttuurihallinnossa on voitava osallistua sekä alueelliseen että valtakunnalliseen kehittämistyöhön.

Kirjastotoimen asiantuntemuksen liittäminen osaksi alueellista opetus- ja kulttuurihallintoa on hallinnon uudistuksen edessä tärkeää. On myös tutkittava kansalais- ja työväenopistojen asioiden liittämistä samaan yksikköön.

Keskustan eduskuntaryhmä korostaa, että valtionosuusuudistuksen vaikutuksia kunnille on hyvin tarkkaan seurattava. Kunnilla on nyt rahaa ja päätösvaltaa; kulttuuri ei voi eikä saa olla se, mistä ensimmäiseksi tingitään. Opetusministeriöllä on vastuu ja seurantavelvollisuus kulttuurin peruspalvelujen kattavasta turvaamisesta.

Pitävän seurantatiedon varassa voidaan luoda alueellinen kulttuuri- ja sivistystoimen tavoiteohjelma, jossa on otettu huomioon alueelliset erityispiirteet. Kulttuuripalvelut ovat verkosto, johon ei saisi tulla mustia aukkoja. Esimerkiksi kirjastoverkoston turvaamiseksi opetusministeriön pitäisi laatia selvitys valtionosuusuudistuksen vaikutuksesta kirjastotoimen rahoitukseen.

Maksuton ja ajan tasalla oleva kirjasto on peruspalvelu, josta ei voi luopua. Kirjastojen merkitys on laman kuluessa vain korostunut. Niiden käyttö on lisääntynyt voimakkaasti, vaikka määrähäät ovat samanaikaisesti pienentyneet. Kohtalokkainta on hankintamäärärahojen leikkaus, koska sillä on nopeasti säteilyvaikutus kirjalliseen tuotantoon. Tarvittavat säästöt onkin mieluummin haettava kehittämällä kirjastojen välistä alueellista yhteistyötä, vaikka kuntayhtymämuodossa. Muutoinkin aluetason yhteistyöllä voidaan vähentää kustannuksia ja näin välttää tarpeellisten toimintojen karsimista. Kirjastojen aineiston lainaus ja käyttö on edelleen säilytettävä maksuttomana. Suomalainen kirjastolaitos on vuosikymmenten kuluessa muodostunut kansalliseksi voimavaraksi, jota meillä ei ole varaa heikentää.

Laman oloissa on huolehdittava myös taiteilijoiden taloudellisesta asemasta. Tuen oikein

suuntaamiseksi tarvittaisiin laajaa kokonaisselvitystä taiteilijoiden taloudellisesta tilanteesta.

Kulttuuri on tulevaisuutta ja tulevaisuuden rakentamista. Lastenkulttuuria tekeville on annettava nykyistä enemmän tukea ja arvostusta. Kulttuuriset rajat olisi murrettava. Lapselle musiikki, teatteri ja tanssi kuuluvat yhteen. Laki taiteen perusopetuksesta luo hyvät puitteet lisätä ja monipuolistaa tavoitteellista taideopetusta. Parhaimmillaan monipuolinen taidekasvatus tukee lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehittymistä, terveen itsetunnon, eettisyyden ja esteettisen vastaanottokyvyn kehittymistä. Taidekasvatus on integroitava myös koulussa kaiken muun oppimisen tueksi.

Suomesta puuttuu vielä tällä hetkellä monikulttuurisen yhteiskunnan luonteva erilaisuuden ymmärtäminen ja rikkaus. Lastenkulttuurin kautta se on mahdollista välittää lapsille. Aikuisille tarvitaan aivan erityistä kasvatusta. Ennakokuluulottomien lasten on paljon helpompi hyväksyä erilaista kuin kaikkitietävien ja -tuntevien aikuisten. Kulttuurikasvatus on tällä hetkellä myös kansainvälisyyskasvatusta.

Lopuksi haluaisin korostaa kulttuurisen aluskasvillisuuden merkitystä, kaikkien kukkien kukkimista ja maan koko luovuusvarannon käyttöä. Tämä merkitsee maakuntien ja alueiden kulttuurien vahvistumista. Ei Suomi selviydy tulevaisuuden haasteista yhdellä veturilla. Se tarvitsee niitä useita, niin henkisiä kuin taloudellisia. Ja vieläkin haluan korostaa kulttuurin ja talouden yhteyttä; ne ovat toistensa edellytyksiä.

Suomessa omaehtoisella, monipuolisella järjestö- ja harrastajatoiminnalla on vahvat ja pitkät perinteet. Taiteen eri alojen ammattilaisten ja harrastajien yhteys ja vuorovaikutus on ollut läheistä ja hedelmällistä. Me tarvitsemme nyt tätä vahvuuttamme hyvin kipeästi.

Keskustan eduskuntaryhmän mielestä kansalaisten järjestötoiminnan perusedellytykset on turvattava; erityisen tärkeää se on erilaisen lapsi- ja nuorisotoiminnan alueilla ja varsinkin liikunnan alalla.

Yhteisöllisten toimintamuotojen ja monipuolisen kulttuuriosallistumisen kautta rakennetaan aitoa kansalaisyhteiskuntaa, sellaista yhteiskuntaa, jossa ihmiset haluavat, osaavat ja voivat vaikuttaa ympäristöönsä, voivat hallita elämänsä, tehdä valintoja, kokea eheyttäviä elämyksiä, tuntea vastuuta — ja elää enemmän.

Ed. Helle merkitään läsnä olevaksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. Hacklin: Arvoisa puhemies! Antaesaan eduskunnalle käsitellyssä olevan kulttuuripoliittisen selonteon hallitus toteutti eduskunnan viime joulukuussa ilmaisevaa yksimielistä tahtoa. Huomionarvoista on se, missä tilanteessa ja miksi sivistysvaliokunta ja mietinnön hyväksyessään koko eduskunta edellytti selonteon antamista. Sekä ministeri että keskustapuolueen puheenvuoron käyttäjä ovat tähän tilanteeseen viitanneet tai sen selostaneet.

Viime joulukuussa säädettiin poikkeuslaki vuoden 1993 alussa voimaan tulleen lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta. Tällä poikkeuksella mahdollistetaan lakisääteisten kulttuurimenojen rahoitus veikkausvoittovaroista, mikä puolestaan merkitsee selkeää muutosta siihen periaatteeseen, että lakisääteiset kulttuurimenot tulee rahoittaa suoraan budjettivaroista. Poikkeuslaki on säädetty yksivuotiseksi, mutta pelätä sopii, että lakisääteisten kulttuurimenojen maksamista tulevana vuosinakin veikkausvoittovaroista jatketaan. Tämä merkitsee sitä, että harkinnanvaraista tukea saava kulttuuritoiminta, laitokset, yhteisöt ja järjestöt, tulee kärsimään taloudellisia menetyksiä tämän vuoden lisäksi tulevinakin vuosina.

Selontekoa vaatiessaan eduskunta yksimielisesti toteaa, että nykyisessä tilanteessa on tärkeää määritellä kulttuuripoliittikan linjat ja tavoitteet sekä selvittää myös, mikä on julkisen tuen kehitys ja kohdentaminen. Selonteon vaatimisen taustalla on siis selkeästi huoli kulttuurin kohtalosta laman ja nykyisen hallituksen leikkauspolitikkan puristuksessa.

Arvoisa puhemies! Varsinaisen selonteon käsittelemisen voin aloittaa kiittämällä siitä, että eduskunnan tahto toteutui suhteellisen nopeasti ja selonteko on jo nyt vajaan neljän kuukauden kuluttua tuosta vaatimisesta meillä käsiteltävänä. Täyttääkö se eduskunnan asettamat tavoitteet tai muut selontekoon kohdistuvat odotukset, on asia, jota minä ja muut puheenvuoron käyttäjät arvioivat omista lähtökohdistaan. Ihan näin alussa en vielä omaa arviotani paljasta.

Selonteon laatimista lieene helpottanut ja nopeuttanut syyskaudella 1992 julkistettu ns. Kupoli-toimikunnan mietintö. Toimikunnan tehtävänä oli arvioida nykyisen kulttuuripoliittikan ja -hallinnon toimivuutta sekä laatia suunnitelma valtakunnallisen kulttuuripoliittikan suuntavi-

voiksi ja niiden edellyttämiksi toimenpiteiksi 1990-luvulta eteenpäin. Edellisen hallituksen asettaman kulttuuripoliittikan linjat -työryhmän, työnimeltä Kupoli, työn tulos on painokas kulttuuripoliittinen linjaus, joka kestää tarkastelun taloudellisen lamankin oloissa.

Herra puhemies! Kulttuuri on ihmisten toimintaa ja aikaansaannoksia. Kulttuuri on se luja perusta, jolla ihminen jäsentää itseään, ympäröivää yhteiskuntaa, ihmisten välisiä suhteita, luontoa sekä maailmaa ja sen muutosta. Kulttuurille itse asiassa rakentuu elämän perusta. Maailmassa menestyy kulttuurin avulla niin ihminen kuin kansakuntakin.

Kulttuuria voi tarkastella monesta näkökulmasta. Valtion kannalta se on kulttuurihallintoa, jossa käytettävissä ovat lainsäädäntö ja määrärahat. Kuntien kannalta se on kulttuurihallintoa ja palveluiden tuottamista. Käytettävissä ovat valtionosuudet ja kunnallisveromarkat. Tärkein on kuitenkin ihmisen näkökulma: arkinen elämä ja tunteet. Kulttuurin todelliset voimavarat ovat ihmisissä, heidän päätöksissään ja persoonallisissa kyvyissään.

Tulevaisuuden yhteiskunta tarvitsee yhä enemmän luovuutta ja oivaltamisen kykyä. Olemme rakentaneet suomalaisen koulutusyhteiskunnan, jossa kansalaisille on taattu oikeus peruskoulutukseen, ammatilliseen koulutukseen ja pitkälti myös jatkuvaan koulutukseen. Toivoo sopii, että tämä takaus myös laman jatkuessa pitää.

Nyt tarvitaan kuitenkin askel eteenpäin koulutusyhteiskunnasta kulttuuriyhteiskuntaan. Se merkitsee kansalaisten mahdollisuuksia kulttuurin kokemiseen ja tekemiseen, taide-elämässä mukana oloon ja kulttuurisen pääoman kasvatamiseen.

Menneinä vuosikymmeninä yhteiskuntapolitiikkaa ohjasivat taloudellinen kasvu ja julkisen sektorin hyvinvointipalvelusten laajentaminen. Tämän kehityksen pää on nyt näkyvissä. Suomi on liukunut syvään taloudelliseen kuiluun, ja hyvinvoinnin purkutyö on käynnissä. Vanhan purkaminen voi olla tarpeen, mutta uuteen tilanteeseen pitää osata rakentaa myös uutta. Jos vanha puretaan ilman uuden rakentamista, mitään ei jää jäljelle.

Markkinavoiimien varaan ei kansallista kulttuuriamme uskalla jättää. Ylikorostuneet palvelujen maksullisuuden ja toimintojen tulosvastuullisuuden periaatteet tuovat mukanaan ulkomaisen massaviihteen yhä kasvavan ylivallan ja pienenevän tuen keskittämisen vain kaikkein

näyttävimmille kulttuurin osa-alueille. Ensimmäisenä vaaravyöhykkeessä ovat yhteiskuntaan kriittisesti suhtautuva kulttuuritoiminta sekä kokeellinen ja uutta luova toiminta.

Tulevaisuuden yhteiskuntaa leimaa työn merkityksen muuttuminen. Olemme eläneet työyhteiskunnassa, jossa merkittävintä on ollut palkkatyö yhteiskunnallisen hyväksynnän ja arvostuksen kannalta. Työn merkitys tulee muuttumaan, mikäli pitkään kestävä korkean työttömyyden ennuste pitää paikkansa. Palkkatyö ei ehkä enää olekaan keskeinen toimeentulon turva. Mekaaninen työ häviää automaation tieltä. Ovatko tulevaisuuden etuoikeutettuja ne, joilla on vakituinen ja hyvä työpaikka? Jako työhön ja vapaa-aikaan tulee monimutkaisemmaksi. On työtä, koulutusta, perhe-elämää, osa-aikatyötä, vapaa-aikaa.

Kulttuurin kautta voi päästä oman elämänsä sankariksi, toteuttaa itseään ja nostaa elämänlaatuaan. Viime vuosikymmenellä työaika lyheni. Vapaa-ajan käytössä suurin muutos kuitenkin oli television katselun lisääntyminen.

Tulevaisuuden työntekijät tai työttömät ovat tämän hetken nuoria, ja uudet tavat leviävät heistä käsin. Nuoret ovat kulttuurituotteiden käyttäjiä. He kuuntelevat musiikkia, käyvät elokuvissa, lukevat sanomalehtiä ja sarjakuvia. Oma tekeminen ja toiminta on heille tärkeää, ja säännöllistä osallistumista edellyttävä harrastus on yleinen. Tulevaisuuden kulttuuripolitiikka hahmottuu nuorten vapaa-ajan käytön perusteella.

Herra puhemies! Lainsäädännöllä, nimenomaan valtionosuusudistuksella, siirrettiin kulttuurivaltaa kuntiin. Kulttuuritahto mitataan nyt kunnissa. Miten käy suomalaisen tasa-arvon kulttuuripolitiikan alueella kunnallisen itsemääräämisoikeuden rinnalla? Kunnallisten päätöksentekijöiden näkemykset ratkaisevat kulttuurin aseman kunnissa ja kuntalaisten mahdollisuudet tällä alueella. Kuntien talous on vaikeutunut vähentyneiden verotulojen ja pienenevän valtiolta saadun tuen vuoksi. Kuntien talousongelmat ovat jo heikentäneet kulttuuripalveluja.

Kunnat ovat esimerkiksi karsineet budjeteissaan kirjastomenoja. On jopa kuntia, joissa kirjastojen ainoa tuki on valtionosuus. Voi olla niin, että valtionosuus kattaa yli 90 prosenttia kirjaston saamasta tuesta. Kunta ei siis anna veromarkkoja, vaikka kirjasto on niin koulutuskuin kulttuuripalveluissakin peruspilari. Kirjastopalvelut ovat tällä hetkellä suosituimpia ja halutumpia kuin naismuistiin, ja tulevaisuudessa

olisi tarjottava nykyistä monipuolisempaa ja laadukkaampaa palvelua.

Kunnat ovat myös merkittävässä määrin irtisanoneet kulttuurityöntekijöitä. Tästä on seurauksena, että varsinkin maaseudulla laajat alueet jäävät ilman kulttuurialan ammatillisia työntekijöitä.

Toisaalta veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen siirto valtion lakisääteisiin kulttuurimenoihin vähentää kulttuurin kansalaistoinnin tukea.

Viime vuosien rajut muutokset Euroopassa ovat asettaneet kansainväliselle kulttuuriyhteistyölle uusia haasteita. On jouduttu toimimaan uudenaikaisessa toimintaympäristössä ja luomaan uutta pohjaa kulttuuriyhteistyölle. Perinteisen ja vakaan pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön rinnalle on tullut uusi yhteistyö muiden lähialueiden kanssa. Itsenäistyneet Baltian maat ovat erittäin kiinnostuneita kulttuuriyhteistyöstä, koulutuksesta ja tuesta. Selonteko toteakin alkuun päästyn Pohjoismaiden yhteistyön kautta.

Kulttuurisuhteet Venäjän kanssa on saatettu uudelle pohjalle. Entisen valtionjohtoisuuden sijaan on tullut kansalaisten, asiantuntijoiden, järjestöjen ja laitosten suora yhteistyö. Taloudelliset vaikeudet sekä näissä maissa että Suomessa kuitenkin hidastavat uuden yhteistyön kehittymistä. Hyvän avauksena pidän sitä, että Venäjällä asuvien suomensukuisten kansojen sivistykselliset yhteydet Suomeen ja heidän kulttuurinsa tukeminen on otettu yhdeksi uudeksi yhteistyöalueeksi.

Suomalainen kulttuuri koetaan lähialueilla kiinnostavaksi. Suomella on tiede- ja kulttuuri-instituutteja muutamissa Keski- ja Etelä-Euroopan maissa. Uusin tulee Keski-Eurooppaan Berliiniin. Itäisten lähialueiden eittämätön keskus on Pietari. Suomen tiede- ja kulttuuri-instituutin saaminen Pietariin perehdyttäisi sekä paikallista väestöä Suomen kulttuuriin että päinvastoin. Se palvelisi myös suomalaisten kielitaidon kohentajana.

Suomi liittyi Euroopan neuvostoon toukokuussa 1989. Suomi on osallistunut hallitusten väliseen kulttuuriyhteistyöhön pitkälti ennen varsinaista jäsenyyttä. Kulttuuriministerit ovat tavanneet säännöllisesti, ja asiantuntijakomitean työskentelyyn Suomesta on osallistuttu. Mielestäni Euroopan neuvoston panos kansainvälisessä kulttuuriyhteistyössä on jäänyt selonteossa yllättävän vähälle. Suomen parlamentaarikkojen toimesta on yritetty aikaansaada mm. konkreettisia toimia Pohjoismaiden neuvoston ja Euroo-

pan neuvoston kulttuurikomiteoiden työn lähentämiseksi ja päällekkäisyyksien poistamiseksi.

Euroopan neuvoston kautta ja avulla tehtävä kulttuuriyhtistyö tulee lähiaikoina paremmin tunnetuksi, sillä Euroopan neuvosto on valinnut Suomen seuraavaksi kulttuuritutkimuksen kohdemaaksi. Suomalaiset asiantuntijat ja Euroopan neuvoston asiantuntijaryhmä arvioivat Suomen kulttuuripoliittikan tilaa, rahoitusta, kulttuurilaitosten toimintaa jne. Erityiskohteeksi on määritelty alueellinen kulttuuri. Ensi vuoden lopulla on odotettavissa raportti, josta saamme tietoa siitä, miltä suomalainen kulttuuri ja kulttuuripoliittikka näyttää ulkopuolisten silmin.

Kun keskustelu Euroopan yhteisön jäsenyydestä Suomessa alkoi, kulttuuriasioissa päähuomio kiinnittyi lähinnä kolmeen pelkoon: Miten käy suomalaisen kulttuurin eurooppalaisen kulttuurien keskellä? Siirtyykö päätöksenteko kansallisesta kulttuuripoliitikasta Brysseliin? Yhtenäistetäänkö kulttuurin rahoitus niin, etteivät kansalliset rahoitussysteemit ole mahdollisia?

Eurooppa-keskustelun edetessä kaikki kolme pelkoa on voitu hälventää. Maastrichtin sopimuksen erityissäännös korostaa nimenomaan kansallisten, alueellisten ja paikallisten kulttuurien erilaisuuden ja monimuotoisuuden kunnioittamista. Selkeästi on kirjattu, että Euroopan yhteisö ei pyri kulttuurilainsäädännön yhdenmukaistamiseen. Merkittävänä pidän sitä, että kulttuurinäkökohdat velvoitetaan ottamaan huomioon myös muilla toimintasektoreilla kuin varsinaisessa kulttuuritoiminnassa. Taiteen ja kulttuurielämän etua voidaan näin valvoa paremmin esimerkiksi verotuksen ja kilpailun liittyvien asioiden suhteen. Erittäin tärkeä on mielestäni linjaus, että yhteisö pyrkii kohtelemaan kulttuurisektoria sen omista lähtökohdista käsin eikä kaupan ja talouselämän lähtökohdista. Euroopan yhteisöäkään ei halua jättää kulttuuria pelkästään markkinavoimien varaan.

Selonteko tunnustaa sen tosiasian, että Suomessa on liian vähän kulttuurikontakteja, -sopimuksia ja -ohjelmia, kehitysmaiden kanssa. Yhdyn siihen näkemykseen, että kohdemaiden kulttuurin tuntemus on eräs kehitysyhteistyön onnistumisen edellytys. Kehitysmaiden oman kulttuurin ja identiteetin tukeminen on eräs parhaista kehitysyhteistyön muodoista.

Arvoisa puhemies! Teknologiaa saamme kiittää uudesta kulttuurituotannosta, jonka yleisö muihin kulttuurimuotoihin verrattuna on moninkertainen ja joka perusluonteeltaan on kan-

sainvälistä. Taiteen ja kulttuurin käsite on samalla laajentunut ja kaupallisen menestyksen tekijä on astunut mukaan kuvaan. Audiovisuaalinen kulttuuri on uutta, mutta meillä on jo uusien viestintien keskellä pienestä pitäen kasvanut sukupolvi, ja näiden ihmisten osuus luonnollisesti kasvaa.

Viestintäkulttuurin merkitys on erittäin suuri ja mitä ilmeisimmin tulevaisuudessa kasvamassa. Ihmisten ajankäytössä se on jo valta-asemassa. Television katselu, videolaitteet, videovuokraus, nämä kaikki, ovat yleistyneet. Mikään teatterissa esitetty näytelmä ei Suomessa saa sellaisia katsojamääriä kuin saman näytelmän kertaesitys televisiossa. Teatteriesityksen kokeminen teatterissa on parhaimillaan upeata, mutta minusta television katsojan kokemustakaan ei voi aliarvioida.

Yleisradio on Suomessa erityisesti kulttuuri- ja taidelaitos. Sen mukana kaikki suomalaiset voivat mennä konserttiin, teatteriin, oopperaan tai elokuviin.

Viestintäkulttuuri vaikuttaa ihmisiin voimakkaasti, ja sen sisältö on monimuotoista. Se vaikuttaa kulttuurikäsitteisiin, ja se on suurelle osalle ihmisiä ainoa kulttuurimuoto, jonka vaikutuspiirissä he ovat. Vapaat markkinavoimat eivät voi olla ainoa viestintäkulttuurin hallitsija.

Ammattitaidon ja luovuuden merkitys viestintäkulttuurissa ja kaikessa kulttuurissa on keskeinen. Pienen maan on pidettävä huolta osuudestaan ja tuettava kansallista osaamistaan tällä alueella. Avoimessa kilpailussa emme pärjää. Kotimaisuusasteen säilyttäminen on erinomainen keino taata kotimaisen yleisön edut.

Kulttuurin tekijän, taiteilijan, asemaa on luotu turvaamaan tekijänoikeuskorvaukset. Tekijänoikeus tukee riippumattomuutta rahoittajista. Tekijänoikeussuojan kohteena ovat kirjalliset ja taiteelliset teokset. Esittäville taiteilijoille on oma suojansa. Teknologia ja viestintäkulttuuri ovat tuoneet tekijänoikeuden osalta kansainväliset kysymykset yhä merkittävämmiksi. Kansainväliseen levitykseen tarkoitetut kulttuurituotteet tarvitsevat kasvavaa eurooppalaista sääntelyä. Nopea kehitys tuo tälle alueelle uusia vaatimuksia.

Tekijänoikeuskysymykset myös vaikuttavat siihen, miten suomalaisen kulttuurin tuotantoa pystytään viemään maasta ulos suuremmille yleisöryhmille. Myös kotimaisen kulttuurin kannalta Suomessa on ongelmia. Kulttuurin kokijalle, kansalaiselle, on suuri menetys, jos oopperaesitystä Helsingissä ei tekijänoikeuskorvausten kal-

leuden vuoksi voida televisioida. Samalla se on menetys myös taiteilijalle, jonka yleisö näin jää merkittävästi pienemmäksi. Tekijänoikeuskysymyksissä toivoisi löytyvän kultainen keskitie, jolla sekä tekijä että vastaanottaja voisivat nykyistä useammin kohdata.

Viestintäalan asiat ovat keskeisesti kulttuuria. Kulttuuriasiat Suomessa, viestintää lukuunottamatta, kuuluvat opetusministeriölle. Muissa Pohjoismaissa viestintää hoitavat kulttuuriministeriöt, ja pohjoismaisessa yhteistyössä kulttuuri- ja viestintäasiat käsitellään yhtenä kokonaisuutena. Euroopan yhteisössä kulttuuripolitiikan tärkeimmäksi alueeksi ovat nousseet audiovisuaalisten palveluiden, television ja elokuvan, kysymykset. Sosialidemokraattien mielestä näyttää oikealta, että myös Suomessa viestintäasiat kuuluisivat samalle hallinnonalalle kuin muutkin kulttuuriasiat eli opetusministeriöön.

Arvoisa puhemies! Arvonlisäverojärjestelmää sivutaan selonteossa. Sitä koskevat asiat ovat vielä veropoliittisen ministerivaliokunnan käsittelyssä. Yleisperiaatteena on nykyisen tasaisen verokannan, 22 prosentin, säilyttäminen ja veropohjan laajentaminen palveluihin ja rakennustoimintaan. Kulttuuri ja viihde olisivat saamassa joitakin poikkeamia.

Julkisuuteen on tullut tieto, että kirjan verotus laskee nykyisestä 22 prosentista 12 prosenttiin. Kustantajien mukaan ilmeisesti ainakin aluksi kirjan hinta laskisi vastaavasti. Sivistysvaliokunta on viime vuoden maaliskuussa esittänyt asiasta kantansa lausunnossaan EY-jäsenyyden vaikutuksista Suomelle. Jotta suomalaisen kirjan kilpailukyky voitaisiin turvata muuttuvissa olosuhteissa, Suomessa tulisi poistaa kirjoilta liikevaihtovero arvonlisäverojärjestelmään siirryttäessä. Useissa maissa sovelletaan kirjaan nollaverokantaa. Myös viime vuoden Euroopan kulttuuriministerikonferenssin päätösasiakirjassa suositellaan kirjan vapauttamista arvonlisäverosta. Suomalaisessa kulttuurissa kirjalla ja kirjastolla on niin merkittävä asema, että on perusteltua vaatia kirjan jättämistä ilman arvonlisäveroa.

Kaikki kulttuuri- ja viihdetilaisuudet tulisivat olemaan arvonlisäverollisia silloin, kun ne ovat liiketoimintaa, yleishyödyllisten tahojen järjestämät kulttuuri- ja viihdetilaisuudet sen sijaan verottomia.

Elokuvalle on näin ollen määrätty tai ollaan määräämässä 12 prosentin arvonlisäveroa, joka tuntuu täysimääräisestä alennettunakin liian suurelta. Seurauksena tulee olemaan elokuvate-

atteriverkoston melko suuri harveneminen ja myös elokuvatarjonnan kapeneminen. Halutaanko elokuvateattereiden pienemmillä paikkakunnilla, taajamissa ja kaupungeissa kuolevan? Kotimaisen elokuvan tulevaisuus on uhattuna. Vero voi vaikuttaa kohtalokkaasti. Tämän päivän kotimaiset elokuvat ovat tulevaisuuden kansallista kulttuuripääomaa kuten vanhat suomalaiset elokuvat nyt. Elokuviissa käydessään on helppo havaita, että ne ovat nuorisokulttuuria. Yleisö on nuorta. Elokuvalippujen hinnankorotukset ovat huono keino. Ne eivät kohdistuisi maksukykyiseen väestöosaan. Musiikkitalaisuuksia järjestetään myös kaupalliselta pohjalta, ja täysimääräisen arvonnäköveron kohteena olisivat esimerkiksi rockkonsertit ja muut nuorisomusiikin konsertit.

Kuvataiteen kohdalla on otettu kanta, että taiteilijoiden itsensä myymien teosten myynti säilyy verottomana, mutta galleriamyynti tulisi verolliseksi. Taiteilijoiden omistamien taideteosten myynti on verotonta useissa maissa, esimerkiksi muissa Pohjoismaissa. Näyttelytoiminta on oleellinen osa kuvataiteen kulttuuripalveluita. Uusi kuvataide esittäytyy yleisölle gallerioiden näyttelyissä, ei niinkään taidemuseoissa. Taiteilija itse kustantaa suuren osan näyttelytoimintaa eikä gallerianäyttelyistä yleensä peritä pääsymaksua. Arvonlisävero siis hankaloittaisi kuvataiteilijoiden esille pääsyä ja madaltaisi kuvataiteen harrastajien elämänlaatua. Kuvataide tarvitsee harrastajan ja katsojan.

Herra puhemies! Valtioneuvoston kulttuuripoliittinen selonteko on painottanut taidepoliittiseksi selonteoksi. Liikunta- ja nuorisokulttuuri ovat aika heiveröisesti mukana. Liikunta ja urheilu voivat olla ja usein ovatkin myös taidetta nuorisokulttuurin monista vastaavista esimerkeistä puhumattakaan. Liikunta- ja nuorisokulttuuri olisivat omaleimaisina kulttuurin osina ansainneet laajemman käsittelyn. Ne ovat tärkeitä kulttuurin osa-alueita niin ihmisille yksilöinä kuin koko kansakunnallekin. Nuoriso- ja liikuntakulttuuri on pääasiassa vapaata kansalaistoimintaa. On helppo yhtyä valtion nuorisoneuvoston ilmaisemaan kantaan, jonka mukaan selonteossa esitettyihin valtion tehtäviin kulttuuripoliitikassa tulee lisätä kulttuurin, mukaan lukien liikunta- ja nuorisotyö, kansalaistoiminnan edellytysten turvaaminen.

Arvoisa puhemies! Selonteko ei sosialidemokraattien mielestä täysin vastaa sille asetettuja tavoitteita. Se ei linjaa, se toteaa. Taloudellisessa osassa ei ole uskallettu esittää näkemyksiä tai

arvioita tämän vuoden jälkeisestä ajasta. Selonteosta ei selviä, mitä hallitus aikoo kulttuurin rahoituksen suhteen tehdä talouslaman jatkessa. Toteutetaanko rahoituslakia koskaan siten kuin on tarkoitettu vai jatketaanko poikkeuksia? Romuttuuko vai romutetaanko koko valtion-osuusudistus? Miten hallitus suhtautuu siihen, että kuntien ratkaisut ovat olleet tyyliä kulttuurille ja kulttuuripalveluista, ainakin maksuttomista, on monesti jo kokonaan kunnissa luovuttu? Miten käy ihmisten ja alueiden välisen kulttuurisen tasa-arvon? Onko hallituksen tulevaisuudenkuva se, että köyhän ainoa huvitus on mielikuvitus?

Ahon hallituksen kulttuuripoliittinen linja ei selonteosta selkene ainakaan suhteessa kulttuurin rahoitukseen. Voi käydä helposti samoin kuin koulutuspoliittisen selonteon suhteen. Eduskunta näkee paljon vaivaa selonteon käsittelyssä ja mietinnön aikaansaamisessa. Jos mietintö kenties jopa yksimielisesti hyväksytään, sen tavoitteita ja periaatteita ei kuitenkaan noudateta. Näinhän koulupolitiikassa on käymässä.

Saattaa käydä niinkin, että kulttuuripoliittinen selonteko toimii ikään kuin sumuverhona, jonka takana kulttuuripoliittiset saavutukset tasa-arvon ja yhteistoiminnan alueella romutetaan. Yksipuolinen suhtautuminen valtaa alaa. Tästä on jo viitteitä esimerkiksi se, ettei mitään työväenkulttuuriin tai työelämän kulttuuritarpeisiin viittaavaa selonteossa esiinny. Hyvin vähälle on jäänyt myöskin kansalaisjärjestöjen kulttuuritoiminnan esittely tai sen tulevaisuuden linjaaminen.

Viitteitä on myös siitä, ettei kulttuurin hallinnossa erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten edustavuus Ahon hallituksen aikana enää ole kunnialla. Kysyä sopii, jাকাako nykyisen hallituksen käytännössä toteuttama kulttuuripolitiikka kansaa kahtia huolimatta selonteon sileästä kuoresta.

Lopputoteamukseni on pelko siitä, että kulttuuripoliittiselle selonteolle käy kuten nykyisen hallituksen, Ahon hallituksen, ohjelmalle. Se on kuntalaisen kaunista lukea, mutta käytännössä toimitaan päinvastoin kuin ohjelmassa lukee.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraattien mielestä Ahon hallituksen kulttuuripoliittinen selonteko ei riitä kulttuuripoliittiseksi linjaukseksi. Se ei esimerkiksi tarpeeksi kerro kulttuurin rahoituksen turvaamisesta laman oloissa. Vai turvataanko sitä ollenkaan? Kun näin on, vastuu linjauksesta jää eduskunnalle. Toivon, että jokainen eduskunnan jäsen sisäistää vastuunsa

kulttuurista ja sen kehittämisestä. Kulttuuri on voimavara, jonka varassa elämme.

On hyvä myös muistaa se tosiasia, että kulttuurisektori voi tarjota näinä aikoina niin suuresti kaivattuja uusia työpaikkoja. Kulttuurin taloudellinen tuottavuus sivuutetaan liian usein. Sen vuoksi toivon, että kun selonteon käsittelyä jatketaan, myös valtiovarainvaliokunnalle annetaan mahdollisuus antaa lausunto selonteosta, jotta taloudellisen kehityksen vaikutus kulttuuriin tulisi arvioiduksi.

Edustajat Luukkainen, Polvinen, Biaudet ja Jääskeläinen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. S a a s t a m o i n e n : Herra puhemies! Eduskunta velvoitti hallituksen tuomaan eduskunnalle kulttuuripoliittisen selonteon kevätsäntokaudella 1993. Selonteon tarve tällä hetkellä on ilmeinen.

Taloudellinen tilanne asettaa omat ehtonsa kulttuuritoiminnan tukemiselle, suhtautuminen sähköisin välinein välitettyyn kulttuuriin on muutoksessa sekä kulttuurin kansainvälinen vuorovaikutus on kasvussa. Siksi onkin tärkeää, että hallitus määrittelee omat kulttuuripoliittiset tavoitteensa. Selonteon pohjalta täällä eduskunnassa käytävä keskustelu kulttuuripolitiikan suuntaviivoista antaa hyvät perusteet päätöksenteolle tällä vuosikymmenellä.

Selonteon valmistelussa näkyy kuitenkin kiire. Kaikki eduskunnassa edustettuna olevat puolueet pitivät kulttuuripoliittisen selonteon antamista tärkeänä. Tämän vuoksi olisi ollut tärkeää, että valtioneuvosto olisi paneutunut asiaan huomattavasti paremmin, kuin mitä eduskunnalle nyt jaettu selonteko osoittaa. Valtioneuvoston kulttuuripoliittinen selonteko on suppea selvitys siitä, mitä Suomen kulttuuripolitiikka on tällä hetkellä. Selonteon mukaan liitetty informaatioliite sisältää paljon taustatietoa ja on sinänsä hyödyllinen. Varsinaisesta selonteosta puuttuu kuitenkin tavoitteellisuus lähes täysin.

Tärkein syy siihen, että eduskunta edellytti hallitukselta kulttuuripoliittista selontekoa, oli, että selonteossa hallitus julkistaisi kulttuuripoliittiset tavoitteensa, ja siltä pohjalta olisikin ollut parempi käydä keskustelua esimerkiksi siitä, miten kulttuurin taloudelliset edellytykset tulevaisuudessa turvataan.

1980-luku oli kulttuuripoliittisten rakenteiden luomisen ja vahvistamisen aikaa. Kulttuuri- ja

taidelaitokset vahvistuivat myös alueellisesti. Taidekoulutusta laajennettiin. Kulttuuriraken-
taminen saavutti tähänastisen huippunsa. Viime vuosikymmenellä panostettiin luovuuteen, laatuun ja tasoon. Tämä tuotti sekä hyvää kotimaista ammattitaidetta että varsinkin musiikin alalla huomattavaa kansainvälistä menestystä. 1980-luvun taloudellinen kehitys mahdollisti myös kulttuurimäärärahojen kasvun. Suomalaisen ostokyvyn parantuminen ja lisääntynyt vapaa-aika loivat edellytykset kulttuuripalvelujen kysynnän kasvulle.

Kaikki tämä tuoditti myös kulttuuriväen jatkuvan kasvun ajatteluun. Syvällisempää pohdintaa siitä, mikä on tarpeellista ja mikä ei, ei tarvinnut tehdä, kun rahaa riitti niin moneen uuteen asiaan. Vaikka eduskunnassa vuonna 1982 edellisen kulttuuripoliittisen selonteon yhteydessä — herra puhemies, onko siitä todellakin niin kauan — vaadittiinkin tarkeysjärjestyksen asettamista taidepolitiikassa, kulttuurihallinnon järjestyksistä sekä julkisen sektorin kulttuuripalvelujen merkittävän laajennuksen sijaan laadun ja sisällön parantamista, eivät nämä toivomukset johtaneet käytännön toimenpiteisiin. Kun julkinen talous paisui, myös kulttuuri sai oman osansa lisääntyneistä resursseista. On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi taiteen edistämisen määrärahojen suhteellinen osuus valtion talousarviossa säilyi koko ajan entisellään.

Talouden laman myötä ovat myös kulttuurimäärärahat vähentyneet. Tällä vuosikymmenellä, todellisen niukan rahan aikana, vaikka vuonna 1982:kin niukasta rahasta puhuttiin, tarvitaan entistä tarkempaa tarkeysjärjestyksen asettamista Suomen kulttuuripoliitiikassa. Jotta uuden tukemiseen on mahdollisuuksia eikä kulttuurin kehitys pysähdy laman myötä, on nykyisiä kulttuurin tukimuotoja voitava tarkastella hyvinkin kriittisesti.

Tärkeintä on siis määritellä kulttuuripoliittikan tavoitteet. Tältä pohjalta on arvioitava sitä, kuinka julkinen valta voi parhaalla mahdollisella tavalla tukea tavoitteiden toteutumista.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä kulttuuripoliittikan tavoitteena on yksilön henkisen kasvun ja runsassisältöisen, aktiivisen elämän edistäminen. (Ed. Laine: Mitä se tarkoittaa?) Kulttuurin tukemiseen suunnattavat resurssit on kohdennettava entistä tarkemmin. Painopisteesi on asetettava mahdollisimman laaja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan tukeminen sekä laadukkaan ammattitaiteen tukeminen. Lapsia ja nuoria tukemalla luomme edelly-

tykset laajalle kulttuurin harrastamiselle Suomessa sekä hyvän kasvualustan lahjakkaiden taiteilijoiden syntymiselle. Taiteen tukemisessa on entistä enemmän panostettava laatuun, jotta julkinen tuki olisi omiaan kannustamaan ammattitaiteilijoita mahdollisimman hyvin saavutuksiin. Painopisteen asettaminen puolestaan merkitsee sitä, että muilla kulttuuritoiminnan sektoreilla tekijöiden ja palveluiden käyttäjien omavastuuta kustannuksista on nostettava.

Kansalliset kulttuurit ovat aina kehittyneet vuorovaikutuksessa muiden kulttuurien kanssa. Tärkeää kuitenkin on, että eri kulttuurit säilyttävät ja kehittävät omia ominaispiirteitään. Kulttuurien moninaisuus on inhimillisen elämän rikautta. Lisääntynyt mielenkiinto erilaisia eurooppalaisia kulttuureja kohtaan monipuolistaa kansainvälistä kulttuuritarjontaa maassamme. EY-jäsenyyden mukanaan tuomalta kulttuuriyhteistyöltä on lupa odottaa myönteisiä vaikutuksia. Rajat ylittävät kulttuuriverkostot luovat uusia yhteyksiä ja painottavat tärkeiden asioiden, kuten mm. kulttuuriperinnön, merkitystä. Toivottavaa on, että Suomessa tätä kautta opitaan ymmärtämään mm. rakennusten ja miljöönsuojelun tarkeks.

Euroopan yhteisöjen kulttuuripoliittikan keskeisin tavoite on turvata eurooppalaisten kulttuurien runsaus. Suomen kaltaisella pienellä, mutta omaleimaisella kulttuurilla on hyvät mahdollisuudet saada tukea EY:stä.

1990-luvun tärkein tavoite Suomen kansainvälisessä kulttuuriyhteistyössä on suomensukuisten kansojen kulttuurin tukeminen. Vuoden 1982 kulttuuripoliittisessa selonteossa todettiin, että kulttuuripoliittikka tukee maamme virallista ulkopoliittista linjaa. Tämä merkitsi sitä, että suhteita sukulaiskansoihin ei kehitetty. Sosialismin romahdettua Itä-Euroopassa nousi monissa sukulaiskansoissamme voimakas halu säilyttää, edelleen kehittää ja turvata nuoremmille sukupolville oma kulttuurinsa. Monet suomensukuista kansoista ovat joutuneet entisen Neuvostoliiton sosialistijohdon vainoamiksi. Pienten kansojen kulttuuriperintö on pyritty hävittämään "kansojen sulatusuunissa". Nyt ovat käsillä viimeiset hetket, mikäli haluamme pelastaa nämä kulttuurit.

Maamme nykyinen lama on huono tekosyy olla auttamatta. Suomen taloudelliset voimavarat ovat aivan toista luokkaa kuin sukulaiskansojemme. Erityisesti opiskelija- ja tutkijayhteistyötä on lisättävä sukulaiskansojemme kanssa. Uskon, että tässä yhteydessä voidaan löytää

myös edullisia taloudellisia ratkaisuja. Kulttuuriyhteistyöhön suunnattavia voimavaroja ei koomuksen eduskuntaryhmän mielestä tule kannavida sellaisten suomalaisten organisaatioiden kautta, joiden suurin ansio on ollut niiden yhteistyö Neuvostoliiton entisten vallanpitäjien kanssa.

Kulttuurin on osallistuttava talouden säästötalkoiisiin siinä missä muidenkin yhteiskunnan toimintalohkojen. Säästöt on suunnattava siten, että ne mahdollisimman vähän haittaavat pääasiaa, kulttuurin tekemistä.

Tätä puhetta valmistellessani mietin, mistä kulttuuripalvelusta olisin itse valmis luopumaan. Ensimmäisenä tuli mieleeni, että kulttuurihallinnon huomattava keventäminen tuskin alentaisi suomalaisen kulttuurin tasoa ollenkaan; ehkä joissakin tapauksissa kävisi jopa päinvastoin. Kulttuurin luominen, esittäminen ja siirtäminen nuorille sukupolville on inhimillistä toimintaa. Pohjimmiltaan se ei ole laitosten toimintaa. Vapaaehtoisuuden ja omaehtoisuuden merkitys kasvaa tulevaisuudessa. Tämä on varmasti omiaan vain parantamaan ja monipuolistamaan nykykulttuurin laatua. Julkisen sektorin tehtävä on luoda edellytyksiä luovuudelle. Hyvä esimerkki tästä on moderni kansanmusiikkiyhtye Värttinä. Julkisin toimin ei vanhaa suomalaista kansanmusiikkia ole koskaan kyetty levittämään kaupunkilaisnuorten keskuuteen. Sitä vastoin Värttinä onnistui tässä.

Valtioneuvoston säästöpäätöksen seurauksena vuoden 1993 alusta lähtien pääosa museoiden ja kuntien kulttuuritoimen valtionosuuksista siirrettiin rahoitettavaksi veikkausvoittovaroista, kuten täällä on jo useaan otteeseen todettu. Kun suurin osa taiteen edistämisen varoista on sidottu lakisääteisiin menoihin tai laitoksille, jää pääasiassa alueelliseen taiteen edistämiseen, festivaalien tukemiseen sekä eri taiteenalojen valtionavustuksiin yhteensä noin 150 miljoonaa markkaa. Eduskunnan tulee jatkossa kiinnittää huomiota siihen, että maamme taloudellisen tilanteen parannuttua veikkausvoittovarojen jakomenettelyssä palataan entiseen käytäntöön. (Ed. Gustafsson: Se on eri näkemys kuin keskustalla!) Veikkausvoittovaroja ei tule siirtää yleiskatteelliseksi. (Ed. Laine: Kertokaa Viinaselle myös!) — Kyllä kerrotaan.

Tämä rahasumma ei ole suuri, mutta sen merkitys taiteelle on keskeisen tärkeä. Valtiovarainministeriö on esittänyt lisäsäästöjä taiteen saamiin veikkausvoittovaroihin. Näitä esityksiä on huolella harkittava. Harkinnanvaraisen tuen

vähentäminen koskettaa juuri uusia, kokeilevia kulttuuri- ja taidemuotoja sekä alueellisesti merkittäviä ja pitkälti vapaaehtoisuuden varaan luotuja kulttuuritapahtumia kuten festivaaleja.

Kulttuurifestivaalit ovat kulttuuritarjonnan kannalta ainutlaatuinen ilmiö. Festivaalit ovat syntyneet yksittäisten ihmisten innostuksesta. Niiden henkiin jäämiseen on vaadittu sitkeyttä ja talkootyötä. Ilmiönä ne hakevat vertaistaan maailmalla. Juhlien myötä on kirkastettu Suomen kulttuurikuvaa ulkomailla, ja ne ovat tuoneet tapahtumapaikoilleen runsaasti myös selvää rahaa.

1980-luvun lopun hyvinä vuosina oli elinkeinoelämän kulttuurille antaman tuen osuus noin 10 prosenttia valtion tuesta. Osuus ei ole kovin suuri, ja laman vaikutus tuntuu siinäkin. Osuuden nostaminen edellyttää yritysjohtajien asenteiden muutoksen lisäksi sitä, että valtio tukee veropoliittisin ratkaisuin yritys-elämän tukea taiteelle. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi laajentamalla lahjoitusten verovapautta. Arvonlisäverojärjestelmä on toteutettava tavalla, joka ei kohtuuttomasti vaikeuta kulttuuritoimintaa.

Yksityisillä kulttuurirahastoilla ja -säätiöillä on suuri merkitys maamme kulttuurielämälle. Niiden rahoituksen osalta valtion tulee huolehtia, että yksityiseen kulttuuritahtoon perustuvat yleishyödylliset säätiöt ja rahastot säilyttävät toimintamahdollisuutensa.

Nykyisen taidehallintojärjestelmän ongelma on itsenäisen päätösvalan ja vaikutusmahdollisuuksien vähäisyys. Päätösvalta taiteen tukemisen harkinnanvaraisten avustusten jakamisesta on siirrettävä pääsääntöisesti taiteen keskustuomikunnalle ja valtion taidetuomikunnalle. (Ed. Vähänäkki: Eikös valtiovarainministeriölle?)

Taiteen keskustuomikunnan asiantuntemusta tukee sen tutkimus- ja tiedotusyksikkö. Tutkimus ja tiedotus on tärkeä osa kulttuuri- ja taidepoliittisen päätöksenteon arviointia, seuranta- ja muutosten ennakoimista. Yksikön toimintaedellytykset on turvattava, jotta se voisi edelleen kehittää maamme kulttuuripolitiikkaa ja luovaa työtä koskevaa tiedon tuotantoa ja välitystä. Kuluvan vuoden aikana tutkimus- ja tiedotusyksikkö tuottaa Suomen kulttuuripolitiikkaa laajemmin kuvaavan kokonaiskartoituksen. Se on osa Euroopan neuvoston kulttuuriyhteistyöneuvoston jäsenmaiden kansallisia kulttuuripolitiikkoja koskevaa maa-arviointiohjelmaa.

Kulttuurin taloustutkimukseen on myös tutkimustoiminnassa voitava panostaa. On tehtävä

selvitys kulttuurin eri osa-alueiden merkityksestä bruttokansantuotteelle.

Läänien taidetoimikuntien itsenäinen asema on säilytettävä. Pikaisesti on ryhdyttävä toimenpiteisiin taidetoimikuntien henkilöstön siirtämiseksi takaisin opetusministeriön hallinnonalalle pois lääninhallituksista. Samassa yhteydessä on läänitason kulttuurihallinnossa työskentelevien määrää vähennettävä.

Herra puhemies! Suomen teatteriverkosto on kansainvälisesti katsoen alueellisesti erittäin kattava. Tästä ei ole syytä tulevaisuudessakaan luopua. Sen sijaan teatteritoiminnan monipuolisuus on vaarassa nykyisten säästötoimenpiteiden vuoksi. Vaarana on se, että säästöt erityisesti kohdistuvat laitosteattereiden ulkopuoliseen teatteritoimintaan. Myöskin laitosteatterit säästävät mieluummin ulkopuolelta ostetuista produktiona kuin omalla vakituksella henkilökunnallaan tuotetuista. Tarjonta saattaa tällöin supistua. Vaikka säästöt teatteritoiminnassa ovat tarpeellisia ja välttämättömiäkin, on ne kohdennettava niin, että uusilla luovilla pienryhmillä on tulevaisuudessakin edellytykset toiminnalle. Myös vierailuteatteritoiminnan laajentamiselle on luotava edellytykset. Teattereiden tulosvastuullisuutta on lisättävä. Osittainen teattereiden erikoistuminen valtakunnan alueella voisi olla eräs keino yleisön houkuttelemiseksi teatteriin.

Suomeen on vihdoin saatu uusi Oopperatalo. Vuosikymmeniä vaatinut suuri kansallinen ponnistus on valmistumassa. Töölönlahden rannalle on rakennettu Oopperatalo, joka luo erinomaiset mahdollisuudet oopperalle, baletille, konserttimusiikille sekä toivottavasti muullekin mahdollisimman monipuoliselle kulttuuritoiminnalle. Oopperatalon rakentamisessa on ollut kysymys projektista, jonka vaikutukset mitataan vuosisadoissa. Tämä on syytä muistaa, kun puhutaan talon rakentamiskustannuksista. Nykyinen taloustilanne ei saa estää asianmukaisten voimavarojen antamista Kansallisoopperalle ja Kansallisbaletille.

Alueoopperoilla on suuri merkitys alueellisen kulttuuriharrastuksen muotona. Alueoopperat ovat hyvä esimerkki siitä, kuinka vapaehtoisuudella ja talkootyöllä voidaan luoda merkittäviä kulttuuritapahtumia. Alueoopperat kasvattavat laajempaa suomalaista oopperayleisöä.

Maamme monilla paikkakunnilla, mm. Kuopiossa, Oulussa, Turussa, Pyhäjärvellä, Vaasassa jne., virinneelle balettitoiminnalle on turvattava jatkossakin toimintaedellytykset. Tanssitaide on nouseva taiteenala. Siitä syystä lastentanssin ja

taidetanssin opettajankoulutus on niin ikään turvattava.

Selonteossa esitetään laaja-alaisen komiteatoimiston taiteilijapolitiittisen selvityksen tekemistä. Hallituksen esitykseen on helppo yhtyä. Itse asiassa valtioneuvostossa on tehty jo puoli vuotta sitten asiaa koskeva päätös. Sen toteuttaminen vain on viivästynyt. Erityisesti on selvitettävä, miten taiteilijoiden toimeentulo parhaiten voitaisiin järjestää. Nykyinen, vain harvoille taiteilijoille mahdollinen apurahajärjestelmä ei kaikilta osin ole täyttänyt sille asetettuja odotuksia. Apurahajärjestelmän ulkopuolella on 97 prosenttia taiteilijoista. Järjestelmiä on muutettava siten, että parannetaan taiteilijoiden mahdollisuuksia tulla toimeen omalla työllään. Tällä hetkellä taiteilijan luova panos tuo usein paremman toimeentulon hänen työtään hyödyntäville tahoille kuin hänelle itselleen. Tämä ei ole oikein.

Tässä yhteydessä on selvitettävä myös, miten ns. kirjastokorvausapurahojen järjestelmä voidaan laajentaa koskemaan eri alojen taiteilijoita, joiden teoksia on maksuttomasti käytettävissä kirjastoissa.

Suomalainen elokuva on vähitellen löytänyt kanavia kansainvälisille markkinoille. Tätä kehitystä on edistettävä. Tämä edellyttää elokuvatuotteen keskittämistä laadukkaille ja menestymisen edellytykset omaaville elokuville. Viime vuonna noin kymmenestä merkittävää tukea saaneesta elokuvasta neljä keräsi yli 90 prosenttia katsojista. Näytelmäelokuville myönnettiin tukea noin 27 miljoonaa markkaa. Merkittävä osa tuen piiriin kuuluvista elokuvista ei tavoita katsojia lainkaan.

Videotekniikka on mahdollistanut pienimuotoisen elokuvantekoharrastuksen laajemman leviämisen maassamme. Erityisesti nuoret ovat olleet innostuneita videopajatoiminnasta. Esimerkiksi Kuopiossa on jo 1980-luvun alusta lähtien toiminut videopaja. Sen toiminta on ollut erittäin suosittua, ja siellä tehdyt videot ovat monesti olleet hyvin korkeatasoisia. Uskon, että on odotettavissa uusi elokuva- ja videosukupolvi, jolla on edellytykset menestyä maailmalla samaan tapaan kuin tällä vuosikymmenellä suomalaiset musiikin ammattilaiset ovat menestyneet.

Herra puhemies! Nuoriso- ja liikunta-asioita on valtioneuvoston selonteossa käsitelty vain pintapuolisesti. Olisi ollut parempi jättää asiat kokonaan käsittelemättä tai sitten perehtyä niihin kunnolla.

Urheilu ja kulttuuri on monesti nähty toisten-

sa vastakohtina. Osittain tämä on johtunut siitä, että ne taistelevat samoista määrärahoista. Siinänsä liikunta ja kulttuuri eivät ole mitenkään toistensa vastakohtia, päinvastoin. Ne täydentävät hyvin toisiaan. Viime lauantaina jäätanssijoita Rahkamoja ja Kokkoa käsittelevässä MTV:n ohjelmassa Suomen Kansallisbaletin johtaja Jorma Uotinen totesikin osuvasti liikunnan olevan olennainen ja erottamaton osa kulttuuria. Hänen sanoihinsa on helppo yhtyä.

Liikunta- ja nuorisotyö perustuvat vapaaehtoiseen järjestötoimintaan. Tällä toiminnalla on suuri merkitys nuorten kasvattajana, väestön terveyden kehittäjänä sekä kansallisvaurauden luojana. Rahaksi muutettuna vapaaehtoisjärjestöissä tehdään miljardien arvosta ilmaista työtä. Julkisen sektorin tehtävä on luoda toimintaedellytyksiä tälle työlle. Erityisesti nuorisotyöntekijöiden ja liikunnanohjaajien sekä vastaavien kouluttamisessa tarvitaan julkista tukea. Ohjaajakoulutuksessa on pyrittävä kouluttamaan nuoria. Periaate "nuoret ohjaavat nuoria" luo perustan nuorten omaehtoiselle toiminnalle niin liikunta- kuin nuorisojärjestöissäkin.

Hallituksen kulttuuripoliittisessa selonteossa todetaan, että viestintäasioiden hallinnon uudistamisen tarve selvitetään toukokuun loppuun mennessä siten, että ministeriöiden toimialajako vastaa tarkoituksenmukaisella tavalla kehittyvää viestinnän toimintaympäristöä. Tällainen selvitys toki voidaan tehdä. Selvityksen tarkoitus ei kuitenkaan voi olla sen perusteleva, että viestintäasiat tulisi siirtää liikenneministeriöltä opetusministeriölle.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä valtiovalan tehtävä on vastata teknisten puitteiden luomisesta viestinnälle. Tosin teknisten puitteiden luomisella voidaan vaikuttaa myös viestintätarjontaan. Kokoomuksen eduskuntaryhmä ei hyväksy viestintäasioiden siirtämistä liikenneministeriöltä opetusministeriölle. Tässä siis käsityksemme ratkaisevasti eroaa keskustapuolueen käsityksestä. Yhteistyötä ministeriöiden välillä viestintäasioissa on syytä lisätä.

Useiden lehtien ilmestymisen lakkaaminen laman seurauksena on ollut vahingollista viestinnän moniarvoisuuden kannalta. Sanomalehtien merkitys kulttuurin levittäjinä on Suomessa ollut perinteisesti suuri. Ovathan monet kulttuurihistoriallisesti merkittävät hankkeet syntyneet juuri tietyn sanomalehden ja sen ympärille kerääntyneiden ihmisten toimesta. Lehdistöillä on hyvin tärkeä rooli kulttuurin esittelijänä ja kriittikkona. Tämän vuoksi ei voida pitää mitenkään hyvänä

sitä, että Uuden Suomen lakkauttamisen jälkeen yhden sanomalehden kulttuuritoimitus yksin arvostele kaikki valtakunnallisesti merkittävät kulttuuritapahtumat.

Herra puhemies! Tässä yhteydessä saanenkin ihmetellä ääneen, ettei valtakunnan talouselämän sanomalehti englantilaisen isonveljensä tapaan julkaise kulttuurisivuja.

Kulttuurin merkitys ihmisen elämän rikastuttaja on korvaamaton. Erityisesti laman aikana tarvitsevat ihmiset jotain pysyvää, joka kestää kauemmin kuin talouden noususuhdanteet tai kulutusjuhlat. Suomella on jatkossakin oltava varaa kulttuuriin. Muuten sillä ei ole varaa mihinkään.

Suomalainen kulttuuri on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Vaikka se on aikojen kuluessa paljon muuttunutkin, perustuu olemaimainen kulttuurimme yhä samojen perusarvojen varaan. Suomalaisuuden voima auttaa meitä selviytymään myös nykyisestä lamasta.

Herra puhemies! Kokoomuksen eduskuntaryhmän kulttuuripoliittiset päätavoitteet voidaan tiivistää neljään: Kulttuurin tukemisen resurssit on suunnattava laadukkaaseen, ammattimaiseen taiteen tukemiseen; lasten ja nuorten laajalle kulttuuritoiminnalle on luotava edellytykset, taidekasvatukseen tulee nykyistä selkeämmin olla läpäisevästi osa lasten ja nuorten koulutusta; suomalaisen hengenelämän kivijalka on kirjastolaitos, kirjastojärjestelmää on siten edelleen kehitettävä, ja lainaustoiminta on jatkossakin pidettävä maksuttomana; sekä Veikkauksen voittovarojen jaossa on palattava normaalikäytäntöön mahdollisimman nopeasti.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä sivistysvaliokunnan on selontekoa käsitellessään pyydettävä lausunto valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolta.

Edustajat Rask, Takala, Virrankoski ja Ollila merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Andersson: Herra puhemies, herrat! Tekisi mieli ensin sanoa, että olen jyrkästi eri mieltä kokoomuksen ryhmäpuhujan ed. Saastamoisen kanssa, kun hän sanoi, että pitäisi keskittää esimerkiksi elokuvatukea niille elokuville, jotka menestyvät mitattuna yleisömäärällä. Tämä on sitä oikeistopopulismia, jonka perusajatus menee näin, että jos taiteilija menestyy, hän menestyy myös taloudellisesti ja silloin ei

tarvitse mitään taloudellista tukea valtiolta. Jos taiteilija ei saavuta ihmisiä, hän ei menesty, hän ei myöskään silloin taloudellisesti menesty, mutta hän on silloin huono, koska hän ei ole menestynyt, jolloin hän ei myöskään tarvitse mitään tukea. Tämä on mielestäni erittäin kohdalokas tapa ajatella, että tuettaisiin vain niitä taideteoksia, jotka kaupallisesti menestyvät.

Sitten haluaisin, ennen kuin tulen varsinaiseen puheenvuorooni, kommentoida kulttuuriministerin ajatuksia kirjailijoitten ja kääntäjien kirjastokorvauksista. Nehän eivät ole mitään almuja kirjailijoille ja kääntäjille, vaan ne ovat tietysti korvausta siitä, että kirjoja on vapaasti lainattavissa kirjastoissa, vaikka korvaukset siitä nyt meillä jaetaan apurahan muodossa. Kuitenkin valtio tienaa kirjallisuudesta hyvin paljon enemmän kuin kirjallisuus saa valtiolta. Mutta siitä plussaa kulttuuriministerille, jos tuloverolaki muutetaan niin, että kirjastokorvausrahat säilyvät verovapaina, koska ne ovat tärkein tulolähde kirjailijoille ja kääntäjille. Siitä suuri plussa, jos menee läpi se, mitä ministeri puhui.

Herra puhemies! On hyvin merkittävää, että eduskunnassa vihdoinkin keskustellaan kulttuurista ja kulttuuripolitiikasta. Vielä mukavampaa olisi tietysti, jos olisi vähän enemmän edustajia,kin paikalla, mutta ehkä se olisi vaatinut suoran televisioinnin tai jotakin muuta vastaavaa.

Vaikka miltei jokainen myöntää, että elävä kulttuuri on koko kansakunnan olemassaolon ehto ja edellytys, kulttuuriasiat jäävät yleensä, kuten nytkin voidaan huomata, ns. kovien teemojen alle. Varsinkin nyt, kun hyvinvointiyhteiskuntaa ollaan purkamassa ja koko sivistysvaltiomme on uhanalainen, pitää meidän käydä keskustelua arvoista. Minkälainen se yhteiskunta on, jonka haluamme rakentaa? Mitkä ovat sen arvoperusteet? Lähteekö yhteiskunnan rakentaminen ja muuttaminen edelleen yhteisvastuun ja solidaarisuuden pohjalta vai hyväksymmekö toisiaan, että markkinavoimat hallitsevat ja määräävät myös yhteiskunnalliset tavoitteemme, sen mihin tarkeysjärjestykseen ne asetamme.

Viime vuosina rahan ja taloudellisen voiton tavoittelu ovat määritelleet ja ohjanneet toimintaamme ja päätöksiämme. Liian vähälle huomiolle ovat jääneet seuraavanlaiset kysymykset: Miten luoda puitteet ja edellytykset sille, että jokaiselle kansalaiselle tarjoutuu mahdollisimmat tasavertaiset lähtökohdat hyvän elämän toteuttamiseksi? Miten turvata jokaiselle kansalaiselle mahdollisuudet kouluttautua halujensa ja kykyjensä mukaisesti? Miten syventää demo-

kratiaa niin, että kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa ja päättää omasta elämästään turvataan mahdollisimman hyvin?

Pohjoismainen hyvinvointivaltiohan lähtee siitä, että yksilön hyvinvointi on yhteisen vastuun varassa. Ajatus yhteisestä vastuusta ollaan nyt kyseenalaistamassa, kun myös sivistyksen ja kulttuurin aloilla vannotaan yhä enemmän markkinallistamisen autuuden nimeen. Siinä kyseenalaistaan samalla sivistysvaltion tärkein perusta.

Meillä olemme tottuneet siihen, että kulttuuri on julkista, että kulttuuria tuetaan ja kehitetään yhteisvastuun periaatteen pohjalta. Meillä on ikään kuin yhteisestä sopimuksesta rakennettu kulttuuria, tuettu taiteita ja taiteiden tekijöitä yhteisin varoin. Tuloksena tästä meillä on todellakin elinvoimainen, kaikille kuuluva kulttuuri. Kirjastomme ovat todellisia kansan korkeakouluja, joiden merkitys on ja on ollut mittamaton. Teattereistamme, musiikistamme, tanssitaiteestamme, populaarikulttuuristamme, elokuva- ja videotaiteestamme ja arkkitehtuuristamme voimme todellakin olla ylpeitä.

Mitä seuraisi kulttuurin markkinallistamisesta? Mitä ne ihmiset tarkoittavat, jotka hieman ivallisesti puhuvat "valtion holhouksesta" kulttuurissamme ja siitä, että pitäisi päästä siitä irti? Mielestäni se on vastuutonta ja hyvin ajattelematonta puhetta. Se on sivistysvaltiomme tuhoamiseen tähtäävää markkinahaiattelua. Se on kulttuurivihamielisyyttä pahimmillaan.

Herr talman! Vivica Bandler brukar säga att kultur är det enda som verkligen lönar sig. Vid en diskussion i Arkadiasällskapet för några veckor sedan kom det här fram mycket tydligt, att det lönar sig att satsa på kultur. Seppo Kimanen berättade att varje mark som staten lägger ut för kammarmusikfestivalen i Kuhmo hämtar 30-faldigt tillbaka till Kuhmo stad.

Siis kolmekymmentäkertaisesti tämä raha poikii, joka esimerkiksi Kuhmon kamarimusiikkifestivaalille annetaan.

Arvoisa puhemies! Selonteko on, kuten jo aikaisemmin on todettu, hyvänsuopa mutta ympäröityä. Sen sisällön arvioinnissa törmää siihen, että aina kun yrittää saada otetta, se liukuu käsistä kuin saippua suihkussa.

Selonteko on kirjoitettu passiivimuotoon. Passiivi on verbimuotona siitä ihana, että se jättää lukijan ymmälle siitä, kuka tekijä on. Se jättää siis kertomatta, kuka vastaisi toteutukses-

ta. Olisiko aktiivin ahkerampi käyttö ollut liian osoittelevaa tai liian paljastavaa? Olisiko se pakottanut vastaamaan puheista ja kirjoituksista?

Verbien passiivimuodon tapaan hallinnon kieli on toisellakin tavalla epämääräinen. Selonteossa kerrotaan, että "turvataan", mutta kun selonteko ei täsmennä sitä, millä tavoin ja mihin määrään saakka, joutuu lukija epätoivoisesti tavoittelemaan saippuaa, joka taas liukuu käsistä. Kun sanotaan, että jokin "vastaa entistä paremmin tämän päivän yhteiskunnan tarpeita", niin onko lauseella enemmän sisältöä kuin siinä, että pesuaine pesee ei vain puhtaaksi vaan syväpuhtaaksi?

Hyvä on, minä myönnän, että kulttuuriin kohdistuvia valtion toimia ei kaikilta osin voi kuvata kiloina, sentteinä, prosentteina tai markkoina, mutta kuitenkin. Ehkäpä selonteon kirjoittaja olisi jotenkin voinut täsmentää sano-
maansa.

Selonteko tunnustaa markkinoiden merkityksen, mutta unohtaa eritellä markkinoiden toimintaa. Erittelyn puuttuminen ei tämän selonteon kohdalla ole poikkeus, sillä varsin harvoin selonteot tai mietinnöt arvioivat sitä, mitä niiden ehdotuksista myös seuraa. Lääkkeellä on aina paitsi tarkoitettu vaikutuksensa myös erilaisia sivuvaikutuksia. Samaan tapaan julkisen vallan teoilla on sekä tarkoitettuja vaikutuksia että sivuvaikutuksia.

Herra puhemies! Seikka, joka on tuottanut minulle henkilökohtaisesti päänvaivaa, on se, että kulttuuri ei ole hallintoa. Se on sisältöä, luomista, osallistumista ja vastaanottamista, tekemistä. Selonteko kuitenkin puhuu hallinnosta. Tämä on hallintonselonteko. Tietysti on niin, että todella kammottavaa olisi, jos hallinto sanelisi kulttuurin sisällön ja suunnan niin kuin juuri sortunut nomenklatuurakomento tai toiseen maailmansotaan nyykähtänyt fasismi tekivät. Mutta jotenkin hallinnosta puhuminen on kuitenkin tai tuntuu olevan hyvin etäällä kulttuurista.

Selonteon alussa on mainittu yhdeksän tehtävää, jotka valtiolle kulttuuripoliitiikassa voidaan asettaa. Ne ovat verrattain korkealla abstraktiotasolla, joten voi väittää hyvin monenlaisen kulttuuripoliitiikan toteuttavan niitä tai yhtä hyvällä syyllä sanoa, ettei mikään niistä toteuta niitä. Siivutan ne nyt tällä kommentilla.

Kansainvälisessä kulttuuriyhteistyössä on myönteistä kehitystä siinä, että Venäjän ja Baltian samoin kuin itäisenkin Keski-Euroopan suuntaan kosketukset ja vuorovaikutus tapahtu-

vat ilman totalitaarista valtiokontrollia. Valitetavasti vain vapaus on merkinnyt näissä maissa voimavarojen voimakasta vähenemistä.

Euroopan yhteisö taas on lähtökohdiltaan kaupallista ja taloudellista yhteistyötä, suurten yhteisten markkinoiden luomista. Vaikka yhteisö on saamassa mm. Maastrichtin ja Edinburgin sopimusten myötä muutakin sisältöä, käydään jatkuvaa rajankäyntiä siitä, arvioidaanko jonkin seikan, vaikkapa kulttuurin tukimuodon, hyväksyttävyyttä markkinanäkökulmasta vai jostain muusta näkökulmasta. Selvää ja lopullista kuvaa vakiintuneesta tulkintatavasta ei ole, ilmeisesti ei tulekaan muutoin kuin siten, että yksittäistapausten kautta syntyy linja.

Tanskahan on ollut aika hyvä koelaboratorio, jossa on käyty läpi tiettyjä prosesseja. Tanskasahan esimerkiksi tuli vaikeuksia, kun Tanska halusi tukea omaa kansallista elokuvakulttuuriaan. Se katsottiin kilpailun esteeksi, ja siitä oli aikamoinen taistelu. Tanska kuitenkin voitti tämän. Sama koskee myös esimerkiksi kirjastokorvauksia Tanskassa jne. Tämä on se ongelmien sektori, joka ainakin Tanskassa on käynyt ilmi EY-jäsenyydessä.

Merkittävä osa kulttuurin rahoituksesta nojaa Suomessa rahapeleihin. Euroopan yhteisö on toistaiseksi omaksunut sen kannan, että sen jäsenmaissa nämä voidaan varata julkisen vallan luvanvaraiseksi toiminnaksi. Silti on paineita tulkita myös pelitoiminta sellaiseksi kaupalliseksi toiminnaksi, jolle ei saisi asettaa esteitä. Aina-kin lähimmän viiden vuoden ajan valtionalous on meillä niin ahtaalla, että se tuskin helpolla ottaisi kantaakseen Veikkauksen ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamia toimintoja.

Arvoisa puhemies! Selonteko käsittelee viestinnän kulttuuripoliitiikkaa. Selontekoon on kirjoitettu: "Valtion tehtävänä on luoda suotuisat edellytykset joukkoviestinnän toiminnalle, varmistaa sananvapauden toteutuminen ja tukea monipuolisuutta ja moniarvoisuutta. Valtio ei puutu viestinnän sisältöihin, vaan edistää monipuolisuutta, korkeaa laatua ja mahdollistaa runsaan tarjonnan." Tavoitteena tämä tietysti on kohtuullinen, mutta valitettavasti selonteosta puuttuu erittely ja sen jälkeiset kannanotot. Jos selonteko olisi käsitelty lehdistön harvenemista sekä suunnitelmia poistaa lehdistötuki, se olisi joutunut kertomaan, miten siinä kysymyksessä hallitus varmista sananvapauden toteutumisen ja tukee monipuolisuutta ja moniarvoisuutta.

Selonteon informaatioliitteessä todetaan: "On tärkeää, että televisioyhtiöt panostavat elokuvi-

en rahoitukseen ja yhtiön ulkopuolella tapahtuvaan tuotantoon." Tämä todetaan, mutta mikä on johtopäätös? Sitä ei näy ainakaan selonteossa. Valtioneuvostolla sellaista ei tunnu olevan.

Selonteon informaatioliitteen mukaan riittävien ohjelmantuotanto- ja hankintamäärärahojen ylläpitäminen on välttämätöntä korkean laadun ja monipuolisuuden takaamiseksi. Siinä lausutaan: "Kansallisille kanaville voidaan tässä suhteessa asettaa yleinen tulostavoite." Kansallisista kanavistamme MTV:n ainoa tulostavoite on luonnollisesti se, mikä jää niin sanotusti viivan alapuolelle. Muut tavoitteet voidaan asettaa vain lainsäädännöllä tai maksamalla tukea tai korvauksia. Tässä kohden informaatioliite on vähemmän informatiivinen.

Markkinatalous toimii vain niin kauan kuin on kilpailua, mutta markkinoilla on samalla jatkuva taipumus myös vähentää kilpailua. Meillä ei kuitenkaan ole minkäänlaista lakia, joka säätelisi viestinnän yrityskauppoja ja estäisi lehtitoiminnan keskittymisen edelleen tai sen, että Sanoma Oy luo paikallisen tv-toiminnan pohjalta oman valtakunnallisen verkkonsa. Sen minä ymmärrän, että Sanoma Oy:llä on kanta tällaiseen lainsäädäntöön, mutta sitä minä en ymmärrä, että selonteossa ei ole mitään kantaa. Kai on itse asiassa niin, että valtioneuvoston omat teot yhtäällä ja haluttomuus toimia toisaalla itse asiassa tarkoittavat sitä, että valtioneuvosto ei varmista sananvapauden toteutumista eikä tue monipuolisuutta ja moniarvoisuutta.

Tässä selonteon kohdassa ei käsitellä Ylen asemaa, jonka riippuvuus markkinoista on vain osittainen, nimittäin sikäli kuin se saa rahoitusta MTV:n mainostuloista. Vaikka kyse onkin eduskunnan alaisesta toiminnasta, olisi ollut hyvä kuulla, mitä lainsäädäntömuutoksia valtioneuvosto kaavailee viestintään, koska niillä vaikutetaan myös Ylen asemaan ja mahdollisuuteen monipuolistaa tarjontaa mainosmarkkojen vaatimien suurten yleisöjen ulkopuolelle.

Paikallisestihan ei ole syntynyt oikeastaan minkään näköistä televisiotoimintaa. Omilla ohjelmillaan kaapeliyhtiöt eivät elä. Yhdistettyinä yhdeksi kanavaksi ne voisivat muodostaa vähitellen uuden valtakunnallisen verkon.

Paikallisradioiden lupia perusteltiin alun perin sillä, että näin syntyisi paikallista radiotoimintaa, joka täydentäisi valtakunnallisia lähettyksiä. Paikallisradioiden talousongelmat ovat ajamassa niitä kuitenkin tiiviimpään yhteistyöhön niin, että ilman rajoituksia niistä helposti muodostuu milteipä uusi valtakunnanverkko

yhteisen ohjelmantuotannon avulla ja paikallisuus hiipuu. Myöskään tätä selonteko ei käsittele, vaikka se on tärkeä ongelma.

Selonteko mainitsee, että viestintäasioiden hallintoa aiotaan uudistaa, jolloin tehtäviä siirrettäisiin liikenneministeriöstä opetusministeriöön, mutta tämän konkreettisemmaksi selonteko ei viestinnän kohdalla yllä, valitettavasti.

Arvoisa puhemies! Kulttuurilaitoksia koskevassa jaksossa on selkeästi todettu, että maksuton kirjalainaus on keskeinen lähtökohta. Se on erinomainen, hyvä ja tarpeellinen kannanotto. Ongelmallisempaa kuitenkin on se, että säästöpäätökset vaikeuttavat kirjastojen ja muiden kulttuurilaitosten toimintaa. Kävin äskettäin, viime viikonloppuna, Itä-Suomessa. Siellä kerrottiin, että monessa pienessä kunnassa on jo nyt suljettu kirjastoja ja tullaan sulkemaan edelleen. Tämä on tietysti skandaali ja kulttuuripoliittisesti erittäin murheellinen suuntaus. (Ed. Stenius-Kaukonen: Se on skandaali, että Pispalan kirjasto lopetetaan keskellä Tampereen kaupunkia!) — No, siinä on myös skandaali.

Museoiden kohdalla todetaan näin: "Museoiden on kyettävä reagoimaan muuttuvaan ympäristöön. Ne toimivat vastaisuudessa yhä enemmän yhteisön ehdoilla. Tavoitteena on, että entistä laajempi yleisö löytää museot." Tässä on taas sellaista kieltä, josta tekijä, subjekti, on kadotettu, vaikka verbimuodot ovatkin aktiivisia. Kuka on asettanut ja kenelle mainitsemani tavoitteen? Kuka sitä toteuttaa? Onko kyse enustuksesta vai allekirjoittaako joku sitä koskevan ukaasin? Sopii kysyä ministeriltä.

Teattereiden kohdalla uusi laki merkitsee myönteistä kehitystä laitosteattereille. Tässä joku aikaisemminkin sanoi, että pienet vapaat teatteriryhmät kuitenkin ovat erittäin suurissa vaikeuksissa. Kuitenkin näissä pienissä ryhmissä syntyy se uusi, uudistava, jännittävä ja kokeileva teatteri, joka vie koko teatteritaidetta eteenpäin. (Ed. Gustafsson: Niin laitosteattereissakin!) — Kyllä laitosteatteritkin hyviä ovat. En minä halua asettaa niitä vastakkain, mutta tässä tilanteessa laitosteattereiden resurssit turvattiin, mutta unohdettiin nämä pienet ryhmät ja pienet teatterit. — Tämä saatiin korjatuksi täksi vuodeksi, mutta tulevaisuudesta kai ei ole tietoa. Olisi hyvä saada ministeriltä tietoa, miten aiotaan toimia tässä asiassa.

Selonteossa luvataan, että käynnistetään laaja-alainen komiteatasoinen taitelijapolitiikan selvitys. Tietenkin on hyvä selvittää asioita. Viime syksynä kuitenkin julkistettiin laaja ja kohtuulli-

sen edistysellinen, hyvä ja seikkaperäinen Kuppoli-mietintö. Totta kai valtioneuvosto on tähän perehtynyt. Ainakin näin voisi edellyttää. Työtömyysturvan, sosiaaliturvan ja eläkejärjestelmän ongelmat mainitaan kyllä selonteossa. On kohtuullista, että niiden ongelmat selvitetään mainitsemassani valtioneuvoston lupaamassa komiteassa, sitten kun se toivottavasti pikaisesti perustetaan.

Arvoisa puhemies! On selvää, että verotuksella voidaan tuhota sitä, mitä muulla tavoin onnistutaan parantamaan taiteen ja kulttuurin asemassa. Erityisen suuri ongelma tulee olemaan arvonlisäverotus, jonka uhka on saanut eri piirejä liikkeelle. Huomenna tässä talossa on Arkadia-seuran veropoliittinen keskustelu tästä aiheesta kello 19. Tämä oli maksamaton mainos. Tervetuloa!

Me vasemmistoliitossa olemme olleet puhumassa sen puolesta, että kirjojen arvonlisäverosta pitää luopua. Siksi kai on selvää, ettemme suinkaan voi olla tukemassa veron ulottamista uusille alueille. Muun muassa nuoret rockmuusikot ovat aivan kauhuissaan näkymistä, jotka avautuvat arvonlisäveron kohdistuessa heidän musiikkiinsa.

Selonteko tunnustaa arvonlisäveron haitat useilla kulttuurin alueilla, mutta ei kuitenkaan päädy esittämään verosta luopumista. Sopii kyllä ihmetellä ja sopii myöskin toivoa, että ministeri Pekkarinen, joka on tehnyt tästä hallituskysymyksen, pitää päänsä, niin kuin hän on luvannut. (Ed. Gustafsson: Ei Pekkarinen, vaan Salolainen!) — Anteeksi, anteeksi. Pekkarinen kuitenkin vaatii, että se siirretään. Hän on tietysti oikeassa. Mutta Salolainen vastustaa tätä.

Nuoret taiteen ja kulttuurin harjoittajat tarvitsevat erityisesti tukea. Tässä mielessä apurahajärjestelmän painopistesiirto on paikallaan. Nuorille pitää myöntää suhteellisesti enemmän tukea kuin tällä hetkellä, mutta ei sen mukaan, mitä kokouksen ryhmäpuheenvuorossa sanottiin, vaan nimenomaan mahdollisimman monelle ja myöskin niille, jotka eivät heti saavuta mitään suurta yleisöä taiteelleen. Ongelma on tietysti siinä, että markkinoiden ohuus meillä ei elätä kovin monta ammatin harjoittajana toimivaa taiteilijaa.

Arvoisa puhemies! Lopuksi voisi kysyä, mitä selonteosta puuttuu. Mielestäni on pöyristyttävää, että ei ole sanaakaan lapsille tarkoitettusta kulttuurista. Tämä on sekä hämmästyttävää että surullista ja hyvin tyypillistä maassamme. Kulttuurin kaikkein tärkein alue on siis vain unohtu-

nut tästä! Lastenkulttuurin tulisi olla voimakkaasti priorisoitu. Nyt se jää liian usein pait-sioon, aikuiskulttuurin varjoon. On myöskin oireellista, että jaettaessa valtion palkintoja aina lastenkulttuuri saa vähän pienempiä summia kuin aikuiskulttuuri. Ehkä kuluttajien koko määrää painoarvon?

Selonteko on myös tyystin unohtanut erilaiset vähemmistöt, paitsi suomenruotsalaiset. Meillä on hyvä vähemmistösuoja, koska me olemme itse olleet sitä säättämässä. Selonteko on unohtanut saamelais- ja romanivähemmistömme. Sekin on näitä meidän valtakulttuurimme perisyntyjä.

Saamelaisten oikeuksien osalta on toki tapahtunut myönteistä lainsäädäntökehitystä saamen kielen ja saamen kulttuurin aseman vahvistamiseksi, mutta paljon on kuitenkin vielä toteuttamatta. Saamelaiset tarvitsevat lisää voimavaroja omaan lehteensä, jonka nimi on Sápmlaš. He tarvitsevat lisää tukea omaan kirjallisuuteen, omalle teatterille, kuvataiteelle ja musiikille. Etenkin he tarvitsevat lisää resursseja oppimateriaalin valmistamiseen. Oppimateriaalista on erittäin suuri puute. Lisäksi ehdotan tässä, että saamelaisten tulisi saada oma kansanedustaja. Minusta se olisi kohtuullista.

Sama, mikä pätee saamelaisten kohdalla, pätee myös romanien eli mustalaisten kohdalla. Heidän kulttuurinsa on hyvin omaleimainen ja elävä, kuten tiedämme, ja sillä on hyvin pitkä traditio. Meidän on tuettava sitä ja turvattava sen elinvoima. Romanin kieli on myös säilytettävä ja sitä kehitettävä niin, että romanilapset voivat oppia oman kielensä koulussa.

Myöskään pakolaisten kulttuuritarpeista tässä ei puhuta yhtään mitään. Kuitenkin kulttuurin alalla monietninen kulttuuri on elävämpi ja jännittävämpi. Siinä on enemmän hedelmällisiä ristiriitoja kuin tällaisissa monokulttuurissa, missä nyt elämme. Esimerkiksi Ruotsi on hyvä esimerkki, miten kaikki taiteenalat ovat vitalisoituneet, kun sinne on tullut eri kulttuureista ihmisiä osallistumaan kulttuurin tuottamiseen.

Selonteon liiteosassa käsitellään hyvin lyhyesti nuorten elämäntilannetta ja yhteiskunnan ongelmien kärjistymistä. Siinä ei kuitenkaan luvata mitään tälle nyt työmarkkinoille työttömäksi tulevalle kadotetulle sukupolvelle, jonka määrä kasvaa vielä tämän ja ensi vuoden aikana. Tänä päivänä joka kolmas alle 25-vuotias nuori ihminen on ilman työtä tai koulutuspaikkaa. Se on kammottava luku, ja se avaa kammottavia tulevaisuuden näkymiä. Tämä kadotettu suku-

polvi on uusvanhoillisuuden lahja suomalaiselle yhteiskunnalle.

Arvoisa puhemies! Taiteen ja kulttuurin vapautta uhkaavat monet tekijät. Yhtäällä fundamentalistiset yhteiskunnalliset uskonnolliset tai poliittiset liikkeet pyrkivät sanelemaan sen, mitä saa esittää ja mitä ei. Meillä vanhakantaiset kristityt ja muut konservatiivit ristiinnaulitsivat takavuosina Hannu Salaman, ja 70-luvulla taas poliittinen fundamentalismi äärimmillään koki pukea kulttuurin omaan sinipaitaansa. Islamin fundamentalistinen suuntaus vaatii Salaman Rushdien murhaamista. Yhdysvalloissa eivät vain fundamentaalikristityt vaan myös Poliittisesti oikein -niminen liike pyrkivät sanelemaan omat käsityksensä kulttuurin laiksi. Totalitaristisissa järjestelmissä valtio sääntelee kulttuuria alistaen sen usein myös tökeröksi uskomustaitteeksi.

Toisaalta markkinoillakin on oma vaikutuksensa kulttuuriin. Ilman julkista tukea, joka ei kajoa sisältöön tai esitystapaan, mahdolliseksi jää vain se kulttuuri, jolle löytyy maksukykyistä kysyntää, jolloin koko kulttuuria hallitsevat kaupallisesta tv-toiminnasta tutut katsojaluvut. Julkisen tuen poistaminen synnyttäisi todennäköisesti paljon ns. visailukulttuuria, jota kyllä on tälläkin hetkellä niin, että tulee korvista ja silmistä ulos. Uusvanhoillisessa ajattelussa sitä, mikä ei omin avuin selviä markkinoilla, ei kuitenkaan arvosteta.

Kulttuurin suuri ongelma on, kuten tiedämme, tällä hetkellä julkisen rahoituksen niukentuminen: Valtio supistaa omia määrärahojaan, ja samaan aikaan myös kunnat jakavat pelkkää niukkuutta. Valitettavasti tämä selonteko, arvoisa ministeri, ei lupaa tähän mitään parannusta.

Herra puhemies, herr talman! Parlamentaariset puolustuskomiteat ovat jo useita kertoja linjanneet puolustusvoimien ja sen hankintojen kehitystä ja tarpeellisuutta. Nyt tarvitaan kulttuurin puolustuskomitea tekemään vastaavia linjauksia.

Edustajat Hautala ja Rimmi merkitään läsnä oleviksi.

Ed. M. Pietikäinen: Herr talman! Nu behöver Finland mer än någonsin ett vidsynt, mångsidigt och välfungerande kulturpolitiskt program med klara målsättningar. Vi lever i en tid med stora omvälvningar i världen omkring

oss, det förs ett brinnande krig mitt i hjärtat av Europa och människor flyr för sina liv. Här hemma upplever vi en djup ekonomisk kris och en rekordstor arbetslöshet och det som sker i världen omkring oss har givetvis återverkningar också här i Finland.

Vår kulturpolitik borde ha beredskap att reagera och reagera snabbt på många enskilda fenomen i vår tid. Statsrådets kulturpolitiska redogörelse är tyvärr alltför splittrad och deskriptiv för att kunna fungera som ett instrument i detta avseende. Trots eventuella goda avsikter blir intrycket att man inte riktigt vågar se kulturens hela mångfald.

Ainoana kestäväenä tienä nykyisestä taloudestaloudesta kriisistä on Suomen kansan osaamisen ja tietojen täysimääräinen hyväksikäyttö. Suurena kysymyksenä onkin vain, minkä tyyppiseen tietoon ja mihin oppiaineisiin meidän on panostettava. Meillä on suuri tarve ihmisistä, jotka pystyvät uuteen ajatteluun ja luovuuteen.

Taloudellinen kriisi on kaikella toivottavalla selkeydellä osoittanut meille, että emme voi jatkaa vanhoilla raiteilla. Tämän vuoksi ei ehkä olekaan pelkästään ilosanoma tutustua Jyväskylän yliopiston äskettäin julkaisemaan tutkimukseen. Tutkimuksen mukaan suomalaisilla lapsilla on maailman paras lukutaito, mutta oppilaiden itsetunto ei ole erityisen vahva. Tarvitsemme ihmisiä, jotka uskovat itseensä ja ajatuksiinsa ja jotka uskaltavat kehittää epäsovinnaisia ratkaisuja vanhoihin ja uusiin ongelmiin. Tämän vuoksi koulun on lähdeävä tukemaan oppilaiden luovuutta esimerkiksi panostamalla kunnolla taiteeseen ja kulttuuriin.

Viime vuonna voimaan tullut laki taiteen perusopetuksesta onkin tervetullut. On toivottavaa, että kunnat lakia soveltaessaan tarjoavat mahdollisuuden lapsille ja nuorille perehtyä eri taidemuotojen suureen tarjontaan ja että toiminta tapahtuu yhteistyössä kunnan ns. kulttuurin tuottajien kanssa. Mitä tulee luovuuden merkityksen oivaltamiseen esimerkiksi työelämässä, siinä on työtä vielä paljon jäljellä.

Mot denna bakgrund tar statsrådets kulturpolitiska redogörelse förvånansvärt ytligt upp den livssituation många finländare befinner sig i idag. Nästan en halv miljon finländare är arbetslösa, deras familjer drabbas likaväl som de arbetslösa själva och hundratusentals andra finländare lever i hotet av uppsägningar eller permitteringar. En alltför stor s.k. fritid som redo-

görelsen nämner som en positiv sak är i själva verket för många ett verkligt problem idag.

Kulturen och kulturtjänsterna får en starkt ökad betydelse när människor brottas med stora problem. En allmän nedstämdhet breder ut sig i samhället. Man har svårt att tro på en bättre morgondag. Det behövs kraftkällor att ösa ur.

Därför behövs kulturen i alla de många former vi vant oss vid: böckerna och biblioteken, musiken, den fria folkbildningen, medborgarinstituten och folkhögskolorna, teatrarna, biograferna, muséerna o.s.v. De nedskurna anslagen också för dessa kulturformer får inte betyda att viktiga kulturhårdar försvinner.

En orsak till att statsrådets kulturpolitiska redogörelse gör ett synnerligen bristfälligt intryck är att vissa viktiga delar av kulturpolitiken avgränsats med korta konstateranden om att t.ex. utrikesministeriet handhar internationella projekt och kulturellt biståndarbete, miljöministeriet kulturmiljöerna och social- och hälsovårdsministeriet har hand om minoriteternas kultur.

Om det nordiska kultursamarbetet konstaterar dock redogörelsen att: "I sin deklaration på Bornholm i augusti 1992 fastställde de nordiska ländernas statsministrar att kulturen är det centrala området inom det nordiska samarbetet. Kultursamarbetet och samhörigheten med Norden är en historisk del av finländarnas liv." Låt mig i det här sammanhanget enbart ta upp en enskild detalj, dvs. vikten av möjligheten att se tv-program från det övriga Norden. Det här borde bli en naturlig del av vardagens kulturutbyte i de nordiska länderna.

Tuntuu erittäin hämmästyttävältä, suoraan pöyristyttävältä, että valtioneuvosto antaa nyt eduskunnalle kulttuuripoliittisen selonteon käsittelemättä suoranaisesti keskuudessamme olevia eräitä vanhoja ja periaatteessa kaikkia uusia pienempiä kulttuuripiirejä. Myös Suomeen on saapunut siirtolaisryhmiä, paluumuuttajia ja pakolaisia. Myös ollut erittäin perusteltua sisällyttää selontekoon opetushallituksen ja opetusministeriön näitä ryhmiä koskevat suunnitelmat tavoitteena ryhmien tukeminen oman kulttuurinsa ja kielensä säilyttämisessä. Asiaa koskeva opetussuunnitelma valmistunee kuitenkin lähiaikoina.

Ruotsalaisen eduskuntaryhmän mielestä oikeuden omaan kieleen ja omaan kulttuuriin tulee olla perusoikeus. Jos opetusministeriöllä on visiota siitä, miten näiden ryhmien kulttuuri voi

rikastuttaa suomalaista kulttuuria hedelmällisen vuorovaikutuksen kautta, näiden visioiden tulisi olla selonteossa. Ruotsalaisen eduskuntaryhmän mielestä myös onnetonta päätöstä ensi vaiheessa annettavan opetuksen vähentämisestä siirtolaisien omissa ryhmissä on harkittava uudelleen.

Romanien tilannetta ei käsitellä selonteossa, ei myöskään saamelaisen. Olen kuitenkin iloinen siitä, että ministeri omassa esittelypuheen-vuorossaan mainitsi myös näitä ryhmiä.

Tämän hallituksen ohjelmassa todetaan saamelaisista: "Saamelaisen kulttuurin elinvoimaisuutta tuetaan ja vähemmistöjen oma sivistyksellinen hallinto turvataan."

Vuotta 1993 vietetään koko maailmassa alkuperäisväestöjen teemavuotena. Monet tärkeät kulttuurihankkeet ovat juuri nyt ajankohtaisia saamelaisille. Mainitsen näistä yhden: saamelaisalueen koulutuskeskuksen perustaminen. Saamelaisvaltuuskunta haluaa päinvastoin kuin opetusministeriö, että koulutuskeskus olisi ensisijaisesti tarkoitettu saamelaisille ja saamen kieli olisi koulun ensimmäinen kieli. Valtuuskunta katsoo myös, että sen tulisi saada valita koulun johtokunta ja koulun rekrytointialueena tulisi olla koko saamelaisalueen eikä sitä tulisi rajata kansallisiin rajoihin.

Ruotsalaisen eduskuntaryhmän mielestä eduskunnan tämän suuntainen päätös olisi yhdenmukainen voimassa olevan hallitusohjelman hengen kanssa ja lakia tulisi muuttaa nyt, kun saamelaisvaltuuskunnan kannanotot ovat käytettävissä päätöksenteon perustana. Lakiesityshän on sivistysvaliokunnan käsittelyssä tällä hetkellä.

Den finlandssvenska kulturen har noterats i redogörelsen, men också här anser vi att det självklara i rätten till kulturautonomi kunde ha framhävts ytterligare. Denna fråga är speciellt aktuell för finlandssvenskarnas del när hela vårt undervisningsväsende nu omorganiseras och nya lösningar blir aktuella. Som svenska riksdagsgruppen ser det innebär kulturautonomi i detta fall att det finlandssvenska högskoleväsendet självt definierar rationaliseringar och inbesparingar inom givna ramar.

Överhuvudtaget speglar redogörelsen en förbluffande likgiltighet för den internationella diskussionen om minoriteters kollektiva rättigheter. Frågan bör i vilket fall som helst aktualiseras i samband med reformeringen av regeringsformens stadganden om grundläggande fri- och rättigheter, som för tillfället är på remissrunda.

Svenska riksdagsgruppen anser att rätten att välja separata administrativa lösningar i frågor som direkt anknyter till minoritetens identitet bör preciseras i samband härmed, åtminstone på motiveringsnivå.

Redogörelsen kvitterar det internationella kultursamarbetet med ett omnämnande av det nordiska kultursamarbetet, problemen med kulturutbytet med Finlands närområden, Ryssland och Baltikum, och en schematisk framställning av den Europeiska gemenskapen och dess inställning till kulturen. Här hade det varit på sin plats att presentera Finland som en givande och tagande part i den västerländska kulturen i går, i dag och i morgon. En av redogörelsens största brister är just historielösheten. Utan perspektiv bakåt är det svårt att blicka framåt.

Låt mig ytterligare beröra en del konkreta frågor, som direkt har återverkningar på vårt kulturliv.

Sivistysvaliokunnan käsitellessä erilaisia asioita, jotka ovat koskeneet taiteilijoiden toimeentuloa, työoloja, apurahoja, eläkkeitä jne., on kaikella toivottavalla selkeydellä käynyt ilmi, että epäkohtia on paljon. Tämän vuoksi onkin syytä panna tyytyväisenä merkille, että selonteon mukaan hallituksen tarkoituksena on asettaa laajapohjainen komitea selvittämään mm. näitä kysymyksiä.

Arvonlisäveroa koskeva hallituksen esitys annetaan todennäköisesti eduskunnalle lähiaikoina. Ehdotuksen mukaan eräät kulttuuripalvelut saavat lievemman kohtelun. Kirjojen vero alenee 12 prosenttiin, ja lehtitilaukset vapautetaan verosta kokonaan. Käytettävissä oleva vähäinen liikkumavara huomioon ottaen nämä poikkeukset ovat erittäin tervetulleita. Myös muiden kulttuuripalvelujen osalta ruotsalainen eduskuntaryhmä edellyttää seurantaakin niin, ettei uudistus tee kulttuurimuotojen olemassaoloa uhanalaiseksi.

En grundförutsättning för ett öppet pluralistiskt samhälle är att massmedierna är oberoende av makthavarna. Genom att se regeringens ansvar för etermedierna som en teknisk fråga, som en fråga där regeringen inte blandar sig i innehållet utan beviljar koncession enligt ansökan, har man i tiden velat markera yttrandefrihetens betydelse. Presstödet ges via trafikministeriet, eftersom det är ett stöd för distribution i första hand och inte som ett stöd i syfte att påverka innehållet i tidningarna. En överflyttning av ansvaret för

massmedierna till undervisningsministeriet måste på något sätt kunna motiveras. Den motivering som används är att massmedierna är en del av kulturen och att undervisningsministeriet är bättre skickat att påverka massmediernas innehåll. Då glömmer man den viktiga principen om oberoende massmedier. Regeringen skall inte blanda sig i innehållet i dem, däremot skall regeringen se till att information och kultur kan spridas genom så många kanaler som möjligt till medborgarna. Var ansvaret för massmedierna finns i regeringen är inte en revirfråga utan en fråga om principer. För att markera yttrandefrihetens betydelse bör ansvaret finnas i ett ministerium som inte vill påverka massmediernas innehåll.

Tämän puheenvuoron alussa peräänkuulutin selkeitä tavoitteita kulttuuripolitiikalle. Itsensänselvänä tavoitteena tulee olla spontaaneista kulttuuri-ilmiöistä huolehtiminen ja ns. ruohonjuurikulttuurin tukeminen riippumatta siitä, onko se perinteistä vai kokeellista ja uutta luovaa. Kunnilla on vastuu paikallisten taide- ja kulttuuri-ilmiöiden tukemisesta ja kannustamisesta.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta vuodelta 1981 vauhditti kuntien kulttuuritoimintaa. Muun muassa satoja kulttuurisihteerin virkoja preustettiin. Nyt monet näistä viroista lakkautetaan kaikista päätellen sen vuoksi, että kulttuuria pidetään sopivana säästökohteena vaikeina taloudellisina aikoina. Lakkautuspäätökset ovat lyhytnäköisiä.

Kuten aikaisemmin totesin, kulttuuripalvelujen merkitys kuntien asukkaille lisääntyy kriisiaikoina. Parempi vaihtoehto olisi yhteistyön tekeminen yli kuntarajojen ja yhteisten virkojen perustaminen yhden tai useamman naapurikunnan kanssa sen sijaan, että lähdetään kokonaan lakkauttamaan virkoja.

Den strukturomvandlingsprocess som pågår inom idrotten i Finland bör slutföras på ett sätt som gagnar hela idrottsrörelsen. Processens huvudmålsättning är att eliminera onödiga parallellorganisationer, speciellt inom administrationen. De resurser som härvid frigörs bör omdirigeras till att stöda verksamheten i föreningarna.

Enligt en allmänt omfattad utvecklingsplan skall ett nytt idrottssamfund ersätta de nuvarande fyra centralidrottsförbunden. Den svenskspråkiga verksamheten skall enligt planen koordineras av en svensk avdelning inom samfundet.

En förutsättning för att kulturautonomin skall förverkligas också inom detta område i framtiden, är att den svenskspråkiga verksamheten är berättigad till statsbidrag i tillräcklig omfattning. Dessa medel skall kunna fördelas inom och av den svenskspråkiga organisationen.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä korostaa myös nuorisotoiminnan edelleen tukemisen tärkeyttä. Tämä toiminta on halpaa. Maksetun markan lasketaan tuottavan takaisin 4 markkaa työllisyytenä, toimintana jne. Ei pidä unohtaa kansalaisliikkeiden kasvattavaa ja ehkäisevää roolia. Varsinkin nuorisotyöttömyyden ollessa suuri kannattaa vaalia liikkeiden työllistävää toimintaa.

Herra puhemies! Ruotsalainen eduskuntaryhmä ei valitettavasti ole täysin tyytyväinen hallituksen selontekoon. Selonteko ei heijastele ajatusta siitä, että monikulttuurinen ajattelu on ehtona kansakunnan nykyiselle selviämislle. Pikemminkin on havaittavissa päinvastainen ajattelu. Selonteko ei harjoita riittävästi pohdiskelua hallinnon joustavuuden termeillä, jolloin lähtökohtana on sallia autonomisten kulttuuri-ilmioiden määrittellä itse tarpeensa.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä toivoo, että valiokunta painaa uuden ajattelun leiman terveisin, joita lähetetään takaisin hallitukselle. Aikaa tai tarvetta ei kuitenkaan ole pitkäksi venyvään käsittelyyn ja kiistelyyn yksittäisistä kysymyksistä, vaan keskustelu on pidettävä yleisellä tasolla. Nyt jos koskaan maa tarvitsee näkijöitä.

Herr talman! Svenska riksdagsgruppen är tyvärr inte helt nöjd med regeringens redogörelse. Den speglar inte en insikt om att ett mångkulturellt tänkande är ett villkor för en nations överlevnad i dag, snarare kan ett omvänt resonemang spåras. Den diskuterar inte tillräckligt i termer av administrativ flexibilitet, där utgångspunkten är att autonoma kulturella fenomen själv tillåts definiera sina behov. Svenska riksdagsgruppen hoppas att utskottet går in för att sätta en nytänkandets stämpel på de hälsningar som sänds tillbaka till regeringen. Varken tid eller behov finns emellertid för en utdragen behandling och tvister kring detaljfrågor utan diskussionen bör hållas på ett allmänt plan. Nu om någonsin behöver landet visionärer.

Ed. R ä t y : Arvoisa puhemies! Ajattelin, että aloitan vihreiden ryhmäpuheenvuoron runolla,

joka mielestäni hyvin osoittaa kulttuuripoliittista ilmapiiriä tässä maassa:

”Nuoren, riuskan urosluteen
mieli paloi vapauteen.
Kutsuttuaan koolle ludejoukon
juhlasaliin sängynloukon
urho päästä olkipylvään
lausui julki aatteen ylvään:
’Kansalaiset, silmät tässä
surkastuvat pimeässä,
niinkuin tähden laiskuutemme
kuihtuivat jo lentimemme.

Ahneutta isänmaamme
hävetä me raukat saamme,
syntyväisyys painuu lamaan!
— Luteet, veljet, valloittamaan
ryhtykäämme Seinämeri!
Inhottava ihmisveri
olkoon ruoka täin ja madon,
jalomman saa lude sadon!”

Kymmenkunta kuuliaista
sai kuin saikin seuralaista.
Illan tullen viime kerta
juotiin tilkka ihmisverta —
sitten riviin sängynlaitaan,
hyppy alas matonraitaan,
siitä yli kirjokuteen
urhoollisen urosluteen
johtamana seinään asti
jonossa ja joutuisasti.

Alkoi ylväs nouseminen,
pysty, mutta voitollinen —
kunnes, kun jo katto hohti,
julma käsi syöksyi kohti.
Juostiin taakse, sivuun, eteen —
sama tulos: likaveteen
käsi poimi yhden tyhmän
villitsemän luderyhmän.

Surullinen tapaus. —
Sellaista on vapaus.”

Arvoisa puhemies! Vihreä eduskuntaryhmä toteaa valtioneuvoston antamasta selonteosta seuraavaa:

On käsittämätöntä, miten suppeana ja yksinkertaisena kokonaisuutena hallitus näkee kulttuurin ja sen merkityksen arkipäivän ja poliittisen kulttuurin kokonaisuudessa. Tilanteessa, jossa mittaamme, olemmeko paitsi hyvinvointi-

valtio myös sivistysvaltio, hallituksen ministerit käsittävät kulttuurin 18-sivuisena luettelona eri taidekokonaisuuksista sekä valtion tämänhetkisestä rahoituksesta eri taidemuodoille. Mikäli hallitus näkee kulttuurin tai koko kulttuuripolitiikan näin kapea-alaisesti, en ihmettele sitä huolta ja pelkoa, mikä kansalaisten mielissä ja eri kulttuuripiireissä vallitsee. On muistettava, että syvää, laaja-alaista omaa kansallista kulttuuri-identiteettiä ei luoda supistamalla niitä vähäisiä varoja, joita budjetti eri taidemuodoille jakaa.

Suomi tarvitsee kulttuuria ja entistä kiihkeämmin. Tutkija Kirsti Simonsuuri on todennut osuvasti: "Ihmiskunta elää omaan menneisyyteensä nähden hyvin merkillistä vaihetta. Yhteys menneisyyden elämänmuotoihin on tarkoituksellisesti tai huomaamatta ohentunut siinä määrin, että aivan läheinenkin menneisyys on muuttunut vieraaksi, ihmettelyn aiheeksi. Suuri osa ihmisistä ei enää tunnista eilispäivää, vaikka se on jotakin aktiivista. Se on puhallettava henkiin, se on tehtävä aktiivisesti, ja sen on annettava vaikuttaa elämäämme."

Perintömme tiedostamisen lisäksi kulttuuri on maan viljelyä, hengen viljelyä. Kulttuuri käsitteenä on laaja kokonaisuus. Kulttuurin tehtävänä on toisaalta toimia yhteiskunnan rutiinien ja rakenteiden kyseenalaistajana ja tuottaa aineksia yhteiskunnan uudistamiseen, toisaalta taas lisätä yksilön mahdollisuuksia hyvään ja kiinnostavaan elämään. Kulttuuripolitiikka on myös ennalta ehkäisevää sosiaali- ja terveyspolitiikkaa.

Vahvalla kulttuuripolitiikalla luodaan avaimet laajaan kansainväliseen kosketuspintaan, jonka vaikutukset kansainvälisessä yhteydenpidossa ja kaupankäynnissä ovat keskeiset.

Suomalainen kulttuuri on kansainvälisen olemassaolomme perusta. Siksi suomen kielen merkitys kansallisessa kulttuurissa ja sen säilyttämisessä on keskeinen kysymys, kun Suomi integroituu Eurooppaan ja muuhun maailmaan. Kulttuurin itsetunto ja ymmärrys tulee omalta osaltaan elämästä selviytymistä, ongelmien ratkaisua, tietojen ja taitojen kehittämistä, mutta myös vientiponnisteluja. Suomi on pieni maa. Siksi meidän on opiskeltava kansainvälisiä yleisiä kieliä pystyäksemme kommunikoidaan muiden kansakuntien kanssa. Toisaalta suomalainen kulttuuri on osa suomalais-ugrilaista ja pohjoismaista kokonaisuutta. Tätä yhteyttä tulee edistää.

Suomessa tulee myös huolehtia erityisryhmien

ja kulttuuristen vähemmistöjen kulttuuritarpeiden täyttämisestä ja kielellisestä moninaisuudesta. Taiteen kieli on aina kansainvälinen. Siksi taiteen merkitys kansainvälisessä yhteistyössä ja ystävyyssuhteiden luomisessa on kiistaton.

Vihreä eduskuntaryhmä on syvästi huolestunut hallituksen arvomaailmasta ja siitä ajattelusta, miten hallitus suhtautuu taiteeseen ja sen rahoittamiseen. Jos hallitus karsii juustohöylämenetelmällä kulttuuriin kohdistuvan tuen, tekee hallitus ratkaisevan virheen tulevia sukupolvia ajatellen, joiden pitäisi huolehtia kansallisesta identiteetistä ja sen vahvistamisesta taiteen keinoin.

Kaikki markat, jotka kohdistuvat kestävä kehityksen rakentamiseen eli hankkeisiin ja projekteihin, joiden tarkoituksena on edistää elämistä luonnonmukaisessa suhteessa ympäröivän luonnon kanssa, on oikean suuntaista kulttuuripolitiikkaa. On tärkeää, että rakennamme maamme kaavoituksella, rakennusarkkitehtuurilla ja oikeassa sosiaalisessa suhteessa ympäröivään maailmaan.

Valtion vuoden 1993 talousarviossa kulttuurimäärärahat ovat 2,3 miljardia markkaa, joka on vain 1,4 prosenttia valtion talousarviosta, siis varsin mitätön summa 173 miljardin markan budjetista. Jos kulttuurimäärärahoista leikataan, tarkoittaa se kulttuurin kuolemista, joten tässäkin suhteessa kulttuuriministerin vetoisuus yhden hävittäjän hinnan siirtämisestä kulttuurin tukemiseen on erittäin kannatettava ajatus.

Kulttuuri tarvitsee rahaa ja taloudellisia kannustimia. Vihreät ovat huolestuneita siitä suuntauksesta, että hallitus vähentää valtion tukea ja taide ja taiteen tekeminen jäisivät sponsoreiden varaan. On totta, että sponsorit keräävät rusinat pullasta. Teatteritaiteessa se tietäisi sitä, että teatterit esittäisivät esityksiä, joilla ei oteta kantaa yhteiskuntaan ja niihin näkyviin, mitä esittävän taiteen vastuualueeseen eri taiteenalojen kirjossa kuuluu. Säveltäjät, kirjailijat, tanssijat, kuvataiteilijat lakkaisivat ajattelemasta ja tunteesta herkimmillä vaistoillaan maailman moninaisuutta. Taiteessa ei arvoja mitata rahassa, mutta taiteen tekeminen vaatii rahaa. Tämä on keskeinen ajatus, kun puhutaan kulttuurin tekemisestä taiteen keinoin koko kansallisessa kulttuurissa.

Vihreän eduskuntaryhmän mielestä hallituksen kaavailemaa arvonnäköalaa uudistusta on lykättävä ainakin vuodelle. Tässä taloudellisessa tilanteessa kotimarkkinoita ja palveluelinkeinoja

rasittava vero leikkaamalla kysyntää syventää lamaa ja lisää työttömyyttä. Toisaalta arvonlisävero kurjistaa entisestään eri taidemuotojen kehittämistä. Suunnitelmien mukaan kaikki kaupallinen toiminta tulee arvonlisäveron piiriin. Miten määritellään, mitkä taiteenlajit ovat kaupallisia ja mitkä eivät? Arvonlisävero on paluuta entiseen, jos kulttuuri rankataan niin sanoakseni korkeakulttuuriin ja populaarikulttuuriin. Mikäli ja kun arvonlisävero Suomessa aiotaan toteuttaa, on kulttuuritoiminta jätettävä veron ulkopuolelle. Uusi vero ei saa toisesta päästä tappaa sitä kulttuuritoimintaa, jota toisesta päästä halutaan elvyttää.

Kulttuurin ja urheilun erottaminen toisistaan on hyvin lyhytnäköistä kulttuuripoliittista ajattelua. Esimerkiksi euroopanmestaruusmitali jäätanssissa sisältää säveltäjän, sovittajan, koreografin ja urheilijoiden eli tanssijoiden hengen, ruumiin ja ajattelun synteisiin. On kysymys ruumiin kulttuurista. Siksi valtion tuen eri kulttuurijärjestöille ja urheilujärjestöille pitäisi olla turvattu. Onneksi veikkauvoittomäärärahoista ensisijaisesti tuetaan taide-, liikunta- ja nuorisotyötä 1 230 miljoonalla markalla. On lukematon määrä liikuntamuotoja, joissa urheilu ja kulttuuri kulkevat käsi kädessä. Vihreä eduskuntaryhmä ei hyväksy veikkauvoittovarojen siirtoa budjetin yleiskatteeksi. Kuntourheilun tukeminen on asetettava huippu-urheilun tukemisen edelle. Joissakin huippu-urheilulajeissa pyörii iso bisnes, mikä on otettava huomioon tukea jaettaessa.

Miten lama vaikuttaa kulttuuri-ilmapiiiriin? Kun taloudelliset resurssit heikkenevät, aiheuttaa se kulttuuripiireissä syvää huolestuneisuutta. Esimerkiksi teattereissa ensi-iltoja vähennetään, sunnuntäytökset lopetetaan, näyttelijät määrätään kolmen viikon pakkolomalle, jopa pienten näyttämöiden toiminta lopetetaan. Kansainvälisesti arvostettujen vierailijoiden käyttö ohjaajina, lavastajina lopetetaan. Kaikki alulle saatu kulttuuriyhteistyö on katkaistava. Tulee väistämättä ajatus, että hallitus tappaa vahvan osan kulttuuriyhteistyöstä, kuten teki kehitysyhteistyömäärärahojen suhteen.

On totta, että valtionosuusuudistus lisäsi taiteen tukemisen määrärahoja, jotka nousivat 10 prosenttia vuonna 93. Ajatuksena tämä näyttää positiiviselta suuntaukselta, mutta käytäntö osoittaa toista. Kunnat ovat suurissa taloudellisissa vaikeuksissa, joten taiteeseen suunnatut valtion tuet käytetään velkojen maksuun eikä taiteen tukemiseen. Näin taiteilijat maksavat

raskaan hinnan kasinopelureiden aikaansaannoksista. Orkesteri ei soi, jos jouset poistetaan.

Yksi huolestuttava ajatus on vallalla. Kukaan ei enää halua tehdä mitään, koska näköala tulevaisuuteen on niin toivoton. Se lisää psyykkistä levottomuutta, vihan tunnetta päättäjiä ja koko järjestelmää kohtaan. Seuraukset ovat kohtalokkaat. Kaikki se henkinen ja fyysinen energia on suunnattava toimintaan, joka luo ja rakentaa suomalaista kulttuuria eikä päinvastoin. Laman aiheuttamat kulttuurivauriot on kyettävä estämään.

Esimerkiksi kulttuurihistoriallisten maisemajärjestelmien rakennuskokonaisuuksien kunnostaminen ja kehittäminen on yksi vihreiden kannattama ajatus. Näin turvaamme tuleville sukupolville mahdollisuuden kurkistaa maisemakokonaisuuksien kautta omaan menneisyyteemme. Esi-isämme ovat olleet taitavia arkkitehteja ja käytännön ja luonnonmukaisen rakentamisen taitajia. Tuo maisemakulttuuriperintö on hyvin syvällä suomalaisessa itsetunnossa.

Henkinen kulttuuri-ilmapiiiri on muuttunut ratkaisevasti laman kourissa. Alkoholisoituminen, henkinen tasapainottomuus, mielenterveysongelmat, lisääntynyt huumeiden käyttö, avioerot, kodittomien lasten määrän lisääntyvä kasvu, työttömyys ja ennen kaikkea nuorisotyöttömyys luovat meille päättäjille valtavan vastuunkannon. On kysyttävä ja keskusteltava arvoista, jotka poliittisten hätäratkaisujen keskellä ovat jääneet jalkoihin. On kysyttävä, ovatko kulttuurin budjettileikkaukset oikean suuruisia ja oikean suuntaisia. Meillä on korkea koulutuksen ja yleissivistyksen taso verrattuna muuhun maailmaan, mutta kykenemmekö me sitä ylläpitämään?

Supistukset koulutuksesta ovat väärä suuntaus. Pienen kansan voima on sen sivistyksessä. Henkisen kulttuurin ylläpitäminen edellyttää korkeaa koulutuksen tasoa kaikille kansalaisille ja sitä kautta luo mahdollisuuden syventyä kunkin lahjakkuuden erikoistumiseen omalla alallaan. Se suuntaus, että opiskelijat lopettavat opiskelun ja siirtyvät työttömyyskortistoon ja kaduille notkumaan, on hyvin tuhoisa ja lisää henkistä rappiota. Ei sovi väheksyä henkisen kulttuurin ja ilmapiiirin viestejä tässä ajassa. Viestien sisältö kertoo meille, mihin suuntaan ihmiskunta on menossa. On kuunneltava niitä, jotka sen näkevät ja tuntevat, että osaisimme ajoissa varautua kääntämään laivan suuntaa.

Arvoisa puhemies! Mutta mitä tekee hallitus? Siellä mietitään, kierrätetäänkö ministereitä, jot-

ta näkyisimme paremmin. On naurettavaa lyödä julkisesti ympäristöministeri Pietikäistä. Hänhän yrittää niukkojen taloudellisten resurssien avulla luoda uutta ympäristöä suojelevaa lainsäädäntöä, ja tähän kaikkien tahojen tulisi suhtautua vakavasti. Vihreät eivät anna tippaakaan periksi vaatimuksista, että ympäristönsuojelu on tämän vuosisadan tärkein ja vastuullisin kulttuuriteko tuleville polville.

Suomi on pieni maa ja hakemassa Euroopan yhteisön jäsenyyttä. Toivottavasti siinä mylerryksessä voimme kehittää omaa kulttuuriamme ja vahvistaa omaa olemassaolon oikeuttamme. Itsenäisen Suomen vahva kulttuuri-identiteetti lähtee meistä jokaisesta. Mutta laaja kulttuuriyhteistyö kaikkien kansojen kanssa antaa näköaloja omaan kulttuuriin.

Suomalaisen kulttuuripolitiikan keskeisin periaate tulee olla omakielisen kulttuuritoiminnan ylläpitäminen. Suomi on vauraiden teollisuusmaiden joukossa pienimpiä kielialueita, ellei suostaan pienin. Yleisradion asema omakielisen kulttuurin tukemisessa on keskeinen. Sitä on suojeltava. Toisaalta taas on lisättävä kilpailua sähköisen viestinnän alalla, mutta tämä ei merkitse Yleisradion tehtävien purkamista.

Arvoisa puhemies! Vihreä eduskuntaryhmä yhtyy selonteon yhdeksään kohtaan elinvoimaisen kulttuurin tukemiseksi ja esittää niitä valtion ja kuntien tavoitteiksi. Lisäksi esitämme, että ympäristönsuojelu on tämän vuosisadan tärkein ja vastuullisin kulttuuriteko tuleville polville. Ympäristönsuojelun lisäksi maisema- ja rakennuskokonaisuuksien kunnostaminen ja kehittäminen on yksi vihreiden kannattama ajatus.

Suomalainen kulttuuri on osa pohjoismaista kulttuuria. Tätä yhteyttä tulee edistää lisäämällä Pohjoismaiden kulttuuriyhteistyötä täydentämällä erilaisia vaihto-ohjelmia, ryhtymällä toimiin tv-yhteistyön lisäämiseksi jne.

Suomessa tulee huolehtia erityisryhmien ja kulttuuristen vähemmistöjen kulttuuritarpeiden täyttämisestä ja kielellisestä moninaisuudesta. Suomalaisen kulttuuripolitiikan keskeisenä periaatteena tulee olla omakielisen kulttuuritoiminnan ylläpitäminen. Yleisradion, lehdistön ja kirjallisuuden asema omakielisen kulttuurin tukemisessa on keskeinen.

Mikäli ja kun arvonlisävero Suomessa aiotaan toteuttaa, on kulttuuritoiminta jätettävä arvonlisäveron ulkopuolelle. Kansalaisten mahdollisuutta hallita viestinnän ja kulttuuritoiminnan nopeasti kehittyvää teknistä välineistöä on voimakkaasti tuettava, toisin sanoen videopajo-

jen lisäksi lehdenteko- ja äänentekopajoja. Kirjastolaitosta, olisi syytä kehittää tähän suuntaan.

Kulttuuriministerin vetoamus yhden hävittäjän hinnan siirtämisestä kulttuurin tukemiseen on syytä toteuttaa.

Arvoisa puhemies! Lopuksi kiitän mahdollisuudesta saada lausua nämä vaatimattomat sanani ja luovuttaa puheeni kulttuuriministeri Tytti Isohookana-Asunmaalle.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Seivästö: Arvoisa puhemies! Suomalainen elämän todellisuus on voimakkaassa murrosvaiheessa. Tämä heijastuu talouselämän lisäksi kaikille muillekin yhteiskuntaelämän osueille, myös kulttuuriin. Koko yhteiskunnassamme joudumme luotaamaan nyt periaatteellisia syvyyksiä. Todellisuus, jota leimaavat yleiseurooppalainen työttömyys ja lama, on otettava vakavasti.

Työllisyystilanne tulee jatkumaan lähiaikoina vaikeana, ja sen parantaminen vaatii suuria ponnistuksia. Kuitenkaan tämä suuri haaste ei saa lamaannuttaa päättäjiä eri tahoilla. Ihminen on henkinen, hengellinen ja fyysinen kokonaisuus. Tästä perusperiaatteesta tulee pitää kiinni tänäkin aikana ja huomioida ja hoitaa koko ihmistä.

Kulttuuri on erilaisten ryhmien henkisen, sosiaalisen, taloudellisen ja poliittisen toiminnan ja toimeliaisuuden muodostama kokonaisuus. Se ei ole, niin kuin liian usein suppeasti ajatellaan, vain yhteiskunnan tukemaa eliittikulttuuria, oopperaa ja taidenäyttelyitä, vaan ennen kaikkea ihmisten arkipäivän elämänmuotoja.

Länsimaisten kulttuurin perusta löytyy pääosin muinaisen Kreikan ja Rooman perinnöstä sekä tietenkin kristinuskosta. Muun muassa länsimainen lainsäädäntömme rakentuu kymmenen käskyn varaan. Kristillinen ihmiskuva korostaa suhdettamme Jumalaan, lähimmäiseen ja luontoon. Ihmisen tehtävänä on viljellä ja varjella henkisiä ja aineellisia elämän alueita niin yksilön kuin koko yhteiskunnankin parhaaksi. Siihen kuuluvat elimellisinä osina vastuu, rakkaus, vuorovaikutus ja työ. Kuva on kuitenkin realistinen, sillä pahuuden ja vajavaisuuden tiedostaminen näkyy selvästi tässä ihmiskuvassa. Jopa kristillistä uskontoa on käytetty kilpenä vääryyksiin vastoin sitä sanomaa ja elämän mallia, jonka Vapahtajamme meille jätti. Siitä nouseva sovi-

tukseen ja armoon perustuva lähimmäisenrakkaus antaa kestävä perustan koko yhteiskunnalle ja sen kulttuurielämälle. Tälle perustalle suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria tulee jatkossakin rakentaa.

Olemme nähneet, miten vaikeaa oli ja on rakentaa ateistisen kommunismin tai myös ateistisen humanismin ja kylmien markkinavoimien varaan kestävää eettis-moraalista käyttäytymistä. Huomioitava on myös tunne-elämän puoli, ei pelkkä kylmän järjen alue.

Kulttuurielämämme tavoitteena tulee olla ihmisen koko persoonallisuuden rakentaminen, ihmisen eheyden saavuttaminen ja ylläpitäminen. Se edellyttää elämää suojaavien lainalaisuuksien huomioimista sekä kansallisten arvojen ja kulttuurimme omaleimaisuuden säilyttämistä.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä haluaa tässä yhteydessä korostaa kansainvälisesti tunnustettujen ihmisoikeuksien merkitystä maailman laajuisen oikeudenmukaisuuden pohjana. Kansainvälisyyden ja Länsi-Euroopan yhdentymiskehityksen ei tarvitse eikä tule merkitä kuitenkaan kansallisten arvojen heittämistä romukoppaan. Päinvastoin terve kansallinen itsetunto antaa kestävä pohjan kohdata eri kulttuureja ja eri tavoin ajattelevia ihmisiä.

Elämässä yleensäkin, siis myös kulttuurielämässä, on uskallettava puhua juurista. Perinteestä ja menneestä löytyy paljon käyttökelpoista rakennusainesta myös tätä päivää ja tulevaisuutta varten. Tietenkin tapoja ja ajatusrakennelmia tulee osata tarkastella kriittisesti. Se ei saa kuitenkaan merkitä kaiken menneen hylkäämistä.

Arvoisa puhemies! Hallitus toteaa selonteossaan: "Suomalainen kulttuuri on kansallisen olemassaolomme perusta. Ilman omaksi koettua kieltä ja siihen liittyvää kulttuuria ei kansallista kulttuuria ole. Pieni kansakunta voi synnyttää merkittävää kulttuuria ja vain kulttuurinsa kautta se voi olla merkittävä kansakunta. Kulttuurin kautta olemme maa, joka tuntee itsensä ja osaa elää lähialueiden, Euroopan ja maailman muutosten keskellä."

Tämä ajatus pitää sisällään paljon sellaista, joka pysyy ajankohtaisena kautta aikojen. Elämän ja muutosten hallinta on tärkeä ominaisuus yksilölle, mutta myös koko kansakunnalle. Tämä korostuu aikana, jolloin yksilöitä, perheitä ja maita kohtaavat rajutkin elämän ympäristön muutospainet. Joudumme pohtimaan paikaamme Euroopassa ja maailmassa.

Isänmaamme on ollut itsenäisenä 75 vuotta. Voimmekin kysyä, miten kykenemme tuon ar-

vokkaan asian ja lahjan tallentamaan peruspääomaksi myös tuleville sukupolville. Poliittis-taloudellinen itsenäisyys on arvo, joka parhaiten ymmärretään juuri silloin, kun se on saavutettu tai menetetty. Baltian maat ovat tästä oiva esimerkki. Ne osaavat raikkaalla tavalla antaa itsenäisyydelle ja vapaudelle arvoa, joutuivathan ne hiljattain kokemaan niin natsi-Saksan kuin Stalininkin komennon. Viimeksi mainittuna aikana se pakotti nuo kansat yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan sekä yhteisen keskuspankin, rahan ja armeijan valtaan. Näillä oli oma merkityksensä myös kansallisen kielen ja kulttuurin asemaan sekä mahdollisuuteen pitää vapaasti yhteyttä muihin maihin ja kansoihin. Kulttuurihan on paljolti vuorovaikutusta. Emmehän me toivo maallemme tällaisia rakennusaineita.

Suomalaisen kulttuuriyhteistyön lähialue on Pohjoismaat, Venäjä ja Baltian tasavallat. On tyydytyksellä todettava, että opetusministeriö on laatinut toimenpideohjelman Venäjän suomalais-ugrilaisten kansojen ja niiden kulttuurien tukemiseksi. Myös lähialueillamme tapahtuva vuorovaikutus edellyttää kielitaitoa. Siksi ruotsin ja venäjän kielen taitaminen on edelleen tarpeen.

Kansainvälisessä kehitysyhteistyökeskustelussa painotetaan yhä näkyvämmiin mm. Unescon ja Maailmanpankin taholta kulttuurin merkitystä kehityksen oleellisena osatekijänä. Kulttuuri ei ole ylimääräistä tai kehitystä jarruttavaa, vaan koko kehitys perustuu kulttuuri-identiteetin ja inhimillisten voimavarojen kehittämiseen.

Arvoisa puhemies! Rajoja ylitetään nykyään yhä useammin sähköisten viestimien kautta. Musiikilla on tässä monesti keskeinen rooli. Osa sähköisten viestimien ohjelmatarjonnasta ei tyydytä ryhmäämme. Väkivaltaan, epäterveeseen seksuaalikäyttäytymiseen ja arvottomuuteen perustuvat ohjelmat eivät tarjoa myönteisiä elämän aineksia yhteiskunnan ja sen yksilöiden elämään, päinvastoin.

Yhteiskunta on panostanut runsaasti varoja viestintäverkoston luomiseen. Muun muassa tämän vuoksi tulee ohjelmapolitiikassa vaatia ennistä enemmän vastuullisuutta. Ohjelmia tuottavilta ja lähettäviltä tahoilta tulee edellyttää korkeaa eettistä osaamista ja laatua. Ohjelmien välittämien elämän mallien ja ihanteiden tulee olla elämää suojelevia ja kannustavia, ei väkivaltaan ja toisen ihmisen alistamiseen ohjaavia. Parhaimmillaan myönteinen ohjelmatarjonta tukee ja kasvattaa ihmistä elämässä eteenpäin vaikeuksienkin keskellä.

Hallitus toteaa Kulttuurilaitokset-kappaleessa: "Tämän selonteon ulkopuolelle jää niistä kaksi, koulu ja kirkko, joilla kuitenkin on ensiarvoisen tärkeä merkitys kulttuurin perusarvojen välittäjänä." Sekä koulu että kirkko rakentavat toimintansa pitkälti puhutun ja kirjoitetun sanan varaan. Raamattuhan onkin koko kirjallisen kieleemme perusta ja ulottaa välillisen vaikutuksensa koko suomalaiseen kulttuuriin. Uusi suomalainen raamatunkäännös tuli hyvään aikaan muistuttamaan tästä kivijalasta.

Kirjallisuuden ja kirjastojen merkitys on korostunut nyt laman aikana. Kirjastopalvelut ovat tärkeä osa kuntien tarjoamaa peruspalvelua. Ne auttavat meitä kuten museot katsomaan niin menneeseen, nykypäivään kuin tulevaankin.

Teattereilla ja kuoroilla sekä erilaisilla musiikkiryhmillä ja harrastuspiireillä on perinteisesti ollut tärkeä asema kulttuurissamme. Ne ovat monesti olleet myös kanavia omaehtoiselle ja vapaaehtoiselle toiminnalle. Ne palvelevat edelleenkin aktiivista osallistumista osin joukkoviestimien passivoivan tarjonnan vastapainoksi. Niukkenevat taloudelliset voimavarat ajavat yhä enemmän taidelajit yhteistyöhön, keskinäisen solidaarisuuden ja vapaaehtoisuuden korostamiseen.

On sanottu, että kansakunnan sivistysasteen mittarina on sen suhtautuminen lapsiinsa ja vanhuksiinsa. Tähän voidaan lisätä myös kielelliset vähemmistöt. Tietenkin muihinkin vähemmistöihin tulee suhtautua kunnioittaen ja vaalien. Suomenruotsalainen kulttuuri on olennainen osa maamme kulttuuriperinnettä. Sen säilymisen edellytyksenä on ruotsin kielen säilyminen toisena kotimaisena kielenä. Unohtaa ei toki sovi myöskään saamea tai romania äidinkielenään puhuvia eikä niitä ihmisryhmiä, jotka ovat saapuneet maahamme pakolaisina. Myös vammaisille tulee mahdollistaa oikeus kulttuuripalveluihin.

Kansantaloutemme vaikeassa vaiheessa tulee kulttuurimäärärahat kuitenkin mitoittaa julkisen kantokyvyn mukaisiksi. Tämä vaatii ennakoluulotonta sopeutumista. Myös siirtyminen arvonnäköalajärjestelmään vaikuttaa omalta osaltaan kulttuurisectoriin. Kirjojen kohdalla tapahtuu myönteistä vaikutusta. Se onkin tärkeää, koska kielialueemme on sangen suppea.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä korostaa myös ns. ruumiinkulttuurin tärkeyttä. Maassamme on runsaasti liikuntapaikkoja ja luontoa liikkumista varten. Onkin tärkeää, että jokainen kansalainen voi löytää itselleen luontevan tavan

liikkumiseen. Onhan totta, että terveet elämäntavat auttavat niin kehon kuin mielenkin kunnossapitoa, millä on suuri vaikutus myös koko yhteiskunnan tasolla.

Arvoisa puhemies! Selonteossa todetaan, että "Euroopan liitto ei pyri jäsenmaiden kulttuurilainsäädännön yhdenmukaistamiseen eli harmonisointiin, vaan kohtelevaan kulttuuria sen omista ja kansallisista lähtökohdista". Tämä mahdollistaa maamme kohdalla myös meille niin tärkeän kulttuurimuodon, nimittäin saunakulttuurin, säilymisen, vaikka viime päivien mm. arkkukokoja ja rasvaprosentteja koskevia direktiiviuutisia kuunneltua ei tunnu mahdottomalta ajatus, että EY, tuleva Euroopan unioni, säätää holhousinnossaan saunadirektiivin, jolla vihtominen kielletään ja saunan korkeimmaksi lämpötilaksi säädetään 60 celsiusastetta.

Arvoisa puhemies! Kulttuurin tulee rakentaa yhteiskuntaa ja yksilöä. Koulutuksen, tutkimuksen, viestinnän sekä eri taide- ja urheilumuotojen tulee tarjota elämysten lisäksi rakentavia aineksia luovaan elämän hallintaan. Näillä huomaatuksilla kristillisen liiton eduskuntaryhmää tyydyttää hallituksen selonteko tässä vaiheessa.

Ed. Riihijärvi: Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston kulttuuripoliittisen selonteon alkuriveillä todetaan selkeästi oman suomalaiskansallisen kulttuurin merkitys: "Suomalainen kulttuuri on kansallisen olemassaolomme perusta. Ilman omaksi koettua kieltä ja siihen liittyvää kulttuuria ei kansallista kulttuuria ole. Pieni kansakunta voi synnyttää merkittävää kulttuuria ja vain kulttuurin kautta se voi olla merkittävä kansakunta".

Näistä sanoista käy hyvin ilmi kulttuuripoliittikan keskeisin tavoite eli suomalaiskansallisen kulttuurin säilyttäminen, kehittäminen ja tukeminen, ja valtiovalan tehtävät kulttuurin suhteen painottuvat juuri näihin osatekijöihin. Ilman riittävän laajaa yhteiskunnan tukea ei suomalaista kulttuuria pystytä riittävässä laajuudessa säilyttämään, kehittämään ja levittämään.

Suomalaisesta kulttuurista tunnetaan ulkomailla varmaankin parhaiten teollinen muotoilu ja arkkitehtuuri, musiikki ja laajasti tulkittuna myös urheilu. Ensimmäisinä ulkomailla Suomintuntemuksessa tulevat esiin sellaiset nimet kuin Sibelius, Alvar Aalto ja joku entisistä tai nykyisistä huippu-urheilijoistamme. (Ed. Laine: Ko lehmainen ja Paavo Nurmi!) — Aivan oikein, ja Selänne nykyään ja myös Riihijärvi, muistaakseni Juha. — Ei ole kovinkaan harvinaista, että

varsinkin Euroopan ulkopuolisissa maissa Suomi-tuntemus jää kuitenkin tähän. Näin ollen Suomen kansainvälisen kuvan selkeyttämisen ja tunnetuksi tekemisen kannalta kulttuurilla on ratkaiseva osansa. Maa, joka pystyy synnyttämään keskuudestaan Sibeliuksen ja Aallon tasoisia kulttuuripersoonia, voi myös perustellusti väittää olevansa oikeutettu elämään itsenäisenä, omaehtoisena ja vapaana kansakuntana.

Vastakohta tälle kehitykselle ja tilanteelle olisi sulautuminen lähinnä eurooppalaiseen kulttuuriin ja tätä kautta myös kansallisen identiteetin hämärtyminen. Tämän kaltainen kehitys ei ole suinkaan kaukainen riskinäkökohta, sillä käynnissä oleva Euroopan nopea yhdistymiskehitys asettaa kansallisen identiteettimme ja sen osatekijät mittavien haasteiden eteen.

Integroituneessa Euroopassa on useita vahvoja kulttuurialueita. Ehkä vahvimmissa on amerikkalaisen kulttuurin tukema englanninkielinen kulttuuri, ja sen rinnalla pyrkivät pitämään puoliaan toiset kaksi merkittävää eurooppalaista kulttuurialuetta eli ranskalainen ja saksalainen. Mikäli näiden Euroopan suurimpien kulttuuri-alueiden, jotka samalla ovat myös kielialueita, rinnalla halutaan säilyttää pienempiä kansallisia kulttuureja, tarvitaan siinä työssä vahvaa kansallista itsetuntoa ja myös yksituumaisuutta. En tarkoita keskustan usein esiin tuomaa yksituumaisuutta vaan tarkoitan todella sitä yksituumaisuutta, joka lähtee kansalaisten syvästä riveistä. Tämä ei kuitenkaan onnistu itsestään, vaan meidän täytyy haluta ja olla valmiita uhraamaan varoja, siis myös julkisia varoja, vähintäänkin nykyisissä mittasuhteissa.

Yleismaailmallinen joukkoviestintä on kehityksensä mukana tuonut kaikkialle maailmaan varsinkin nuorison keskuuteen pitkälti yhteneväisen kulttuurivirtauksen. Missäpä ei rokki soisi Suomenmaassa? Tätä on sanottu lähinnä amerikkalaistyylliseksi televisio- tai massakulttuuriksi. Lieneekin totta, että merkittäviltä osiltaan kulloisetkin televisioaikakauden ilmiöt saavat alkunsa juuri Yhdysvalloista tai samaa kielialuetta olevasta Englannista. Tämän kaltaiseen kulttuuriin törmää niin Japanissa, Amerikassa, Keniassa kuin Belgiassa tai Taka-Hikiällä. Sen määrittäminen, onko tämä kehitys myönteistä vai kielteisestä, on erittäin vaikeaa.

Asialla on mielestäni sekä hyvät että huonot puolensa. Hyvinä puolina tiedonvälityksen kehittymisen mukanaan tuomassa maailman pienentymisessä on se, että ihmiset kautta maailman tuntevat huomattavasti paremmin toisensa

ja toistensa elintavat ja olosuhteet. Tällä voidaan ainakin optimistisen ajattelutavan mukaan olettaa olevan se vaikutus, että ennakkoluulot toisia kansakuntia ja toisia rotuja kohtaan vähenevät. Tämä taas voisi pitkällä tähtäimellä vähentää jännitteitä eri kansakuntien ja erityyppisten ihmisten välillä. Tuskinpa tämä poistaa aseellisen kriisin vaaran maailmasta, mutta ihmisten jokapäiväisessä elämässä sillä saattaa olla oma vaikutuksensa myönteisessä mielessä.

Kielteisiä puolia on huomattavasti helpompi luetella, vaikka niiden merkityksen arvioiminen verrattuna myönteisiin ei ole kuitenkaan aivan yksinkertainen asia. Suurin vaara mielestäni kansainvälisen massakulttuurin osalta on siinä, että elävä kansallinen kulttuuriperimä tulee epäaidommaksi ja menettää omintakeisuutensa. Tätä kautta alussa mainitsemani kansallisen kulttuurin selkeys ja sitä kautta kansallinen identiteetti saattaa vähitellen hämärtyä. Näin ei kuitenkaan välttämättä tarvitse käydä, mutta sen estämiseksi tarvitaan valtiovallan toimia oman kulttuurimme puolustamiseksi ja edistämiseksi. Meidän on pystyttävä kehittämään ja monipuolistamaan kansallisen kulttuurin tutkimusta, koulutusta ja harjoittamista siten, että se elinvoimaisuudellaan pystyy torjumaan kansainvälisen massakulttuurin liiallisen vaikutuksen.

Arvoisa puhemies! Mitkä ovat mahdollisuutemme varsinkin nykyisessä vallitsevassa taloudellisessa tilanteessa kansallisen kulttuurin edistämiseen ja kehittämiseen? Jos tarkastelemme kulttuuria laajassa merkityksessä eli laskemme mukaan suoranaisen kulttuurin lisäksi myös urheilun, puhutaan vain noin 2—3 prosentista valtion kokonaismenoista. Tämä ei ole kovinkaan paljon, jos mitataan rahalla saavutettavaa lopputulosta eli kansallisen identiteetin säilyttämistä. Kansallinen identiteetti ei suinkaan yksin turvaa itsenäisyyttämme, paremminkin se kuvaa sen laatua ja tiedostettavuutta kansalaisten keskuudessa.

Lienee hyvin todennäköistä, ettei kulttuurimäärärahoja ole mahdollista lähimpien vuosien aikana lisätä. Tulisi kuitenkin pystyä estämään se, että niitä jouduttaisiin olennaisesti alentamaan. Nykyisen tasoilla kulttuurimäärärahoilla voidaan tehdä varsin mittavaa ja laaja-alaista kansallisen kulttuurin tutkimusta, koulutusta ja tukemista, kunhan varat käytetään harkitusti ja säästeliäästi.

Valtioneuvoston selonteossa todetaan, että opetusministeriöllä on tarkoitus ainakin varovasti keventää kulttuuribyrokratiaamme. Tämä

lupaus on varsin tervetullut ja välttämätön, mikäli aiotaan varsinaiseen toimintaan saada nykyistä enemmän määrärahoja käytettäväksi. Nyt valtaosa rahoista tulee veikkausvoittovaroista, joista 55 prosenttia käytetään varsinaiseen kulttuuritoimintaan. Tähän jakosuhteeseen ei voitane enää olennaisesti puuttua, muuten urheilun, tieteen tai nuorisotyön osuus laskee vastaavasti liian alhaiseksi.

Selonteossa todetaankin, että myös kulttuuri-toiminnassa on pyrittävä varsinkin esittävän taiteen osalta nykyistä parempaan itsekustantavuuteen. Urheilun osalta tämä on tähän saakka merkinnyt nk. sponsori- tai mainosrahojen keräämistä liikelaitoksilta ja yrityksiltä. Myös varsinaisen kulttuuriyön puolella tätä toimintaa on varovasti käynnistetty, kuten monilla kesän festivaaleilla on voitu havaita. Laman myötä tämän rahoituksen mahdollisuus on kuitenkin vähentynyt. Urheilun puolella tämä on jo aiheuttanut jopa suoranaisia konkurssseja urheiluseurojen kohdalla. Kulttuurin puolella tämä on merkinnyt hyvin käyntiin lähteneen sponsorointitoiminnan taantumista ja entistä suurempaa tarvetta julkiselle rahoitukselle.

Mielestäni kulttuuritoiminnassa tulisi kuitenkin luottaa yrityksiä enemmän kansalaisiin eli kulttuurin käyttäjiin. Mikäli kulttuurista pystytään tekemään riittävän laajoja kansalaispiirejä kiinnostavaa, on sillä mahdollisuus nykyistä paremmin myös kustantaa itse itsensä. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että Suomessa tulisi mennä amerikkalaiseen järjestelmään, jossa niin oopperan kuin teatterinkin on oltava kannattavia yrityksiä. Pääsylippujen hinnat eivät saa merkittävästi nykyisestä tasosta enää nousta, sillä laajan työttömyyden ja laman vallitessa kansalaisilla on entistä vähemmän rahaa käytettävissään kulttuuriharrastuksiin. Aikaa heillä kuitenkin olisi, ja näiden kahden osatekijän tulee pystyä kohtaamaan toinen toisensa niin, että kansalaisten kulttuuri-innostus saadaan kasvamaan ja samalla kulttuuritoiminnan omaehtoinen rahoitus lisääntymään. Taiteesta tuskin koskaan saadaan laajassa mittakaavassa kannattavaa toimintaa, mutta siinä osin olisi paljon parantamisen varaakin.

Merkitseekö tämä esimerkiksi korkeakulttuuriksi mainitun oopperan kohdalla sitä, että sen pääsylippujen hintojen tulisi kohota olennaisesti ja taidenäyttelyjen pääsylippujen puolestaan alentua? Tämä on jo olennaisesti vaikeampi kysymys. Uuden Oopperatalon kannattavuuden kannalta ei liene järkevää sekään, että ylikalliilla

pääsylippujen hinnoilla tehdään tästä taiteenhaarasta entistä harvempien nautintoa. Luulisi paremminkin, että tekemällä siitä teatteriin rinnastettava taidemuoto pääsylippukustannusten osalta voitaisiin siitä saada entistä laajempien kansalaispiirien harrastus ja taidenautinto ja hukkainvestoinnin vaara uudessa ylikalliissa Oopperatalossa hieman vähenisi. Oopperan ylikorostamisen vaara verrattuna muuhun musiikkiin on kuitenkin olemassa, ja se korostuu entisestään Oopperatalon valmistuttua.

Arvoisa puhemies! Siirryn tarkastelemaan kulttuuriyötä paikalliselta tasolta, lähempää ruohonjuuritasoa.

Uuden kuntien valtionapulain myötä on päätöksenteko kuntien harjoittamassa kulttuuripolitiikassa siirtynyt lähemmäksi tavallisia kansalaisia eli kuntiin. Tämä mahdollistaa entistä paremmin paikallisten erityispiirteiden huomioon ottamisen ja tätä kautta varojen mielekkäämmän käytön. Tärkein ja laajin kulttuuritoiminta tapahtuu paikallisella tasolla tavallisten kulttuurin harrastajien toimesta, ei huippujen toimesta suurilla areenoilla. Ilman laajaa ja aktiivista harrastustoimintaa ei Suomi olisi voinut tuottaa maailmalle niin suurta määrää kansainvälisen tason kykyjä kuin nyt on löytynyt. Tämän takia kunnissa tapahtuvan koulutus- ja ohjaustoiminnan sekä tukemisen tulee olla peruselementti koko kansallisessa kulttuuripolitiikassa.

Toinen paikallisen tason merkittävä sivistävä kulttuuriyön muoto on kirjastotoimi. Kirjastot mahdollistavat, kuten selonteossakin todetaan, kansalaisten yhdenvertaisen oikeuden tiedon saantiin, opiskeluun ja henkiseen virkistykseen. Tätä oikeutta ei saa vaarantaa sillä, että kunnissa karsitaan kirjastopalveluja säästösyistä tai että palvelut tehdään maksullisiksi. Maksullisuus sotii juuri edellä siteerattua hallituksen ilmaisemaa kansalaisten peruspalvelutavoitetta vastaan. Ahon hallituksen säästöpäätöksistä aiheutuneet haitat ovat kohdistuneet ja kohdistuvat juuri samaan väestönosaan eli vähävaraisiin ja myös lapsiin, sillä kirjastojen lainoista 42 prosenttia on lastenkirjojen lainaamista. Myös on ollut havaittavissa, että viime aikoina yhä enemmän ihmiset ovat käyneet kirjastoissa, ja kun ei ole varaa tilata itselle lehteä, siellä käydä myös lukemassa päivittäin lehdet. Siksi SMP pitää välttämättömänä, että kirjastopalvelut säilyvät edelleenkin kansalaisille ilman maksua.

Puheeni alussa käsiteltiin kansallista kulttuuria ja sen merkitystä. Kansallisessa kulttuurissa

on puolestaan perustana kansankulttuuri, jota tehdään ja harjoitetaan ilman valtion taideapurahoja ja tukivaroja. Tämän kansallisen identiteetin yhden peruspilarin unohtaminen merkitsisi alkua koko kansallisen kulttuurimme hämartymiselle. Siksi kulttuuripoliittikkaa suunniteltaessa tulee ottaa huomioon riittävä kansankulttuurin esille pääseminen joukkotiedotusvälineissä ja koulujen opetusohjelmissa.

Arvoisa puhemies! Kulttuuritoimintaan ja urheiluun liittyvä rakentamistoiminta on ollut viime vuosina vilkasta. Nyt laman vaikutuksesta ovat mahdollisuudet uudisrakentamiseen vähentyneet ja päähuomio tulee kiinnittää olemassa olevan rakennuskannan kunnostamiseen ja toimivuuden varmistamiseen, ja peruskorjausten avulla tämä voidaan tehdä.

Meidän on hyvä muistaa, että nuorisoseuran talot, maamiesseurantat ja työväentalot ovat vuosikymmeniä olleet maassamme laajojen kansalaispiirien kulttuuritapahtumien paikkoja. Siellä on näytelty ja siellä on soitettu ja tanssittu ja laulettu. Nyt monet näistä taloista ovat kuitenkin pahasti rappeutuneet. Tässä olisi hyvin merkittävä kulttuurityö tehtävänä, näitten talojen kunnostaminen. Niille varmasti edelleenkin käyttöä kyllä löytyy.

Meillä on myös laaja ja toimiva kirjasto-, uimahalli-, urheiluhalli- ja jäähallirakennuskanta, joskin se vaatii runsaasti varoja pysyäkseen kunnossa. Varoja jää enemmän varsinaisen toiminnan tukemiseen ja kehittämiseen niukkoinakin aikoina, kun uutta ei rakenneta ja entisiä pidetään yllä ja kunnostetaan. Mahdollisessa uudisrakentamisessa on entistä paremmin otettavain kustannusarviot huomioon.

Hallituksen valmistelussa oleva esitys arvonalisäverosta muodostaa merkittävän riskin koko kulttuuritoiminnalle, mikäli verokanta määrätään liian korkeaksi. Keskusteluissa on ehdotettu normaalia 22 prosentin verokantaa alhaisemman verokannan määrittämistä esimerkiksi kirjoille. Mielestämme arvonalisävero ei sovellu kulttuuripalveluille sen paremmin kuin useimmille muillekaan palveluille. Jo olennaisesti 22:ta prosenttia alhaisempikin verokanta kulttuuripalveluille tulee aiheuttamaan merkittävää laskua palvelujen käytölle kansalaisten vaikean tilanteen takia. Tämä puolestaan heikentäisi mahdollisuuksia näiden kulttuuripalvelujen omakustantavuuden nostamiselle.

Arvoisa puhemies! Lopuksi muutama sana urheilusta, joka väljästi tulkiten lasketaan kulttuuriin kuuluvaksi. Urheilujärjestöt ovat nautti-

neet huomattavaa valtionapua, ja maassamme toimii kaksi päällekkäistä kattojärjestöä eli SVUL ja TUL. Lihavina vuosina meillä on ehkä ollutkin todellisia edellytyksiä tähän päällekkäisyyteen, mutta nyt se ei enää ole mahdollista. Pelkistä poliittisista ja henkilöetunäkökohdista johtuva kiistely on vihelletävä poikki ja valtioneuvoston toimesta on osoitettava kaapinpaikka valtion pussille pyrkiville järjestöille. SVULista ja TULista on muodostettava yksi keskusjärjestö, jonka toiminta on tarkkaan järjeistettävä. Pääosa urheilun järjestötyön kokoavasta toiminnastahan voidaan tehdä lajiliitoissa, jota kautta myös valtionapu on ohjattavissa.

Puoluepolitiikka ei kuulu urheiluun, ja siksi tulisi harkita myös urheiluneuvoston mielekkyttä nykyisen kaltaisena kähmintäelimenä. Urheilutoimintaa tulee tukea, mutta tuki tulee sopeuttaa olemassa oleviin resursseihin ja painottaa kansalaisten harrastusmahdollisuuksien parantamista.

Edustajat Korva ja Liikkanen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Kun kuunteli ed. Rädyn puheenvuoroa jokin aika sitten, niin viestintäkulttuurin edustajana teki mieli rasvata hirttoköysi, niin masentunut ja synkkä hänen yksinpuhelunsa oli. Oikeastaan ed. Rädyn, siviilissä näyttelijän, puheenvuoro osoitti, mitä jatkossa yritän todistaa, että kulttuurilaitokset ovat laitostaneet myös niiden työntekijät. He eivät osaa muuta kuin valittaa ja itkeä. (Ed. Rätty: Ei pidä paikkaansa!) Voi kysyä: Kuka imee verta? Me pököpöiset päättäjät vai laitostuneet kulttuurityöntekijät?

Arvoisa puhemies! Hallituksen kulttuuripoliittisen selonteon alussa sanotaan ylevästi: ”Suomalainen kulttuuri on kansallisen olemassaolomme perusta. Ilman omaksi koettua kieltä ja siihen liittyvää kulttuuria ei kansallista kulttuuria ole. Pieni kansakunta voi synnyttää merkittävää kulttuuria ja vain kulttuurinsa kautta se voi olla merkittävä kansakunta. Kulttuurin kautta olemme maa, joka tuntee itsensä ja osaa elää lähialueiden, Euroopan ja koko maailman muutosten keskellä.”

Tämä kappale on lausuttu useassa puheenvuorossa. Tämä on ainoaa tai parasta antia selonteossa. Mutta onko pieni kansakunta viime aikoina, viime vuosikymmeninä, synnyttä-

nyt merkittävää kulttuuria vai onko palattava ajassa vuosikymmenien taakse löytääkseen merkittävää suomalaista kulttuuria? Onko Suomi merkittävä kansakunta kulttuurinsa kautta? Tunneemmeko itsemme, osaammeko elää Euroopan ja koko maailman muutosten keskellä?

Kun vastaukset edellä oleviin kysymyksiin ovat EI, johtopäätös on, että Suomi on surkeasti epäonnistunut kulttuuripolitiikassaan. Sitähän osoittaa hallituksen selontekokin, mikä nimitys on aivan liian arvokas sisältöön verrattuna. Pikkemminkin pitäisi puhua perinneyhdistyksen toimintakertomuksesta. Selonteossa ei ole kantavaa ideaa, jonka varaan kulttuuripolitiikkaa voidaan jatkossa rakentaa. Lama-Suomelle ei riitä kulttuuripolitiikaksi luettelo siitä, mitä on tehty ja mitä joskus aiotaan tehdä.

Valtion holhouksessa ja suojeluksessa on kulttuuriltamme mennyt sisältö, sielu ja elämä ja kansalaisilta usko omaan itseensä ja omaleimaisuuteensa. Me pelkäämme vieraita enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Me käperryimme omiin vaikeuksiimme tiukemmin kuin yksikään toinen kansakunta.

Jos kulttuuri on kaiken kansallisen olemassaolon perusta, kuten selonteko antaa ymmärtää, ilmeisesti Suomi on retuperällä siksi, että sen kulttuuri on retuperällä, laitostunutta, velttoa ja ahnetta. Ilman valtion rahaa, apurahoja, stipendejä ja muuta kaunista, mitä tähän maahan on parinkymmenen vuoden aikana rakennettu, tässä maassa ei tee työtä kukaan muu kuin Kalle Päätalo. Ja hänhän tulee toimeen ilman valtion tukiaisiakin. Mutta hänen kirjansahan eivät olekaan sitä oikeaa aitoa kulduria.

Selonteossa sanotaan mahtipontisesti, että elinvoimaisen kulttuurin tukeminen on valtion ja kuntien yhteinen tavoite. Valtion tehtävänä on "luoda edellytyksiä, kehittää, tukea ja turvata, vastata, huolehtia ja edistää". Tällainen holhous ei synnytä luovaa hulluutta, korkeintaan se tekee luovat hulluiksi.

Valtiolla, yhteiskunnalla, ei voi aidossa kansalaisyhteiskunnassa olla kuin yksi ainoa kulttuuritehtävä: luoda edellytyksiä. Lopuista on työntekijöiden eli taiteilijoiden ja muiden kulttuuri-ihmisten selvittävä ihan itse. Kirjastot, museot ym. kulttuurilaitokset luovat edellytyksiä kansalaisille nauttia kulttuurin suurista ja pienistä saavutuksista. Ja näitä kansalaisille tarjottuja kulttuurilaitoksia, kirjastoja, käyte-tään nyt enemmän kuin koskaan. Onneksi meillä on vielä kirjasto, mutta kuinka kauan?

Taiteilijoiden on tehtävä niin hyvää työtä, että se myös kansalaisia kiinnostaa. Mutta meidän kulttuurin tekijöiltämme on mennyt luovuus. Ilmeisesti syynä on ainainen holhous. He ovat laitostuneet hienoissa mammuttilaitoksissaan. Jos kulttuuripolitiikan menestyksen mittana on lattioiden pinta-ala ja rakennusten kuutiotilavuus, niin meillähän menee tosi hienosti. Mutta kun ei mene.

Selonteon informaatio-osa paljastaa, mistä on kysymys. Me olemme luoneet 60-luvulta lähtien kulttuurille niin erinomaisen hallinto-, apuraha- ja tukijärjestelmän, että taideammateissa toimivien määrä kasvoi 15 vuodessa 52 prosenttia, kun koko ammatissa toimiva väestö kasvoi samaan aikaan vain 7 prosenttia. Muuta syytä "luovuuden räjähdykselle" ei ole kuin hallinto. Nyt me tuemme keskinkertaisuuksia, mutta jätämme lahjakkaat ja nuoret heitteille. (Ed. Gustafsson: Aika kova yleistys, saisiko vähän perusteluja?)

Mikä on tämän brezhneviläisen kulttuuripolitiikan tuotos? Vastaavatko tulokset panostuksia? Onko tästä apurahoilla elävästä massasta syntynyt yhtäkään kansainvälistä taiteilijaa, Nobel-kirjailijaa, loistavaa säveltäjää? Muutama on. Mutta panostukseen nähden tuotos on järkyttävän vähäinen. Silloin kun Suomella ei vielä ollut kulttuuripolitiikkaa, ei kulttuuriapurahoja, ei tukijärjestelmiä eikä holhousviidakkoa, taiteen tulokset olivat aivan toisenlaisia. Jotakin ajattelemisen aihetta tämän kyllä pitäisi antaa. Taiteilijamme ovat, kuten aikaisemmin sanoin, laitostuneet niin, ettei siltä porukalta enää synny taidetta, ei synny muuta kuin valitusta. Maailmalla menestyvät vain ne, jotka ovat rahanjako-apuraha-automaattien ulkopuolella.

En ole romuttamassa kokonaan taiteen tukijärjestelmiä, (Ed. Rätty: Menestys on taiteen koulutuksen varassa!) mutta toisenlainen malli on saatava aikaan. — Ed. Rätty voi sitten käyttää myöhemmin uuden puheenvuoron, jos haluaa. — Mutta toisenlainen malli on saatava aikaan. Nuoret, lupaavat ja lahjakkaat eivät pääse meillä esiin. He lähtevät muualle ja menestyvät. Syynä on kiistatta se, että rahanjakohallinto on alan järjestöjen omissa käsissä. Rahan jakajat jakavat varat itselleen, tuttavilleen ja kavereilleen. Koko kulttuurin hallinto taidetoimikuntalaitoksineen joutaa romuttua. Samaan romukoppaan joutavat läänien ja kuntien kulttuuritoimikunnat. Taidetta syntyy, kun sitä ei hallinnoida eikä holhota. Ja kun rahaa jaetaan, kriteereitä voi olla vain kaksi: nuoret ja lupaavat sekä ansioitu-

neet. Raha on jaettava tulosten perusteella eikä niin kuin nyt, että rahaa tulee, vaikei mitään syntyisikään. Raha on ansaittava eikä niin kuin nyt, että sitä saadaan, kun kerran on saanut sen verran nimeä ja arvostusta kavereiden keskuudessa, että on päässyt kiinni 15-vuotiseen taiteilija-apurahaan.

Selonteko määrittelee kulttuurin niin laajasti, että sillä perusteella koko valtion budjetin voisi lukea kulttuuribudjetiksi eikä pelkästään 1,4:ää prosenttia valtion talousarviosta. Näin mitattuna kulttuuri ei vie kohtuuttomasti rahaa, pikemminkin päinvastoin. Mutta ns. suoran tuen lisäksi on laskettava myös, mitä maksaa ja mitä on maksanut näitten edellytysten luominen.

Yksi esimerkki on mahtava Oopperatalo, jollaista ei ole monella maalla. Pienellä Suomella kyllä on. Suomi jaksoi kustantaa 800 miljoonaa markkaa maksavan monumentin, mutta jaksaa-ko pitää laitosta yllä? (Ed. Rätty: Jaksaa!) Kun käyttö kustannukset ovat useita satoja miljoonia markkoja vuodessa, laitoshan imee muun kulttuurin kuiviin. Nimenomaan imetään kuiviin maakunnille meneviä rahoja. Mutta ilmeisesti Suomi ei olisi Suomi, ellei se rakentaisi maailman hienointa korkeakulttuurilaitosta. Meillä pitää aina olla hienointa ja suurinta, rakennettiinpa mitä tahansa. Toivottavasti oopperan taiteellinen taso on tulevaisuudessa myös maailman hienointa. Ellei nyt sisällössä pärjätä, niin ei se ainakaan ole rakennuksesta eli edellytyksistä kiinni. (Ed. Rätty: Se on kova arvio!)

Arvoisa puhemies! Kulttuuria on myös urheilu. Tätäkin alaa vaivaa sama ylipöyhöttömyyden tauti. Kun urheilumäärärahoilla pitäisi tukea nuorisoa ja huippuja, meillä tuetaan keskinertaisuuksia. Tässäkin pelaa liian rahan dilemma. (Ed. Rätty: Täysin väärä arvio!) Urheilijoista on tullut kaiken maailman apurahojen turvin niin laiskoja, etteivät he viitsi enää edes harjoitella. Silloin kun Suomi oli köyhä maa, meillä vielä oli huippu-urheilijoita. Nyt ei ole enää. (Ed. Rätty: Kyllä muutkin kuin huiput voivat kokeilla!) — Kuntourheilijat eivät mitään tukea tarvitse, sen kun ottavat pyörän ja lähtevät latomaan, ja lenkkittosut eivät ed. Rätty, kovin paljon maksa. Siitä vain polulle. — Liikunta- ja nuorisokulttuuri ovat tärkeitä asioita, mutta eivät nuoret käskien ja holhoten liiku ja harrasta. Jos tässäkin asiassa valtio keskittyisi vain edellytysten luomiseen, nuorisokin siitä hyötyisi eivätkä pelkästään nuoriso- ja liikuntakulttuurin siivellä elävät ikäloput urheilujohtajat ja turvonneet organisaatiot.

”Liikunta- ja nuorisohallinnon toimivuus edellyttää tulosohjattua ja tulosvastuullista hallintoa opetusministeriössä, lääneissä, kunnissa ja kansalaisjärjestöissä.” Näin sanotaan selonteossa. Liikkuvaa ja harrastavaa nuorisoa ei tällainen moniportainen hallinto enää tarvitse. Se on olemassa vain itseään varten. Kun hallintoa tässä maassa remontoidaan, opetusministeriö on taatusti byrokraattisin pesäke ja kulttuuri-, urheilu- ja nuorisohallinto sen brezhneviläisin linake. Kuitenkin selonteossa puhutaan kauniisti kansalaisyhteiskunnasta. Sitä ei synny niin kauan kun hallinto, kulttuurivirkamiehet ja holhous ovat vapautta ja luovuutta tärkeämpiä.

Viestintä on kulttuuripoliittikan osa-alue, joka jostain syystä on nyt alkanut päättäjiä kiinnostaa. Selonteon mukaan valtion tehtävänä on luoda suotuisat olosuhteet joukkoviestinnän toiminnalle, varmistaa sananvapauden toteutuminen ja tukea monipuolisuutta ja moniarvoisuutta. Valtio ei puutu viestinnän sisältöön, vaan edistää monipuolisuutta, korkeaa laatua ja mahdollistaa runsaan tarjonnan. Näin siis selonteossa. Sanat ovat hienoja, mutta mikä on totuus?

Selonteon informaatio-osa kielikiin aivan toisenlaisesta ajattelusta. Kauniiden sanojen alle piiloutuu salainen halu ohjaila ja valvoa viestintää. Asia kilpistyy Yleisradioon, joka nimetään maan tärkeimmäksi kulttuurilaitokseksi. Ns. Niemelän raportti on tässä suhteessa erittäin paljastava. Se osoittaa, että ylitse muiden viestimien tulee Yleisradio. Sen pöhötautinen olemassaolo on taattava vaikka muitten kustannuksella. Jos valtio olisi sanojensa mittainen, niin Yleisradionhan pitäisi tulla toimeen omillaan eli elää pelkästään lupamaksujensa varassa, mutta sitähän se ei tee.

Selvityksessä ”Julkinen palvelu 90-luvun viestinnässä” korostetaan voimakkaasti kansallisen yleisradioyhtiön asemaa muun viestinnän kustannuksella. On siis tehty jako kahtia: julkiseen palveluun ja kaupalliseen viestintään. Sanaton lähtökohta on, että julkinen palvelu on hyvää ja kaupallinen viestintä taas huonoa. Eli kuten kaikessa muussakin kulttuurissa vain ns. korkeakulttuuri on hyvää, muu on viihdettä, roskaa, saa tulla toimeen omillaan, ja niinhän se tekee. Sen sijaan korkeakulttuuri ei tule toimeen omillaan.

Yle-raportissa, kuten koko kulttuuripoliittikassakin, lähtökohta on virheellinen. Kenellä on oikein oikeus määritellä, mikä on ns. julkista palvelua tai hyvää taidetta ja tarvitsee tukea, mikä taas ei? Meidän ns. kulttuurihallintoasian-

tuntijabyrokraateillamme on tämä oikeus? Viestinnässä, kuten muussakin kulttuurissa, arvion rooli on jätettävä kuluttajalle: lukijalle, kuuntelijalle ja katselijalle. Kuluttaja viime kädessä ratkaisee itse kunkin viestinnän ja kulttuurin tarjonnan tarpeellisuuden.

Viestintä ei tunne enää valtakunnan rajoja. Se on yleismaailmallista. Yleisradiolain säätämisen tarkoituksena ei saa olla pelkästään yhden viestintäjätin, viestintämonopolin, aseman turvaaminen lainsäädäntöteitse, jotta se ei menehtyisi omaan mahouteensa. Viestintää valtio ei voi holhota, vaan jatkossa korostuu palveluiden kuluttajan näkemys. Kilpailua ei saa lainsäädännöllä kahlehtia. Tulevaisuudessa kuluttaja on kuningas. Vaikka valtio miten "edistäisi" korkeaa laatua ja monipuolista tarjontaa, niin jos virallisella tarjonnalla ei ole käyttäjiä, siltä putoa pohja pois. Siltä putoaa legitimitettiin.

Raportissa esitetään 6 prosentin mainosveroa. Mainosveron avulla Yleisradio saisi osan tuloistaan MTV:n rahoituksen lisäksi muulta viestinnältä. Tämä olisi muiden viestintien kannalta kohtuutonta. Se estäisi uudet mediainvestoinnit ja pysäyttäisi alan kehityksen. On uskomatonta, että kilpailuyhteiskunnassa valtiollisen yhtiön heikkoa taloudellista asemaa pönkitetään rasittamalla vapailla markkinoilla toimivia alan yrityksiä.

Kovin monen kansanedustajan en ole kuullut tämän suuntaisia kannanottoja tässä salissa esittävän. On kuitenkin ainakin yksi poikkeus, keskustan Markku Rossi. Tiedän, että hän on mm. sitä mieltä, että jos Yleisradio on saneerattava, se tulee toteuttaa talon sisäisin ratkaisuin ja korottamalla lupamaksuja. Olen aivan täsmälleen samaa mieltä. Muuta viestintää ei saa rasittaa mainosveroilla sen vuoksi, että Yleisradio saisi jatkaa paksuna oloaan iankaikkisesti. Totta kai kansallisen yleisradioyhtiön toiminta on turvattava, mutta se täytyy tehdä niin, ettei kuriteta muita, vaan on panostettava niihin asioihin ja aloihin, joissa Yleisradio on vahva. Lupamaksujen maksajilla on oikeus odottaa, että pienet vähemmistöryhmät myös muistetaan ja Suomea on muuallakin kuin Helsingissä.

Viestinnän asiat ovat tällä hetkellä liikenne- ministeriössä. Koska viestintä on kulttuuria ja kulttuurikin tarvitsee jatkossa jonkinlaista koordinaatiota, viestintäasiat kuuluvat ilman muuta kulttuuriministerin toimialaan. Toisin sanoen viestintä kokonaisuudessaan on siirrettävä liikenne- ministeriöltä opetusministeriöön. Viestintää ja siltarumpujen rakentamista on vaikea

pitää yhteismitallisina asioina, ja jostain syystä nykyinen liikenne- ministeri on kaikkea muuta kuin vapauden airut. Hän on erinomaisen ihastunut sääntelyyn, kuten on nähty postitoimintalain yhteydessä. Hän haluaa valvoa, kuka mitään lehdykäistä tässä maassa jakaa, ja samalla hän loukkaa tietoisesti, tai mikä vielä pahempaa: tietämättään, hallitusmuodon sananvapausperiaatteita.

Hallinto yksinkertaistuu, kun viestintä siirretään liikenne- ministeriöltä opetusministeriöön ja siltarumpuasiat työministeriöön. Tällainen hallinnon uudistus ei olisi ennenkuulumaton. Aikaisemminhan liikenne- ministeriön ja työministeriön asiat olivat yhdessä ministeriössä, kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriössä. Näin voi olla jatkossakin. Tällä tavalla pääsemme eroon yhdestä ministeriöstä ja samalla pääsemme eroon sääntelystä ja pakkoa rakastavasta, mutta vapautta kavahtavasta liikenne- ministeristä. Säästöä se on pienikin säästö.

Arvoisa puhemies! Suomi on hyvä maa harjoittaa kansallista kulttuuria, mutta kansallisen kulttuuripolitiikan päätavoite, suomalaisen kulttuurin turvaaminen ja uudistaminen, ei onnistu, ellei vapautta saada enemmän ja pakkoa vähemmän. Vapaan kulttuurin avulla kohotamme osaamistamme ja luovuuttamme. Tällaiseen kulttuuripolitiikkaan eivät kuulu pakkoruotsipäätökset eikä muukalaisviha. Vasta monikulttuurinen, avoin ja vapaa kansalaisten yhteiskunta tekee Suomesta maan, joka tuntee itsensä ja osaa elää yhdessä Euroopan ja koko maailman muutosten keskellä.

Ed. Toivonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tämä kulttuuripoliittinen selonteko antaa vapauden puhua varsin laajasti kulttuurista eli kaikista yhteiskuntaelämään liittyvistä kysymyksistä. Johonkin tärkeysjärjestykseen asioita on kuitenkin laitettava, ellei aio täällä puhua vielä ensi vuorokaudenkin puolella.

Tämä kulttuuripoliittinen selonteko askarrutti minua sen takia, että siinä liikuttiin vain havaintojen tasolla siitä, mitä on olemassa, mutta ei arvioitu tai arvotettu sitä, mitä on olemassa.

Otan esimerkin televisiosta. Selonteossa todettiin, että televisio on kulttuurin väline, mutta ei sanallakaan todettu, tulisiko televisio nähdä jotenkin kaksipiippuisena tai ristiriitaisena il-

miönä tässä yhteiskunnassa, vaikkakin se on kulttuurin väline. Tätä ristiriitaisuuden näkemistä kaipasin kauttaaltaan, koska kulttuurin eri välineet eivät ole yksistään vain hyviä, ja mietin, olenko ihan väärässä tällaisessa pohdinnassani.

Kuitenkin urheilun kohdalla — en tiedä, oliko se sitten valmistelevien virkamiesten etäisin alue — myönnettiin, että on olemassa ilmiö nimeltä doping, joka sotkee urheilun sinänsä hyvää asiaa. Nyt aivan samalla tavalla minusta olisi ollut hyödyllistä käsitellä kysymystä televisionkin asemasta ei vain jonakin merkittävänä kulttuurin välineenä ja tekijänä, riidattomana seikkana, vaan yhtä lailla olisi voitu käsitellä sitä, onko niin, että suomalainen kulttuuri, tällainen perinteinen kyläkulttuuri ja muut paikalliskulttuurit itse asiassa romahtavat juuri television takia. Jopa kansallinen kulttuuri ja kansallinen identiteetti vaarantuu ehkä vakavimmalla tavalla juuri television kautta. Ei tietenkään voi sanoa, että televisio sinänsä olisi huono tai hyvä asia, koska se on vain väline, mutta meidän tulisi nähdä, että tässä maailmassa ei voi olla niin naiivi, että ajattelee, että välineet ovat aina hyviä asioita ja sitten ihan erillinen asia on, kuinka niitä käytetään. Enkä usko, että tämä televisio-kriittisyys nyt aivan niin suppeaan rajoittuu, kuin mitä itse ajattelen, koska kyllä esimerkiksi Jack Nicholson sanoi aikoinaan, että televisio on kansakunnan syöpä. Se oli aika voimakkaasti sanottu, ja voi olla omat syynsä, miksi hän sanoi niin, mutta mielestäni se viestittää vähän sitä, että meidän täytyisi tarkastella näitä asioita arvoväritteisesti, ja se tästä selonteosta puuttui kokonaisuudessaan.

Toinen asia on tietysti, että jos vähänkin puhutaan arvoista, niin voi kysyä, kenen arvoista ja kenen arvoilla puhutaan. Sekin on vaikea kysymys, koska siinä mielessä usein keskustelut ikään kuin leijuvat ilmassa, koska näitä arvoja ei sidota tai ankkuroida mihinkään, vaan puhutaan arvoista niin kuin kulttuuristakin ikään kuin se olisi jotakin muuta kuin määritelmä jostakin ilmiöstä. Tulee vaan mieleeni se, että kaikki arvotkin loppujen lopuksi riippuvat siitä, mitä tavoitellaan ja mitä päämääriä ihmisellä on tai yhteiskunnalla on. Vasta sen jälkeen voidaan projisoida tiettyjä asioita, ovatko ne arvokkaita vai eivät.

Aikoinaan luin eräästä kirjasta esimerkin tilanteesta, jossa kaksi miestä kauniina kesäisenä päivänä istuivat puistonpenkillä, tervehtivät toisiaan ja aloittivat keskustelun. Toinen sanoi, että minulla on ollut suurenmoinen päivä tänään, ja

olen tehnyt paljon hyviä asioita. Toinen mies vastasi, että hänelläkin on ollut suurenmoinen päivä tänään ja kertoi surmanneensa kuusi ihmistä. Toinen mies järkyttyi ja sanoi, että hyvän aika, jos te noin sanotte, niin teidänhän täytyy olla itse saatana. Tähän mies vastasi, että niinhän minä olenkin. Oli siis vain kysymys siitä, mitkä olivat tavoitteet, ja sen mukaan kaikki muu määräytyi.

Arvoisa rouva puhemies! Kulttuurin osalta tilanne on sama. Täällä puhutaan kulttuurista kauniisti, mutta itse näen, että se kulttuuri, mikä silmiäni eteen avautuu suomalaisessa yhteiskunnassa, tai myös se maailman kulttuuri, josta puhutaan, on lähinnä kuin huume ihmiselle. Minusta se on huume alusta loppuun, ja minusta se on todella vakavaa ja huolestuttavaa. Mielestäni olisi tärkeää keskustella kulttuurin arvotauksista ja arvoisällöistä, koska ei voi olla niin yksinkertaista, että me sanomme jotakin kulttuuriksi ja sitten me olemme iloisia tai tyytyväisiä, koska yhtä lailla voidaan todella todeta, että kulttuuri on monella tavalla huume.

Täällä on myös esiintynyt ajatus korkeakulttuurista jotenkin kulttuurin huipentumana, mutta kun kuulenkin sanan korkeakulttuuri, ihan väistämättä tulee mieleen, että Raamatussa on sellainen ajatus, että se, mikä on ihmisen silmissä korkeaa, on Jumalalle kauhistus. Tämä on melko järkyttävä ajatus, että ihmisparhaat tämän vuosituhantisen kehityksensä jälkeen pääsee korkeakulttuuriin, pääsee huipulle, sanoo jotakin suurenmoiseksi ja arvokkaaksi ja sitten tämä 2000 vuotta vanha kirja sanoo, että se on Jumalalle kauhistus. Mutta minusta meidän täytyy rehellisesti kysyä, voiko todella niin olla. Voiko todella olla, että tämä suomalainen yhteiskunta on hukannut jotakin siitä perinnöstään, mikä Jumalan sana sille tarjoaa tänäkin päivänä voimassa olevana tekstinä? (Ed. Gustafsson: Mikä huume tappoi Amerikassa sata, kulttuuriko? — Ed. Aittoniemi: Uskonto se oli!) — Niin, edustajat Gustafsson ja Aittoniemi, olen itse asiassa kokenutkin, että tähän liittyy tärkein sanomani.

Tätä suomalaista yhteiskuntaa todella pitäisi tarkastella jotenkin siitä näkökulmasta, että se, mikä täällä on hyvää, liittyy tietysti siihen, mitä täällä palvotaan. Itse asiassa jo 16 vuotta sitten kirjoitin ylioppilasaineen ”Nykyajan kultaisia vasikoita” ja käytin siinä toki monia eri esimerkkejä siitä, mitä suomalainen yhteiskunta todella palvoo epäjumalanaan, koska tämä maahan on täynnä epäjumalan palvelusta. Sehän on sekin kulttuuria: palvella epäjumalia. Mutta meidän

täytyisi muistaa, ettei se ole mitään myönteistä kulttuuria Jumalan silmien edessä, vaikka me ihmiset voimme ihannoida ja palvoa Teemu Selännettä tai Wayne Gretzkyä tai ketä muuta tahansa suurta idolia. (Ed. Aittoniemi: Täytyy idoleita olla!)

Tässä suhteessa näen, että yksi suurimpia nykyajan epäjumalia on juuri uskonto. Ed. Gustafsson, teidän kysymyksenne rehellisellä tavalla paljastaa sen, että tässä suomalaisessa kulttuurissa ja kulttuuriympäristössä ei kerta kaikkiaan tehdä pienintäkään eroa uskonnon ja uskonnon välillä ja uskonnon ja henkilökohtaisen uskon välillä.

Juuri tästä haluisin puhua tänään, koska uskoisin, että se osaltaan osoittaisi, miksi tämä maa on niin totaalaisesti romahtanut (Ed. Aittoniemi: Ei ole!) kaiken korkeakulttuurinsa, taitteensa ja teatteriensä ja kaiken mahdollisen kanssa, mitä ihminen voi tuottaa kulttuurin alalla. Tämän maan poliittinen uskottavuus on täydellisesti romahtanut. Kansalaiset eivät voi enää luottaa tämän maan poliittiseen kulttuuriin. He eivät voi enää luottaa tämän maan päättäjiin, kansanedustajiin, ja ylipäättensä paljoakaan niihin, jotka ovat politiikassa mukana.

Mutta, mikä vielä pahinta, tämä maa on todella hengellisesti täydellisesti romahtanut. Suurin este hengelliselle elämälle on se, että uskonnot muodostavat muurin, joka estää ihmisiä löytämästä todellista uskoa. Marx sanoi aikoinaan, että uskonto on oopiumia kansalle, ja olen sataprosenttisesti samaa mieltä. Uskonto nimenomaan on oopiumia kansalle, ja nähdäkseni tämä koko ns. kristitty Suomi on tämän uskonnon huumaa. Se on sellaisessa uskonnon unessa ja huumeessa, että se ei voi nähdä eikä käsittää, mikä on ero uskonnolla ja tällaisilla lahkoilla, joista ed. Gustafsson puhuu, ja mikä on islamin uskonnon ero johonkin todelliseen ja aitoon. (Ed. Aittoniemi: Näkemykset ovat ristiriitaisia!)

Tältä osin haluan kerta kaikkiaan tehdä selväksi, että Jumalan sana sanoo selvästi, että ei ole mitään muuta todellista toivoa tämän päivän suomalaiselle ihmiselle tai kenellekään muulle ihmiselle minään aikakautena ja tästä eteenpäinkin kuin se, että ihmiset voivat kohdata henkilökohtaisesti Jeesuksen. Tässä on siis se valtava ero, että Raamattu kertoo elävästä persoonasta — Jeesuksesta — joka voidaan kohdata, joka kuoli ristillä meidän syntyimme puolesta ja nousi Jumalan oikealle puolelle, ja Hän elää tänään.

Ed. Aittoniemikin jatkuvasti puhuu, mitä us-

konnon varjolla ja uskonnon nimissä on tehty. (Ed. Aittoniemi: Tuskaa ja kuolemaa!) Mutta se on juuri, ed. Aittoniemi, se asia, mikä tulisi kirkkaasti nähdä, että uskonnon varjolla on tehty hirvittävästi pahaa ja tehdään edelleenkin (Ed. Aittoniemi: Etupäässä!) ja uskonto on juuri suurin este sille, että ihmiset kohtaisivat jotakin todellista ja jotakin aitoa, mikä antaisi heille toivon.

Tämä kulttuuristaan paljon tunnettu maa, jossa kyllä on paljon kulttuuria, ei voi tyydyttää ihmisten sisäistä kaipausta ja elämän tarkoituksettomuutta. Me voimme täyttää ihmisen elämän vaikka 24 tuntia vuorokaudessa korkeakulttuurilla tai matalammalla kulttuurilla tai omaperäisellä ja itse harjoitetulla kulttuurilla, mutta hänen sisimpänsä voi olla täydellisesti tyhjä ja hän voi silti kaivata sisimmässään jotakin, mikä ei kerta kaikkiaan voi tulla tyydytetyksi millään muulla tavalla kuin siten, että hän löytää elämän perimmäisen tarkoituksen.

Juuri tässä suhteessa olisi tärkeätä nähdä, että olisi suuri kulttuuriteko, jos kirkko ja valtio voitaisiin erottaa toisistaan ja nähdä ylipäättensä, että uskonto on muuri ja este ihmisille, että he voisivat löytää jotakin aitoa ja todellista, koska Jeesus sanoo, että ”minä olen tie, totuus ja elämä”. Monet ihmiset puhuvat mielellään totuudesta ja etsivät totuutta. Luin juuri eilen von Wrightin kirjan Tiede ja ihmisjärki, jossa hän puhuu vaatimattomalla tavalla suunnistusyrityksestä. Häinkin vielä etsii totuutta, ja kuitenkin jo 2000 vuotta sitten Jeesus sanoi, että ”minä olen totuus”. Tämän takia olisi välttämätöntä, että tässä kulttuurissa, jossa ihmiset menehtyvät epätoivoon ja elämän tarkoituksettomuuteen, nähtäisiin, että ei kulttuuri voi ketään pelastaa eivätkä uskonnot — ei mikään uskonto yksin eivätkä ne yhdessäkään — voi ketään pelastaa, vaan tarvitaan juuri se tie, mikä on ainoa tie pelastukseen.

Tässä suhteessa toivoisin, että näihin asioihin eduskuntakin yhä enemmän paneutuisi. Kysyttäisiin rehellisesti, mikä on ihmiselämän tarkoitus. Täällä puhutaan vuosia, vuosikymmeniä, ehkäpä satoja vuosia oikeastaan kaikesta muusta, mutta entä tällainen yksinkertainen peruskysymys: ”Mistä ihminen tulee, mikä hän on ja minne hän menee? Enpä ole koskaan kuullut, että joku täällä ääneen kysyisi: Mihin ihminen menee ja mistä hän tulee ja mikä on ihmiselämän tarkoitus? Kuitenkin nämä ovat elämän yksinkertaisimpia peruskysymyksiä, joiden varmasti pitäisi kuulua valtion keskusteluaiheisiin.

Mutta jos me kuitenkin luemme päivän lehtiä, me voimme lukea niitä 50 tai 100 vuotta, katsoa niitä suurennuslasilla, ja me tuskin koskaan voimme löytää kysymyksen siitä, mikä on ihmiselämän tarkoitus, mikä on ihmiselämän perimmäinen tarkoitus. Jos tällaiseen peruskysymykseen ei voida vastata, niin minkä takia sen jälkeen puhutaan jostakin kulttuurista, koska kulttuurinhan pitäisi olla vain ikään kuin tuki sille, mihin ihminen ylipääntensä pyrkii?

Suomalaisessa yhteiskunnassa ei ole määriteltä sen enempää kansakunnan tavoitteita kuin kansalaistenkaan ajatuksia siitä, mihin me olemme menossa, vaikka tuntuu melko säälimättömältä sellainen ajattelu, että tässä epäoikeudenmukaisuuden maailmassa kaikki päättyisi sillä samalla momentaanisella hetkellä, kun ihminen kaatuu ja on kuollut. Mutta kuitenkin näyttää siltä, että tämä on ainoa ajattelutapa, mikä täällä on vallalla, että ihminen elää hetken, ohikiitävän hetken. Sen jälkeen hän kuolee eikä enää mitään ole. Voi, kuinka lohduton kuva tämä on ihmisen tulevaisuudesta! Eikä ole ihme, jos ihmiset elävät täysin toivottomina ja täysin lohduttomina, ilman että kulttuuri voisi millään tavalla heitä lohduttaa tässä maailmassa.

Ministeri Isohookana - Asunmaa :
Arvoisa rouva puhemies! Kuunneltuani ryhmäpuheenvuoroja haluaisin muutamalla sanalla eräitä kohtia käsitellä, jottei syntyisi väärinkäsityksiä. Suomen kielikin on sellainen, että näyttää siltä, että emme kaikki ole silti ymmärtäneet samalla tavalla, vaikka ilmeisesti kuitenkin tarkoitus monessa kohtaa olisi ollut.

Ensinnäkin edustajien Ryytäsen ja Hacklinin puheenvuoroista voisi todeta varmasti sen, että ne molemmat luotasivat erittäin monipuolisesti ja laajasti kulttuuripoliittisia linjoja ja painottivat eräitä ryhmilleen tärkeitä näkökohtia, joihin varmasti voin yhtyä.

Ed. Hacklin otti esiin mielestäni myös sellaisen asian, jota on pohdittu aika tavalla viime aikoina kulttuurikentässä, ja se liittyy kulttuurin ja talouden suhteeseen. Hänkin totesi, että kulttuurin taloudellinen tuottavuus usein unohdetaan. Näin on, ja se varmasti johtuu siitä, että meillä ei ole sentapaista tutkimusta tarpeeksi käytettävissä kuin monilla muilla yhteiskuntapolitiikan lohkoilla on. Parhaamme olemme yrittäneet opetusministeriössä, jotta tällainen laaja tutkimustyö saataisiin liikkeelle ja voitaisiin todeta, kuten ed. Andersson totesi, vai oliko joku muu, miten Kuhmo tuottaa. Me tiedämme,

että näin on, ja tärkeätä olisi, että saataisiin yleispätevää laajaa ja ajan tasalla olevaa tutkimusta tältä alueelta. Siitä varmasti koko kulttuurin kenttä hyötyisi.

Kun kuuntelin kokoomuksen eduskuntaryhmän ed. Saastamaisen puheenvuoroa, en voi sille mitään, että minulle syntyi sellainen käsitys, että hän ei ehkä ole lukenut selontekoa, varsinkaan sen alkuosaa, ensimmäisiä sivuja, tai sitten kokoomuksen eduskuntaryhmä ei ole ollut missään yhteydessä omaan ministeriryhmäänsä, kun ed. Saastamoinen totesi, että selonteosta puuttuu tavoitteellisuus täysin. Kuitenkin olemme hallituksessa kaikki yhdessä kirjoittaneet sivulle 2 yhdeksän erityistavoitetta, joita erityistavoitteita edeltää yleinen jakso, johon on kirjoitettu keskeisimmät asiat, joista ensimmäistä kappaletta liki kaikissa ryhmäpuheenvuoroissa on myönteisellä tavalla siteerattu.

Ed. Saastamoinen luetteli kuusi tavoitetta kokoomuksen eduskuntaryhmän kulttuuripoliittisiksi tavoitteiksi, joista jokainen on ... (Ed. Saastamoinen: Neljä!) — Sain itse kuusi, kun otin mukaan alkutavoitteetkin. — Ymmärsin, että yksilön henkisen kasvun edistäminen on tavoite, lasten ja nuorten kulttuurin tukeminen on tavoite, laadukkaan taiteen tukeminen on tavoite, kulttuuriperintö ja siihen liittyen miljöökysymykset ovat tavoitteita ja suomensukuisten kansojen tukeminen on keskeinen tavoite. Kaikki nämä tavoitteet ovat kirjattuina selkeästi ja useilla sivuilla niitä on vielä käsiteltykin tavoitteina selonteossa.

Ainoa tavoite, jota selonteosta ei löydy, ja olen iloinen ja onnellinen, että sitä ei sieltä löydy, on se, että omavastuuta olisi nostettava. Jos kokoomuksen eduskuntaryhmä tarkoittaa tällä sitä, että kulttuuripoliittikkaan tulee entistä enemmän tuoda maksuja, niin se ei voikaan olla meidän yhteinen kulttuuripoliittinen tavoitteemme. (Ed. Kekkonen: Hyvä hallitus!)

Kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa oli eräitä muitakin asioita, joista ehkä pitäisi käydä keskustelua, pienempiä toki tavoitteisiin nähden, mutta kaksi niistä haluan nostaa väärinkäsitysten välttämiseksi esille.

Ryhmäpuheenvuorossa todettiin, että lääninhallinnon kulttuurityöntekijöiden määrää tulee vähentää, tällä tarkoitettiin aivan ilmeisesti läänien taidetoimikuntia. Ihmettelen, jos sieltä vähennetään henkilökuntaa; siinä tuloksena ei voi olla mikään muu kuin läänien taidetoimikuntalaitoksen lopettaminen. Niin niukoilla ja pienillä resursseilla tällä hetkellä läänien taidetoimikun-

nissa työtä tehdään. Haluan todeta, että se on merkittävää työtä erityisesti alueellisen kulttuuritoiminnan kehittymisen ja taiteen kehittymisenkin kannalta. Meillä on siitä myöskin aika paljon selvästi myönteisiä tuloksia kirjoitettu ja niitä tutkittukin.

Ed. Saastamoinen totesi teattereiden tulosvastuullisen lisäämisen välttämättömyydeksi. Se ei ole mitenkään kovin helppo eikä yksiselitteinen asia siitä syystä, että taidetta ei voida sillä tavalla mitata koskaan kuin monia muita aloja mitataan. Taiteessa ja kulttuurissa on paljon sellaisia elementtejä, jotka eivät ehkä näy määrissä eivätkä rahassa. Siitä syystä taiteen ja kulttuurin tulosvastuullisuudessa pitää olla laaja-alaisuutta. Olen itse ainakin halunnut varoa ja varon tämän käsitteen käyttämistä, koska siitä herkästi syntyy erilaisia ja yksipuolisia tulkintoja.

Ed. Anderssonin puheenvuorossa tuli monta kysymystä. Ensiksi haluan yhtyä ed. Anderssonin huoleen siitä, että yhteisön vastuullisuuden väheneminen on yhteiskunnassamme näkyvissä aivan selvästi. Tämä ei ole mitenkään myönteinen kehityksen piirre. Kun korostamme yksilön näkökulmaa, yksilön oikeutta ja vastuuta, helposti unohtuu se, että yhteisön vastuullisuudellaan on merkityksensä.

Ed. Andersson aika pitkään käsitteli viestintää, lehdistöä ja sananvapautta. Yksi syy, minkä vuoksi näitä asioita on selonteossa kuitenkin loppujen lopuksi varsin niukasti — niitä kyllä siellä on, ja selvä kantakin esimerkiksi lehdistön tukemiseen, tosin ei viestintäluvussa, vaan eräissä toisessa luvussa — on selonteon ensimmäiseltä sivulta ilmenevä merkittävä asia, joka on rajannut selontekoa selvästi. Nimittäin toteamme sen, kuinka valtioneuvoston kaikissa ministeriöissä on hoidettavana kulttuurikysymyksiä. Sosiaali- ja terveysministeriöllä on päävastuu syrjäytymisen estämisestä ja vähemmistöjen kulttuurista, ulkoministeriöllä lukuisten kansainvälisten projektien lisäksi vastuu kulttuurin kehitysyhteistyöstä. Ympäristöministeriön toimialaan kuuluu koko luonnon- ja rakennettu ympäristö, jonka kulttuurimerkitys on keskeinen. Liikenneministeriö hoitaa viestintäasiat ja siitä syystä lehdistötukiasiat. Ylen käsitteleminen jne. ovat varsinaisesti liikenneministeriön vastuun alla tällä hetkellä. Nämä rajaukset olemme halunneet tehdä. Muuten meidän olisi pitänyt kirjoittaa aika paksu kirja ja puuttua opetusministeriöstä käsin muiden ministeriöiden toimialaan, ja tämä katsottiin tässä tilanteessa sellaiseksi linjanvedoksi, jota ei hallituksessa

haluttu tehdä. Mikään ei kuitenkaan tietenkään estä kulttuurin alla keskustelemasta vaikka mistä kysymyksestä. Kulttuuri on laaja asia, sille ei voi mitään, sitä ei voi suppeasti käsitelläkään, ja kulttuurin laaja-alaisuus on myöskin selonteon alkusivuilla perusteltu sillä tavalla kuin se halutaan tässä selonteossa ymmärtää.

Ed. Andersson kyseli teatterilaista, joka on varmasti tämän hetken yksi mielenkiintoisimpia kulttuuripoliittisia kysymyksiä siitä syystä, että niukkojen voimavarojen aikana on jouduttu tekemään sellaisia käytännön ratkaisuja, jotka eivät ole voimassa olevan ja uuden teatterilain hengen mukaisia. Me olemme nyt saaneet väliaikaisen ratkaisun tälle vuodelle. Itse olen useassa yhteydessä todennut, että hallituksella täytyy olla valmius vaikka muuttaa teatterilakia, jos on olemassa uhka, että laitosteattereitten tuki on tulevaisuudessa pääasiallisinta tukea ja pienten teatteriryhmien tuki joutuisi uhan alle. Katson itse hyvin merkittäväksi sen, että meillä Suomessa tuetaan tulevaisuudessakin pieniä elinvoimaisia teatteriryhmiä, jotka ovat teatteripoliittikan kannalta aivan välttämättömiä.

Kun ed. Andersson puuttui verotukseen ja totesi, että sillä voidaan tuhota hyvin paljon, haluan todeta, että se voi myöskin auttaa erittäin paljon, niin kuin hyvin tiedämme. Olisi kovin toivottavaa se, että eduskunnassakin kiinnitetäisiin verotuksen kautta huomiota kulttuuriin kysymyksiin, koska on hyvin tärkeätä saada verotuspolitiikkaan kulttuurinäkökulma sisälle. Sitä on viime aikoina harrastettu ja yritetty ja jonkinlaisia tuloksia on saavutettukin.

Edustajien Andersson ja ed. M. Pietikäinen puheenvuoroissa käsiteltiin ja myöhemmin muutamissa muissakin puheenvuoroissa kritikoitiin sitä, että selonteosta on jätetty lastenkulttuuri, vähemmistökulttuuri, pakolaiskulttuuri jne. pois. Ed. Hacklin mainitsi vielä työväenkulttuurin. Näitä varmasti ei ole jätetty pois, niitä on käsitelty lukuisilla sivuilla eri yhteyksissä. Haluan jälleen kerran viitata hallituksen tavoitteisiin, joista kohta 7 pitää sisällään kaikki erityisryhmät ja kulttuuriset vähemmistöt ja kielellisen moninaisuuden ja monikulttuurisuuden, jota RKP:n ryhmäpuheenvuorossakin olisi kaivattu enemmän. (Ed. Laine: Mutta ei lastenkulttuuria!) — Lastenkulttuuri on erittäin tärkeä asia, se on opetusministeriön kulttuuriosaston tämän hetken yksi painopistealueista siitä huolimatta, että se ei täällä erityisenä näy. (Ed. Lahti-Nuuttila: Sana ”työväen” näkyy vain teatterin kohdalla!)

Halusimme käsitellä asioita sillä tavalla kuin ne on täällä käsitelty juuri siitä syystä, että kaikki nämä erityisryhmät tulevat läpäisevinä esille monissa eri kohdissa. Tämä valinta on saattanut aiheuttaa sellaisen harhan, että on syntynyt käsitys niin kuin ei lastenkulttuuria ja vähemmistökuulttuureja arvostettaisi ja pidettäisi tärkeinä. Minä viittaan täällä sivulle 1, jossa on useassakin kohdassa näistä asioista, sivuilla 5, 6, 7, 52, 12 jne. ja taiteen perusopetuksen yhteydessä jne., joten kyllä siellä aika monessa kohdassa kuitenkin nämä asiat vilahtavat. Oli hyvä asia, että nämä asiat nousivat ryhmäpuheenvuoroissa esille, koska itse haluan todeta vielä kerran: Ne ovat hyvin tärkeitä ja merkityksellisiä. Kun puhumme, että jokaisella ihmisellä on oikeus kieleen, se tarkoittaa juuri jokaisen omaa äidinkieltä.

Ed. Riihijärven puheenvuorossa tuli esille urheilujärjestöjen yhdentymisprosessi, joka parhaillaan on meneillään. Haluan todeta hyvin selkeästi sen, että valtioneuvoston käsitys ja tavoite ja toivekin on, että uusi järjestö toimii 1.1.1994. Tästä emme voi antaa tippaakaan periksi. Sinne on jollakin tavalla päästävä, vaikka vaikeudet ovat näköjään moninaiset. Kun kysymys on kansalaisjärjestöistä, valtiovaltan taholta ei yleensä kukaan kansalaisjärjestöjen toimintaan voi kovin paljon puuttua eikä valtiovalta voi todeta, että jokin kansalaisjärjestö lakkaa tai sen pitäisi toimia sillä tavalla ja tällä tavalla. Kansalaisjärjestöjen pitäisi itse ymmärtää urheilunkin piirissä, niin kuin muuallakin, että moniportainen raskas byrokraattinen hallinto ei kuulu tähän aikaan, vaan kansalaiset, jotka toimivat järjestöissä, haluavat joustavuutta ja kevyitä rakenteita. On kaikki syy uskoa ja toivoa, että urheilujärjestötyössä mukana olevat tekevät ratkaisunsa sillä tavalla, että valtioneuvoston tahto tässä suhteessa toteutuu. Sillä tavalla voidaan useita kymmeniä miljoonia markkoja varoja siirtää urheilun toimintaan hallinnosta.

Vielä, arvoisa puhemies, haluaisin lyhyesti käsitellä ed. Ukkolan puheenvuoroa, koska se oli hieman värikäs ja ehkä jossakin kohdin yksipuolinenkin. Ed. Ukkola kysyi, onko meillä Suomessa lainkaan merkittävää kulttuuria, ja vastasi, että ei ole, ja totesi, että suomalainen kulttuuripoliittikka on epäonnistunut. Luovuutta ei ole ja kaikki on kadonnut. On varmasti meidän kaikkien hyvin vaikea ryhtyä arvioimaan, mikä tässä on totuus. Haluaisin kaksi näkökulmaa kuitenkin tuoda tässä yhteydessä esille.

Toinen on se, että ulkoasiainministeriön lehdistö- ja kulttuuri-osastolla on äskettäin valmistunut yhteenveto, joka kertoo siitä, millä tavalla suomalainen kulttuuri on ollut isenäisyyden juhluvuonna eli viime vuonna ulkomaisissa päättötodotusvälineissä esillä. Selvityksestä ilmenee, että juhluvuonna suomalaisista kulttuurista kirjoitettiin ennätyksellisesti suurissa kansainvälisissä valtaalehdissä. Sieltä löytyy toistatuhatta laajaa arvioivaa kirjoitusta, ei lyhyitä uutisia tai mainintoja. (Ed. Kekkonen: Montako oli Esa-Pekka Salosesta?) Eniten suomalaisesta kulttuurista kirjoitettiin Yhdysvalloissa, mutta hyvin paljon myös Isossa-Britanniassa, Ranskassa, Saksassa, Japanissa jne. Tämän katsauksen perusteella voimme todeta, että Aki Kaurismäki ja Esa-Pekka Salonen ovat Suomen kansainvälisimmät suosikit tällä hetkellä. Mutta siellä vilahtelee hyvin paljon muitakin nimiä. Tämä mielestäni kertoo sen, ettei suomalainen kulttuuripoliittikka ole ihan epäonnistunut. Kyllä meillä on aika paljon huippuja ja monipuolisia taiteen henkilöitä, jotka kansainvälisesti tunnetaan ja tunnustetaan ja joita arvostetaan. Tuo yhteenveto kannattaa varmasti lukea, koska se osoittaa myös sen, että vaikka musiikki on luonnollisesti tunnetuin, niin yllättävästi muutkin taiteen osa-alueet ovat päässeet esille.

Suomalaisen kulttuurin ja taidepolitiikan nykytilaa arvioidaan parhaillaan Euroopan neuvostossa, joka tekee meistä maatutkimnan, ja sen jälkeen onkin mielenkiintoista käydä keskustelua, kun ulkopuoliset arvioijat ovat sanoneet, mitä me olemme ja mitä me emme ole. Kulttuuri on kuitenkin aina sellaista kuin me kaikki olemme. Meidän on sitä vaikea varmasti objektiivisesti mitata. Se on toisen mielestä huonoa, toisen mielestä hyvää. Yksi armoston mittari on aika, joka tulevaisuudessa osoittaa, mikä tämän hetken kulttuurinen tila on.

Ed. Ukkola arvosteli erittäin voimakkaasti apurahakäytäntöämme, jossa varmasti puutteita on, ja sitäkin tulee uudistaa. Minä haluaisin vain toivoa, että ed. Ukkola tutkisi esimerkiksi, miten Jean Sibelius aikanaan eli, mistä hän elantonsa. (Ed. Paloheimo: Tai Aleksis Kivi!) Myös olisi hyödyllistä ed. Ukkolalle tulla opetusministeriöön tutustumaan liikunta- ja nuoriso-osaston hallinnon uudistukseen. Siellä on kahden vuoden aikana tehty tavattoman paljon töitä. Hallinto on modernisoitu. Se on kevyt, hyvin toimiva ja mukautuva ja omasta mielestäni täysin esimerkiksi muullekin hallinnolle kelpaava.

Kun ed. Ukkola totesi myös puheenvuorosaan ylväästi, että kuluttaja on taiteessa ja kulttuurissa kuningas, niin varmasti näinkin on. Mutta tulee muistaa myös se, että tätä kuningastakin on pitänyt ja pitäisi opettaa ja kasvattaa. Siitäkin näkökulmasta monet asiat ovat tärkeitä ja merkityksellisiä.

Kun hän peräsi niin ikään vapautta lisää, voi todeta, että meillä on tällä hetkellä erinomaisen hyvä esimerkki nähtävänä, miten vapaus toimii. Olemme muuttaneet eduskunnassa lyhyessä ajassa kulttuuristakin lainsäädäntöä sillä tavalla, että päätäntävalta on siirretty täältä kunnille. Kunnilla on täysi vapaus toimia niin kuin itse parhaaksi näkevät. Meillä on olemassa esimerkkejä myös, miten vapautta käytetään. Vapaus on herkullinen ja hyvä asia, mutta siihen täytyy liittää monesti myös muita elementtejä: vastuu jne.

Ed. Paloheimo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R y y n ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri viittasi vastauspuheenvuorossaan aluetason kulttuurihallinnon merkitykseen ja korosti nimenomaan läänin taidetoimikuntien merkitystä ja itsenäistä asemaa. Toivoisin, että ministeri voisi vähän tarkemmin vielä määritellä kulttuurihallinnon tarpeita nimenomaan aluetasolla ja ministeriön suunnitelmia. Nimittäin nyt on meneillään hyvin paljon huolestuttavaa kehitystä. Otan esimerkiksi kirjastoalan. Kirjastotarkastajan virkoja ollaan lakkauttamassa, ja tämän tärkeän alan asiantuntemus on häviämässä kokonaan alue- ja maakuntatasolta. Kun täällä kovasti on korostettu, että niukkenevia resursseja on kohdennettava entistä tarkemmin ja harkitummin, niin silloin sitä asiantuntemusta tarvittaisiin ja voitaisiin tällä tavalla estää monien hyvin tarpeellisten kulttuuripalvelujen leikkaukset ja koordinoita palveluja niin, että ne olisivat tasaisesti koko alueella saatavissa. Tietysti kulttuuri ja koulutus ovat hyvin keskeisiä maakuntien ja alueiden kehittämisen välineitä. Asiantuntemuksen häviäminen on minusta tänä päivänä hyvin huolestuttava kehityssuunta.

Ed. Hacklin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kulttuuriministeri vastauksessaan muistutti meitä kaikkia siitä, miten kulttuuriin liittyviä asioita käsitellään myös monissa

muissa ministeriöissä ja muilla hallinnonaloilla. Näinhän tietysti on. Mutta minusta opetusministeriö ja kulttuuriministeri ovat ehkä liian ujosti suhtautuneet siihen, että olisi voitu myös muiden hallinnonalojen kulttuuriasioihin puuttua. Ongelma on nimittäin se, että hallinnonalojen rajat ovat niin jyrkät, ettei tiedetä, mitä kukin hallinnonala tekee. Sama ilmiö toistuu alue- ja kunnallistasolla. Sosiaaliministeriö ja sosiaalilautakunnat kunnissa keskittyvät siihen, että ihmisellä on leipää ja lämmintä. Mutta eihän ihmisen elämä kuitenkaan siitä muodostu. Minun käsittääkseni yhteydet kulttuuripuolelle ovat aika vähäiset. Vai onko ministerillä vastakkaisia esimerkkejä? Oma kokemukseni perustuu lähinnä kunnalliseen päätöksentekoon tällä alalla.

Monikulttuurisuudessa varmasti on niin, että se on tässä selonteossa läpäisyperiaatteena, mutta sen takia on vaikea sieltä huomata tätä monikulttuurisuutta. Kotiseutuliitto mainitaan esimerkkinä, mutta mitään muuta ei esimerkiksi omaehtoisessa toiminnassa.

Vielä painottaisin työelämän ja kulttuurin yhteyttä, josta yritin puheenvuorossanikin todeta, että sitä on liian vähän käsitelty ja myös kulttuuria työelämänä, sitä että kulttuuri on työtä ja työpaikkoja.

Ed. S a a s t a m o i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministerille toteaisin, että kyllä on luettu sekä alku että loppu tästä selonteosta eikä niin kauhean paljon vaivaa ollutkaan, kun ei se tuon paksumpi ollut.

Toteaisin kuitenkin, että luettelo ei välttämättä tarkoita samaa kuin tavoitteellisuus ja tavoitteiden ilmaiseminen. Minun mielestäni luettelo kuului tuohon alkuun ja sillä siisti, mutta se ei poista sitä tavoitteellisuuden puutetta, mistä mainitsin.

Rouva puhemies! Ministeri mainitsi minun puheestani asiat omavastuu ja tulostavastuullisuus. Minä olen sitä mieltä, että kun me nyt yksinkertaisesti olemme niukkenevien kulttuurimäärärahojen ajassa, ja se täytyy ministerinkin myöntää, silloin on oltava aina vaihtoehtoja. Ja kun enää ei voida kaikkea saada maksettomana, silloin painopisteitä täytyy muuttaa niin, että vain todella tärkeitä pidetään ensisijaisina ja toissijaisempina ne, jotka kussakin tavoitteen asettelussa asetetaan toiselle, kolmannelle jnp. tilalle. Niiden kohdalta on pakko lisätä omavastuullisuutta, ellei niitä haluta kokonaan heittää roskakoppaan, ja tätä en toivoisi.

Sitä paitsi tulosvastuullisuudesta tai ainakin tulosohjauksesta minun mielestäni myös selonteossa puhuttiin. Tässä mielessä tarkoitin tuon teattereiden osalta pelkästään myönteisenä ja eräänä ideana, kuinka lisätä esimerkiksi teattereiden kävijämääriä, mikä on välttämätöntä, kun ollaan niukkenevien rahavarojen edessä.

Ministeri ihmetteli, olemmeko ryhmäpuheen- vuoroa yhteistyössä laadittaessa olleet yhteydessä omaan ministeriryhmäämme. Minä muistutan, että tämä on tietysti lähinnä eduskuntaryhmän puheenvuoro.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On oikein mukava kuulla kulttuuriministerin puhuvan kulttuurista ensimmäistä kertaa kahden vuoden aikana.

Tässä oli puhe siitä, että sananvapaus ja keskittyminen lehdistö- ja media-alalla ei ollut kulttuuriministerin pöytä. Kuitenkin korostetaan koko ajan, että kulttuuri on kokonaisuus. Kun kerran saadaan kulttuuripoliittinen selonteko eduskuntaan, niin kyllä näistä nyt pitää puhua. Ja missä ministeri Norrback on, joka on pääsyyllinen siihen, että lehtiä kuolee ja sananvapaus kaventuu tässä maassa? Ei minun mielestäni voi sillä tavalla sanoa, että tämä ei ole minun pöytäni, että se ei kuulu tähän.

Mitä tulee verotukseen, joka uhkaa kulttuuria, niin tietysti voi jonkin verran auttaa esimerkiksi kirjallisuutta, jos saadaan hyvin alhainen vero, koska nykyinen vero on korkea. Taidegalleriat on se taidelaitos, joka tulee menemään konkurssiin, ja toinen on populaarimusiikki, rockmusiikki, kaikki nuorisomusiikki. Siinä on erittäin suuri vaara.

Kun puhuin siitä, mitä on poissa, sain jo sapiskaa korkeilta virkamiehiltä siitä, että ei täältä mitään poissa ole. En ollut osannut lukea oikein, tarpeeksi hyvin. Se on ehkä liian postmodernisti kirjoitettu. Olisi ehkä pitänyt dekonstruoida, että olisi löytänyt kaikki nämä asiat, mitä minä en kuitenkaan löytänyt. Ehkä syy oli minun. Kuitenkin minun mielestäni olisi pitänyt painottaa niitä asioita, joita mainitsin puheenvuorossani.

Tulosvastuullisuus taiteessa on tietysti hankala asia. Koetin itse laskea, mikä minun tuntipalkkani oli, kun minä kirjoitin runokokoelmaa kolme vuotta. Se oli jotain 13 penniä tunnissa. Se on usein hankalasti mitattavissa.

Ed. Ukkola ei pidä kulttuuria maassamme oikein minkään arvoisena. Ymmärrän kyllä, että hän ei oikein ehdi perehtyä kulttuuriin, koska hän on niin ahkera täällä eduskunnassa ja tietää kaikista asioista oikein paljon. Kun hän on yksin ryhmässä, niin ehkä hän ehtii sitten vanhoilla päivillä perehtyä kulttuuriin.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Kuittinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Rätty (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ministerille toteaisin sen, että olisin mielelläni kuullut vastauksen vihreiden ryhmäpuheenvuorosta — luovutinkin puheenvuoron teille — koska kaikista muista ryhmistä tuli palautetta.

Mutta, ed. Ukkola, ensinnäkin minulla on kolmet lenkkikassut ja juoksen noin parituhatta kilometriä vuodessa. Toteaisin, että te tarvitsette kyllä lenkkikassut ja lenkkipolulle, mikäli teitä katsoo.

Mitä tulee taiteilijoihin, taiteilijoiden ammatitaitoon ja siihen, miten he maailmalla menestyvät, takana on aina suomalainen korkeatasoinen taiteilijakoulutus, takana on koulutus, joka takaa sen, että tulee huipputaiteilijoita niin, että he pärjäävät maailmalla. Siitä on kysymys.

Mitä tulee näyttelijäkoulutukseen, arvoisa ministeri, vetoan suuresti teihin, että Tampereen koulutuksen lakkauttaminen on todella asia, johon täytyy puuttua. Sitä ei saa lakkauttaa, koska se kouluttaa erittäin kovatasoisia näyttelijöitä ja sillä on paikkansa myös suomalaisessa teatterikentässä. Myös se on koulutuksena äärettömän halpaa verrattuna Helsingissä tapahtuvaan koulutukseen ja se on yksi vaihtoehto näyttelijäkoulutukselle. Mutta jos koulutusta lopettava suuntaus jatkuu niin, että koulutusta lakkautetaan Suomessa, niin silloin me olemme kyllä täysin väärällä tiellä.

Ensimmäinen varapuhemies: Huomautan ed. Rädylle, että edustajien on puheenvuoroissansa käytettävä parlamentaarista puhetapaa.

Ed. V. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin vain palannut siihen asiaan, että ministeri arvioi, että kulttuu-

rin arvostelu voisi jotenkin ankaran mittarin mukaan tapahtua, kun aikaa on riittävästi kulu-
nut. Minusta tämä on jälkikäteistä ja aivan liian
myöhäistä ajatella, että jälkepäin voimme
nähdä, että olemme ajautuneet ehkä vuosikym-
menien ajan pieleen ja seuraukset ovat olleet
kohtalokkaita. Minusta olisi paljon tärkeämpää,
että me voisimme etukäteen vahvistaa tiettyjä
arvoja ja tavoitteita yhteiskunnassa ja yhteiskun-
taelämässä ja sitten antaa kulttuurin palvelu-
näiden tavoitteiden saavuttamisessa. Mutta jos
nyt ei ollenkaan keskustella siitä, mihin tämä
yhteiskunta oikein suunnistaa, mitkä ovat ne
perimmäiset tavoitteet yhteiskuntaelämässä ja
yksilöiden kohdalla, niin mitä sitten hyödyttää
jälkepäin sanoa, että no, onko nyt kaikki
mennyt hyvin vai huonosti? Ja kuka ylipäätensä
voi jälkepäinkään sanoa, onko kaikki mennyt
hyvin vai huonosti, jollei ensiksi ole otettu ikään
kuin kompassilla suuntaa, mihin suuntaan yhe-
teiskuntaa haluttaisiin kehittää?

Tiedämme, että täällä on paljon ihmisiä, jotka
suosisivat maailmankulttuuria ja metropolitis-
mia ja mitä muuta tahansa. Toki heidän mieles-
tään yhteiskunta tässä ykseyden tavoittelussaan
koko maailmaan kehittyä myönteiseen suun-
taan. Mutta mikäli tavoitteena pidettäisiin kylä-
kulttuurin ja maalaiskulttuurin säilyttämistä
kulttuurin kasvualueena, niin nähdäkseni siinä
suhteessa nykyinen yhdentymiskehitys on äärim-
mäisen vaarallinen ja vahingollinen. Mutta täl-
laiset arvioinnit jäävät kokonaan pois, jollei
vahvisteta niitä tavoitteita jo etukäteen.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro):
Arvoisa puhemies! Arvoisa ministeri totesi äskei-
sessä vastauspuheenvuorossaan, että halusimme
käsitellä kulttuuriasioita niin kuin käsittelemme.
Tämä tietysti on aivan totta. Jokainen hallitus
esittelee tavallaan omat kulttuuripoliittiset näke-
myksensä. Te olette valinneet tavan, jota voisi
sanoa hallinnointilähtökohdaksi. Tämähän on
erinomaisen hyvä hakuteos siihen, mitä eri hal-
linnointivaihtoehtoja on, miten eri hallinnointi-
vaihtoehtoja voitaisiin käytännössä toteuttaa ja
millä tavalla varallisuutta niihin käyttää.

Sille ehkä kilpaileva taikka sitä täydentävä
vaihtoehto olisi voinut olla sellainen, että olisitte
tämän ohella käsitelleet asiaa esimerkiksi luo-
vuuden lähtökohdasta, sitä millä tavalla luovuus
ehkä tukehtuu suomalaisessa yhteiskunnassa ja
yksilötasolla, miten ehkä toisella tavalla luo-
vuutta tukemalla voitaisiin päästä sellaisiin tu-
loksiin, kuten kehuitte Esa-Pekka Salosen ja

eräiden muiden merkittävien vaikuttajien ja tai-
teen edustajien kohdalla olevan asianlaita. Tällä
tavalla ehkä olisi saatu paljon enemmän keskus-
telulle virikkeitä kuin hallinnointivaihtoehtolla.

Vaikka seuraavassa puutunkin siihen linjaan,
josta voisi sanoa, että raha lemuu edelleen, niin
en voi olla tässä yhteydessä kysymättä eräästä
hyvin ajankohtaisesta asiasta, nimittäin siitä,
että jos kirjastokorvaukset nyt ovat menossa
verolle, niin mitä arvoisa ministeri ja mitä halli-
tus tekee välittömästi, että tämä katastrofi ei
tapahtu.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen vara-
puhemies Pesälä.

Ed. La in e (vastauspuheenvuoro): Herra
puhemies! Pyysin tämän vastauspuheenvuoron
ministerin puheenvuoron sen osan johdosta,
joka koski urheilujärjestöjä. Ministeri toisti, nyt
tosin hieman lievemässä muodossa, usein jul-
kisuudessa esittämänsä käsityksen siitä, että pi-
tää pakottaa urheilujärjestöt yhdistymään. Mi-
nisteri jättää mielestäni huomioon ottamatta sen
tosiasian, että Suomessa on yhteiskunnallisista,
kielellisistä ja alueellisista syistä sekä harrastuk-
sista riippuen hyvin erilaisia liittoja eri elämän-
aloilla, mutta en ole havainnut millään muulla
alalla käytettävän tällaista uhkailua liikuntalain
muuttamisesta tai toimenpiteisiin ryhtymisestä,
ellei siihen ja siihen päivään taikka ajankohtaan
mennessä tapahdu muutosta.

Viitataan myös ministerin eräisiin julkisiin lau-
suntoihin, joissa hän hyökkäsi mm. TUL:n pu-
heenjohtajaa Matti Ahdetta vastaan täysin pe-
rusteettomasti.

Ministerille haluaisin todeta, että Te olette
hyvin kaukana Urho Kaleva Kekkonen lausu-
mista ajatuksista, joissa hän sanoi käsitykse-
nään, että Työväen Urheiluliiton esimerkiksi on
voitava olla itsenäinen niin kauan kuin sen
jäsenistö haluaa. Voimassa olevassa liikuntalais-
sa, sikäli kuin sen oikein ymmärrän — se on
aikoinaan eduskunnassa säädetty asiaa valmis-
telleen komitean työn pohjalta — yhteiskunnan
tehtäväksi asetetaan urheilujärjestöjen toiminta-
edellytysten turvaaminen. Mielestäni sopimatto-
mia ovat erilaiset pakotuskeinot. Sitä paitsi hal-
litus toimii itsekkin aika ristiriitaisesti auttaessaan
nyt bisneskeinottelun tuloksena tappiollisen Ur-
heilutalon talouden paikkaamista suosittelomal-
la lajiliitoille uusia lisävastuuksia.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri puhui kulttuurin ja talouden vuorovaikutuksesta. Hän ehkä viittasi lähinnä ed. Ryynäsen ansiokkaaseen ryhmäpuheenvuoroon, sen alkuosaan, jossa hän on sitä ansiokkaasti käsitellyt. Ministeri kuitenkin sekoitti tämän Kuhmon kamarimusiikkifestivaalien taloudelliseen tulokseen, joka on tuottanut 30-kertaisen voiton. Sillä kai ei ole tekemistä tämän asian kanssa mitään, mutta sen sijaan on totuus, että jos kansalla on vahva kulttuuri, sillä on vaikutusta myös taloudelliseen kehitykseen. En ole niinkään varma siitä asiasta, onko vahvalla taloudella vaikutusta ehjään ja terveeseen kulttuuriin. Esimerkiksi Suomessakin tällä hetkellä on taloudelliset vaikeudet, ja mitä syvemmälle me menemme, sitä enemmän kansallisen voimakkaan kulttuurin ja itsellisen identiteetin vaikutus tulee auttamaan meitä selviämisessä. Tämä on ilmeisesti se, mitä ed. Ryynäsenkin ainakin osaksi aikoinaan on tarkoittanut, mitenkään nyt sitten lajittelematta hänen puhettaan, mutta sen käsityksen mukaan, jonka mitä siitä sain.

Mitä tulee suomensukuisten kansojen kulttuurin vaalimiseen, minä totean, että meillä on tehty yhdessä asiassa, tosin hyvää tarkoittaen, erittäin tuhoisaa työtä ja se on inkerinsuomalaisten kulttuurin osalta. Ottamalla tänne paluumuuttajina 8 000—10 000 inkerinsuomalaista me olemme hajottaneet inkerinsuomalaisten kulttuurin kahteen osaan. Me Suomessa tuskin pystymme vaalimaan tätä kulttuuria tarpeellisesti, ja Inkerinmaalla taas vähentyvien resurssien kautta tämä kulttuuri saattaa hävitä. Olisi mukava kuulla, mikä on ministerin näkemys inkerinsuomalaisten kulttuurin hajottamisesta, toki hyvää tarkoittaen. Mutta tämä on olemassa oleva ja vaikea ongelma.

Ed. Joupila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pyysin puheenvuoron sen takia, että parissa ryhmäpuheenvuorossa, niin SDP:n kuin kokoomuksenkin ryhmäpuheenvuorossa, toivottiin, että sivistysvaliokunta selontekoa käsitellessään pyytäisi lausunnon valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolta. Sivistysvaliokunnan puheenjohtajana katson, että tämä on ihan aiheellinen ehdotus sen puolesta, että kun sivistysvaliokunta aikoinaan esitti ponnien, jonka eduskunta sitten hyväksyi, että kulttuuripoliittinen selonteko annetaan, josta kiitos kulttuuriministerille, että olemme nyt tässä keskustelussa, yksi huolenaihe oli juuri taloudellinen

tilanne ja sen mahdolliset haitalliset vaikutukset kulttuuriimme ja sen tulevalle kehitymiselle.

Ed. Kohio (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On puhuttu etuoikeutetuista. Sitä koskien sopii, että lyhyesti kommentoin tämän päivän lehdestä lukemaani. ”Ohjaaja Jouko Turkka on etuoikeutetuimpia ihmisiä suomalaisessa yhteiskunnassa. Katsojareaktioiden mukaan jokseenkin järjestömäksi leimatun hänen uusimman televisiosarjansa alettua Turkka nimittäin sanoi, ettei häntä kiinnosta ohjelmasarjan vastaanotto. Edelliseen ohjelmasarjaan verrattuna Turkan tyyli ei ollut muuttunut. Sen kai katsojat olivat ennakoineet, sillä katsojaluvut olivat nyt jääneet peräti vähäisiksi.” Kirjoittaja sanoi, että oli vain onneksi, että näin tapahtui.

Sitten sisältö jatkui: ”Tulisiko ohjelman hyväksyneet Ylen johtajat velvoittaa korvaamaan se, mitä aiheutui kustannuksia ohjelman valmistamisesta?” Edelleen tuo kirjoittaja sanoi, että on hämmästyttävää, kun jatkuvasti Turkan tapaisille järjestetään verovaroilla monivuotisia apurahoja ja vielä annetaan hänen käyttöönsä kansamme kallisarvoinen televisio noita rivouksia ja raakuuksia sisältävien ohjelmien esittämistä varten. Tämä oli kommentti, ja tämä liittyy kulttuuriin.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri kommenttipuheenvuorossaan oli hyvin lähellä pääoppositiopolueitten, sosialidemokraattien ja vasemmistoliiton, esittämiä näkökohtia. Sen sijaan oli erittäin mielenkiintoista huomata, kuinka kovakouraisesti ministeri rusikoi kokoomuksen ryhmäpuheenvuoroa. Tämä oli tähänastisen keskustelun mielenkiintoinen kohta, että myös tällä kulttuurin sektorilla päähallituspuolueet ovat törmäyskurssilla.

Ed. Laine jo sivusi ajankohtaista urheilukysymystä. Teen ihan retorisen kysymyksen, miten ministeri olisi toiminut, jos TUL olisi epäonnistunut kiinteistöbisneksissään. Olisikohan TUL:lle annettu porstuan kautta 25 miljoonaa markkaa? Nythän TUL joutui hyvin törkeän liikkeen kohteeksi, kun siltä ryöstettiin ylimääräistä valtionapua.

Koska on mahdollista, että ministeri ei ole paikalla, kun käytän varsinaisen puheenvuoron, tuon yhden uuden asian tähän keskusteluun. Selonteko kokonaan unohtaa jonnekin sen hyväksytyn periaatteen, että julkisiin uudisra-

nuksiin tulisi hankkia 1 prosentilla kustannusarvioista taidetta. Onko tämä tahallista vai vahinko vai onko tämä hallituksen kannanotto tähän tärkeään kysymykseen?

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuulun niihin, jotka ovat olleet varsin pettyneitä hallituksen kulttuuripoliittiseen selonteeseen. Tämänpäiväisessä pohjustuspuheenvuorossaan ministeri Isohookana-Asunmaa totesi, että selonteon tietoisena pyrkimyksenä on ollut nähdä riittävän hyvin eteenpäin mutta yhtä aikaa myös menneeseen. Tämä on hyvä pyrkimys varsinkin tällaisena kriisiaikana, jota elämme, mutta tätä tavoitetta selonteko ei mielestäni ollenkaan täytä. Siinä ei ole näkemystä sen paremmin menneestä kuin tulevastakaan.

Kun taide ja kulttuuri on elävää ja mielenkiintoista ja parhaimmillaan syvästi koskettavaa, on ironista, että hallituksen kulttuuripoliittinen selonteko on tähänastisista selonteista rutikuivin niin, että sitä lukiessa ehdin minäkin torkahtamaan moneen kertaan. Sen näkökulma on puhtaasti hallinnollinen.

Juuri tällaisena aikana, jolloin on pakko tehdä valintoja, olisi toivottavaa, että olisi näkyvisä myös jotakin suhdetta sisältöön ja uskallusta miettiä sitä, mikä on keskeisintä, ja uskallusta ottaa kantaa. Kun toisaalta kulttuurityö usein osoittaa hyvin suurta uskallusta ja rohkeutta, siinäkin mielessä on ironista, että kannanotto- ja uskallusmielessä selonteko on mielestäni hallituksen tähänastisista selonteista tyhjin. Niinpä mekään emme ole päässeet varsinaisesti keskustelemaan valinnoista vaan keskustelusta on tullut enimmäkseen litanioita siitä, mikä kaikki sinänsä on hyvää ja toivottavaa ja kaunista.

Ed. L a h t i - N u u t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Luetteloivan ja toteavan selonteon sisällöstä löytyy tavoitteita, niitä löytyy yleisilmauksina mutta ei yksilöityinä sisältöinä. Siellä on lupaus taiteilijapolitiikasta tehtävästä laajasta selvityksestä. Siitä on sitten päästäv eteenpäin.

Mutta nyt selvitystä odoteltaessa olisi järkevää jäädyttää esimerkiksi taiteilijaeläkkeiden alasajoja lakkauttamissuunnitelma. Nyt olisi itse asiassa järkevää jäädyttää suunnitelmat kulttuurin kaikesta arvonnäkökulmasta eli valita tälle alueelle veroprosentti nolla, jos järjestelmä yleensäkin valmiiksi saadaan. Muihinkin ratkaisuihin sitten voitaisiin päätyä, mikäli selvitys sellaisiin johtopäätöksiin ohjaisi, eikö totta, ministeri?

Sitten totean yksityiskohdan selonteosta, kun käsitellään taideaineiden opetusta ja nimenomaan korkea-asteista. Siellä ovat käsitellyssä taidekorkeakoulu mutta ei opetus muissa korkeakouluissa. Se on unohtunut. Minä odotin esimerkiksi selkeää ilmoitusta siitä, että hallitus sanoo selonteossa: Me emme lakkauta ed. Rädynkin kehumaa Tampereen yliopiston näyttelijäkoulutusta.

Ed. P a l o h e i m o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluaisin kiittää ministeriä siitä, että hän asettui vastarintaan ed. Ukkolan kulttuurikäsitteitä vastaan, siitä syystä että minunkaan käsitykseni mukaan ed. Ukkola ei laajasti ja syvällisesti tunne tätä alaa siinä määrin, että hän voisi esittää kovin voimakasta kritiikkiä suomalaisesta kulttuurista.

Toinen puoli tästä asiasta on kuitenkin se, millä tavoin kulttuurihallinto ja kulttuuri sinänsä ovat toistensa kanssa tekemisissä. Tähän ministeri ei mielestäni ottanut kantaa vaan otti ikään kuin itsestään selvyytenä, että hallinnolla voidaan kulttuuria ohjata. Minusta ei ole kovin paljon näyttöä siitä, että voimakas hallinnollinen ohjaus olisi johtanut hyvään kulttuuriin. Kulttuuripolitiikka ei ole siis sosiaalipolitiikkaa. Ei myöskään ole tosin näyttöä siitä, että sellainen kulttuuri, joka olisi taloudellisesti tuottavaa, olisi parasta. Siis kulttuuri ei toimi markkinatalouden ehdoin.

Sen sijaan on paljonkin näyttöä vastakkaisesta vuorovaikutuksesta, siitä että kulttuuri on elänyt sellaisissa olosuhteissa, joissa sitä ei ole ulkopuolisesti kovinkaan paljon tuuppittu tai kannustettu. Näin ollen tästä voisi päätellä, että jos hallinnolla jokin vaikutus kulttuuriin on, se ei ilmeisestikään ole välitön vaikutus vaan se vaikutus on välillinen. On kysymys enemmän siitä, että hallinnolla voidaan luoda sellaiset olosuhteet, että välillisesti sitä kautta syntyy korkeatasoista kulttuuria. Tämä on kysymys, jota olisin toivonut ministerin hieman problematisoivan, siis minkälaiset ne olosuhteet ovat, joissa hyvää kulttuuria syntyy.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. M. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin viitata niihin arvioihin, joissa on todettu, että todellakin selonteko on toteava leipätyö, josta puuttuu henki, josta puuttuu spirit ja eteenpäin katsova kulttuu-

ripoliittinen linjanveto. Arvoisa rouva ministeri, eräs valmisteluun osallistuva virkamies totesi, että ehkä tämä johtuu siitä, että selonteko oli eduskunnan pyynnöstä laadittu ja kunnioitetulta virkamieheltä ehkä puuttui sydän tämän tekoon. Mutta ehkä tämä nyt terveisinä paremmasta jatkossa.

Muutamia havaintoja eräisiin yksityiskohtiin. Kysymys, pitäisikö viestintäasioiden käsittely hajauttaa kahteen eri ministeriöön, lähteä siitä, että liikenneministeriöön jäisivät todellakin tekniikkaan ja lähinnä kilpailupoliittikkaan liittyvät kysymykset ja toisaalta sisältökysymykset — Yleisradioon, radion ja tv:n ohjelmistoon, lehdistöpolitiikkaan liittyvät kysymykset — siirrettäisiin opetusministeriöön, on minusta ainakin tutkimisen väärti. Mutta en olisi ihan valmis niin pitkälle menevään havaintoon kuin oman ryhmäni kunnioitettu ryhmäpuheenvuoron pitäjä todeten, että viestintäasiat pitäisi siirtää opetusministeriöön. Minusta tämä vaatii kuitenkin hieman pohdintaa ja todellakin myös mallien hakemista Euroopasta. Siellähän tämän suuntainen linjaus on, mutta sitä sietää pohtia ja sen pohjalta tehdä ratkaisuja.

Arvoisa puhemies! Tekijänoikeuskysymys on jäänyt varsin vähäiselle pohdinnalle. Ed. Hacklin muistaakseni kiinnitti siihen vakavaa huomiota, ja todellakin vetoaisin, rouva ministeri, teihin, että panisitte nyt vähän vauhtia ja potkua niihin keskusteluihin, jotka ovat junnanneet vuosikausia jäissä. Tämä on mitä suurin uhka sille, että me emme saa esimerkiksi suomalaisia kansallisia televisioalan merkkiteoksia ulkomaille. Ne kaikki kariutuvat siihen, että meidän tekijänoikeusjärjestelmämme ja muutumaton järjestelmämme ei tänä päivänä salli ulosvientiä.

Mielestäni taloudella ja kulttuurilla on yhteys. Euroopan monissa maissa kulttuuri-investoinnit ovat tuottaneet myös taloudellisia innovaatioita. Tämä kannattaa myös meidän pitää mielessämme.

Ministeri I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Arvoisa puhemies! Ed. Rynnänen kyseli kulttuurihallinnon alueellisista tarpeista, onko niitä ja minkälaisia. Parhaillaan valtioneuvostossa hallintopoliittinen ministerivaliokunta tekee edelleenkin aika laajaa ja perusteellista työtä alueellisen hallinnon uudelleenjärjestämiseksi. Siinä yhteydessä olemme luonnollisesti joutuneet opetusministeriössä pohtimaan oman toimialueemme hallinnon kehittämistä.

Oma käsitykseni on se, että kulttuuripoliitikassa läänien taidetoimikunnat tulee mahdollisimman nopeasti pyrkiä siirtämään sisäasiainministeriön hallinnosta opetusministeriön hallintoon aluehallinnon uudistamisen yhteydessä, koska niillä on elimellinen yhteys opetusministeriöön.

Sen sijaan se vaihtoehto, josta julkisuudessa on näkynyt keskustelua, että läänien taidetoimikunnat olisivat taiteen keskustoimikunnan alaisia, joka puolestaan on opetusministeriön alainen, on minusta hieman monimutkainen eikä niin toimiva kuin suora malli, josta pitäisi pitää mielestäni kiinni.

Muissa asioissa, jotka koskevat kulttuuripoliittikkaa, esimerkiksi kirjasto- ja kansalais- ja työväenopistoasiat jne., alueellisella tasolla luulisi olevan erittäin paljon kuntia yhdistäviä kulttuuripoliittisia asioita tulevaisuudessa. Ne on ehkä parasta hoitaa läänien tulevissa supistetuisa, joustavissa, uusissa sivistyksiköissä yhdessä koulukysymysten kanssa niin kauan, kunnes on olemassa jokin maakunnallinen hallinto. Tämä on malli, jota itse olen miettinyt. Tuntuu siltä, että se ainakin toimisi. Monia muitakin vaihtoehtoja varmasti on, mutta siitä olen vakuuttunut kyllä, että kulttuurikysymykset ovat tulevaisuudessa sen laatuaisia, että alueellista kevyttä maakuntapohjaista tai läänipohjaista hallintointia jossakin määrin tarvitaan varsinkin, kun ajattelemme, millä tavalla seuraamme valtionosuus uudistusta. Tämä seurantatyö ei onnistu opetusministeriöstä käsin, siinä tarvitaan väkisin aluetasoa, ja silloinkin on paikallaan olla kevyt hallinto.

Täällä on aika monissa puheenvuoroissa puhuttu kulttuuripoliittisen selonteon hallintomaisuudesta, minkä takia tämä on hallintopainotteinen ja tästä puuttuu, kuten ed. M. Laukkanen totesi, henki. Se johtuu varmaan osittain myös siitä, että äskettäin on valmistunut Kupoli-mietintö, kulttuuripoliittinen linjanveto, paksu asiakirja, joka sisältää myös proosaa eikä vain kiviakiskoista hallintotekstiä.

Oikeastaan ei voi ajatella, että kulttuuriosasto olisi työstänyt toisen samanlaisen opuksen eduskuntaa varten. Teillä kaikilla on mahdollisuus lukea Kupoli-asiakirja, joka mielestäni myös kannattaa lukea. Se on erittäin laaja-alainen, hyvin huolella tehty ja monipuolinen asiakirja, joka itse asiassa olisi voinut olla tämän selonteonkin yhtenä liitteenä, koska se täydentää aika tavalla ... (Ed. Lahti-Nuuttila: Se on muuten totta!) — Se voidaan korjata. Jokainen joka

haluaa, varmasti saa Kupoli-mietinnön. Toivon mukaan sitä niin paljon on vielä saatavissa, (Ed. Lahti-Nuuttila: Hankitaan Painatuskeskuksesta!) että jokaiselle halukkaalle riittää. (Ed. Gustafsson: Mieluummin linjauksissa olisi pitänyt näkyä eikä liitteenä!) — Kuten totesin, linjaukset ovat hallituksen selonteon ensimmäisillä sivuilla.

Kun ed. Andersson edelleenkin puuttui lehdistökysymykseen ja sananvapausasiaan, haluan tukea hänen käsitystään. Totta kai täällä kulttuuripoliittisessa keskustelussa pitää pystyä tästä asiasta käymään keskustelua. Varmasti eduskunta haluaa siitä jotakin sanoakin. Itse ainakin odotankin, että eduskunta sanoo. Mutta minkä vuoksi on tällä tavalla menetelty, että näitä kysymyksiä on varsin niukasti käsitelty selonteossa, johtuu luonnollisesti siitä, että valtioneuvoston jäseniä sitoo työnjako ja asioiden hoitovastuu. Näin ollen kun valmisteluvastuu on ollut asianomaisessa ministeriössä, emme tietenkään ole voineet ryhtyä toisen hallinnonalan asioita valmistelemaan, ja siinä on sitten tulos nähtävillä, johon, kuten totesin, eduskunta mieluusti voi puuttua.

Ed. Rätty ja ed. Lahti-Nuuttila nostivat esille Tampereen yliopiston näyttelijäkoulutuksen. Nyt täytyy muistaa sekin, että parhaillaan on opetusministeriössä meneillään korkeakoulujen kehittämisen ja tutkimuksen suunnitelman tarkistustyö ja korkeakouluneuvosto työskentelee myös parhaillaan korkeakoulupoliittisen linjanvetopaperin kanssa. Nämä kysymykset ovat koko ajan työn alla. Ei ole perusteltua ottaa näitä kysymyksiä kulttuuripoliittiseen selontekoon. (Ed. Lahti-Nuuttila: Tampereen asia olisi pitänyt ottaa!) Ne ovat erillisiä asioita, ja kaikki korkeakoulut ovat, kuten totesin, rakenteellisen muutoksen edessä. Nämä asiat tulevat eduskuntaan kyllä aika pian, niin että arvelen, että lyhyen aikavälin kuluessa eduskunta pääsee kyllä keskustelemaan myös korkeakoulupoliittisista. Toisaalta täytyy näyttelijäkoulutuksesta sen verran todeta, että varmasti on paikallaan se, että Suomessa näyttelijäkoulutustakin olisi muualla kuin yhdessä paikassa.

Ed. Vesa Laukkanen käsitteli arvoasioita, jotka ovat todella merkittäviä ja keskeisiä asioita. Arvojen etsintä on välttämätöntä, kuten alkupuheenvuorossani totesin. Mutta sitten kun tulemme juuri määrittelyyn, mikä on hyvää ja mikä on huonoa, mikä on kulttuurissa hyvää, mikä on taiteessa hyvää ja arvoissa hyvää, niin on kyllä erittäin vaikeaa oman ajan silmin itse aikaansa arvioida. Minusta täällä esiinnostettu

Turkka on erinomainen esimerkki kertomaan siitä, kuinka kiistanalainen taiteentekijä hän on, kuinka kiistanalaista taidetta hän tuottaa. Tulevaisuudessa varmasti osataan hänet panna omaan järjestykseensä sille paikalle, mihin hänen taiteensa kuuluukin. (Ed. Helle: Pitäisikö hänet hiljentää?) — Ei varmasti pitäisi.

Ed. Pulliainen ehkä ei ollut täällä siinä vaiheessa, kun käytin puheenvuoron, (Ed. Pulliainen: Kyllä olin!) koska siinä yhteydessä totesin kirjastokorvauksista selkeän kannan, jota parhaillaan valmistellaan opetusministeriössä ja valtiovarainministeriön kanssa yhteistyössä. (Ed. Pulliainen: Koska se tulee?) — Tavoite on se, että eduskuntaan saataisiin uudistettu tuloverolaki, jossa asia korjataan. (Ed. Pulliainen: Siis se oli lupaus!)

Ed. Laine, urheilun piirissä pitää olla liittoja. Siellä tarvitaan monenlaisia erikoisliittoja, koska ne tekevät juuri sitä työtä, mitä urheilun piirissä oletetaan lajiliittojen tekevän. Sen sijaan voi kysyä perustellusti, tarvitaanko tässä maassa neljää urheilun keskusjärjestöä ajatellen, mitä tehtäviä näillä keskusjärjestöillä on.

Oma käsitykseni on ja monen muunkin, arvelen, että se on enemmistön suomalaisia, myös TULin piirissä ylivoimaisen enemmistön käsitys, että me emme tarvitse kuin yhden keveän, joustavan keskusjärjestön. Tällä tavalla me saamme tavattoman taloudellisenkin hyödyn. (Ed. Laine: Pakolla ei saa yhdistää!) Uskallan todeta, että hyöty on useita kymmeniä miljoonia markkoja, kun voimme yhdistää neljä keskusjärjestöä yhdeksi kevyeksi keskusjärjestöksi ja sitten antaa lajiliitoille enemmän vapauksia ja mahdollisuuksia toimia.

Kyllä Urho Kaleva Kekkonenkin aikanaan yritti keskusjärjestöjä yhdistää, niin kuin hyvin tiedämme, ja hän siinä valitettavasti epäonnistui. (Ed. Laine: Yritti väkipakolla!) Hänen jälkeensä on moni muukin yrittänyt. Toivon mukaan nyt me suomalaiset, me kaikki, ymmärrämme sen, että tässä on tärkeätä päästä vihdoinkin ja viimein tulokseen. Kuten totesin, on erittäin tärkeätä, että ensi vuoden alusta tässä maassa on vain yksi keskusjärjestö.

Kun ed. Gustafsson kyseli rahoja, olisiko annettu TULille ja olisiko otettu SVULilta tai toisin päin, haluan todeta, ed. Gustafsson, että SVULille ei ole annettu penniäkään eikä anneta yhtään penniä. SVUL ei todellakaan tule saamaan yhtään mitään. Haluan myös, ed. Gustafsson, todeta sen, että opetusministeriö ei ole ottanut TULilta — eikä kuten käyttite sanaa

”ryöstänyt” — TULilta mitään rahaa toistaiseksi. Haluan todeta, että kysymyksessä on liikunta-neuvoston ehdotus ministeriölle, ja sitä ei ole ministeriössä vielä edes käsitelty. Näin olen katson, että opetusministeriötä ja urheiluministeriä vielä toistaiseksi ehkä ei ole aihetta arvostella. Voitte odottaa muutaman viikon ja katsoa sitten, mitä tapahtuu. (Ed. Gustafsson: Viisasta ja oikeudenmukaista päätöstä!)

Arvoisa puhemies! Ehkä tässä olivatkin ne kommentit, jotka halusin esittää.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Puuttumatta tähän Työväen Urheiluliiton ja Urho Kaleva Kekkosen suhteeseen tarkemmin haluan arvoistaa ministeriä muistuttaa, että Urho Kaleva Kekkonen oli Työväen Urheiluliiton kunnia-puheenjohtaja.

Herra puhemies! Varsinaiseen asiaan, kulttuuriin. Ministeri puhui arvojen etsinnästä, arvoista. Tottahan se on, että taiteen arvottaminen on ikuisuuskysymys. Tämä tuli mieleeni, kun vasemmistoliiton puheenjohtaja, kansanedustaja Claes Andersson kertoi kirjoittamastaan lyri-kasta, runoteoksesta, josta hänen palkaksensa muodostui 13 penniä tunnilta. Jos herra puhemies sallii, niin tohdin tässä pitää ed. Anderssonia tavattoman hyvätuloisena. Kun itse olen kirjoittanut proosaa, olen vain voinut uneksia sellaisista tuloista kuin 13 penniä tunnilta, mutta tälle tietysti on hyvä selitys. Tottahan Claes Andersson lyyrikkona on parempi kuin minä prosaistina.

Herra puhemies! Ministeri puhui siitä maineesta maailmalla, mikä suomalaisella kulttuurilla on. Epäilemättä, arvoisa ministeri, sillä mainetta maailmalla on, mutta ehkä kannattaa vähän analysoidummin katsoa, mistä se syntyy, ne tuhat juttua vai tuhat tuntia vai mikä, jokin tuhat se kuitenkin oli. Nehän muodostuvat Esa-Pekka Salosesta, Jukka-Pekka Sarasteesta, Kaurismäen veljeksistä ja joistakin oopperalaulajista. Nyt tulemme siihen, mitä ed. Paloheimo hyvin viisasti problematisoi tai halusi problematisoitavaksi: Mikä on hallinnollisen ohjauksen ja kulttuurin tuloksen suhde? Luulen, että mainituissa tapauksissa — Salosessa, Sarasteessa, oopperalaulajissa ja Kaurismäissä — tämä suhde on aika ohut, etten sanoisi olematon. Täytyy sanoa, että minä vähän suuremmilla kirjaimilla puhuisin Kaurismäen veljesten kansainvälisistä ansioista, ellei kulttuuriministeri olisi minua erottanut Elokuvasäätiön hallintoneuvoston puheenjohtajan paikalta pari vuotta sitten. Tämä

on saanut aikaan sen, että en ole pystynyt ihan niin täsmällisesti seuraamaan Kaurismäkien toimintaa ja tuotantoa kuin se aikaisemmin oli mahdollista.

Herra puhemies! Taiteen ja kulttuurin avulla ihminen jäsentää itseänsä. Ihminen jäsentää ympäröivää yhteiskuntaa, ihmisten välisiä suhteita, luontoakin, arvoisat vihreät, maailmaa ja myös sen muuttumista. Maailmankuvan muotoutumisessa ja eettisten arvojen rakentamisessa esteettiset kokemukset ovat sitä ruokamultaa, juuri sitä, mikä panee ihmisen henkisesti kasvamaan ja kehittymään. Tästä lähtökohdasta tämä kulttuuripoliittinen selonteko ei todellakaan riitä. Se ei linjaa. Toki se toteaa, mutta ei kovin syvällisesti toteakaan. Ja miksi se, että se vain toteaa, ei riitä? Siksi, että tulevaisuuden yhteiskunnassa taiteella ilman muuta tulee olemaan nykyistä suurempi merkitys. Kansakunnan luovuus, sen henkinen voimavara ilmenee sen kulttuurissa. Kansainvälistyvissä maailmassa ja yhdyntyvässä Euroopassa kansakunnat tunnistetaan kulttuurin kautta. Kansakunnan kulttuurinen imago, sen julkikuva, on se, mikä näkyy ja mikä heijastuu väistämättä myös tänne poliittiseen toimintakenttään ja — aivan niin kuin ed. M. Laukkanen totesi — myös taloudelliseen toimintakenttään. Se voi olla myös innovoiva tekijä, jota ei nyt ole syytä kauheasti korostaa, mutta joka kyllä kannattaa panna merkille.

Oman kansallisen kulttuurin kehittäminen on siis välttämätöntä. Kansainvälinen vuorovaikutus on kansallisen kulttuurin siirtämistä rikastuttamaan yhteistä kulttuurikokonaisuutta. Nythän näin ei valitettavasti Suomessa ole. Kansainvälisessä mielessä me voittopuolisesti olemme kulttuurin vastaanottajia ja vastaanottajia sen kaikkein tahmeimmassa mielessä, sellaisia vastaanottajia, jotka eivät voi siihen kulttuuriin, jota vastaanotamme, mitenkään vaikuttaa. Tämä on sitä kansainvälistä massakulttuuria, josta juuri puhun.

Kulttuurilaitoksemme ja taiteen tukijärjestelmämme ovat lähivuosina aivan epäilemättä mitä suurimpien muutosten myllerryksessä. Näitä muutospaineita aiheuttavat monet hyvin samanaikaisesti vaikuttavat tekijät, esimerkiksi taloudellisesta lamasta johtuvat niukkenevat resurssit, valtionosuusuudistus ja kulttuuripoliittikan alueellistuminen, joka ei lupaa kansalliselle kokonaisuudellemme kovin hyvää. Kansainvälistyminen ja Euroopan yhdyntyminen ovat näitä tekijöitä sekä tietenkin taide sinänsä, ”das Ding an sich”, sen oma sisäinen uudistuminen.

Näitä pohdittaessa ei voi tulla muuhun johtopäätökseen kuin siihen, että kansallista kulttuuria ei voi jättää markkinavoimien varaan. Nimittäin jo nyt me näemme tässä taloudellisessa taantumassa, että kulttuurin tuki on välittömästi tulilinjalla. Kulttuuripalveluja ei käsitetä peruspalveluiksi vaan toisarvoisiksi, jonkin sortin hyvinvointipalveluiksi, jotka joutuvat väistymään, kun tärkeämmistä on olevinaan kysymys. Hallitus, ei niinkään tässä selonteossa kuin yksityisten ministereiden puheissa, korostaa palvelujen maksullisuutta, toimintojen tulostavuuksisuutta, sitä kautta markkinavoimia, joille kulttuurikin haluttaisiin alistaa. Yksinkertaisesti seuraus siitä on standardisoidun massaviihteen lisääntyvä ylivalta, juuri se, minkä me näemme tälläkin hetkellä sähköisistä viestimistämme, avaammepa minkä kanavan tahansa. Ja tämä on tärkeätä myös laman oloissa ja oikeastaan ennen muuta laman oloissa: Ensimmäisenä on vaarassa yhteiskuntaan kriittisesti suhtautuva taide, myös kokeellinen taide ja myös uutta luova taide.

Herra puhemies! Luovuuden kehittämiseksi on tärkeätä, että taidekasvatusta annetaan kaikissa koulumuodoissa ja kansalaisilla asuinpaikastaan ja sosiaalisesta asemastaan riippumatta on mahdollisuus monipuoliseen omakohtaiseen taiteen ja kulttuurin harrastamiseen. Taiteen perusopetusjärjestelmän laajamittainen käynnistäminen koko maassa loisi pohjaa tämän luovuuden kehittämiselle ja kasvattamiselle. Toimivan taiteen perusopetusjärjestelmän aikaansaamiseksi on välttämätöntä, että kunnat pystyvät yhteistyöhön keskenään ja myös kykenevät työnjakoon keskenään.

Herra puhemies! Eräs kansainvälisen julkaisun toimittaja sanoi taannoin, että kertokaapa, mikä on todella hyvää Suomessa. Ensimmäisenä mieleeni tuli suomalainen kirjasto. Tiheä ja hyvin toimiva kirjastolaitoksemme on suomalaisen kulttuurielämän yksi peruskivistä, kenties niistä tärkein. Sen murentaminen vaarantaa kansakunnan sivistyksen ja kulttuurin kasvupohjan. Kirjastolaitoksen olemassaolo ja kehittyminen sekä kirjastojen kehitys yhä monipuolisemmiksi kulttuuri- ja tietopalvelukeskuksiksi on välttämättä turvattava. Minun ei tarvinne enemmälti korostaa sitä itsestäänselvyyttä, että kirjastojen peruspalvelut on pidettävä maksuttomina.

Kirjastoista väistämättä johdun puhumaan yhdestä näennäisesti erittäin pienestä, mutta sitä tärkeämmästä yksityiskohdasta, nimittäin kirjallisuuden kääntäjistä. Kun kirjastohankintamäärärahoja vähennetään, se on isku paitsi vasten

maailman ehkä toimivinta kirjastolaitosta, se myös vaikeuttaa kirjallisuuden kääntäjien, suomentajien, asemaa. Kirjastojen hankintojen määrästä riippuu myös ns. kirjastokorvausten suuruus, ja paljolti näiden apurahojen turvin suomentajat ovat pystyneet tekemään näkymättömyyden huonosti palkattua työtään. Nykyisessä kansainvälistymisen ja integroitumisen ilmapiiressä olisi pikemminkin syytä kannustaa käännöskirjallisuuden julkaisemista, jotta oppisimme tuntemaan paremmin niitä kulttuureja, joiden kanssa tulemme yhä enemmän olemaan tekemisissä.

Kun näihin yksityiskohtiin menin, niin otanpa muutaman muunkin lisäksi, koska olen havainnut ne aika lailla unohdetun, paitsi että ed. Claes Andersson muutamaa niistä puuttui.

Vuosina 89–93 taidekauppa Suomessa romahti 60:stä 70 prosenttiin. Tämä taustana gallerioille kaavailtu ensimyyntin välitysprovisiota koskeva arvonnalisävero on pöyristyttävä suunnitelma. Se on ilman muuta pyyhittävä pois kaikista mahdollisista suunnitelmista yksinkertaisesti sen takia, että tämä vero on lyhentämättömänä pois suomalaisilta kuvataiteilijoilta. (Ed. Helle: Kenelle se menee?) — Se ei välttämättä mene kenellekään muulle kuin valtiolle eikä sillekään, koska taidekauppa romahtaa. Ei minusta tähän tarvitse sijoittaa mitään riistäjä — riistetty-suhdetta, vaan se kerta kaikkiaan lopettaa taidekaupan Suomesta. Ja ensimmäinen, joka siitä kärsii, on tietenkin taidemaalari.

Myös eräitä muita arvonnalisäveroja on suunnitteilla, mm. freelance-näyttelijöille. Samaan aikaan kun laitosteatteerien supistussuunnitelmat tekevät Suomeen entistä enemmän freelance-näyttelijöitä, heidän arvonnalisäveroansa kaavailaan. Ilman muuta se suunnitelma on tuhotava. Tämä muuten koskee myös freelance-muusikoita. Olen lukenut jostain sellaisen tiedon, että muusikoiden soittotilaisuudet ovat kahden vuoden aikana vähentyneet noin 40 prosenttia.

Kun yksityiskohdista nyt tuli puhetta, otettakoon yksi iso yksityiskohta. Norja esimerkiksi, saman kaltainen maa kuin me, Islanti, Irlanti ja monet monet muut eurooppalaiset maat kulkevat nollasta viiteen silloin, kun puhutaan kirjoista. Nyt Suomessa kaavallaan 12:ta prosenttia. Se on hälyttävä signaali maasta, joka tykkää pitää itseään sivistysmaana, kulttuurikansana. Meidän poikkeamisemme eurooppalaiselta tasolta juuri tässä tilanteessa, tässä vaiheessa ja tässä asiassa saattaa olla kohtalokasta hyvinkin monessa mielessä.

Herra puhemies! Ed. M. Laukkanen mainitsi tiedonvälityksestä. Minäkin olen sitä mieltä, että tiedonvälityksestä ei voi puhua vain liikenneministeriön toimialaan kuuluvana asiana. Lähdenkin siitä, että niin kauan kuin viestintä kuuluu yksioikoisesti liikenneministeriölle, tämä ratkaisu korostaa sitä, että viestintä ei olekaan sisältöjä, vaan viestintä on vain tekniikkaa. Ja ken pienen kansan ja pienen kielialueen ihmisenä rupeaa asiaa vähän pitemmälle ajattelemaan, toteaa, että näinhän ei voi olla. Viestintä, tiedonvälitys, on aina ensisijaisesti sisältöjä. Kyllä se töpseli sitten löytyy jotenkuten, mutta töpselin paikka ja laatu eivät ole kulttuurikysymyksiä, vaan ne ovat teknisiä kysymyksiä, ja ne hoitaa tietysti joku muu, mutta tärkeintä ovat sisällöt. Viestintä ei ole tekniikkaa, mekaniikkaa. Viestintä on sisältöä, kulttuuria, kulttuuripoliitikkaa.

Herra puhemies! Aivan loppuun: suomalaisen yhteiskunnan ilmapiiri tällä hetkellä on peräti keho. Jos kulttuurille, kulttuuripoliitikalle, kulttuuriministerille ja kulttuuriministeriölle voi jonkin suuren tehtävän asettaa, niin se on se, että se loisi uskoa tähän aputeen, että se tarjoaisi vaihtoehtoa suomalaiseen kulttuuritarjontaan, että se näkisi pikemminkin eteen kuin taakse päin, mutta sen lisäksi toimisi aktiivisesti tehokkaasti tässä ja nyt.

Ed. Ala-Nissilä merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Rauramo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Hieman jäi ihmettelemään ed. Kekkonen puheenvuorossa sitä, että hän sivuutti niin lyhyesti liikunnan. Mutta ehkä hän on tullut samaan johtopäätökseen kuin minäkin tätä selontekoa lukiessani, että kun urheilun ja liikunnan osuus selonteossa on jätetty hyvin minimaaliseksi, sitä ei tässä yhteydessä kannata käsitellä. Ihmettelinkin, miksi se on jätetty tässä näin minimaaliseksi. Olisi ollut parempi jättää se pois silloin kokonaan.

Toisaalta opetusministeriössä liikunnan puolella on tehty Haukilahden johdolla hyvää työtä. Esimerkiksi liikunnan yhteiskunnallinen perustelu -projektin työ on juuri valmistunut, mistä varmasti ainekset tähän selontekoon olisi löytynyt. Myös liikunnan puolella on luotu oma tulotosohjausjärjestelmä. Ministeri Isohookana-Asunmaa asettaessaan tulotosohjausryhmän lupasi vastaavat tulotosohjausjärjestelmät myös

kulttuurin puolelle, mutta missäköhän nekin mahtavat viipyä?

TULin ja SVULin osalta mainitsisin sen seikan, että olisi ollut kyllä varsin mielenkiintoista kuulla ministerin kanta tässä yhteydessä tähän aika lailla liikuntakenttää ravistelevaan asiaan vähän perusteellisemmin kuin siltä kantilta, että ensi vuoden alusta pitää olla yksi keskusjärjestö.

Pikkuisen saadakseni keskustelua aikaan toetan — en tiedä, olenko tässä salissa ainoa — että henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että Suomessa on varsin toimiva kirjastojärjestelmä. Mutta olen myös sitä mieltä, että kirjastot voitaisiin aivan hyvin laittaa maksullisiksi.

Ed. M. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Oli erittäin ansio-kasta ja tärkeätä, että ed. Kekkonen puuttui talouden ja kulttuurin väliseen yhteyteen. On todellakin niin, että tähän talouden ankeuteen voitaisiin saada myös sitä toivon ja tulevaisuuden näköalaa nimenomaan kulttuurisatsausten kautta. Siltä osin palaisin vielä hieman aikaisemmin käsiteltyyn teemaan. Todellakin Englannissa ja Saksassa on tehty erittäin mittavia upeita kulttuuri-investointeja, jotka ovat aikaansaaneet myös mittavia taloudellisia innovaatioita ja ohjelmia ja myös taloudellista tuloa. Täytyy muistaa, että eräissä maissa yleisöt liikkuvat enemmän kulttuuritilaisuuksissa tänä päivänä kuin jalkapallokenttien katso-moissa. Näin, ed. Rauramo, asia on. Tämä on sellainen tosiasia, joka meidän täytyy myös pohdittaessa kulttuuripoliittisia linjauksia koko ajan muistaa.

Mitä tulee kysymykseen urheilujärjestöistä, minä toivoisin, että tässä asiassa voitaisiin edetä ennen muuta liikuntakulttuurisesta lähtökohdasta käsin. Ei niin, että lähtökohta on yksinomaan poliittinen, eikä niin, että ratkaisuja tehdään pakolla. Jos näin edetään, se on äärimmäisen taitamatonta. Silloin me jätämme koko ajan kytemään sinne sellaisen siemenen, joka jättää tämän osapuolijaon elämään ikuisiksi ajoiksi, ja se ei ole kovin hedelmällistä.

Parilta muulta osin haluaisin vielä kommentoida ed. Kekkonen puheenvuoroa. Oli hyvä kuulla linjaus viestintäkysymysten hajauttamisesta, hoitaa ed. Kekkonen tätä kysymystä jatkossa oppositiosta tai hallituksesta käsin. Tämä oli tässä vaiheessa hyvin tärkeä tieto ja samoin kannanotto arvonnalisäverojärjestelmään. Kaiken jälkeen, mitä tänään on tästäkin asiasta puhuttu, tähän vain vahvistaa, että eiköhän arvonnalisä-

verojärjestelmän käyttöönotossa kannattaisi todellakin ottaa aikalisä.

Ed. H ä k ä m i e s (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaa ei ollut paikalla silloin, kun ed. Kekkonen puhui, ja Kekkonen puheenvuoroon sisältyi yksi asiavirhe. Hän nimittäin totesi ministeri Isohookana-Asunmaan erottaneen hänet Elokuvasäätiön hallintoneuvoston puheenjohtajan paikalta. Haluan tässä vain todeta, että näinhän ei tapahtunut. Ed. Kekkonen ei valittu sille paikalle uudelleen. Se oli aivan normaalisti jaossa, niin kuin nämä paikat ovat. Te saitte sen paikan poliittisin perustein ja menetitte sen poliittisin perustein. Ed. Kekkonen, teidän täytyy tietää, että ei voi samaan aikaan olla oppositiossa ja hallituksessa.

Ed. P a l o h e i m o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kekkonen puheenvuorossaan puuttui asiaan, joka minusta on hyvin merkityksellinen, ja se on viestinnän sijoittaminen johonkin ministeriöön. Kun hän sanoi, että viestintä ei kuulu liikenneministeriöön, hän tarkoittaa nähdäkseni silloin sitä, että kysymys ei ole ensisijaisesti elektronien tai paperien liikkumisesta yhteiskunnassa vaan ajatusten siirtymisestä ihmiseltä toiselle.

Koska ministerit ja ministeriöt ovat yleensä erittäin mustasukkaisia toisilleen siitä, kuinka paljon asioita heillä on hoidettavanaan ja he hyvin vastahankaisesti siirtävät asioita toisesta ministeriöstä toiseen, kiinnitän huomiota ed. Rauramon puheenvuoroon, kun hän paheksui sitä, että ed. Kekkonen ei puhunut liikunnasta. Kun ed. Kekkonen nyt haluaisi siirtää liikenneministeriöstä kulttuuriministeriöön viestinnän, mielestäni liikunta jo sananakin sopii paremmin liikenneministeriön puolelle kuin kulttuuriministeriön puolelle; näin ollen tämä vastakauppa kompensoisi ensin mainitun siirron. (Naurua)

Ed. H e l l e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä ed. Rauramon kanssa siitä, että liikunta on saanut suhteellisen vähäisen osan tässä selonteossa, ja myös siitä, että ministeri on osittain hyvin välttellen puuttunut näihin liikuntaongelmiin ja liikunta- ja urheilujärjestöongelmaan, mikä on tällä hetkellä käsitellyssä.

Totean tässä yhteydessä sen, että TUL on ottanut hyvin selkeästi myönteisen kannan urheilujärjestelmän järkeistämiseen. Ongelma on

vain tällä hetkellä se, että on ryhdytty epärehellisesti ja painosteen hoitamaan näitä asioita. Ei ole hoidettu rehdisti, niin kuin on alun perin sovittu, ja se on aiheuttanut erittäin suuria ongelmia ja tulee näköjään aiheuttamaan.

Toinen ongelma tässä tulostulosjärjestelmässä, mihin nyt urheilun ja liikunnan osalta on ainakin tietyiltä osin siirrytty, näyttää olevan se, että nimenomaan tulosurheilu saa nähdäkseni liian suuren painoarvon, kun taas liikuntatoiminnan, joka tapahtuu mm. hyvin pitkälti yleiseurojen puitteissa, arvostus tahtoo jäädä näissä laskentajärjestelmissä liian vähäiseksi. Tästä on seurauksena, että supistetaan tavallaan sitä kenttää, mikä liikuntaan kuuluu. Mielestäni tämä ei ole oikein.

Mutta sitten olen täysin eri mieltä ed. Rauramon kanssa: Kirjastoja ei mielestäni tule maksullistaa. Kirjastot ovat sellainen tekijä suomalaisessa yhteiskunnassa, että niillä on ollut hyvin oleellinen osa myös siinä taloudellisessa nousussa, mikä noin sadan vuoden aikana tässä maassa on tapahtunut.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan ed. Rauramolle.

Suomalaisessa yhteiskunnassa on kolme selasta asiaa, joiden maksullisuutta minä vastustan loppuun asti. Ne ovat kirjastot, äitiys- ja lastenneuvolat ja peruskoulu. Äitiys- ja lastenneuvolat ovat meillä kansanterveyden perusta, peruskoulu on koulutuksen perusta ja kirjastot ovat meidän omakielisen kulttuurimme olemassaolon kivijalka.

Verrataan Suomea vaikka Irlantiin. Siinä on kansa, joka on menettänyt vieraan valloituksen takia oman kielensä ja jonka identiteetti perustuu hyvin paljon musiikkiin. Niinpä siellä on kansanmusiikin harrastus erittäin silmiinpistävää. Suomalaisten identiteetti ydin taas on oma kieli. Ehkä juuri siksi suomalaiset ovat kansainvälisessä vertailussa tosi ahkeria lukijoita. Minä näkisin todella kirjaston ja nimenomaan kirjaston ilmaisen kirjallisuuden sellaisena asiana, joka on meidän kansallisen identiteettimme kannalta aivan kulmakivi. Siihen nähden on ihan toisarvoinen asia, ovatko esimerkiksi tietohaut tai jotkin muut myöhemmin kirjastoon tulleet palvelut maksullisia. (Ed. M. Laukkanen: Entä videot?) — No, vaikka videotkin. Onhan videoiden maksullista lainausta jo kirjastojen ulkopuo-

lelle? Ei minun mielestäni se ole mikään katastrofi, jos niistä kirjastoissa peritään maksu. — Mutta kirjallainauksen, tämän perustoiminnan maksullisuutta kyllä ehdottomasti vastustan.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minuakin hämmästytti ed. Rauramon kategorinen suhtautuminen kirjastoihin. En voi sitä ymmärtää vallankaan, kun tiedän ed. Rauramon siviiliammatin, joka perustuu opetukseen ja oppimiseen.

Mitä tulee Työväen Urheiluliittoon, minusta siinä ollaan tekemisissä asian kanssa, johon sisältyy valtavan suuri tunnelataus, sellainen vanha aatteen palo, joka on saanut raaminsa Työväen Urheiluliitossa. Jos hallinnollisilla tai poliittisilla tai hyvin brutaleilla päätöksillä ruvetaan lopettamaan jotakin sellaista keskusjärjestöä, johon liittyy niin vahva tunnelatinki, me teemme erittäin suuren vahingon koko liikuntaharrastukselle.

Mitä tulee ed. Häkämiehen hyvin yksioikoiseen käsitykseen kulttuurista, siis sillä tavalla yksioikoiseen käsitykseen, että kaikki kulttuurissa olisi pelkkää politiikkaa ja kysymys olisi aina vain ja ainoastaan poliittisista valinnoista, olen hyvin hämmästynyt. Minusta tuntuu, että ed. Häkämiehen kulttuurinäkemys johtaa Suomen kulttuuriseen katastrofiin ennen pitkää. Kulttuuri ei ole politiikkaa. Kulttuuri on paitsi oivalusta myös kulttuurista ammattitaitoa. Ei poliittista sopivaisuutta oikeastaan laisinkaan!

Ed. T u r u n e n: Arvoisa puhemies! Haluan omalta osaltani todeta vähän leikkilisesti liikunnan ystävänä, että minuun pätee sääntö: ”Yksi markka urheilulle vaatii satasen terveydenhuoltoon ja saman määrän kulttuuriin, jota jostain voisin nauttia minäkin.” Mutta sitten itse asiaan.

Edellisestä valtioneuvoston kulttuuripoliittisesta selonteosta eduskunnalle on kulunut jo yli kymmenen vuotta. Henkiset voimavarat ovat näinä vuosina huvenneet liaksi mammonan palvontaan. Kansallinen kulttuuri on henkinen voimavaramme, ja sen tulisi korostua erityisesti taloudellisesti vaikeina aikoina. Kansallisen kulttuurin tulisi näkyä toisaalta alueellisessa ja kunnallisessa päätöksenteossa ja toisaalta esimerkiksi pohjoismaisessa yhteistyössä syleillessämme yhdessä Eurooppaa.

Tarvitsemme ennen kaikkea suomalaisen ja pohjoismaisen identiteetin vahvistamista. Vahvan identiteetin turvin onnistuvat kulttuuriset

tavoitteetkin jopa nykyistä vähäisemmin rahavaroin, jos niin haluamme.

Vuoden alusta voimaan astunut valtionosuus-uudistus on osoittanut, että kunnat toimivat vapaudessaan usein toisin kuin on ollut tarkoitus. Kunnallisen kulttuuritoimen asioihin keskittyviä kulttuurilautakuntia tai yhteislautakuntia perustettiin 80-luvulla. Samalla yleinen kunnallinen kulttuurityö tuotiin kirjasto- ja museosektoreiden rinnalle osaksi yhteiskunnan kulttuurista infrastruktuuria.

Lautakuntien perustamisen ja muun hallinnon rakentelun yhteydessä synnytettiin myös uusi ammattikunta maahamme: kunnallisen kulttuurityön asiantuntijat. Tehtäviin otettiin pääasiassa humanistisen peruskoulutuksen saaneita henkilöitä. Samaan aikaan aloitettiin useassa keskiasteen oppilaitoksessa kulttuurisihteerin ja -ohjaajan pätevyyyteen tähtäävä koulutus. Tämä kaikki oli mahdollista, kun uskottiin taloudellisen kasvun jatkuvan hamaan ikuisuuteen. Tänä päivänä kuullaan kuitenkin jatkuvasti eri kuntien päätöksistä, joissa taloudelliseen ahdinkoon vedoten ollaan lakkauttamassa ja on jo lakkautettu kyseistä vain kymmenkunta vuotta toimintatraditiotaan luonutta ammattikuntaa. Työttömyysprosentti tänä päivänä on jo 30.

Toisaalta on todettava, että kunnalliselta kulttuuritoimelta näyttää hävinneen hyvinä vuosina sellainen luovuus, että rahojen vähetessä se ole osannut nopeasti reagoida muuttuneessa tilanteessa ja kompensoida menetyksiä ajoissa lisäämällä esimerkiksi omatoimisuutta tai kasvattamalla kansalaisten omaehtoista kulttuurivastuuntuntoa.

Nyt ollaan vaarassa ajautua äärilaidasta toiseen, kun ammattilaisten tekemästä kulttuuritoiminnan suunnittelu-, organisointi- ja tuotantotyöstä katsotaan selviydyttävän halvemmalla antamalla herkästi koko toiminta asiasta kiinnostuneiden harrastajien tehtäväksi. Ajattelun pohjalla ei saa olla vanhakantaista näkemystä siitä, että kulttuurityö kunnissa on vain harrastelutoimintaa ja kansantantuja. On todettava, että työtön kulttuurisihteerit tulee kunnalle usein yhtä kalliiksi, jopa pitkällä aikavälillä kalliimmaksi, kuin työtä tekevä eikä hänen panostaan yhteiskunnan kehittämisessä voida työttömyysvaihtoehdossa käyttää hyväksi.

Hallituksen tulisi selvittää, mitä vaikutuksia uusien rahoituslakien käyttöönotto on aiheuttanut suomalaiselle elämänmuodolle, sen turvaamiselle ja kehittämiselle, kulttuurisesta näkökulmasta. Kulttuurin merkittävät rahoittajat

ovat meillä kulttuurin kuluttajat ja kunnat. Julkisen sektorin on edelleen pidettävä huolta sekä luovuuden että osallistumisen edellytyksistä kohtuullisessa määrin. Panostaminen lapsiin ja eri alojen taiteilijoihin on panostamista kulttuurin tulevaisuuteen ja ammattitaitoon. Taideopetus sekä koulussa että taiteen perusopetuksen piirissä on hyvä sijoitus tulevaisuuteen.

Arvoisa puhemies! Pohjoismaiden kulttuuriyhteistyö on selonteossa jäänyt mielestäni vähäiseksi, lähinnä Pohjoismaiden ministerineuvoston tavoitteiden luetteloksi. Kuitenkin kulttuuriyhteisyys ja kulttuuriyhteistyö ovat nykyisen pohjoismaisen yhteistyön tukipylväitä. Tätä selonteossa ei toki kiistetä, mutta ei liioin korostetakaan, ja pohjoismainen yhteistyö on Suomelle erityisen merkityksellinen.

On tuskin toista eurooppalaisten valtioiden ryhmää, joka muodostaisi kulttuuriyhteisyyden samalla tavalla kuin Pohjoismaat tekevät. Pohjoismailla on monia yhtymäkohtia, sellaiset kuin etniset, poliittiset, historialliset, uskonnolliset, taiteelliset ja yksinkertaisesti luonteenlaatuun liittyvät yhtymäkohdat. Sen vuoksi pohjoismainen näkökulma suomalaisen kulttuuritoiminnan tarkastelussa on mielestäni tärkeä.

Pohjoismaita leimaa lisäksi nykyisin suuresti kansainvälistyminen ja yhdentyminen suurien muutosten Euroopassa. Kulttuuriyhteistyötä tarvitaan siis enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Elävä arvoyhteisyys ja kulttuurisen yhteenkuuluvuuden tunne ovat kaiken pohjoismaisen yhteistoiminnan tärkeitä edellytyksiä, kuten Pohjoismaiden ministerineuvostokin toteaa. Siksi kulttuuripoliittisessa selonteossa olisi pitänyt asettaa selvät suomalaiset tavoitteet ja suomalainen strategia pohjoismaiselle kulttuuriyhteistyölle. On huolehdittava, ettei Euroopasta eikä mistään sen osasta koskaan saa tulla maallemme Pohjolan kulttuurista vaihtoehtoa.

En voi välttyä siltä tuntemukselta minäkään, että valtioneuvoston selonteko kulttuuripoliittisesta on jäänyt monelta osin valitettavan kevytaltaisen aneemiseksi. Siitä puuttuu terävyys, ja siksi sitä vastaan on helppo hyökätä. Olisin myös odottanut perusteellisempaa tavoitteiden esittelyä, niin kuin moni muu tässä salissa. Eihän vain ole nyt niin, että opetusministeriön kulttuuriosastolla ei välttämättä aina toinen käsi tiedä, mitä toinen tekee? Vai onkohan sieltä puuttunut se sydän, kuten ed. Markku Laukkanen epäili?

Viime syksynä saimme kuulla uudesta taiteen miljoonapalkinnosta. Samaan aikaan oli kuitenkin käynnissä valtion suhteellisen hyvän — sa-

non: suhteellisen hyvän — taiteilija-apurahakäytännön vesittäminen. Tämä aika ei ole kuitenkaan otollinen uusien valtionpalkintojen eikä muidenkaan uusien rahanreikien synnyttämiseksi. Tuki on ohjattava, arvoisa puhemies ja arvoisa ministeri, ensisijaisesti jo olemassa olevien, elinvoimaisten, laajoja kansalaispiirejä koskettavien korkeatasoisten kulttuuritapahtumien toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Ed. Toivonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Turunen kiinnitti huomiota kunnallisten kulttuurisihteerien tilanteeseen. Nopeassa tahdissa kunnat ovat lakkauttaneet kulttuurisihteerien toimia, ja niin kuin ed. Turunen totesi, heidän työttömyysasteensa on noin 30 prosenttia.

On todella valitettavaa, että kunnat ovat läheneet virkojen lakkauttamisen linjalle, että ei ole onnistuttu löytämään mitään muuta ratkaisua, yhteistyötä järjestöjen kanssa, jotka voisivat osin kenties tällaisen sihteerin työllistää, tai osaa-aikaistamista jne., ettei katkeaisi se työ, mitä kunnalliset kulttuurisihteerit ovat tehneet. Tiedämme, että on kuntia, joissa he ovat kenties toimineet väärin, jopa toiminnallaan ehkäisseet vapaaehtoista ja harrastajien kulttuuriyhteyttä. Mutta parhaimmillaan he ovat kuitenkin olleet managereita, jotka ovat monin tavoin edistäneet järjestöjen ja yksityisten ihmisten kulttuuritoimintaa kunnassaan. Toivoisin, että ministeriöstä käsin voitaisiin jokin malli löytää viestiksi kunnille, muukin kuin viran lakkauttaminen.

Ed. A p u k k a : Arvoisa puhemies! Hallituksen kulttuuripoliittisessa selonteossa ei juurikaan ole löytynyt tilaa nuorisokulttuurille. Sekin vähä, mitä nuoriso on selonteossa osaa saanut, on sekoitettu vain osaksi liikuntakulttuuria, sinänsä arvokasta asiaa kylläkin. Itse reilun parikymmentä vuotta vapaaehtoisessa nuorisotyössä mukana olleena ja erään tällaisen järjestön puheenjohtajana haluan kiinnittää muutamalla sanalla huomiota nuorisotyöhön ja vain siihen.

Kaikkein pahimmalta minusta selontekoa luکیessa tuntui se, että hallitus kyllä yleisellä tasolla toteaa nuorisotyön merkityksen, mutta sen toimenpiteet käytännössä ovat kuitenkin kokonaan toisen suuntaisia. Hallitus toteaa selonteossaan mm. seuraavaa: "Suomen nuorison elinoloista huolehtiminen on keskeinen tavoite. Taloudellisen taantuman seuraukset kohdistuvat erityisen kärkevästi nuorisoon. Nuorisoon kohdistuvat yhteiskunnan tukitoimet ovat tärkeitä,

koska nuorisolla on yhteiskunnassa muuta väestöä heikompi asema." Edelleen todetaan näin: "Liikunta- ja nuorisojärjestöjen toimintaedellytysten turvaaminen ja kehittäminen on osa hallituksen ohjelmaa."

Herra puhemies! Niinhän asian pitäisi tietysti olla kuin selonteossa sanotaan, eli nuorison elinoloista huolehtimisen ja järjestöjen toimintaedellytysten turvaamisen pitäisi olla keskeinen tavoite. Kuitenkin hallitus itsekin myöntää, että taloudellinen taantuma kohdistuu erityisen kärkevästi juuri nuorisoon. Eikö riittäisi se, että lama yleensä kohdistuu voimakkaimpana lapsiin ja nuoriin? Hallitus kuitenkin tuo näihin kärsimyksiin oman panoksensa kaventamalla tuntuvasti lasten ja nuorten järjestöjen toimintaa.

Nuorison elinolosuhteissa tapahtuneet muutokset ovat tuoneet nuorison vapaa-ajan käyttöön uusia ilmiöitä. Erityisesti 80-luvulta lähtien nuorten kulttuuriympäristössä on tapahtunut suuriakin muutoksia. Laajasti ymmärrettyä kulttuuritarjontaa on monipuolistunut. Nuorille on 90-luvulle tultaessa tarjolla useampia harrastusmahdollisuuksia kuin vielä oli runsas kymmenen vuotta sitten. Myös mediatarjonta on monipuolistunut ja kansainvälistynyt.

Esimerkiksi Helsingin kaupungin teettämässä Lasse Siuralan tutkimuksessa "Urbaanin nuorison vapaa-aika" todetaan, että vuosien 82—90 aikana tehtyjen vertailujen pohjalta voidaan todeta lasten ja nuorten luovien harrasteiden aseman pysyneen vakaana. Luovilla harrasteilla tässä tarkoitetaan sellaisia ei-liikunnallisia harrastuksia, jotka edellyttävät omaa aktiivisuutta ja myös monesti käden taitoja, kuten soittamista, laulamista, kirjoittamista, teatteritoimintaa, piirtämistä, käsitöitä, teknisiä harrastuksia, keräilyä jne.

Väitän, että luovien harrasteiden aseman vahvuus perustuu hyvin pitkälle toimivaan nuorisoi- ja varhaisnuorisojärjestöjen työhön, siis vapaaehtoisjärjestöjen toimintaan, joiden toimintaedellytyksiä nyt ollaan melko voimakkaasti kaventamassa. Lukuisat nuorisoi- ja varhaisnuorisojärjestöt järjestävät erittäin monipuolista kulttuuritoimintaa lapsille ja nuorille. Tämä toiminta on myös yhteiskunnan kannalta erittäin halpaa, sillä toiminta perustuu pääosin vapaaehtoistyöhön. Järjestöissä toimiminen on myös lapsille erittäin halpaa, mikä on tärkeää varsinkin näin lama-aikana. Lapset voivat toimia näissä järjestöissä ja saada niitä virikepalveluja, mitä ne tuottavat, yleensä ilman minkäänlaisia kustannuksia.

Valitettavasti näyttää siltä, että suotuisasti kehittynyt lasten ja nuorten toiminta on jäämässä sekin laman jalkoihin, hallituksen kovin kuniista lauseista huolimatta. Valtion tukimarkkoja tähän toimintaan ollaan hyvin voimakkaasti supistamassa. Nyt puhutaan jostakin 15 prosentin leikkauksista, mutta on pelättävässä, että jos nykyisen leikkaushallituksen linja saa jatkoa, ovat leikkaukset tulevana vuosina ehkä vieläkin suurempia. Tämän mittaluokan leikkauksilla vaarannetaan koko vapaaehtoistoiminta, ja tämän kaltaisen säästämisen lasku jälkikäteen saattaa olla kyllä monessa mielessä kauhistuttava ja yllätyksellisen suurikin.

Nuorisokulttuurin alasajaminen tuntuu käsittämättömältä siitäkkin syystä, että hallitus itsekin selonteossaan toteaa, että ihmisten kiinnostus omaan luovaan taideharrastukseen on kaikkein suurimmillaan ihmisen ollessa 10—24 vuoden iässä eli juuri siinä iässä, mihin valtaosa näiden vapaaehtoisten nuorisoi- ja varhaisnuorisojärjestöjen jäsenistöstä sijoittuu.

Kokonaisuutena voi sanoa, että valtio on hyvin pienellä panoksella saanut todella mittavan työn tehdyksi näissä nuorisoi- ja varhaisnuorisojärjestöissä ja siinä työssä, mitä nämä järjestöt harrastavat. Siksi tuntuukin kovin käsittämättömältä, että nyt kaikkein syvimmän laman aikana, jolloin erityisesti tarvittaisiin vapaaehtoistyöhön perustuvaa maksutonta viriketarjontaa lapsille ja nuorille, ollaan näitten järjestöjen toimintaedellytyksiä niin rajusti tekemässä mahdolltomaksi leikkaamalla merkittävästi näihin suunnattuna rahojä. Päävastoin nyt laman aikana tulisi näitä varoja lisätä ja järjestöjen toimintaedellytyksiä parantaa eikä toimia juuri toisin päin.

Arvoisa puhemies! Meillä ei yksinkertaisesti ole varaa jättää tuhansien ihmisten vapaaehtoistyötä käyttämättä lasten ja nuorten hyväksi. Ei meillä ole varaa myöskään jättää tuhansien ja taas tuhansien kerhojen, retkien, leirien ja erilaisten tapahtumien järjestämistä toteuttamatta. Meillä ei pitäisi olla varaa jättää satojentuhansien lasten ja nuorten harrastus- ja vapaa-ajantointaa toteuttamatta, eikä meillä ole varaa muuttaman miljoonan säästämällä aiheuttaa todella miljardien markkojen vahinkoa.

Uskon, että me emme missään muualla saa niin pienellä panostuksella aikaan niin paljon toimintaa kuin nimenomaan ohjaamalla näitä markkoja lasten ja nuorten vapaaehtoisjärjestöjen tukemiseen. Mielestäni säästäminen tällaisessa lasten ja nuorten toiminnassa on suunnilleen

yhtä typerää, kuin jos ruvettaisiin sääntelemään ambulanssien polttoainetta.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vähän hämmästelin pohjoisen miestä, ed. Apukkaa, kun hän näki kovasti huolta siitä, että pitäisi olla valmiiksi pureskeltua harrastustoimintaa, että nuorisotietäisi mihin mennä.

Minä olen nuorena miehenä elänyt sitä aikaa, ettei ollut valmiiksi harrastustoimintaa vaan itse keksittiin. Sitten olin myöhemmässä vaiheessa poliisimiehenä valvomassa tällaisia valmiiksi pureskeltuja harrastustoimintoja. Sinne nuoret tulivat, haukottelivat, keljuilivat poliisille vähän aikaa ja lähtivät pois. Eivät ne vetäneet, eikä mikään tällainen valmiiksi pureskeltu toiminta ole siunauksellista ollenkaan.

Siihen aikaan, kun minä olin nuori mies, rakennettiin urheilukentät talkoilla, siihen aikaan rakennettiin urheilutalot talkoilla jne. Se oli omatoimista toimintaa. Tänä päivänä, jos on pieni reikä seuratalon katossa, käännytään ministeri Isohookana-Asunmaan puoleen ja pyydetään 15 000 rahaa plus työpalkkoja, kun ei viitsitä mennä puumetsään ja tehdä päreitä koneella ja laittaa päreistä niin kuin entisaikaan. Jos halutaan urheilukenttä, siihen täytyy saada hienot systeemit ja maansiirtoliikkeet tekemään. Entisaikaan otettiin lapio käteen ja kottikärryt ja tehtiin niillä. Se on sellaista toimintaa, joka on ihmisläheistä, eikä se, että pureskellaan valmiiksi: Tuossa on teille pingispöytä ja tuossa on pingispallo ja aletaan lyödä pingispalloa ja tuolta saatte colaa yhden pullon mieheen jostakin hyllyköstä. Tällainen valmiiksi pureskeltu toiminta ei koskaan onnistu, ja se on suuri virhe, että sellaista yleensä on ryhdytty työntämään nuorisolle.

Ed. Apukka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tapansa mukaan ed. Aittoniemi taas kerran puhui asiasta, josta ei ilmeisesti tiedä yhtään mitään. Jos hän väittää, että niillä rahoilla, mitä vapaaehtoisin nuorisojärjestöihin menee, toteutetaan jotain valmiiksi pureskeltua toimintaa, niin hän ei ilmeisesti tiedä asiasta mitään.

Olen itse toiminut tällaisessa järjestössä yli 20 vuotta ja tiedän, että niistä markoista, mitä nuoris- ja varhaisnuorisojärjestöt saavat valtiolta, ei mene yhtään markkaa varsinaisen toiminnan tasolle, sinne perustyyhön, vaan ne vähäiset markat, mitä saadaan valtiolta, menevät

tämän järjestelmän pystyssä pitämiseen, että järjestöillä on jonkinlaiset puitteet toimia organisoitusti. Kaikki se työ, mitä nuorten ja varhaisnuorten järjestöissä tehdään, tehdään omaehtoisesti, hankitaan itse varat ja toiminnasta suuri osa kulutetaan varojen hankintaan. Mielestäni olisi kohtuullista, että yleiset puitteet voitaisiin pitää pystyssä yhteiskunnan markoin. Jos poliisien nuorisojärjestöissä pitää pureskella nuorille valmiiksi kaikki asiat, se on kyllä jo aivan ihmeellistä, enkä ollenkaan pidä kummallisena, että ed. Aittoniemi on niistä hommista halunnut eroon ja tullut tänne eduskuntaan. Mutta muissa nuorisojärjestöissä toimintaa ei pureskella valmiiksi.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa herra puhemies! Hallituksen kulttuuripoliittinen selonteko on tekijöidensä näköinen: rohkean ja näkemyksellisen sijasta näköalaton, päättäväisen ja tahtovan sijasta antautuva ja ajelehtiva, uutta luovan särmikkyyden sijasta ympäripyöreäksi hioutunut. Sinne tänne tekstiin unohtuneet ylväät periaatteet on seuraavassa kappaleessa latistettu lamaharmaiksi kompromisseiksi. Tausta-aineistona käytetyn Kupoli-mietinnön tuoreet ajatukset on puolessa vuodessa hukattu tai vähintään ainakin ne ovat nahistuneet sisällyksettömiksi näennäistavoitteiksi.

Kulttuuripoliittisen selonteon tärkein tehtävä on kertoa hallituksen kulttuuritahdosta, kulttuuripoliittisesta linjasta ja kulttuuriin liittyvistä aikeista toimenpidetasolla. Sen lisäksi juuri nyt on oleellista panna asiat tarkeysjärjestykseen niin suhteessa muihin politiikan lohkoihin kuin kulttuuriasioiden sisälläkin. Sattumanvaraisten leikkausten sijasta on priorisoitava taloudellisten resurssien käyttöä niin, ettei hallituksen yöllisillä salamapäätöksillä tai muilla hallintohulluutuksilla tuhota kulttuuriyhteiskunnan korvaamatonta perustaa. Tällaisia linjauksia hallituksen paperista saa turhaan hakea. Tavoitteet elävät siinä omaa elämäänsä, hallituksen menneet ja tulevat teot omaansa, toisiansa ne eivät juuri kohtaa.

Arvoisa puhemies! Kulttuuripoliittinen selonteko määrittelee kansallisen kulttuurin perustaksi omaksi koetun kielen. Sitä ei ole painotettu vielä paljon kuulluissa puheenvuoroissa. Minulle se on tärkeä kulttuurin mahdollistaja. Kupolimietintöä siteeratan ”kieli on se kotimaa, jonka kautta ihminen paikantaa itsensä. Hävittämällä kieli hävitetään identiteetti, ihmisten tapa ajatella ja toimia. Kieli on myös vallan väline. Se saattaa kulttuurisessa yhteistyössä, osallistumi-

sessä ja demokratiassa olla sekä avain että lukko”.

Suomen kieli on nyt uhatummassa asemassa kuin koskaan sortovuosien jälkeen. Olemme maailman ja Euroopan mitassa pieni kielialue. Kirjat ja lehdet ovat kustannuskriisissä. Viestintäteknologian kehitys on mullistanut ihmisten tavan hankkia elämyksiä ja kokea ympäristöään. Se ja heikko kansallinen itsetuntomme on tehnyt meistä ylikansallisen viihdeteollisuuden ihannekuluttajia ja kohta myös Euroopan valtakulttuurien tahdottomia myötäilijöitä. Kieleemme köyhtyy sarjafilmiin yksinkertaisiksi vuoropuheluiksi. Kieleemme alistuu ulkomaisten lainojen ja väännösten ylivaltaan. Kieleemme väistyy, kun EY-Suomi alkaa sykkiä muun Euroopan tahtiin. Sillä ei ole kohta enää käyttöä, niin kuin Hesari kolumnistiprofessorin arvovalalla synkästi vastikään ennusti.

Kun kirjan ja kirjoitetun kielen merkitys hiipuu kuvan ja sähköisen viestinnän kustannuksella, kun kansallinen ja ainakin periaatteessa kansanvaltainen radio- ja televisiotoiminta pirstoutuu lukemattomiksi markkinoiden ehdoilla toimiviksi kansainvälisen ohjelmatarjonnan jakelureiteiksi, kielellä ei ole enää jäljellä vahvoja puolustajia.

Kestävintä kulttuuripoliittikkaa on tukea kielitämme, vahvistaa sitä ja pitää huolta sen mahdollisuuksista säilyä kulttuurin rakentajana. Kieleen sidottujen taiteenlajien ja kulttuuristen muotojen asemaa tulee vahvistaa. Kirjalla ja painetulla sanalla yleensä sekä kirjastoverkostolla on tässä keskeinen tehtävä. Kirjan verotusta on kevennettävä. Kirjastojen toimintaedellytykset ja mahdollisuudet pitää kokoelmansa ajanmukaisina on turvattava. Kirjastolaitoksen maksuttomuus asiakkaille on oleellinen kulttuuripoliittinen periaate tulevaisuudessakin.

Hallitus painottaa kansainvälisen kulttuuriryhteistyön merkitystä aloittamalla selontekonsa sillä. Kansainvälisyys onkin kansallisen kulttuurin uudistumisen edellytys. Suomella on kulttuurin kansainvälisen vuorovaikutuksen kannalta jännittävä asema. Olemme idän ja lännen välissä. Mahdollisuutemme välittää, lainata ja sulattaa kahden erilaisen kulttuuripiirin vaikutteita ovat ainutlaatuiset. Näin olemme myös käytännössä toimineet. Suomi on ollut aika ajoin kulttuurisesti avoin ja ennakkoluuloton yhteiskunta. Useimmat omina pitämistämme kansallisen kulttuurimme osista ovat olosuhteisiimme sovitettuja lainoja. On häkellyttävää, että viime vuosikymmenet ovat olleet poikkeama

tästä perinteestä. Toisaalta otamme kyllä vastaan sulattamatta amerikkalaisen sarjafilmitodellisuuden arvoja ja kliseitä, toisaalta suhtaudumme pelokkaasti muualta tuleviin ulkomaisiin vaikutteisiin ja ulkomaalaisiin ja käperryimme omahyväisesti omien aikaansaannostemme ympärille.

Euroopan kulttuurinäyttämön taloudellinen yhdentymisen yhdenmukaistaa vääjäämättä myös kansallisia kulttuureja. Vaikka subsidiariiteettiperiaate on EY:n kulttuuriartiklan perusperiaate, markkinat toimivat toisin. Viestinnän kansainvälistyminen ja kulttuurin kaupallistuminen vahvistavat eurooppalaista yhtenäiskulttuuria paljon tehokkaammin kuin EY:n hallintopäätökset paikalliskulttuureja. Kulttuurin tulevaisuuden kannalta se on paljon oleellisempi kysymys kuin unohtua maiskuttelemaan artiklojen ja direktiivien muotoja ja muodollisia sisältöjä, niin kuin selonteossa on tehty.

Venäjä ja erityisesti Pietarin alue on kulttuurimme kansainvälisen vuorovaikutuksen avainalueita sekä historiallisesti että tulevaisuuden kannalta. Opetusministeriö on jopa ollut myötävaikuttamassa taustaltaan poikkeuksellisen leveän Pietarin kulttuurisäätiön syntyyn. Sen enempää Pietarin kuin säätiönkään roolista kansainvälisessä kulttuuriryhteistyössä ei ole selonteossa sanaakaan. Jos se on harkittua, se on mielestäni harkitsematonta.

Myös Itämeri pohjoisen Euroopan vanhana kulttuuri- ja talousalueena on unohdettu. Hansa oli muinoin tärkeä osa idän ja lännen kulttuurivaihtoa. Neuvostoliiton hajottua ja Itämeren reunavaltioiden etsiessä uutta paikkaa Euroopan osana sen merkitys on kasvamassa. Kansainvälisen kulttuuriryhteistyön foorumina sen olettaisi olevan hallituksenkin kulttuuripoliittikan tavoitteiden keskiössä. Uskomatonta, ettei näin näköjään ole.

Suomi on nykyisin pitkälle monokulttuurimaa: yksi kansa, kaksi kieltä, kaksi uskontoa. Siinä oleellisin kuudella sanalla. Ulkomaalaista väestöä Suomessa asuu yhtä vähän kuin Albaniassa, alle 1 prosentti väestöstä. Ruotsissa heitä on 6 kertaa ja Tanskassa 3,5 kertaa enemmän. Yhdenmukaisuus on saanut suhtautumisen vähemmistöihin näyttämään ongelmattomammalta kuin se todellisuudessa on. Suomi ja suomalaiset sietävät erilaisuutta ja poikkeavuutta huonosti. Kulttuuriset erot, ajatustapojen erot tai etniset erot koetaan usein uhkiksi.

Erityisen selvästi nämä asenteet näkyvät ulkomaalaisiin kohdistuvana kyräilyinä. Muutama

tuhat pakolaista koetaan ylitsepääsemättömänä ongelmana ja laitostetaan varmuuden vuoksi kuukausien säilytyksessä aloitteettomiksi. Näin ei ole ollut aina. Kielivähemmistön eli ruotsinkielisten ja alkuperäisvähemmistön eli saamelaisien lisäksi maasta löytyy romaneja, tataareja, venäläisiä ja juutalaisia, jotka ovat säilyttäneet valtaväestön paineen alla vuosikymmenet omat tapansa ja kulttuuri-identiteettinsä.

Arvoisa herra puhemies! Nyt me olemme kuitenkin vedenjakajalla. Meidän omista ratkaisustamme riippumatta ja varsinkin Euroopan integraation seurauksena Suomi muuttuu vauhdilla ja arvatenkin rosoisesti monikulttuuriseksi. Myös kansakunta itsessään erilaistuu ja rakentaa omia alakulttuurejaan. Ihmisten toimintaverkostot pienentyvät, ja niissä kukin toteuttaa yksilöllisiä elämäntyyliä ja arvoja. Yksilöllistymisprosessi muuttaa vapaa-ajan ja kulttuuriin osallistumisen entistä eriytyneemmäksi. Kulttuuripolitiikassa syntyville osakulttuureille on annettava tilaa ja kasvualustaa.

Selonteossa vähemmistökulttuurien kunnioitusta koskeva tavoite on piilotettu Kulttuurilaitokset-luvun sisään ja sitä selvennetään ainoastaan suomenruotsalaisen kulttuurin kautta. Se on havainnollinen osoitus siitä, että hallitus elää vahvasti yhä yhtenäiskulttuurin aikakautta, aikaa, jota ei enää ole. Missä ovat saamelaiset, romanit, maahanmuuttajat? Missä ovat jo pitkälle omaa kulttuuriaan rakentaneet vähemmistöt kuten kuurot, sokeat, lapset, nuoret, eläkeläiset, sinkut, körttiläiset? Entä ovatko työttömät pysyvästi entisestä poikkeavaan elämäntapaan liittyvän kulttuurin ovelia?

Monikulttuurijatteluun johdonmukainen jatke kulttuurin talouspolitiikassa on tukea instituutioiden ja laitosten kustannuksella tekemistä sinänsä. Nyt kun eliittikulttuurin puitteet on saatu kuntoon ja harrastukselle kuin harrastukselle löytyy sali tai loukko miltei joka kunnasta, on tekijöiden vuoro. Konsensuksen ymmärtämisen sijasta on annettava tilaa uutta luovalle anarkistisuudelle ja kapinallisuudelle. Aito omaehtoinen kulttuuri elää ja voi hyvin vain konkreettisten, omille lähtökohdilleen rehellen projektien kautta.

Arvoisa herra puhemies! Selonteossa liikunta- ja nuorisokulttuuria käsitellään 12 kappaleen verran. Niistä puolet käsittelee pelkkää liikuntaa, viisi molempia osa-alueita ja yksi nuorison elinoloja. Varsinaisesta nuorisokulttuurista ei ole sanaakaan. En usko, että nuorison olot ovat niin hyvät, että valinta on millään järkisyillä

puolustettavissa. Aikuisille nuoret ovat viimeinen tilaisuus yrittää korjata kasvatuksen virheitä, palata uuden sukupolven kautta takaisin oman persoonallisuutensa kasvuvuosiin ja toteutumattomiin unelmiin.

Hallintobyrokratian tasolla tämä näkyy liian valmiiksi järjestettyinä tiloina ja toimintamuotoina. Nuorten enemmistö toimii kuitenkin omilla ehdoillaan. He hakeutuvat paikkoihin, joissa voivat olla omana itsenään, tavata muita ja vaihtaa ajatuksia toisten kanssa ilman aikuisten holhoavaa valvontaa. Nuorisokulttuuri antaa yhteiskunnalle kehikon tukea tätä aikuistumisprosessia. Nuorisokulttuurin toimintamuotoihin voi kuulua nuorison kielellä tapahtuvan tekemisen puitteiden järjestäminen. Eräs keskeinen osa-alue tässä on antaa välineitä ymmärtää ja hallita viestinnän välineitä. Avainsanoja siinä ovat omaehtoinen tekeminen, video- ja äänitepatjat.

Kulttuurivaltion näkyvä ominaisuus on ympäristön kauneus. Tärkeä osa ihmisten arkikulttuuria koetaan rakennetun ympäristön välityksellä. Suomalainen maisema ja rakennettu ympäristö on ruhjottu moneen kertaan viime vuosikymmeninä, milloin taloudellisen tarkoituksenmukaisuuden nimissä, milloin katteettomien kasvuodotusten seurauksena. Ympäristössämme näkyy kulttuurinen lukutaidottomuus ja siivestyksen ohuus. Ihmisen elinympäristön laadun kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että sen rakentaminen perustuu kestäväen kehityksen ja elämän säilyttämisen mahdollistaviin ratkaisuihin. Tämän toimintatavan sisäistäminen merkitsee perusteellista asennemuutosta hallintorakenteissaakin.

Meidän on ymmärrettävä kulttuuriympäristön rakentamisen ja esinekulttuurin merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja tasapainoiselle yhteiskuntakehitykselle. Meidän on luotava edellytykset siihen, että hyvälle suunnittelulle on tilaa ja että ympäristön käyttäjät voivat käytännössäkin vaikuttaa omaan ympäristöönsä ja sen tulevaisuuteen. Hallituksen selonteossa ympäristövastuu ja ympäristökasvatus on otettu museotoimen alaviitteiksi. Sekö on hallituksen kulttuuripolitiikan linja ympäristöasioissa?

Arvoisa puhemies! Olen puheenvuorossani tietoisesti sivuuttanut ammattitaiteilijoiden ja muiden kulttuurialan ammattilaisten ajankohdattaiset ja aiheelliset huolet apurahajärjestelmän, tulosvaateiden, tekijänoikeuksien, sosiaaliturvan aukkojen ja arvonlisäverotuksen osalta. Ne ovat tulleet ja tulevat esille keskustelussa siksi perus-

teellisesti muissa yhteyksissä, että niiden kertaa-minen ei liene tarpeellista. Minulle on itsestään-selvyys, että kulttuuriyhteiskunta tarvitsee taiteilijoita ja että taiteella tulee olla autonomiansa. Yhteiskunta on aina hyötynyt enemmän taiteilijoista kuin taiteilijat yhteiskunnasta. Siksi valtion ensisijaisena tehtävänä ei ole palkita tai holhota taiteilijoita vaan luoda heille riittävät edellytykset harjoittaa itsenäisesti ammattiaan. Toivon, että selonteossa luvattu laaja-alainen taitelijapolitiikan selvitys käynnistetään mahdollisimman pian ja että sen tuloksena löydetään konkreettiset ratkaisut taiteilijoiden toimeentulon, työskentelyedellytysten ja sosiaaliturvan epäkohtiin.

Arvoisa herra puhemies! Hallitus on kulttuuripoliittisen linjattomuutensa esitellyt. Se ei kiitostamme ansaitse. Voimakas kulttuuritahto on suomalainen selviytymisstrategia, kuten hallituskin ilmoittaa. Odotamme, milloin sen toteuttaminen hallituksessa alkaa.

Ed. L a a k k o n e n : Arvoisa herra puhemies! Arvoisa rouva kulttuuriministeri! "Suomalainen kulttuuri on kansallisen olemassaolomme perusta", sanotaan eduskunnalle annetussa valtioneuvoston selonteossa. Näin varmasti onkin, ja siksi se olisi pyrittävä säilyttämään.

Selonteossa mainitaan myös, että sähköisen viestinnän merkitys painottuu yhä selvemmin. Radion ja television välityksellä tarjolla olevasta kulttuurista pääsevät osallisiksi entistä laajemat kansalaispiirit. Selonteon mukaan televisio on merkittävä kulttuurin tuottaja ja levittäjä ja sen merkitys jatkuvasti vahvistuu. Televisiota katsotaan keskimäärin yli 2 tuntia päivässä. Yleisradion ja MTV:n rinnalle on tullut satelliittikanavia, kaapelitelevision kanavia ja myös naapurimaiden ohjelmavälitystä. Yhä lisääntyvän ulkomaisen ohjelmatarjonnan vuoksi on väistämättä edessä jonkin asteinen kulttuurien yhteensulautuminen ja omaleimaisuuden väheneminen. Tähän johtaa varmasti osaltaan myös Euroopan yhdentyminen, jos maamme liittyy jäseneksi.

Ylen hallintoneuvosto on 24.4.1992 hyväksynyt ohjelmatoiminnan säännösten, jonka johdanto-osassa sanotaan muun muassa: "Yleisradion ohjelmien tulee olla vaihtelevia, sisällöltään ja esitykseltään arvokkaita, asiallisia ja tasapuolisia sekä myös sopivaa ajanvietettä tarjoavia. Niiden järjestämisessä on pyrittävä kansansivistyksen edistämiseen ja hyödyllisten tietojen ja uutisten toimittamiseen ottamalla samalla huo-

mioon, ettei kenenkään oikeutta loukata." Teksti on kaikin puolin ihailtavaa. Hallintoneuvosto on tehnyt hyvää työtä. Kokonaan toinen asia on, toteutuuko se käytännössä.

Perheohjelmatoimitus lakkautettiin 1970-luvun puolivälissä. Toimituksellinen vastuu jaettiin yhteisesti, mutta tosiasiallisesti sitä ei ole kantanut kukaan, koska lasten- ja erityisesti perheohjelmiin ei löydy tarpeeksi resursseja. Tämä on koko Ylen ohjelmatarjonnan keskeisin ongelma. Siksi Ylen hallintoneuvoston tuleekin ensi tilassa pyytää Ylen johdolta kirjallinen selonteko perheohjelmien tilanteesta, mitä on tehty, mitä pitäisi tehdä ja miten perheohjelmien tarjontaa tulisi kehittää. Seuraavassa muutamia vinkkejä.

NMKY on vuosia tehnyt paljon kiitosta saanutta avioliittotyötä maassamme mutta viime vuosina myös ulkomailla, etenkin entisissä Ivy-maissa. Eestin televisiossa on pyörinyt yli vuoden ajan NMKY:n työn pohjalta syntynyt perhe- ja avioliittosarja, jossa on käytetty suomalaisia asiantuntijoita. Sarja on saanut runsaasti myönteistä palautetta, ja sillä on jatkuvasti yhä suuremmat katsojajoukot. Miksi ei voitaisi Suomen televisiossa lähettää vastaavanlaisia sarjoja, kun meiltä löytyy asiantuntemusta myös muille jakaa? Tiedämmehän, että aviolliset ongelmat ovat entisestään lisääntyneet suurtyöttömyyden ja sen aiheuttamien taloudellisten ja sosiaalisten vaikeuksien myötä. Myös yhteiskuntamme jouduo kantamaan osavastuun perheongelmien seurauksista. Tarvitaanhan perheen hajotessa aina yhden kodin sijasta kaksi kotia, monesti myös toimeentulotukea. Nyt jos koskaan tarvittaisiin tällaisia sarjoja eheyttämään kotien ja perheiden elämää.

Avioliitto- ja perheohjelmien suosiosta on jokin pieni kokemus myös omasta televisiostamme. NMKY:n avioliittotyöstä oli puolen tunnin ohjelma heinäkuun 30 päivänä 1991. Parhaaseen kesäloma-aikaan löytyi tälle ohjelmalle peräti 613 000 katsojaa. Perhe- ja avioliitto-ohjelmasarja voisi hyvin vetää samanlaiset katsojaluvut kuin suosittu Kauniit ja rohkeat.

Lasten ja nuorten ohjelmien osalta on parannettu ohjelmien lähetysaikoja, mutta ohjelmia ei ole vielä riittävästi. Toivomus olisi, että myös Suomessa lähetettäisiin sunnuntaisin pyhäkoulutyypistä lastenohjelmaa. Keravalla nauhoitetaan Hyvän Sanoman Radion toimesta lapsille tarkoitettua televisiosarjaa Raamatun kertomusten pohjalta. Sitä lähetettiin 52 ohjelman jaksona kahden vuoden ajan melkein

koko Venäjänmaalle. Siellä ei katsojatutkimuksia tehdä, mutta paikallisten arvioiden mukaan se oli kaikkein suosituin ohjelmasarja Venäjällä. Kahden vuoden aikana tuli Hyvän Sanoman Radiolle Keravalle 4,4 miljoonaa kirjettä mukaan lukien piirroksia palautteena Venäjän lapsilta. Tämän päivän uutinen on, että vastaavalta radiolta on pyydetty hengellistä ohjelmaa toimitettavaksi puoli tuntia viikossa Irakiin sekä radioon että televisioon kurdien asemalta lähetettäväksi.

Näiden esimerkkien valossa olen halunnut osoittaa, että lisääntyvää kiinnostusta hengellisten ohjelmien lähettämiseen on maailmalla herännyt. Suomessa on asiantuntemusta ohjelmien valmistamiseen. Miksi perheohjelmia ja lasten pyhäkouluohjelmia ei lähetettäisi myös oman maamme televisiossa ja radiossa, kun kiinnostusta on?

Väite, ettei hengellisillä ohjelmilla ole kuuntelijoita, ei pidä paikkaansa. Kädessäni on Ylen ykkösen virallisen kuuntelututkimuksen tulos ajalta 27.8. — 2.9.1992. Sen mukaan kuuntelijamäärien huiput, lähes 450 000 kuulijaa, saavuttivat Hartaat sävelet ja Aamuhartaus kello 7.30:n ja 8.00:n välisenä aikana. Muuna aikana kuuntelijaluvut olivat 100 000—150 000. Kiitoksen aihettakin löytyy Ylen toiminnasta. TV 2 on lisännyt hartausohjelmien määrää. Joka sunnuntai on joko jumalanpalvelus tai hengellinen Majakka-ohjelma, mikä on pantava kiitoksella merkille.

Arvoisa puhemies! Huolissaan tulisi kaikkien päättäjien olla tv:n lisääntyneestä väkivaltaohjelmien tarjonnasta. Kokeelliset tutkimukset osoittavat, että runsas väkivallan katsominen aiheuttaa jopa normaaliväestössä aggressiivisen käyttäytymisen lisääntymistä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on vuonna 85 julkaissut kirjasen "TV-väkivalta ja aggressio". Jo vuonna 72 on todettu, että amerikkalaiset lapset viettävät enemmän aikaa tv:n ja videoiden parissa kuin koulun penkillä. Tutkimuksen mukaan keskiverto 16-vuotias tv-katsoja on nähnyt jo 13 000 murhaa omassa kodissaan. Tällainen väkivallan katsominen ei voi olla vaikuttamatta myös käyttäytymiseen. TV 1:n johtaja Aarno Kaila on Ilta-Sanomissa 21 päivänä maaliskuuta 1992 sanonut olevansa huolestunut televisio-ohjelmien väkivaltaisuudesta. "Väkivallalla on todettu olevan raastavia vaikutuksia", hän sanoo. Kun näin arvovaltaiselta taholta asia myönnetään, tulisi myös ryhtyä käytännön toimenpiteisiin väkivaltaohjelmien vähentämiseksi.

Arvoisa herra puhemies! Suomalainen kulttuuritarjonta on pääsääntöisesti hyvää ja korkeatasoista. Meillä on ollut ja on edelleenkin monia kansainvälisesti arvostettuja taiteilijoita, muusikoita, tuottajia. Joukossa on valitettavasti joitakin täysin toista laitaa edustavia, jotka omalla tuotannollaan antavat niin voimakkaan kielteisen leiman, että monet kansalaiset ovat tympääntyneet koko kulttuuritarjontaan. Esimerkkinä mainittakoon menneiden vuosien ns. sontateatteri, jota ei enää tarvinne lähemmin kuvata. Lähes vastaavanlaista täysin ala-arvoista jatkoa on valitettavasti ilmennyt. Valtion ei tule tukea tällaista täysin ala-arvoista "kulttuurin" tarjontaa.

Olen myös hyvin pettynyt rockkonsertteihin, joihin on otettu mukaan saatananpalvontamenoja ja alttarikutsuja. Viime aikoina on lehdistä saatu lukea saatananpalvojen tekemistä rituaalimurhasta maassamme. Kovin ylentävää nuortenkulttuuria ei mielestäni ole sekään, kun death metal -bändien solistit nostavat konsertin huipeutena verta valuvan sianpään tai juuri teurastetun kanin käsillään päänsä yläpuolelle. Minulla on tästä ihan kuva mukana, tässä näette tuon sianpään. Valtion ei missään nimessä pitäisi tukea tällaista menoa. Jonkinlainen seula ja sihti pitää ehdottomasti olla.

Arvoisa herra puhemies! Länsimainen taide on alun perin syntynyt Jumalan kunnioitukseksi ja kiitokseksi. Meidän aikanamme se on valitettavasti monessa tapauksessa kääntynyt Jumalaa vastaan. Hyvin tavallista on maamme viihde- ja teatteriesityksissä yletön kiroilu, jumalanpilkkua tai muuten siivoton kielenkäyttö. Kuka siitä nauttii? Moni sen sijaan kärsii, kärsii jopa niin paljon, ettei enää halua moista siivotonta menoa kuunnella tai katsoa, saati sitten lähteä katsomaan jonnekin teatteriin. On turha päivitellä teattereiden kävijäkatoa, jos ei ohjelmiin tule muutosta. Kristillisiä perusarvoja kunnioittavien joukossa on myös monia, jotka haluaisivat käydä teattereissa nauttimassa ja rentoutumassa mutta siivottoman kielenkäytön vuoksi jäävät pois. Teattereiden ohjelmatarjonnasta päättävien olisi hyvä ottaa tämäkin huomioon.

Arvoisa puhemies! Suomi taitaa olla Tanskan jälkeen maailman pahimpia epäsiiveillisten ohjelmien ja julkaisujen tuottajia. Se ei ole myöskään mitään ylentävää mainosta. Eräs englantilainen herrasmies, joka on paljon kiertänyt maailman maita ja hotelleja, tapasi ensimmäisen pornofilmin suomalaisessa hotellissa. Paljon pahennusta on herättänyt kansalaisten keskuudessa myös

tv:n ohjelmistoonsa ottama pornotarjonta. Kauliasta miehen ja naisen välisestä rakkaudesta on tehty irvikuva, jolla tuskin saadaan mitään hyvää aikaan. Se vain turmelee monen kokemattoman nuoren ja lapsen puhtaan mielen. Seksuaalisesti kieroutuneet psykopaatit saavat lisää yllykettä filmeistä. Raiskaukset ovatkin lisääntyneet maassamme.

Arvoisa puhemies! Arvoisa rouva ministeri! Puheenvuoroni on tarkoituksellisesti yksipuolinen, koska olen halunnut ottaa käsittelyyn juuri niitä seikkoja, jotka minua henkilökohtaisesti vaivaavat ja joista olen saanut runsaasti palautetta postin ja puhelinoitojen kautta sekä kiertäessäni maakuntaa. Haluan myös korostaa, että vaikka kulttuuritarjonnassamme on ikäviä, ala-arvoisia piirteitä, on myös tarjontaa, joka täyttää korkeimmatkin kriteerit.

Selonteon pohjalta eduskunta määrittelee valtion harjoittaman kulttuuripoliittikan linjan ja tavoitteet. Toivon, että valtio ottaa linjakseen tukea korkeatasoista, laajojen kansalaispiirien hyväksymää kulttuuritarjontaa, mutta jättää tuen ulkopuolelle ala-arvoisen, väkivaltaisen, kristillisiä arvoja pilkkaavan kulttuuri- ja viihdetarjonnan. Toivon myös, että Ylen hallintoneuvosto ryhtyy pikaisiin toimiin perhe- ja lastenohjelmien tarjonnan lisäämiseksi ja kehittämiseksi sekä tv:n väkivalta- ja epäsiiveellisten ohjelmien siivoamiseksi.

Ed. Iivari: Arvoisa puhemies! Ajankohta kulttuuripoliittisen selonteon antamiselle on mitä parhain, niin kuin taidettiin itse hallituksen puheenvuorossakin todeta. Syvän taloudellisen ja yhä enemmän myös poliittisen kriisin keskellä on perusteltua miettiä kulttuuri- ja taidepolitiikan merkitystä osana kansallista selviytymisstrategiaa. Myös läntisen Euroopan integraatio sekä muutos lähialueillamme antavat kiintoisaa perspektiiviä kulttuuripoliittiselle pohdinnalle.

Valitettavasti hallituksen selonteko jää sen taustalla olevasta ansiokkaasta virkamiesvalmistelusta huolimatta hengettömäksi. Selonteossa käydään tunnollisesti lävitse kulttuurin eri osa-alueet, mutta tahto ja kipinä jäävät puuttumaan. Tässäkään suhteessa Esko Ahon hallitus ei ole uskottava. Kun kansallisen yhteisymmärryksen ja jälleenrakennusohjelman aikaansaamiseksi tarvittava näkemys ja sivistys puuttuvat, se heijastuu myös kulttuurin alueelle.

Täällä on useaan otteeseen todettu, että pienien kansakunnan voima on sivistyksessä ja luovuudessa. Väittämä ei jää fraasiksi, jos mietimme

vaikka kansakoululaitoksen hienoa historiallista merkitystä. Kansalaisten tasavertaiset mahdollisuudet koulutus- ja kulttuuripalvelujen saantiin ovat edelleenkin se kivijalka, jolle pitää rakentaa. Myös taidetta ja kulttuuria eteenpäin vievät huiput tarvitsevat sitä kasvualustakseen.

Kulttuurisesti Suomi on osa Eurooppaa. Kulttuurinen vuorovaikutus ylittää vuosisatojen taakse. Kansallisuus ja kansainvälisyys risteytyivät komeaksi kukinnoksi suomalaisen taiteen kulta-aikana vuosisadan vaihteessa, ja näinhän tapahtuu myös edelleen.

EY-prosessin myötä kulttuurivaihdolle avautuu lisää mahdollisuuksia. Uskon, että tästä kansainvälistymisestä hyötyvät esimerkiksi musiikki, kuvataide, tanssi ja elokuva. Suomalainen kirja sen sijaan tarvitsee kielialueemme pienuudesta johtuen erityistä huolenpitoa.

Sosialidemokraattien ryhmäpuheenvuorossa kiinnitettiin aivan aiheellisesti huomiota kirjojen verotuskohteluun. Sen lieventäminen ei yksin kuitenkaan riitä. Juuri tällä hetkellä on kirjallisuuden puolustamiseksi sekä kansalaisten tahtomien ja tarvitsemien palvelujen turvaamiseksi kiinnitettävä aivan erityistä huomiota kirjastolaitokseen. Määrärahojen supistamisen sijasta niitä on voimakkaasti lisättävä. Ei auta se, että kulttuuriministeri tässä asiassa heittää pallon kunnille, vaan kirjastopalvelujen tulee kuulua kansalliseen kulttuuristrategiaan.

Huomattava myös on, että niin kirjallisuuteen kuin muuhunkin kulttuuriin panostaminen on investointia tuottavaan työhön. Esimerkiksi saksalaiset laskelmat kertovat, että kulttuuri-investointien panos — tuotos-suhde on taloudellisestikin varsin kelvollinen.

Viime aikoina on paljon keskusteltu taiteilijapurahoista sekä suhteesta EY-integraatioon että suomalaiseen lamaan. EY ei ilmeisesti merkitse vaaraa hyvälle suomalaiselle järjestelmälle. Kulttuuripoliitikasta päättäminen on mahdollista pitää edelleenkin kansallisessa harkinnassa. On sinänsä erittäin myönteistä, että kulttuuriministeri asetui omassa puheenvuorossaan puolustamaan taiteilijapurahoja. Silti toivoisin, että asiasta voitaisiin edelleen käydä kiihkeitä keskustelua. Sen keskustelun tavoitteena tulisi olla sekä järjestelmän säilyttäminen että sen kehittäminen.

Useissa selvityksissä on käynyt ilmi, että apurahajärjestelmä tukee varsin hyvin varttuneita, jo työssään menestyneitä taiteilijoita. Nuorten asemassa on sen sijaan toivomisen varaa. Eräs tie edetä olisi miettiä, millaisia mahdollisuuksia

tarjoaisi apurahojen korottaminen ja niiden määrän lisääminen sekä samalla apurahojen muuttaminen verollisiksi. Apuraha antaisi tässäkin tapauksessa edelleen taiteilijalle perusturvan, mutta sen verollisuus saattaisi tasata taiteilijoiden toimeentuloeroja nuorten hyväksi. Myös valtiontaloudellisesti mallista, jos sitä hartaasti ja huolella rakennettaisiin, voitaisiin tehdä siedettävä. Tällainen järjestelmä parantaisi myös taiteilijoiden eläke- ja muuta sosiaaliturvaa.

Olen erinomaisen tietoinen siitä, että tämä aika saattaa olla huono tämän kaltaisten ehdotusten tekemiseen. Kaikkien kulttuuri-ihmisten kauhuna tietysti väijyy Iiro Viinaseen karvainen käsi ja pelko siitä, että nykyisiä apurahoja ryhdyttäisiin verottamaan ja suomalainen taiteilijavastusjärjestelmä, joka on kansainvälisesti hyvin vertailun kestävä, melkein esimerkillinen, tuhoutuisi. Mutta kyllä silti pitäisi voida uskaltaa käydä rakenteellista keskustelua samalla tavalla kuin sitä käydään tai ainakin pitäisi käydä yhteiskunnan eri alueilla. Tietysti tällaisen keskustelun käyminen edellyttäisi parempaa luottamuksellista ilmapiiriä kuin tällä hetkellä on, mutta toisaalta minä luulen, että tällä hetkellä kaivataan myös jonkinmoista rohkeutta, jotta tulevaisuutta varten voitaisiin tehdä kestäviä ratkaisuja.

Toinen vähemmän populaari aihe, johon tässä haluan puuttua, on tekijänoikeuskysymys. Tekijänoikeuden tarkoituksena on aivan oikein turvata henkisen työn tuloksia. Tekijänoikeutta onkin tästä syystä perinteisesti lähestytty teosten tekijöiden ja niiden esittäjien näkökulmasta.

Viime vuosien voimakkaan viestintäpoliittisen ja teknologisen kehityksen tuloksena on teosten ja tuotteiden käyttö muuttunut sekä määrällisesti että laadullisesti. Samalla tekijänoikeudesta on korostuneesti muodostunut taloudellinen oikeus. Mikäli nykyisessä tilanteessa asiaa tarkastellaan edelleen vain ahtaasti tekijöiden kannalta, saatetaan ennen pitkää joutua ojasta allikkoon. Koska tekijänoikeus vaikuttaa merkittävällä tavalla kulttuurin ja tiedonvälityksen aloilla ja tekijänoikeudelliset korvaukset muodostavat tärkeän osan kulttuurin tuotannon ja jakelun taloudesta, on asia erinomaisen vakava.

Kansainvälisen materiaalin kasvava osuus kokonaistuotannosta on kotimaisen radio- ja ohjelmatuotannon kannalta jo huolestuttavaa. Tekijänoikeuskorvausten taso ja niiden päällekkäisyys merkitsevät monesti kotimaisen tuotannon uloshinnoittelamista. Se ei palvele enempää

oikeuden haltijoiden, ohjelmayhtiöiden kuin kuluttajienkaan etua. Korkea korvaustaso on jo käytännössä pysäyttänyt perinteisen pohjoismaisen televisio-ohjelmien vaihdon. Tyhjiö on täyttyvässä muulla kansainvälisellä materiaalilla.

Myös yhteiskunnan varoin ylläpidettävien kulttuurilaitosten kuten oopperan, teatterin ja orkestereiden tuotannon tulisi olla tallennettavissa ja tarjottavissa koko kansalle lupamaksuvaroin ylläpidetyn Yleisradion välityksellä ilman erillisiä satojentuhansien markkojen tekijänoikeuskorvauksia. Tuotannot voidaan esittää ajallisesti niin, että se ei vaikuttaisi kyseessä olevan kulttuurilaitoksen yleisömääriin. Esitänkin harvittavaksi, että tallentamis- ja lähettämisoikeutta voitaisiin yhteensovittaa hankkeen tai laitoksen julkisen rahoituksen kanssa. Suomen uuden hienon oopperan toimintaedellytysten turvaamisessa tällä kysymyksellä on käsittääkseni kohtuullisen suuri merkitys.

Keskusteluja ja neuvotteluja tekijänoikeuskorvausten kielteisten vaikutusten vähentämisestä on eri tahoilla alettu jo käydä. Kaikkien edun mukaista on, että asiaan löydetään toimiva ja taloudellisesti tasapuolinen ratkaisu. Osa ongelmista voidaan varmaankin hoitaa sopimusteitse, mutta myös lainmuutoksiin tulee riittävän valmistelun jälkeen olla valmius.

Ed. Seppänen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. O. J a l a : Arvoisa puhemies! Monen suomalaisen maailma on luhistunut ja moni kokee epävarmuutta näinä muutosten aikoina. Suomessa on korkeampi työttömyys kuin koskaan aikaisemmin. Pitkäaikaistyöttömien määrä on suurempi kuin koskaan aikaisemmin tässä maassa. Kun tältä vuodelta on syytä odottaa pikemminkin prosentin taikka parin bruttokansantuotteen laskua eikä ensi vuonnakaan ole kokonaistuotannon kasvua odotettavissa, työttömyys vääjäämättä nousee ja sen myötä myös pitkäaikaistyöttömien määrä. En usko olevani suurikaan pessimisti, jos sanon, että viitisen vuotta työttömyys on oleva poikkeuksellisen suurta tässä maassa ja ne, jotka tänä aikana ovat työttömiä, ovat sitä vastaisuudessaakin.

Mihin pitkäaikaistyötön samaistuu? Kokeeko hän ihmisenä epäonnistuneensa, jos 80 prosentilla on kuitenkin työtä? Onko työttömällä läheisin kiinnekohta vielä entiseen työpaikkaan, mutta ei

muuhun yhteiskunnassa? Onko hänelle läheisintä koti ja televisio, kirjat ja kirjasto, kirkko ja katumus, kaverit ja kapakka? Liikahtaako työttömän sisimmässä jotakin, kun hän kuulee maakuntalaulun? Kokeeko hän itsensä suomalaiseksi, kun Teemu Selänne menestyy NHL:ssä, kun radiosta kuulee Porilaisten marssin, Maamme-laulun tai Finlandia-hymnin? Kokeeko hän silloin itsensä suomalaiseksi? (Ed. T. Roos: Porilaiseksi!) Voiko työtön olla eurooppalainen, tuntea ylpeyttä nähdessään sinisen lipun keltaisine tähtineen hulmuamassa?

Arvoisa puhemies! Liikunta- ja nuorisokulttuurin kohdalla puhutaan lyhyesti siitä, että nuorison elinoloista huolehtiminen olisi keskeinen tavoite ja informaatioliitteessä kannetaan huolta samaa asiaa käsiteltäessä marginalisoinnista.

"Erst kommt das Fressen, dann kommt die Moral", sanoo Bertolt Brecht Kerjäläisopperassa. Pelkkä kulttuuri ei kuitenkaan voi korvata työn ja toimeentulon menetystä, vaikka saattaa antaa sisältöä sellaisen elämään, joka on pysyvään työttömyyteen tuomittu. Leipää, kulttuuriministeri, leipää ensin! Sitten tulee die Moral ja sitten tulee kulttuuri. Ilman leipää ihmiset eivät kuitenkaan kestä.

Myös monelle opiskelevalle, maata viljelevälle ja työssä käyvälle maailma näyttää muuttuvalta, epävakaltakin. Vielä hetki sitten valtion johto Suomessa kielsi Euroopan yhteisön jäsenyyttä koskevat spekulatiot, ja ensi kuussa Suomen jäsenyysneuvotteluja vetää MTK:n puheenjohtaja. Mikä sisältö on yhdyntyessä Euroopassa Ruotsista saadulla maaotteluvoitolla?

Onko kainuulaiselle viljelijälle auvergnelainen viljelijä toinen eurooppalainen, jonka kanssa hän kokee yhteistä tuskaa ja yhteisyyttä Gatteneuvottelujen aikana? Onko Sotkamo Suomen Lyon, Lyon Ranskan Sotkamo? Suomen rajojen sisällä harjoitettavan kulttuurin myönteisten puolien korostaminen samalla, kun muistamme, miten paljon siinä on tuhannen vuoden aikana saatua lainaa ja vaikutteita myös muualta, auttaa varmasti ihmisiä henkisesti kohtaamaan muita Euroopan kansoja tässä muutoksessa ja myllerryksessä, jota elämme. Suomessa asuvan ei tarvitse tuntea alemmuutta, ei edes sukkiensa väristä.

Vaikka meillä kullakin on erilaisia näkemyksiä Euroopan yhteisön, tulevan Euroopan liiton, jäsenyydestä ja itse pidän ainakin tällä hetkellä edelleen Suomen jäsenyyden haittoja painavampina kuin sen hyötyjä, ei minusta jäsenyyden

torjuihin pitäisi antautua sellaisen hurmahenki-syyden valtaan, että siitä kuultaa itse asiassa suojeluskunta-aate. Niin ei pidä tehdä senkään varjolla, että arvelee niin paremmin puhutteluvansa ihmisten syviä tunteja.

Historiankirjoitus ja museot antavat varmasti myös pidemmän ajan näkymän ihmisille. Paljon vaikuttaa menneisyyden kokemiseen se, miten museot tästä tehtävästä tulevat suoriutumaan. Museo ei ole vain kokoelma vanhoja esineitä lasikoissa. Haasteellista on saada vanhat esineet elämään niin, että ne välittävät myös jotain siitä yhteydestä, jossa ne ovat syntyneet ja jossa niitä aikoinaan on käytetty.

Mutta muistakaamme myös, että puolet suomalaisista on syntynyt 50-luvun jälkipuolella tai sen jälkeen. Puolelle suomalaisista on siis 30-luku ja talvisota vain historiasta luettua. Harva on enää elossa niistä, joille lapsuudessa valtakunnan päämies oli Venäjän keisari. Lapsille museot ja historia välittävät laajemmin aikaisempien sukupolvien kokemuksia, niin että lapsi saa vastauksen vanhemmalle osoittamaansa kysymykseen: "Oliko silloin dinosauruksia, kun sinä olit pieni?"

Samalla tavoin kunkin sukupolven kokemuk-sia sävyttävät nuorena koetut kirjallisuuden, taiteen ja musiikin murrokset ja niistä saadut kokemukset.

Arvoisa puhemies! Selonteossa puhutaan kansallisesta kulttuurista. Sana "kansallinen" on erittäin ongelmallinen. Kansallinen voi olla myönteistä, jos sen ymmärtää niin, että samalla kun arvostaa itseään, antaa arvoa myös muille. Se voidaan kuitenkin ladata myös kiihkokansallisel-la sävytyksellä, vierasta vierastavalla ja torjuvalla merkityksellä tai kaikkea epäilevällä tai moralisoimalla, kuten ed. Laakkonenkin täällä tuntui tekevän.

Hyvällä tahdolla lukien selonteossa ei ole kielteistä sävytystä. Siinähan kiinnitetään huomiota laajasti kansainvälisiin yhteyksiin. Monikulttuurisuudesta selonteko ei tosin puhu, ehkäpä ei siksi, että Suomi on käytännöllisesti katsoen yhden kulttuurin maa, jossa on kaksi kieltä, suomi ja ruotsi. Saamen ja romanikielen asema on näitä huomattavasti heikompi.

Euroopan yhdyntyessä on kuitenkin tulevana vuosina pikemminkin paikallaan puhua ei niinkään suomalaisesta kulttuurista kuin Suomen rajojen sisällä harjoitettavasta kulttuurista, sillä kansainvälisten kosketusten lisääntyminen lisää lähtökohtien ja vaikutteiden kirjoa. Tulevana vuosikymmeninä suomalaisuuden korostaminen

sen sijaan, että korostetaan maamme rajojen sisällä asuvien ihmisten kulttuuria, voi saada jopa pahaenteisempiä kaikuja.

Me vasemmistoliitossa haluamme nähdä kansallisen kulttuurin myönteisenä, sellaisena, että suomalainen arvostaa itseään, samalla kun arvostaa myös muita, ja sellaisena, että on vilpittömän utelias ja kiinnostunut myös muualla luodusta, toisenlaisista lähtökohdista ja toisenlaisissa ympäristöissä syntyneistä vaikutteista ja kulttuureista.

Arvoisa puhemies! En aio puuttua enemmän puheenvuorossani ammattitaiteilijoiden asemaan, josta on jo puhuttu, en myöskään minulle rakkaaseen kirjastolaitokseen. Mutta jatkan hieman vielä museoista ja niiden tulevaisuudesta.

Dosentti Kirsti Simonsuuri kirjoittaa Museo-lehdessä: "Ihmiskunta elää omaan menneisyyteensä nähden hyvin merkillistä vaihetta. Yhteys menneisyyden elämänmuotoihin on tarkoituksellisesti tai huomaamatta ohentunut siinä määrin, että aivan läheinenkin menneisyys on muuttunut vieraaksi, ihmettelyn aiheeksi. Suuri osa ihmisistä ei enää tunnista eilispäivää."

Tällä Kirsti Simonsuuren sanomalla haluan todella kulttuuriministeri Isohookana-Asunmaalle esittää toiveen: Eduskunnan sivistysvaliokunta vieraili tänään Suomen Museoliiton ja museoasiain neuvottelukunnan vieraana. Heidän viestinsä meille oli se, että he toivovat, että hallitus toisi esityksen museoiden puitelaksi. Perusteluna sille on se, että tieto kansallisesta luonnon- ja kulttuuriperinnöstä on yhteiskunnalle, meille kaikille suomalaisille, tärkeä, koska yhteiskunnan kehityksen ja sen toimintojen ymmärtäminen vahvistaa meidän yhteenkuuluvuuttamme ja luo myös perustaa todellisuuteen pohjaavalle suunnittelulle. Kun tiedämme, että museo-, arkisto- ja kirjastolaitokset ovat yhteiskuntamme perusrakenteita, niin arkisto- ja kirjastolaitoksen asema on manifestoitu lailla, mutta museolaitokselta puuttuu puitelaki, joka selvästi toteaisi museolaitoksen yhteiskunnallisen merkityksen. Tästä syystä, arvoisa kulttuuriministeri, toivon, että teidän toimestanne tällainen puitelaki eduskuntaan tuodaan.

Täällä on käsitelty tekijänoikeuslainsäädäntöä useammassa yhteydessä, mutta haluan kiinnittää huomiota myös asiaan, jonka museoalan asiantuntijat ottivat esille tänään. He korostivat myös sitä, että tässä toivottavasti eduskuntaan tulevassa puitelaissa museot tulisi todeta kan-

sainvälisen käytännön mukaan opetus- ja tutkimuslaitoksiksi. Tämä turvaisi sen, että EY:ssä kaavailut tekijänoikeussäädökset eivät asettaisi kohtuuttomia esteitä ja päällekkäisiä korvausvelvoitteita museoiden toiminnalle. EY-direktiiveissä tiettyjä helpotuksia voidaan myöntää opetus- ja tutkimustarkoituksiin. Ilman tätä määrittystä museot joutuvat käytännön toiminnassa päällekkäisiin tekijänoikeuskorvauksiin ja kohtuuttomaan hallinnointiin, mikä estää niiden toimintaa sekä kulttuuriperinnön tallentajina että tutkimus-, opetus- ja valistustoiminnassa. Tämä viesti oli museosalan asiantuntijoilla tänään meille esitettävänä.

Arvoisa puhemies! Useimmissa puheenvuoroissa onneksi on puututtu selonteon puutteisiin ja erityisesti kritisoitu sitä, että lasten- ja nuortenkulttuuri on lähes täysin unohdettu selonteossa. En tiedä, mitä lasten parlamentti olisi sanonut, jos se olisi ollut paikalla. Kun lapset olivat parlamentissa ja kokeilivat kansanedustajan tehtävää hetken, tuntui, että heillä ainakin oli hyvin selvä oikeudentaju ja näkemys siitä, miten päätöksiä tässä yhteiskunnassa pitäisi tehdä. On syytä kysyä, onko meillä aikuisilla riittävästi näkemystä, mitä meidän tulisi nuorten ja lasten hyväksi kulttuurin alalla tehdä.

Kansalaisjärjestöjen osuus on jäänyt myös varsin kapeaksi. Se on minusta erittäin valitettavaa, koska juuri taloudellisen ja henkisen laman aikana kansalaisjärjestöjen merkitys myös kulttuurin alalla kasvaa voimakkaasti. Se antaa todella ihmisille henkisiä voimavaroja ja auttaa heitä selviytymään vaikeuksistaan. Jokainen meistä, joka on joskus eläkeläisten tilaisuuksissa vieraillut, tietää, miten suuri merkitys myös omaehtoisella kulttuuritoiminnalla on, sillä, mitä eläkeläiset tekevät. Se ei tietenkään ole ammattilaisten tekemää, se on vaatimattomampaa, se on omista lähtökohdista ja omista taidoista käsin tehtyä kulttuuria, mutta se on myös innostuksella sydäimestä ja luomisen riemusta tehtyä kulttuuritoimintaa. Näin ollen sillä on todella hyvin suuri merkitys myöskin sille, että siitä ammennetaan arjen keskelle voimavaroja.

Arvoisa puhemies! Tämä kulttuuriselonteko, joka eduskunnan toivomuksesta tänne on saatu, on tietysti avaus pitkän tauon jälkeen, ja asia sivistysvaliokunnassa toivottavasti saa saatteekseen paljon sellaista, joka velvoittaisi tätä hallitusta toimimaan kulttuurin alueella nykyistä huomattavasti pontevammin, huomattavasti lennokkaammin, huomattavasti innostavammin pois tästä hallinnon ja byrokratian viidakosta,

johon tämä selonteko näyttää pääosin keskittyvän.

Ed. Taina merkitään läsnä olevaksi.

Ed. H a s s i : Arvoisa puhemies! Vähän aikaa sitten pyysin vastauspuheenvuoroa ed. Laakkoselle enkä sitä saanut. Vaikka hän on poistunut, kommentoisin sen verran, että taide on alun perin ollut uskonnollista, kuten hän totesi. Tuhansien ja itse asiassa kymmenientuhansien vuosien ajan tärkein kuva ja tärkein uskonnollinen kuva on ollut suuren äidin, äiti-jumalattaren, kuva, joka on symbolisoinut maan ja luonnon pyhyyttä ja ihmisen kuulumista tähän pyhään ykseyteen.

Mutta itse tästä kulttuuripoliittisesta selonteosta. Hallitus katselee kulttuuria ulkopuolisena hallinnollisesta näkökulmasta, kuten on jo mooneen kertaan todettu. Tähänastisen keskustelun perusteella valtaosa eduskunnastakin katsoo kulttuuria lähinnä hallinnollisesta näkökulmasta. Itse olen sitä mieltä, että kulttuurin perusta ei ole määrärahoissa eikä laitoksissa. Katson, että syy — seuraus-suhde menee pikemminkin niin päin, että määrärahojen suuruus ja laitosten asema on seurausta siitä, mikä asema kulttuurilla meidän sisäisessä arvomaailmassamme on.

Olen yksi niitä harvoja kansanedustajia, jotka ovat itse elättäneet itsensä taiteellisella työllä. Siksi haluan esittää tästä sisäpuolisuudesta johtuvia näkemyksiä taiteellisesta työstä.

1) Niin taiteen tekeminen kuin sen vastaanottaminenkin perustuu elämukseen ja kykyyn eläytyä. Taiteella on yhteys tunteisiin, parhaimmillaan myös piilotajuntaan. Kirjailija Pirkko Saision mukaan taideteos on onnistunut silloin, kun taiteilijan ja vastaanottajan piilotajunnat taide-teoksen kautta koskettavat toisiaan.

Taiteessa kaikkein keskeisimpiä asioita ovat ne ihmisen, elämän ja olemassaolon ulottuvuudet, jotka jäävät täysin näkymättömiin sellaisessa maailmankuvassa, joka näkee vain sen, mitä voidaan mitata. Hallituksen selonteon ulkokohmainen suhde kulttuuriin ja toisaalta hallinnon ja politiikan sekä toisaalta taiteen keskinäinen väraus tulee juuri siitä, että hallinnon ja politiikan keinot nykyään pyörii pääosin mitattavissa olevien asioiden ympärillä, ennen muuta sellaisten asioiden ympärillä, joita voidaan rahassa mitata. Ja jos kulttuuripoliittisissa puheenvuoroissa on totuttu lähinnä kertomaan, paljonko

rahaa tullaan antamaan sille tai tälle taidemuodolle tai -laitokselle, on tavallaan luonnollista, että laman aikana sanottavaksi ei paljoa jää.

2) Luova työ ei olisi luovaa, ellei se olisi yllätyksellistä, ennustamatonta. Tämä tietysti koskee myös tieteellistä luovuutta. Koska luovaa työtä ei voida ennakoita, ei sitä voida suunnitella, ja siksi se on hallinnolle hankala pala. Siksi on tärkeää, että taiteen tuki ei kohdistu vain niihin taiteilijoihin, jotka ovat jo osoittaneet kykynsä, ja niihin teoksiin, jotka leviävät laajimmalle, esimerkiksi parhaan levikin saaviin elokuviin. Koskaan ei voi etukäteen tietää, kenestä aloittelijasta tulee seuraava maan- ja maailmankuulu taiteilija, eikä teosten vastaanotto edes taiteilijoiden koko elinaikana todista sitä, mitkä teokset jäävät elämään vuosikymmenestä ja -sadasta toiseen.

Se, että aikoinaan hyljeksittynä kuollut Aleksis Kivi myöhemmin rehabilitoitiin, ei mitenkään estä vastaavaa tapahtumasta myöhemmin. Vastaavia kulttuurimurhia tapahtuu sitä varmemmin, mitä suurempaa suosiota ja valmista arvontaa edellyttämme taiteilijalta ennen kuin annamme hänelle tukea. Tässä mielessä on minusta erittäin tärkeää tukea juuri sitä kulttuurin aluskasvullisuutta, joka asettuu kapinaan laitostaidetta vastaan ja kaikkea sitä vastaan, mikä kunakin aikana on jo ehtinyt kansakunnan kaapin päälle, joka hakee jotain aivan uutta ja joka juuri siksi ainakin ensi alkuun tuntuu oudolta tai virheelliseltä, rosoiselta, joka herättää juuri sellaisia oudoksuntareaktioita kuin esimerkiksi ed. Laakkosen puheessa oli. Eli pidän erittäin tärkeänä tukea kokeilevia kulttuuriryhmiä, omaloitteisesti syntyneitä teatteriryhmiä, kokonaan uusia taidemuotoja jne.

3) Taide on syvässä yhteydessä minkä tahansa kansan omakuvaan, minäkuvaan, ja tämä pätee myös suomalaisiin. Jos jokin kansa halutaan tuhota, niin tärkeintä ei ole hävittää niitä aineellisia rakenteita, joista se hankkii toimeentulonsa, esimerkiksi polttaa taloja tai pommittaa hajalle tehtaita, siltoja ja teitä. Jos kansa halutaan tuhota, tärkeintä on tuhota sen kulttuuri, kitkeä kieli ja katkaista yhteys henkisiin juuriin. Ja päinvastoin: Jos kansan olemassaolon perustaa halutaan vahvistaa, silloin tärkeintä ei ole aineellisen elintason nostaminen ainakaan silloin, kun eletään selvästi nälkärajan yläpuolella, kuten Suomessa lamasta huolimatta sentään eletään, vaan silloin on tärkeintä ylläpitää ja vahvistaa yhteyksiä omiin juuriin ja kehittää omaperäistä kulttuuria.

Ed. Ryytänen totesi keskustan ryhmäpuheen-vuorossaan, että Suomi on sivistyksestä syntynyt. Se on minusta hyvin totta, se on tavallaan niin itsestäänselvää, että se on meiltä melkein unohtunut. Uudella tavalla asia tuli minulle havainnolliseksi, kun puolitoista vuotta sitten vierailin Kanadassa ja tapasin British Columbian pohjoisrannikolla asuvan haisla-kansan edustajia. Sivumennen sanoen tapasin heidät siksi, että Enso-Gutzeitin puoleksi omistama selluyhtiö pyrkii hakkaamaan metsäalueen, joka on haislojen alkuperäinen kotiseutu ja heille pyhä ja keskeinen osa heidän omaa identiteettiään.

Keskustelin haislojen keskuudessa työtä tekevän antropologin kanssa ja tulin kysäiseeksi, onko haislojen tarinoita kirjoitettu muistiin heidän omalla kielellään. Antropologi sanoi, että ei se kannata, kun kieli on kuitenkin pieni ja kohta kuoleva kieli. Sitten aloin kertoa hänelle siitä, ettei suomen kielenkään asema mikään itsestäänselvyys aina ole ollut, ja kerroin siitä työstä, mitä viime vuosisadalla on suomen kielen olemassaolon puolesta tehty, ja mm. siitä, että suomalaisen kansanrunouden keruu on ollut yksi niistä tärkeimpiä asioita, joiden ansiosta suomalaisilla nyt on oma valtio, jonka virallinen kieli on suomen kieli. Tämä antropologi oli kertomastani hyvin vaikutettu. Hän totesi, että on itse asiassa aikamoinen ihme, että kansa, joka on ollut 700 vuotta Ruotsin siirtomaana ja 100 vuotta Venäjän siirtomaana, hän käytti todella sanaa siirtomaa, puhuu omaa kieltään edelleen.

Menneen nousukauden kestäessä kerrottiin suomalaisten vientiyritysten alkaneen sponsoroida suomalaista kulttuuria siksi, että vientityössä oli havaittu suomalaisen kulttuurin kuvan maailmalla vaikuttavan myös vientituotteiden uskotavuuteen. Tämä on totta. Se kuva, mikä meistä maailmalla vallitsee, määräytyy meidän kulttuuristamme enemmän kuin mistään muusta. Se vaikuttaa jopa kauppataseen. Toivoisinpa, että Iiro Viinanen olisi tätä kuulemassa.

Mutta vielä tärkeämpää on se, miten kulttuuri vaikuttaa meidän omakuvaamme. Suomalaiset valittavat usein huonoa kansallista itsetuntoaan. Ja tämä on todellinen ongelma. Mielestäni sen ongelman ydin on arkuus oman aidon olemuksen hyväksymisessä. Meidän menestystämme maailmalla ei ratkaise se, onko meillä yhtä elegantteja katukahviloita kuin Pariisissa tai osaammeko sujuvasti eurooppalaista small talkia tai minkä väriset sukat ja kengät meidän vienti-insinööreillämme ja ulkoministereillämme

on. Sen ratkaisee se, kunnioitammeko me itse omaa itseämme ja omaa ominaislaatuamme. Ja siihen kulttuuri vaikuttaa enemmän kuin mikään muu.

Pieni kertaus siitä, miten taide on vaikuttanut omakuvaamme parina viime vuosisatana.

Ehkä Runebergin teokset ensimmäisinä esittivät sellaisen käsityksen, että Suomen kansalla on jotakin omaperäistä arvoa. Hänen kuvauksessaan tämän arvo perustuu uskoon kansan moraalista tasosta, siitä että Suomen kansa vastaa sen ajan moraalisia ihanteita.

Lönnrotin työn pohjalta kuva laajeni. Maailmankin mitassa ainutlaatuisen rikkaasta kansanrunoudesta tuli kansallisen olemassaolon oikeutuksen kivijalka.

Ehkä tästä olemassaolon oikeutuksen perustan vahvennuksesta johtui se, että Aleksis Kivi Seitsemällä veljeksellään saattoi jo järkyttää runebergiläistä suomalaisen kuvaa, mistä seurauksena oli, kuten tunnettua, Kiven itsensä joutuminen hyljeksityksi.

Gallen-Kallelan taulut puolestaan antoivat kansanrunouden hahmoille visuaalisen muodon.

Eino Leino kaivoi suomen kielen musikaalisen soinnin esiin.

Sibeliuksen puolestaan voidaan sanoa antaneen suomalaiselle luontoyhteydelle musikaalisen ilmauksen.

Väinö Linna on itse luonnehtinut omia kirjojaan siten, että hän vapautti niissä suomalaiset runebergiläisestä minäkuvasta. Runebergiläinen kansanihminen oli liian nöyrä, liian sitkeä, liian urhea, liian vähään tyytyväinen. Linna antoi suomalaiselle tilaa olla elävä ihminen, mutta itse asiassa tämä koski vain suomalaista miestä. Suomalaisen naisen kuvaa Linna ei kovinkaan paljon monipuolistanut. Suomalaisen naisten omakuvaa ovat luoneet ja vapauttaneet mm. Minna Canth, Maria Jotuni, Eeva Joenpelto, Eeva Kilpi, Kaari Utrio ja Anja Kauranen. (Ed. Gustafsson: Mitä vikaa Elinassa ja Almassa on? — Ed. T. Roos: Ja Leppäsen Aunessa?) — Minun kokemukseni Linnan naiskuvasta on se, että hänellä oli pyhimys — huora-kahtiajako, itse asiassa hyvin mytologinen kahtiajako naiskuvassaan.

Mainitsemistani kulttuurinimistä suurin osa on aikanaan ja ainakin uransa aluksi olleet kiisteltäviä. Muistan esimerkiksi nuoruudestani oikein hyvin, millaista kohua Linnan teokset herättivät, miten esimerkiksi kotikaupungissani Aamulehdessä, valtalehdessä, paheksuttiin varmaan monta vuotta sitä, miten räähvitöntä kieltä

Linnan kirjoissa on jne. Mutta se oli kuitenkin meidän kansallisen omakuvamme kehityksen kannalta hirveän tärkeää.

Minusta tuntuu, että toisen maailmansodan jälkeen suomalaisilta on tavallaan hukkaantunut käsitys omasta itsestään. Meidän kansallinen identiteettimme oli monta vuosikymmentä Euroopan kahtiajaon ja siinä kehrittelemämme omaperäisen selviämistraktuksen varassa. Tämä selviäminen oli sinänsä hyvä suoritus. Olimme poliittisesti sidoksissa itään ja samalla halusimme henkisellä tasolla korostaa läntisyyttämme. Tämä on nähdäkseni johtanut siihen, että suomalaiset ovat vaarallisessa määrin samaistuneet Länsi-Euroopan ja USA:n markkinaelämään ja jopa sen typerimpiin kaupallisiin muotoihin.

Itse en näe suomalaisen kulttuurin kannalta uhkana vielä, jos tämän tai tuon kulttuurin tukimuodon määrärahoja leikataan. Se tietenkin vaikeuttaa kulttuurityötä, mutta se ei tapa sitä. Sen sijaan huolestun paljon enemmän esimerkiksi siitä, että kun missikisojen kandidaateilta kysytään lempikirjaa, he lähes kaikki mainitsevat jonkun amerikkalaisen viihdeteoksen. Se on minusta paljon syvempi oire ja oire nimenomaan läntiseen kaupallisuuteen ja tavarajon ja ulkokuoren palvontaan samaistumisesta. Tällaisen omakuvan kannalta lama, jota elämme, merkitsee tietysti syvää romahdusta.

Juuri tältä kannalta näen itse lamassa myös paljon myönteistä, koska se ravistelee meitä miettimään totuttua syvemmin, keitä me oikeastaan olemme ja missä meidän elämämme arvo on. Koen, että myös suuri osa siitä poliittisesta kriisistä, jossa Suomi nyt on, perustuu identiteettikriisiin. Lamasta olisi paljon helpompi selviytyä, jos ihmisillä ja myös meillä kansanedustajilla olisi suurempi valmius toisaalta luopua ja toisaalta huolehtia siitä, mikä on kaikkein tärkeintä. Mutta ihmiset ja myös kansanedustajat näyttävät kokevan kaikenlaiset leikkaukset paljon syvempänä asiana kuin tulojen pienenemisenä. Ne koetaan loukkauksena ihmisarvoa kohtaan. Väitän, että jos meillä olisi eheämpi kuva itsestämme, jos olisimme vakuuttuneita ihmisarvostamme, emme ehkä olisi siinä poliittisessa kriisissä, jossa nyt olemme. Juuri siksi olisi aika syventää suomalaisen kansallisen identiteetin perustaa. Tietysti se on tärkeää myös eurooppalaisen integraation meille asettamien haasteiden takia, ja identiteetillä on tietysti myös itseisarvo.

Haluaisin nostaa neljä keskeistä asiaa kansallisen identiteetin vahvistamisessa.

Ensimmäinen niistä on tämä suomalais-ugri-

lainen avaus, josta on jo paljon puhuttukin tässä salissa ja josta olen iloinen. Meillähän on monituhatuotiset yhteydet itään ja nämä yhteydet ovat osittain yhteyttä slaavilaiseen kulttuuriin, mutta ennen muuta kyseessä on vuosituhantinen yhteys kulttuuripiiriin, joka ulottui Itämereltä Uralille, suunnilleen sille alueelle, jolla nyt on suomensukuisia kansoja. Näiden yhteyksien korostaminen kaikin puolin on mielestäni tärkeimpiä tehtäviämme. Siinä mielessä olen iloinen siitä, että suomalais-ugrialaisten kansojen kulttuurin tukiohjelma on valmistunut. Mutta toisaalta olen pettynyt sen latteuteen ja siihen, että se keskittyy liian paljon siihen, miten näille kansoille opetetaan suomen kieltä ja miten pufataan Suomea näille kansoille. Sen pitäisi minusta enemmän keskittyä näiden kansojen oman kielen ja kulttuurin tukemiseen, mutta joka tapauksessa on hyvä alku. Mutta tässä kokonaisuudessa meidän olisi tietenkin syytä muistaa meidän erityisvastuamme yhdestä pienestä suomalais-ugrilaisesta kansasta, joka on saamelaiset ja joista osa asuu meidän alueellamme. Tässä meillä olisi todella paljon parantamisen varaa.

Toinen meidän omakuvamme kannalta mielestäni strateginen juttu on suomalaisen muinaisuuden tutkiminen. Viimeaikainen tutkimus on monella tapaa muuttanut suomalaista kuvaa menneestä, sitä ehkä Ruotsin vallan aikana luotua kuvaa, että me olemme aivan hiljattain pudonneet puusta ja sivistys tuli tähän maahan vasta Ruotsin-vallan mukana. Esimerkiksi Hämeenlinnasta on löydetty Varikonniemen asutuskas, joka on luultavasti Novgorodin kronikoissa mainittu muinainen Vanain kaupunki. Aivan äskettäin luin sanomalehdestä, että Itä-Suomesta on löydetty viljanviljelyn jälkiä paljon varhaisemmalta ajalta kuin on oletettu. Eli Suomessa on maanviljelykseen perustuvalla ja myös kaupunkimaisilla kauppakeskuksilla jopa sisämaahan kehittäneellä kulttuurilla paljon pitemmät juuret kuin aikaisemmin on uskottu. Tämä on hyvin jännittävää ja mielenkiintoista, ja näiden asioiden tutkimukselle toivoisin tukea.

Toisaalta minua surettaa suuresti se, että esimerkiksi Pohjois-Suomen esihistoriallisista asutuspaikoista suuri osa on tällä hetkellä voimaitosten patoalaiden alla. Vuotoksen allas on yksi sellainen suunnitteilla oleva hanke, joka tulee, mikäli se toteutuu, upottamaan sekä tunnettuja että luultavasti myös tuntemattomia kivikautisia asuinpaikkoja. Siinä mielessä esimerkiksi Vuotoksen altaan rakentaminen on kulttuuripoliittikkaa.

Myös työllisyyslain muuttaminen oli kulttuuripolitiikkaa, koska meidän muinaismuistoalueidemme hoito on nimenomaan sen edesmenneen ja romutetun työllisyyslain aikana kehittynyt. Työllistettäviä on voitu käyttää muinaismuistoalueiden hoitoon ja tällä tavalla on saatu paljon esimerkiksi kouluretkien kohteita ja sellaisia paikkoja, joihin ihan tavalliset ihmiset voi mennä näkemään ja tuntemaan jotain meidän muinaishistoriastamme.

Kolmas strateginen juttu mielestäni on Suomen oman monikulttuurisuuden arvostaminen ja tukeminen, koska itsekkunnioitus ja toisen kunnioitus kulkevat mielestäni käsi kädessä. Mutta Suomen monikulttuurisuudesta on tänään jo paljon puhuttu, joten en aio niitä asioita enää toistaa. Sanon vain sen, että en usko siihen, että poikkeavuuden huono sietokyky olisi suomalaisten joku ikuinen ominaisuus. Muun muassa esihistorian tutkimus osoittaa, että meillä on oikeastaan aina ollut hyvin pitkälle yhteydet. Jo kivikaudelta on esimerkiksi Ylistarosta löytynyt reenjalas, joka on Uralilla kasvaneesta senbarmännystä tehty. Ajanlaskumme ensimmäisiltä vuosisadoilta on löydetty esimerkiksi roomalaisia rahoja ja Intian valtameressä kasvaneita kaurikotiloita, joten mitään eristynyttä elämää ei muinoinakaan täällä Suomessa ole eletty.

Neljäs strategisena pitämäni asia on kirjasto, mutta en siitä myöskään puhu enempää, koska siitä on puhuttu ja myös omassa kommenttipuheenvuorossani ed. Rauramolle puhuin siitä äsken.

Viimeinen näkökulma, jonka taiteellista työtä itse tehneenä haluan esittää, on se, että kulttuuri ei ole pelkkiä kansainvälisiä tähtiä kuten Sarasate, Salonen, Kaurismäet, Anneli Saaristo, Kaija Saariaho tai Märta Tikkanen. Kulttuuri ei ole pelkkää juhlaa, vaan kulttuuri on ennen muuta arkea. Suomalaista kulttuuria on paitsi Kalevala myös joulukinkku, juhannuskokko, sauna, vihta ja mämmi. Sitä ovat pikkutyttöjen keväiset naruhypyt, pikkupoikien kaarnalaivat ja voileipien heitot, kotipihan pelien lorut. Tämä on sellaista kulttuuriperintöä, joka välittyy arjen kautta sukupolvelta toiselle ja jonka välittymisestä ei onneksi ainakaan vielä ole tarvinnut huolehtia kouluissa ja kirjastoissa.

Näkyvin osa suomalaista kulttuuria ja samalla näkyvin osoitus henkisestä tilastamme on maisema. Suomalaisen maiseman tarve toisen maailmansodan jälkeen on minusta näkyvin ilmaus siitä identiteettikriisistä, jossa Suomi on ollut ja on. Jos yksi sukupolvi hävittää maise-

masta edellisen sukupolven ja edellisten sukupolvien työn jäljet, se saa varautua siihen, että sen itsekkin rakentama tuhoataan myös niitä asioita, mistä kyseinen sukupolvi on ehkä kaikkein ylpein. Ed. Ryyränen puheenvuorossaan aikaisemmin puhui kulttuurittomuuden hinnasta. Tärvelty maisema, niin rakennettu miljöö kuin vaikkapa kyntövailla viljelty metsämaa, on ilmausta kulttuurikatkoksesta, jonka hintaa me maksamme tuhansin tavoin.

Aivan lopuksi muutama kuiva hallinnollis-taloudellinen kannanotto.

Ed. Saastamoinenkin totesi, että taiteilijan työstä elää moni muukin. Tällaisia muita ovat esimerkiksi kriitikko, kustannustoimittaja, galleristi, teatterin lipunmyyjä ja siivoja ja vaikkapa kulttuuriministeri. Juuri nyt on minusta strategisesti tärkeää, ettei veromuutoksilla tapeta sekä taiteilijoita että muita taiteesta leipänsä ansaitsevia. Suomalainen taide on sellaista suomalaista työtä, jonka tuotantopanosten kotimaisuusaste on varmaan kaikkein korkeimpia. Juuri siksi olen ministeri Pekkarisen kanssa samaa mieltä siitä, että arvonnäisäverouudistusta pitäisi lykätä. Kirjoille pitäisin tärkeänä nollaveroa aivan samoista syistä kuin pidän tärkeänä kirjastojen kirjallisuuden maksuttomuutta.

Sen olen pannut hyvin positiivisena merkille, että kulttuuriministeri on tässä keskustelussa luvannut huolehtia kirjastokorvausapurahojen verottomuudesta, koska tiedän hyvin omakoh-taisesta kokemuksesta, miten tärkeä edellytys ne ovat omakielisen kirjallisuuden ja pitemmällä tähtäimellä omakielisen kulttuurin olemassaololle.

Taulujen ja muiden kuvataiteen teosten arvonnäisäverotuksesta pidän hyvänä tässä salissa, en muista kenen esittämää ajatusta, että taiteilijan itse myymä työ olisi verovapaa, olipa välittäjänä sitten galleria tai ei. Elokuvista esittäisin harkittavaksi sitä, voisiko elokuvien verotusta kenties porrastaa ja porrastusta liittää levikkiin, koska pienilevikkistenkin elokuvien esittäminen tässä maassa on tärkeää, ja se on todella tärkeää kulttuurityötä.

Ed. Nordman merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Viimeinen asia, minkä ed. Hassi hyvässä ja ansiokkaassa puheenvuorossaan otti esille, koski elokuvan arvonnäisäveroa.

Eräs vaihtoehto elokuvien toiminnan ja elokuva-kulttuurin kannalta minun mielestäni olisi myös se, että elokuville tuleva arvonlisävero, josta nähtävästi emme nyt säästy — huonossa asiassa yksi hyvä puoli on se, että se sentään on vähän alennettu elikkä ei täysimääräinen — palautettaisiin elokuvateattereille elokuvateatteritukena, sillä kovin valitettavaa on, että meillä menetetään todennäköisesti huomattava määrä elokuvateattereita. Elokuvahan on vain teatterissa oikea elokuva.

Mielenkiintoinen oli esimerkiksi työllisyyslain yhteys kulttuuriin. On muistettava, että meillä ehkä eräänä ns. lamahyötynä löydetään, tai toivoo sopii että löydetään, joitakin muita keinoja, niin että voidaan tavallaan korvata esimerkiksi se työpanos, jota työllistettävät ovat tehneet mm. kulttuuripuolella. Minä pidän tärkeänä sitä, että me yrittäisimme nyt vakavasti etsiä amerikkalais-tyylistä vapaaehtoistyövoimaa näihin tehtäviin.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Hassi ei sellaisenaan ansiokkaassa puheenvuorossa voinut olla letkauttamatta Enson suuntaan. Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu myöskin se, että pidetään sopimukset, jotka on tehty. Enson toiminta haisla-heimon mailla perustuu vielä sopimuksiin, joiden osalta Kanadan valtio asetti ehdoksi sopimuksen mukaisen toiminnan tai muuten ulos näistä yhteisöistä. Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu sopimusten pitäminen. Jos me tätä kulttuuria emme noudata, silloin meidän käy hyvin huonosti maailman teollisuus- ja rahakentillä.

Ed. Hassi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensin tähän haisla-asiaan. Hakkuuoikeuden yhtiölle, josta Enso-Gutzeit omistaa puolet, haislojen pyhään metsään on myöntänyt British Columbian osavaltio, mutta on epäselvää, onko sillä ollut oikeutta myöntää tätä hakkuuoikeutta. Kanadassa on tällä hetkellä meneillään tuhansia oikeusjuttuja siitä, kuka oikeastaan omistaa maat, kellä on oikeus antaa tämän tyyppisiä lupia alkuperäiskansojen maille. Se näistä sopimuksista.

Sitten ed. Saastamoiselle. Mielestäni hänen esittämänsä ajatus siitä, että elokuvien arvonlisävero palautettaisiin elokuvateattereille, on ihan hyvä ja ajattelemisen arvoinen. Se voisi olla yksi tapa toteuttaa se ajatus, minkä esitin puheenvuorossani, että tämä vero olisi faktisesti sidoksissa siihen, miten laajalevikkisiä elokuvia levitetään. Mielestäni se nyt ei ole vielä niin hirveän suuri

vaara, jos todella laajalevikkisten kaupallisten elokuvien lipuista peritään oikeaakin veroa, mutta lukumääräisesti suurin osa elokuvista on sellaisia, että niiden levitys kaipaasi pikemminkin tukea kuin rokottamista.

Ministeri Isohookana-Aunmaa: Arvoisa puhemies! Elokuvan arvonlisäveroasiaa haluaisin lyhyesti kommentoida, koska siitä on aika paljon käyty keskustelua veropoliittisessa ministerivaliokunnassa ja itsekin olen hyvin paljon miettinyt, millä tavalla elokuvan tuki olisi parasta järjestää. Yhdessä vaiheessa katsottiinkin, että annettaisiin elokuvateattereille tukea eikä ollenkaan puututtaisi mihinkään muuhun.

Jos mietitään tätä periaatetta, minkä edustajat Saastamoinen ja Hassi ääneen ajattelivat, niin tähän tarkoittaa sitä, että vaikka arvonlisäveron tuotto palautettaisiin elokuvateattereille — jos arvonlisävero elokuvalipun hintaan tulee — palautuskaan ei johda siihen, mitä me haluamme. Mehän pelkäämme, että jos elokuvalippuun pannaan 22 prosentin arvonlisävero, niin se johtaa siihen, että elokuvissa kävijöitä ei ole. Silloin minun mielestäni ei voi käydä tällaista keskustelua, että arvonlisäveron tuotto palautetaan teattereille, koska ongelmahan on siinä, että tuottoa ei tule silloin, jos veroa sinne pannaan.

On aivan selvää, että 22 prosentin arvonlisävero kyllä kymmeniä teattereita kaataa. Siitä minä olen itsekin hyvin vakuuttunut. Sen sijaan, jos arvonlisävero lasketaan 12 prosenttiin, se merkitsee elokuvalipun hintaan muutamaa markkaa, lasten elokuville ehkä 2:ta markkaa ja aikuisille ehkä 4:ää markkaa. En usko, että se on kovin suuri este. Jos elokuviin halutaan mennä, niin 4 markan takia ehkä ei jääds teatterin ulkopuolelle. Täytyy myös muistaa se, että meillä on aika paljon kunnallisia elokuvateattereita, joita arvonlisävero ei koske lainkaan.

Mitä tulee muuten arvonlisäveroon, täällä on eräissä yhteyksissä puututtu galleriaverotukseen. Haluaisin todeta vain sen periaatteen, että jos arvonlisäveroa laajennetaan, niin kuin on tarkoitettu, palvelupuolelle ja uusille aloille, on erittäin vaikea eduskunnassa lainsäädännöllisesti erotella liiketoimintaa, joka on arvonlisäverollista, ja liiketoimintaa, joka on arvonlisäverotonta. Itse jotenkin haluan puolustaa sitä ajatusta, jota olen ajanut veropoliittisessa ministerivaliokunnassa, että silloin kun kuvataiteilija myy omaa tuotetaan, myi hän sen sitten työhuoneestaan, olohuoneestaan, galleriastaan tai ateljeestaan, mistä tahansa, niin aina tämä olisi arvonlisäverotonta,

koska voi ajatella ja voi uskoa todellakin, että kuvataiteilija tekee jonkin muun syyn takia tuotostaan kuin ajatellen bisnestä. Mutta silloin kun galleristi toimii, se on selvää liiketoimintaa. Jos gallerian pitäjälle ei tulisi veroa, niin silloin täytyisi miettiä, mille muulle toiminnalle sama oikeus annetaan. Näin ollen tämä kysymys leviäisi.

Aika monessa maassa kansainvälisesti on arvonlisäverojärjestelmä toteutettu. Viimeimmäksi olen keskustellut viime viikolla Itävallan-kollegani kanssa, joka ihmetteli kovasti tällaisia suomalaisia mahdollisia ratkaisuja, että esimerkiksi kuvataide olisi arvonlisäverojärjestelmän ulkopuolella. Hän koki sen mahdolltomaksi ja piti sitä aika erikoisena ratkaisuna. Hyvin monissa maissa kuvataide on vapautettu, hyvin monissa maissa se on juuri tullut verojärjestelmän piiriin. Samalla tavalla elokuva on eri lailla eri maissa verotettu. Kansallisia käytäntöjä arvonlisäverojärjestelmässä on parhaillaan ja aivan varmasti myös tulevaisuudessa, ja kulttuuripoliittisia perusteita taatusti kyllä monille aloille löytyy.

Ed. S a a s t a m o i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ihan lyhyesti kulttuuriministerille haluaisin vielä todeta sen, että asioilla todellakin aina on kaksi puolta vähintään. Meillä nimittäin Kuopiossa mm. on juuri tällainen kunnallinen elokuvateatteri ja olemme siihen tavattoman tyytyväisiä, mutta yksi juttu: Olemme koko ajan pitäneet lähtökohtana sitä, että kunnallisen elokuvateatterin lippuhinta ei ole verrattomasti alhaisempi kuin kaupallisten, koska mikäli olisimme vain yhden ja kunnallisen teatterin varassa, siitäkään ei tulisi mitään. Mutta asia on kyllä todella varmasti juuri näin kuin ministeri totesi mm. 2 tai 5 markan lipun hinnan korotuksesta.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministerin ajatus galleriaverotuksesta tuntui minusta epäjohdonmukaiselta tai sitten en ehkä ymmärtänyt oikein. Jos galleria välittää taiteilijan teoksen, niin siinä tapauksessa se on faktisesti taiteilijan myymä, vaikka galleria siinä toimii välittäjänä. Minusta tällaisessa tapauksessa veron periminen on epäjohdonmukaista. Sen sijaan asia on erilainen, jos kysymyksessä on monien välikäsien kautta jo kiertänyt taulu, jonka galleria on hankkinut sijoitusmielessä. Jos vaikka itselläni sattuisi olemaan vaikka perintönä Edelfeltin taulu ja myisin sen ja saisin siitä kovan hinnan, niin kyllä ilman muuta sen tarvit-

sisi olla verotuksen piirissä. Mutta kun taiteilija itse myy, vaikka hän myisi sen gallerian kautta, niin silloin sen pitäisi olla verovapaa.

Yksi ajatus, mikä tuli mieleeni, on se, pitäisikö nyt sitten perustaa kunnallisia gallerioita, jotka tulisivat arvonlisäverosta vapaiksi ja joiden kautta elävät taiteilijat voisivat töitään esittää ja myös kaupata.

Ed. T. R o o s : Arvoisa puhemies! Hartaana radion kuuntelijana kuuntelin eilen ehtoolla jälleen kerran Sana ja sävel -ohjelmaa. Siinä sen toimittaja Kirsti Puhtila sanoi mm. näin: "Kun sana kulttuuri on viljelyä, niin miksi se nyt on nyhtämistä." Tätä samaa on viime aikoina kysynyt moni radion kuuntelijakin, minä niiden joukossa.

Toinen, ei ehkä merkittävä mutta paljon siteerattu ajattelija, kenraaliluutnantti T. J. A. Heikkilä puolestaan sanoi, että kuullessaan kulttuurisanan hän oitis poistaa revolveristaan varmistimen päältä. En usko, että mainittu Heikkilä on ollut laatimassa tätä selontekoa. Jos on, niin paukut ainakin ovat olleet lopussa. Sellaiseen käsitykseen tulee, kun tätä tutkii, sillä minun mielestäni tämä selonteko on tulevien aikojen historian kirjoittajia varten laadittu kertomus siitä, missä nyt ollaan. Siinä asiassa se on kyllä hyvin perusteellinen.

Vähänlaisesti siinä sen sijaan on visioita siitä, mihin pyritään. Työväenkulttuurin, saamelaiskulttuurin, mustalauskulttuurin on hallitus siivuttanut korkeintaan maininnalla, jos silläkään. Rouva ministeri kuten minäkin on ollut edellä mainittujen tahojen edustajain vaikuttamisen kohteena koko sen ajan eli kymmenen vuotta, jonka tässä talossa olemme olleet. Missä on nyt vastaus heille? Ei tämän selonteon kansien välissä ainakaan, vaikka sen siellä pitäisi selkeästi olla.

Se hyvä tässä kyllä on, ja voisi ajatella, että käännettynä se sopisi kansainväliseen levitykseen, että se antaa mielestäni hyvän ja täydellisen ja selkeän kuvan siitä, mikä Suomen kulttuuripoliittikka ja kulttuurielämä, sen mahdollisuudet ja rakenteet, tavat ja muut tällä hetkellä ovat.

Yhtä sieltä myös jäin kaipaamaan. Siellä ei kovinkaan näkyvästi otettu populaarikulttuuriin kantaa. Sitä ei siellä mielestäni riittävästi selostettu. Se olisi ansainnut ihan oman otsikkonsakin. Kun minä puhun populaarikulttuurista, se omalta osaltani tarkoittaa sitä, että en soita Sibeliusta vaan harmonikkaa. Sibeliusta kuuntelen, ja se ei ole sitten enää kyllä populaarikulttuuria.

Populaarikulttuuriin sen sijaan mielestäni kuuluvat monet alun perin talkootyöpohjaiset kulttuuritapahtumat kautta maan, useimmat kesäaikaan sijoittuneet ja merkittäviin mittoihin, mm. Finland Festivals -ketjuun saakka, yltäneinä. Ne, kuten rouva ministerikin kovin hyvin tietää, ovat tällä hetkellä myös vaikeuksissa ja kovalla karsinnalla, rationalisoimalla ja yhä enemmän talkootyöhön pohjaamalla ovat toistaiseksi pysyneet hengissä ja toivottavasti niin tekevätkin. Niiden päättymisen siihen, että valtion tukea ei enää riittävästi saada, olisi monenlainen vahinko. Se olisi ikävää tietysti järjestäjille, koska sellaisen toiminnan uudelleenpolkaisu, jos se vuodeksi pariksikin loppuu, on vaikeata, jos ei mahdotonta. Vielä suurempi vahinko ja menetys se on niille, voi sanoa, sadoilletuhansille tavallisille ihmisille, jotka sitä kautta saavat melkoisen annoksen hengenravintoa kesällä talven varalle ja joille monellekin se on ainoa kulttuuri- ja kirjaston ohella.

Herra puhemies! Yhteiskunnan eri sektoreilta tulee tietoja laman ja työttömyyden negatiivisista seurauksista ja vaikutuksista. Se tieto ei ole välttämättä näinä aikoina hyvää tietoa. Kuluutta sanontaa käyttäen sanon, että herää kysymys, miten opetusministeriö reagoi esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorin, nuorisotoimen jne. hätähuutoon tai edes kulkeeko tällainen tieto kulttuuriin korviin.

Tässä yhteydessä viitataan minäkin, kuten täällä on melkein jokainen puhuja tainnut tehdä, kirjastojen merkitykseen. Kirjaston ym. kunnallisen kulttuuriannin ei pitäisi nyt kärsiä tästä taloudellisesta tilanteesta. Niitä ei pitäisi heikentää, vaan nimenomaan näinä aikoina pääinvastoin tukea kasvavassa mitassa.

Arvoisa puhemies! Iki-Kianto souteli poikan- ja Uolevin kanssa aikoinaan Kiantajärvellä. Poikkesivat sitten Niettussaareen. Sen kalamajan päätylauta oli veistetty kauniiksi, koukeroiseksi. Siinä on monta metriä kauniita ajatuksia, sanoi kirjailijamestari. Joku soutajaukko sattui sitten myös kerran poikkeamaan saarelle ja kysyi, mitä varten päätylaudan pitää olla tuollainen loville leikeltä ja heikennetty, miksi piehkanassa tuomoinen, kun ei tavallinen. Päätylaudan oli veistänyt joku hyväkätinen, tarkkasilmäinen, kauneudentajuinen kirvesmies. Hänellä oli käden taitoa.

Noin 5 000—5 500 vuotta sitten oli joku tuntematon kivikauden asukas kalkutellut kivisen nuijansa pään hirvenpään muotoiseksi. Aikaan tuo kiviteos löytyi pellostä Huittisista, ei

enää käytössä vaan todella maan povesta löytyneenä. Tuolla esikeraamisen kauden taitajalla oli myös käden taitoa ja silmää kauneudelle. Sen tuloksena syntyi teos, jota monet pitävät edelleen kauneimpana taideteoksenamme.

Vaan miten on nyt? Osataanko nyt veistää tai kalkuttaa taidolla kiveä? Professori Timo Sarpaneva esitti, taisi olla viime vuonna, tässä talossa Arkadia-seuran tilaisuudessa huolensa suomalaisen käden taidon nykytilasta ja sen tulevaisuudesta. Sen arvion esitti henkilö, jolla on paitsi kykyä ja taitoa myös kansainvälisen kanssakäymisen synnyttämä laaja näkemys ja asiantuntemus. Sarpanevan huoli oli aiheellinen, eikä sitä pitäisi kuitata vain maininnalla ”merkitään tiedoksi”.

Pienen kansakunnan voima on koulutuksessa ja kulttuurissa, kuten täälläkin on todettu, siis sellaisessa kulttuurissa, joka ei tunkeudu tänne taivaskanavia pitkin, vaan joka syntyy oman taivaankantamme alla ja jonka juuret ovat täällä, vaikkapa siellä Huittisten kivipellossa tai Kiantajärven Niettussaareessa.

Kysyin, miten on, osataanko vielä, ja vastaanpa saman tien, että osataan. Nyt olisi vain syytä pitää huoli siitä, että se taito todella siirtyy isältä pojalle, äidiltä tyttärelle. Omassa lähipiirissäni eli naapurissa on työttömäksi jäänyt metallimies, joka on alkanut tehdä metallitöitä, taidetta, joka on kelvannut mm. Niinisaloon YK-sotilaiden muistomeriksi. Puolustusministeri kävi sen viikimässä. Vailla kouluja mutta taitava käsistään, tarkkasilmäinen ja oikealla tavalla ymmärrettyinä taiteellinen, niin sitä jälkeä syntyy vailla sen kummempaa koulutusta. Minä uskon siihen, että samanlaisia taitajia on vielä paljon, jotka kivistä, puusta, savesta, kankaasta, mistä vain, saavat aikaan. He ovat sitä parasta kulttuuria, kansankulttuuria. Näinä aikoina nimenomaan olisi syytä kyllä huomata, että saattaa olla, että katoamassa on sukupolvi, joka tätä taitaa ehtimättä siirtää sitä seuraaville.

Täällä on moneen kertaan puhuttu arvonnalisäverouudistuksesta. Minäkin olen sitä mieltä, että se saisi odottaa aikaa parempaa, mutta jos se tulee, juuri näiden käden taitajien pikku yrityksiä, yhden hengen verstaita ja pajoja, pitäisi siinä asiassa kyllä säästää hoitamalla asiat niin, ettei sitä rahasummaa, jonka ylitettyään joutuu arvonnalisäveron piiriin, laskettaisi vaan päinvastoin nostettaisiin, jolloin verotus ei näitä taitajia tappaisi, moni heistä kun on näet parempi käden taitaja kuin veroilmoituksen täyttävä.

Arvoisa puhemies! Me elämme ajassa, jolloin on mahdollista tehdä tuhannet pahat kulttuurillemme. Elämme myös ajassa, jolloin, jos oikein osaamme itseämme käyttää, voimme tämän kansakunnan ylösrakennukseksi käyttää koko monipuoliseen kulttuuriimme ladatun, ihmistä kasvattavan kannustavan voiman.

Selonteko ei, ikävä kyllä, kovinkaan paljon anna uskoa parempaan. Mutta niinhän se on, että selonteot eivät kuitenkaan kulttuurielämäämme ohjaa, vaan sen tekevät ihmiset. Siihen uskoen jaksan minäkin tätä laman aikaa elää. Täällä käyty ja käytävä keskustelu toivottavasti luetaan, ja varmaan luetaan, ja näkyy kuunnellunkin ministeriössä tarkkaan, sillä saattaapa olla, että jokunen uusi ajatuskin on täältä löytynyt. Hyvin suurella mielihyvällä, uskolla ja jonkin asteisella varmuudellakin olen jyrkästi samaa mieltä rouva ministerin kanssa näistä loppusanoista, jotka hän on esittelypuheenvuorossaan esittänyt, eli että "selonteosta nyt käytävä keskustelu ja siitä tehtävät konkreettiset johtopäätökset antavat ainutlaatuisen mahdollisuuden katsoa, millaista kulttuuripolitiikkaa eduskunta haluaa tukea".

Ed. Gustafsson: Arvoisa herra puhemies! Jatkan siitä, mihin ed. T. Roos lopetti, ja lausun myös kiitokset ministeri Isohookana-Asunmaalle siitä, että hän on aktiivisesti ja sopivalla tavalla osallistunut keskusteluun ja ollut paikalla, kuten myös opetusministeriön virkamiehet hyvin kiitettävästi.

Selontekoon oli verrattain vaikea päästä kiinni. Siinä on luonnollisesti paljon poliittista kaunopuheisuutta. Pitäisi osata lukea, mitä sanojen takana on, ja olennaisesta olisi löytää se, mitä selonteossa ei sanota.

Selonteko ei selkiytä mielestäni kulttuuripolitiikkaa, se ei linjoita sitä. Selonteossahan käytetään paljon ilmaisuja "pyritään", "kehitetään", "turvataan". Tietynlainen epämääräisyys kuvaa selonteon linjaa. Lähtökohtahan tulisi olla, että Suomessa on pitkälle kehitetty ja periaatteiltaan melko hyvä kulttuurirakenne. Se on useimmiten hyvin koko maan etäisetkin alueet kattava ja kansalaisten tasa-arvoa lisäämään pyrkivä. Sen purkaminen on turhaa, sitä on kehitettävä edelleen.

Selonteossa todetaan lyhyesti kulttuurin määrittelemisen vaikeus ja itse asiassa luovutaankin siitä. Tämä on mielestäni eräs paperin paha puute. Voidaan toki luonnehtia, mikä kulttuurissa on olennaista ja tärkeää. Kulttuuria ei ole

mikä tahansa ihmisen toiminta tai tuotos, vaan siinä nimenomaan — varoitus, ed. Aittoniemi, sivistyssanoja — "reflektoidaan eksistentiaalisia probleemeja" eli pohditaan, mistä ja miten tähän on tultu ja miten ja mihin tästä eteenpäin. Niin sanottua Frankfurtin koulukuntaa lainaten kulttuuria on kaikki se, mikä sisältää lupauksen paremmasta huomista. Sehän on aina ollut työväenkulttuurinkin syvin sisältö. Katteettomista lupauksista ei ole tietenkään kysymys. Kun tämä kulttuurin kriteeri ymmärretään, mihin tietenkin liittyy keskustelu arvoista, tiedetään myös, mikä ei ole kulttuuria ja mikä toimii suorastaan sitä vastaan.

Me poliitikot korostamme usein, kuten selonteon sivun 16 alimmassa kappaleessa, ettemme halua tai osaa arvioida toiminnan sisältöä, vaan luomme sellaiselle otollisia edellytyksiä. Eihän tällainen asenne suorastaan väärä ole, muttei sitä myöskään saisi absolutisoida. Minusta olisi kovin tärkeää, että parlamentti haluaisi keskustella asiasta ja sanoa painavan sanan niin kuin se on. Roska-ym. kulttuuria tulee selväsanaisesti ja -järkisesti vastustaa, sillä sellainen tuhoaa ihmisen identiteettiä.

Heikkoutena pitäisin sitä, että selonteosta puuttuu kokonaan näkemyksellinen pohja. Toisin sanoen kulttuurin arvoa sinänsä ihmiselle merkittävänä filosofis-humanistisena perusoikeutena ei käsitellä oikein missään, toisin kuin esimerkiksi maanmainiossa Kupolimietinnössä. Näin ollen ei esitetä esimerkiksi vaatimusta kulttuurinäkökulman tuomisesta kaikkeen päätöksentekoon, mikä valitettavasti näkyy myös hallituksen tämänhetkisessä päätöksenteossa.

Puute on myös se, että kulttuuri- ja taidepalveluja ei haluta nähdä tasa-arvon toteuttajina juuri muulla tavoin kuin kielellisten vähemmistöjen osalta, ikään kuin eletäisiin maassa, jossa ei olisi lainkaan työttömiä tai muulla tavoin syrjäytyneitä. Pari mainintaa löysin palveluista kuulo- tai näkövammaisille, mutta en lasten, vanhusten, vammaisten saati pakolaisten tai muun ulkomaalaisväestön huomioon ottamisesta. Vieraiden kulttuurien tuloon ei ole varauduttu, EY:hyn kyllä ollaan kovasti menossa.

Selontekoa leimaakin kauttaaltaan eräänlainen irrallisuus kymmenientuhansien ihmisten suuresta hädästä. Paperin tekijät eivät ehkä liene lainkaan tai eivät ainakaan riittävästi tulleet ajatelleeksi suurten ihmisjoukkojen mahdollista syrjäytymistä kaikkinaisen toivoa antavan sanoman ulkopuolelle.

Sivulla 11 on mielestäni tärkeä harha, itse asiassa virhe, kun sanotaan, että "vanhempien ikäpolvien omiksi kokemat taide- ja kulttuuriharrastukset eivät saa nuorilta vastakaikua". Jokainen tietää itsestään, perheestään ja omista lapsistaan, ettei kulttuurikasitys ja maku ole varttuneena sama kuin teini-ikäisenä. Me ihmishän sentään vartumme paitsi iässä myös viisaudessa.

Sitten eräitä muita mielestäni olennaisia huomioita, reunamerkintöjä.

Toivoisin valiokuntakäsittelyssä perehdyttävän taidelaitosten kohtaan uuden teatteri- ja orkesterilain tiimoilta ja siihen liittyen valtion-osuus uudistuksen seurantaan siirtymävaiheessa. Jo nyt on nähtävissä, että kunnat eivät käytännössä ota lakia huomioon vaan nipistävät budjetit ja avustuksia entisestäänkin. Laista seurannut käytännön hyöty on se, että jokin pieni orkesteri esimerkiksi on saattanut säästyä lakautukselta lain ansiosta. Isoja orkestereita, kuten Tampereen kaupunginorkesteria, se ei ole hyödyttänyt millään lailla.

On paljon viitattu lastenkulttuuriin. Selonteko puhuu siitä lähinnä vain kirjastojen yhteydessä. Miten turvata lastenkulttuurin tekijöille elanto? Kun esimerkiksi näytelmäkirjailija saa rojalteina osuuden pääsylipputuloista, saa lastennäytelmän kirjailija aina vähemmistä tuloista osuutensa, koska lastenliput ovat halpoja. Missä on kompensaatiojärjestelmä?

Taiteen perusopetuksen järjestäminen on merkittävä edistysaskel lastenkulttuurin osalta. Mutta millä tavoin huolehditaan muiden kuin soittotunneilla, kuvataidekouluissa ym. käyvien lasten tarpeista? Kun tällainen määrä perheitä kamppailee työttömyyden kanssa, tuntuu entistä kohtalokkaammalta jättää lapset markkinavoi-
mien armoille.

Herra puhemies! Eduskunnan viime kaudenkin sivistysvaliokunnan jäsenenä on aivan välttämätöntä todeta tässä yhteydessä se, että kun kulttuurista puhutaan, sellainen vanha lähtökohta on se, että ensin on koulu, toiseksi tulee koulu, sitten tulee kirjasto ja sen jälkeen muut. Selonteon osalta on tehty sinällään aika ymmärrettäväkin raja-
aus, joka auttaa nyt keskittymäänkin muihin asioihin, että koulu on jätetty pois. Mutta haluan erittäin korostetusti todeta sen, että viimeistään tämän päivän moderni kulttuurirajattelu lähtee siitä, mikä on myös kirjattu eduskunnan koulutuspoliittiseen selontekoon, että "koulua tulee määrätietoisesti kehittää sivistys- ja kulttuuritehtävän laaja-alaisesti sisäistä-

neeksi työyhteisöksi". Ajatus on se, että koulun pitäisi olla paikkakuntansa ja asuinalueensa elävä kulttuurikeskus. Se myös tarkoittaa sitä, että koulu ei saisi jäädä viimeiseksi tayloristisen työnjaon linnakkeeksi vaan että lapset voisivat olla siellä pidempään opettajiensa kanssa ja johdolla.

Kulttuuri- ja taidepalveluiden työllistämismahdollisuuksien tukemiseen sekä investoinneilla että muilla toimenpiteillä ei ole kiinnitetty mielestäni riittävästi huomiota.

Peräsin jo muutama tunti sitten ministeriltä vastausta siihen, miksi selonteko kokonaan unohtaa jonnekin hyväksytyn periaatteen, että julkisiin uudisrakennuksiin tulisi hankkia 1 prosentilla kustannusarviosta taidetta. Ehkä saamme joskus siihen vastauksen.

Erikoista on myös se, että porvarihallituksen selonteossa ei varauduta minkäänlaisin toimenpitein taidelaitosten, festivaalien ym. tulevaisuudessa kenties väistämättömiin rahoitusrakenteiden muutoksiin.

Yksityisten ja yritysten lahjoitukset taiteelle pitäisi pikimmiten saada edes osittain verotuksessa vähennyskelpoisiksi.

Herra puhemies! Audiovisuaalisen kulttuurin osassa on vakava puute. Se häivyttää kokonaan kansallisen yleisradiolaitoksen historiallisen merkityksen television ja radion kehityksessä. Erityisesti television osalta on syytä korostaa, että vahva kansallinen yleisradiolaitos on varmin turva kiristyvässä kansainvälisessä kilpailussa, jossa pienet uhkaavat muuten hautautua alle.

Kohdassa Viestintäasioiden järjestämisen uusi linja arvostelisin kulttuurin taloudellisen logiikan hyväksymistä ilman kysymyksiä. Minusta viestintä ja viestintäkulttuuri on ruvettu näkemään liiaksi vain taloudellisenä toimintana, siis yritystoimintana. Pitäisi enemmän kysyä, miten julkisen vallan aktiivisella toiminnalla viestimistä voitaisiin tehdä meidän kaikkien yhteinen resurssi kulttuuriin ja yhteiskuntaan osallistumisessa. Tässä pitäisi myös rohkaista innovaatioita kaikilla alueilla.

Herra puhemies! Otan puheeni lopussa esillä kaksi tavallaan aika konkreettista asiaa ja esimerkiksi, joiden valinnan osalta on olemassa tiettyä yleistettävyyttä, vaikka myönnänkin, että tämän tyyppisten asioiden esille ottaminen sopii paremmin selonteon valiokuntakäsittelyssä, mutta kuitenkin.

Selonteon informaatioliitteen esittämät museotoimen kehittämishankkeet ovat perusteltuja ja oikean suuntaisia. Niiden yhteydessä mainittujen museohankkeiden yhteyteen olisi kuitenkin

liitettävä Työväen Keskusmuseon perustaminen valtakunnallisena erikoismuseona, sillä jo nyt Työväen Keskusmuseoyhdistys ry:n harjoittaman museotoimen laajuus vastaa keskikokoisen kaupungin museotoimintaa. Työväen Keskusmuseoyhdistyksen omistamat kokoelmat ovat Suomen suurimpina työväen perinnettä käsittelevinä kokoelmina kiistämätön osa yhteistä kansallista perinnettämme. Koska Työväen Keskusmuseolle ei ole kuitenkaan kyetty vielä osoittamaan pysyviä toimitiloja, museota ei ole voitu laitokseksi perustaa. Siten yhden keskeisen kulttuuriperintömme osan olemassaolo on lähinnä valtion harkinnanvaraisen avustuksen ja Työväen Keskusmuseoyhdistys ry:n oman rahoituksen varassa. Mielestäni yhteiskunnan täytyy kyetä osoittamaan myös työväen perinnetyötä tekeville museolle toimitilat ja siten saada myös se lakisääteiseen valtionosuuden piiriin.

Herra puhemies! Vuonna 1978 perustettu ja 1980 valtion avustusta saavaksi laitokseksi hyväksytty Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti on maamme ainoa lasten- ja nuortenkirjallisuuden tallennus-, tiedotus- ja tutkimuskeskus. Tarkoitustaan varten se mm. ylläpitää yli 30 000 nidettä käsittävää alan keskuskirjastoa, järjestää tutkijaseminaareja, harjoittaa julkaisutoimintaa, hoitaa laajaa kotimaista ja kansainvälistä tietopalvelua sekä avustaa yleisen opintoneuvonnan ohessa myös eritasoisten opinnäytetöiden tekijöitä.

Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti on ollut mielestäni yhdenlaisen kulttuuriskandaalin kohteena!

Tämä instituutti tarvitsisi vähintään viisi vakinaista toimihenkilöä. Tilanne on tällä hetkellä se, että mainitun laitoksen toiminnanjohtajaa uhkaa neljän kuukauden lomautus ja toimistosihteeriä kolmen kuukauden lomautus. Ministeriö pysäytti viime vuonna avustuksen, joka aiemmin oli 400 000 markkaa. Tälle vuodelle avustus pudotettiin 340 000 markkaan. Miten Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti voi toimia kahden henkilön voimin, kun tarve on viisi henkilöä? Merkittävää valtakunnallista työtä tekevän kulttuurilaitoksen asemaa on välttämättömästi tukea tuntuvammin kuin tähän asti on tehty. Mielestäni sivistysvaliokunnan on syytä syventyä tämänkin asian perinpohjaiseen käsittelyyn.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Kulttuurissa ja sen selonteossa pitää myös olla tarkkana, kuten ed. Gustafsson äsken muuttamin esimerkein osoitti. Mielelläni kannatan hänen pyrkimyksiään siinä, että me yhdessä Suomen eduskuntana ja hallituksena turvaamme Työväen Keskusmuseon ja Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin toiminnan. Meidän on huolehdittava myös siitä, että Tampereen yliopiston näyttelijäkoulutus ei lakkaa.

Tarkkuuteen mennäkseni — on harmillista, että en päässyt ed. Rädylle sitä sanomaan eikä hän ole nyt salissa — ed. Rätty lausui ansiokkaasti Lauri Viidan runon Kapina. Hän on tehnyt sen loistavasti usein ennenkin. Mutta ainakin yhden kohdan hän lausui toisin kuin Viita on kirjoittanut. Ed. Rätty lausui: ”Kutsuttuaan - - ludejoukon juhlasaliin sängynloukon urho päästä olkipylvään - -” Viita kirjoitti sen: ”Kutsuttuaan heimojoukon juhlasaliin sängynloukon - -”.

Arvoisa puhemies! Maamme hallituksen aikaansaama taloudellinen ympäristö ja hallituksen noudattama kulttuuripolitiikka eivät luo suopeaa lähtökohtaa kulttuuripoliittisen selonteon käsittelylle. Pian suuri työttömyys kaataa suomalaisen kulttuurin ja Suomen. Kaadossa auttavat pankit ja muut näitä pienemmät tekijät. Oikea on siis ajankohta selonteolle, ettei kulttuuri kaatuisi tai joutuisi enää enempää polvilleen. Kysymys perimmältään on luonnollisesti luottamuksesta ja uskottavuudesta. Niin sanotusta hallitusohjelmastaan, onko sitä vai eikö ole, välittämättä hallitus toimii, miten tahtoo, mutta pääasiassa se seuraa vain katseella, mitä tapahtuu todella.

Yhteiskunnan toimintakyky on kaikin tavoin koetteilla, kansakunnalla hätätila. Turvallinen ei ole maamme tilanne kulttuurille, ei muullekaan. Kenties hallitukselle selonteko on turvallinen, kun siinä ei ole tahtoa tulevaisuudesta, ei tulevaisuuden toivoa. Niin pitkälle kuin silmä siintää tai vihertää, selonteko ei jaksa nähdä vai eikö silmä siinnäkään? Kaiken punerruksen selonteko unohtaa kokonaan lukuunottamatta yhtä työväen-sanaa, mikä sekin kyllä esiintyy hyvässä yhteydessä nimessä Tampereen Työväen Teatteri. On toki todettava, että ministerin esittelypuheenvuorossa ja hänen eräissä vastauspuheenvuoroissaan jo löytyi näkemyksen ja tahdon ilmaisuja kuten ”juuri nyt on satsattava kulttuuriin”.

Selonteko on erinomainen luettelo ja toteamus, kuten useat puhujat ovat jo todenneet. Näköalat supistuvat paljolti samaan. Kun ta-

voitteiden yksilöidyt sisällöt ja selkeät kohdenukset ja vaikkapa vaatimatonkin toimenpideohjelma puuttuvat, valiokuntakäsittelyssä ne on päätettävä. Vain siten suomalainen kulttuuri on kansallisen olemassaolomme perusta myös tulevaisuudessa. Vain siten vahvistuu se, että jokainen yhteiskunnassa tehtävä ratkaisu on kulttuurinen. Sitä paitsi päätöksessä kuin päätöksessä kulttuurivaikutusten ja ympäristövaikutuksen arvioinnit ovat yhtä tarpeellisia.

Jo nyt on syytä toivoa, että tälle selonteolle ja siitä tehtävälle ja tämän keskustelun viitoitammalle, ilmeisesti upealle mietinnölle ei käy kuin koulutuspolitiikan vastaaville. Nehän Esko Ahon hallitus lopulta unohti opetusministeriensä johdolla. Maan tulevaisuus rakennetaan koulutuksella ja kulttuurilla. Ne muodostavat voimavaran, ponnistus pohjan kaikelle muulle kehitykselle.

Kulttuurin taloudellisia edellytyksiä ja sisällöllisiä mahdollisuuksia on koko ajan karsittu ja leikattu. Karsitaan ja leikataan, kuten hallituksen periaatepäätökset niin osuvasti ilmaisevat. Hämmästyttävä häilähteleväisyys löytää kirjonsa Esko Ahon hallituksen kulttuuripäätöksissä. Kulttuuripäätökset eivät enää nyky-Suomessa saisi olla tippaakaan kulloistenkin ministereiden poliittisten vakaumusten vankeja.

Toivon, että selonteon harvat lupaukset, esimerkiksi lupaus taiteilijapolitiikasta tehtävästä laajasta selvityksestä, tuovat myös käytännön linjakkuutta kulttuuripoliittikaamme. Selvityksiähän tämä hallitus osaa tehdä ja teettää, vaan miten on päätöksenteon laita tai miten on maltin laita odottaa selvitysten valmistumista? Minun ymmärtääkseni selvitykseen ja siitä tehtäviin johtopäätöksiin saakka hallituksen tulisi jäädyttää esimerkiksi taiteilijaeläkkeiden alasajo- ja lakkauttamissuunnitelma. Järkevää olisi jäädyttää myös suunnitelmat kulttuurin kaikesta arvonlisäverosta eli valita tälle alueelle veroprosentti nolla, jos hallitus nyt edes saa valmiiksi ehdotuksensa arvonlisäverosta.

Mielenkiintoista on nyt myös katsoa, miten ja kuinka nopeasti hallitus tarttuu siihen, että korkein hallinto-oikeus on siirtänyt ennen verovapaina apurahoina pidetyt kirjastokorvaukset verollisiksi tuloiksi. Opetusministeriö on tarttunut. Tarttuuko koko hallitus? Ennen kirjastokorvausapurahajärjestelmän laajentamista, mikä sinänsä on perusteltu hanke, on kuitenkin hoidettava tämä KHO:n päätöksestä aiheutuva yllättävä käänne 30 vuotta olleelle uralleen.

Mutta ennen kaikkea hallituksen on huolehdittava siitä, ettei se jatkuvasti vaaranna maamme hyvän kirjastolaitoksen ylläpitoa ja kehittämistä. Nyt jo mm. aineistomäärärahojen leikkaukset ovat aiheuttaneet korvaamatonta vahinkoa kirjastoille toimia kulttuuri- ja tietokeskuskina.

Hallituksen valmistellessa kiihkeästi ja hyvän lainsäädäntötavan vastaisesti kovasti myöhässä tässä suhdannetilanteessa arveluttavaa arvonlisäverojärjestelmää voimaan tulevaksi ensi vuoden alusta hallituksen olisi pitänyt kyetä selonteossa pitävästi ja selkeästi kulttuuriin kohdistuvan arvonlisäveron linjaukseen. Ympäripyöreästi hallitus tältäkin osin vain ilmoittaa: "Tavoitteena on kulttuurin tasapuolinen arvonlisäkohtelu siten, että kulttuurin alueen toimintaedellytykset otetaan huomioon." Tämähän on kuin tekstiä siitä kuuluisasta hallitusohjelmasta, jota hallitus ei ole koskaan muistanut olevan olemassa. Mitä tämä tarkoittaa?

Suomalaisen kulttuurin turvaaminen ja uudistaminen, kun se on koulutukseen ja terveyteen rinnastettava kansallinen voimavara ja kun kulttuuri tuo yhteiskunnalle rahaa enemmän kuin vie, todella edellyttäisi kulttuurin, mukaan lukien liikunnan ja nuorisotyön, verokannaksi 0 prosenttia, korkeintaan 5 prosenttia, kuten Yleisradiolle, mutta ei esimerkiksi 12:ta prosenttia, joka on luvassa kirjoille. Ilmeisesti muille kulttuurin tuotteille ja tapahtumille, töille ja toiminnoille se tulee olemaan 22 prosenttia, ellei puheillamme täällä ole vaikutusta. Muistutan myös siitä, mitä kulttuuriministeri sanoi valtion ja kuntien panostuksista kulttuuriin: "Kysymys on marginaalisista rahasummista."

Kasvaisivatko panokset arvonlisäverotuotoilla? Eivät varmasti. Vaikka veikkausvoittovaroja olisi teoriassa käytettäväksi enemmän tarkoitukseen, joihin ne on tarkoitettu, käytännössä hallitus eduskuntaryhmiensä tuella leikkaa niitäkin siirtäen niitä talousarvioiden yleiskatteiksi. Arvonlisäverojärjestelmä Suomeen olisi valmisteltava huomattavasti tarkemmin ja perusteellisemmin kuin nyt vaikuttaa tapahtuvan. Sen voimaantulo tässä suhdannetilanteessa ja tässä työttömyystilanteessa on liian iso riski. Kun arvonlisävero on EY-jäsenyyden ehto, säädettäköön se voimaan tulemaan vaiheessa, jolloin meillä on varmuus Suomen EY-jäsenyydestä.

Arvoisa puhemies! Eduskunta on lukuisia kertoja lausunut ilmeisesti lukemattomia käsitelyksiään ja runsaasti selonteon aihepiireistä sekä lakien että talousarvioiden yhteydessä. Näitäkin

sivistysvaliokunnan olisi hyvä kerrata selontekoa käsitellessään. Otan vain yhden esimerkin.

Tämän vuoden talousarvion yhteydessä eduskunta edellytti, että Suomen Kansallisteatterille luodaan säädöksellinen asema. Selonteon informaatioliitteessä mainitaan Suomen Kansallisteatterilla olevan erityisasema. Mikähän se on, kun teatterin valtionavustuksen määrittelevä prosentti poistettiin raha-arpajais- ja veikkauksen ylijäämän käyttämisestä annetusta asetuksesta väliaikaisesti vuodeksi 1992 ja tilanne jatkuu samana tämän vuoden? Entä tästä eteenpäin? Koska ja miten hallitus aikoo toteuttaa sen, mitä eduskunta edellytti?

Vastaavanlaisia terveisiä eduskunta on lähettänyt hallitukselle useita, jotka, kuten jo sanoin, sivistysvaliokunnan on hyvä kaivaa esille ja toistaa, mikäli ne vielä ovat toistamisen arvoisia.

Arvoisa puhemies! Puuttumatta selontekoon nyt tämän enempää rohkenen luottaa selonteon kovasti jalostuvan valiokuntakäsittelyssä. Kiinnittäköö silloin huomiota myös kulttuurin ja työelämän yhteyksiin!

Ed. Kankaanniemi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Tässä kulttuuripoliittisen selonteon lähete keskustelussa haluan ottaa esiin muutamia näkökohtia.

Ensinnä kuvataiteen jälleenmyyntikorvaus. Suomesta puuttuu kuvataiteen jälleenmyyntikorvaus. Tällaisen jälleenmyyntikorvauksen avulla muissa Pohjoismaissa ja monissa Euroopan maissa korvataan kuvataiteilijalle ja hänen perheelleen edes vähäisessä mitassa se hyöty, joka hänen luomistyöstään on taloudellisessa mielessä syntynyt. Kohdistamalla jälleenmyyntikorvausjärjestelmä koko taidekauppaan voidaan sillä tukea myös nuoria, taloudellisesti vaikeammassa asemassa olevia aktiivisia taiteilijoita. Tekijänoikeuskomitea on esittänyt mietinnössään n:o 33 vuodelta 91, että kuvataiteen jälleenmyyntikorvauksesta annettaisiin erityissäännökset. Taiteilijalle kuuluva jälleenmyyntikorvaus olisi 5 prosenttia teoksen jälleenmyyntihinnasta kaikessa julkisessa taidekaupassa.

Lain säätäminen kuvataiteen jälleenmyyntikorvauksesta on konkreettinen esimerkki toimenpiteestä, jolla valtiovalta voi luoda taiteilijoille edellytyksiä saada omasta työstään oikeutettu toimeentulonsa. Selonteossa esitetty komiteatasoinen taiteilijapolitiikan selvitystyö on saa-

tavakin nopeasti käyntiin, jotta kaikki taiteilijoiden toimeentuloon vaikuttava tieto saadaan lainsäädännön perustaksi.

Seuraavaksi muutama kommentti suomalaisen musiikkielämän tason ja laajuuden turvaamisesta.

Suomalaisen kulttuuri- ja taidepolitiikan kansainvälisesti mittavimmat saavutukset ovat viime aikoina selvästikin kasvaneet esiin juuri musiikin alalta. Sekä luovan että esittävän säveltaiteen edustajat sekä nuorten että varttuneiden mestareiden piiristä ovat nousseet henkisen elämämme majakoiksi, jotka loistavat laajalti maailmalla. Tämä on ollut mahdollista toisaalta laajan kansalaisharrastuksen, toisaalta hyvin järjestetyn maan laajuisen musiikkioppilaitosverkoston sekä säveltaiteen julkisen tuen kautta.

Musiikin alueella voimme nähdä selkeimmin pitkäjännitteisen työn ja oikeaan osuneen kulttuuripolitiikan kauniit tulokset. Tämän hyvän mallin mukaan voidaan maassamme vahvistaa myös muiden taiteenalojen perustaa ja tasoa, ja niin on jo tehtykin. Tuloksia on näkyvissä. Niukkenevassa taloudellisessa tilanteessa on syytä tiedostaa, että perustan heikentäminen heikentää väistämättömästi pitkällä tähtäimellä myös tuloksia. Tänä tulosvastaun korostamisen aikana meidän on tarkoin harkittava niitä tavoitteita, joita kulttuuritoiminnalle asetamme, ja myös turvattava tavoitteisiin pääseminen oikeilla toimenpiteillä. Musiikkitoiminnan tuki ja voimavarat on ansaittu loistavilla näytöillä, ja niitä onkin edelleen tarkoin vaalittava.

Eräs asia, joka myös nousi mieleen tätä selontekoa lukiessa, on kulttuurin välittäjien ammattitaito. Kun kulttuuritoiminnalta taloudellisesti tiukkenevana aikana on oikeutettua edellyttää kustannustietoisuutta ja tulosvastaavuutta, on erityistä huomiota kiinnitettävä kulttuuritoiminnan järjestäjien, ns. tuottajien, ammattitaitoon. Kulttuurilaitoksen johtajat, kulttuurin alan hallintohenkilökunta, vapaat kulttuurimanagerit ovat avainasemassa, kun puhutaan yleisömaarien kasvattamisesta, taloudellisesta suunnittelusta, markkinoinnista ja tietojärjestelmästä. Kulttuuri ja taide ovat aloja, jotka vaativat tuottaja- ja hallintoportaaltaan erityisosaamista, todella kovaa ammattitaitoa. Tätä ammattitaitoa tulee maassamme myös kulttuuripoliittikkaa suunnitellessa arvostaa erityisesti ja tukea sitä kehittävää koulutusta.

Täällä on otettu esille Suomen museoiden asema ja siitä vielä muutama ajatus tämänpäiväisen sivistysvaliokunnan vierailun perusteella.

Meillä on neljä miljoonaa käyntiä museoissa vuosittain. Siis museoissa kävijät ovat kulttuurin suurlukuttajia. Meillähän on 900 museota Suomessa ja näistä 400 on pieniä kotiseutumuseoita, joten museoitien merkitys on maan kattava. Museot ovat, sanoisinko näin, lähes kaikkien saavutettavissa.

Joka ajalla on omat kulttuurimonumenttinsa, jotka korostavat ajan arvoja ja asenteita. Jos esimerkiksi tämä itsenäisyyden alussa rakennettu Eduskuntatalo kuvaa sen ajan suomalaisten vahvaa itsenäisyyden arvostusta ja vanhat kirkkomme ovat aarteita, osa menneisyydestämme, luterilaisesta taustastamme, voikin tänä päivänä kysyä, ovatko ostosparatiisit ja kylpylät tämän ajan ja asenteen monumentteja. Vastaus tähän löytyy myöhemmin historiasta.

Tavarakulttuurin osoittautuessa ontoksi ovat ihmiset ruvenneet etsimään identiteettiään, juuriaan, menneisyyttään kotimaiselta taustalta, kotimaisista lähteistä. Omaan kulttuuriperintöön ruvetaan uskomaan tänä päivänä ja se korostuukin EY-yhdentymisneuvotteluiden myötä. Tästä on esimerkkinä Irlanti, missä sivistysvaliokunta kävi. Irlannin kulttuuri on korostunut EY-jäsenyyden myötä. Myös taloudellisesti he ovat saaneet siihen lisäresursseja.

Juuri museo onkin näköala menneisyyteen, ja nämä museot ovat nousseet arvoonsa tarjoten eri-ikäisille elämyksiä, tietoa menneistä polvista, työtavoista, elämästä ja selviytymisestä.

Kun viime eduskuntakauden aikana hallitus vuonna 89 antoi lain, jolla museot tulivat valtionavusta ja -osuuksista osalliseksi, silloinhan museotoimelle annettiin 30 miljoonaa lisätukea. Tämän vuoden alusta nykyinen hallitus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain myötä on antanut kaikille sadalle päätoimisesti hoidetulle museolle valtionosuuden myötä ainakin yli 50 miljoonaa lisää rahaa. Tämän lakisääteisen valtionosuuden lisäksi veikkausvoittovaroista maksetaan harkinnanvaraisia avustuksia niille museoille, joita ei hoideta päätoimisesti. Niitä hoidetaan pitkälti talkootyönä. Näille museoille pienikin avustus voi olla aivan ratkaiseva, niin-kin pieni kuin 10 000 tai 15 000 vuodessa, joten harkinnanvaraisten avustusten säilyttäminen lakisääteisten valtionosuuksien lisäksi on mielestäni välttämätöntä juuri kotiseutumuseoiden toiminnan turvaamiseksi.

Ruotsissa ja Norjassahan museot ovat valtion ylläpitämiä, kun ne meillä pääosin ovat kunnallisia. Poikkeuksena ovat keskusmuseot. Meillähän ovat keskusmuseot ja sitten maakuntamu-

seot, aluetaidemuseot, joista jälkimmäiset ovat kuntien omistuksessa. Maakuntamuseot antavat asiantuntija-apua kotiseutumuseoille, pienemmille museoille, pitävät rekisterejä ym. toimintaa. Mielestäni maakuntamuseoiden asemaa onkin jatkossa vahvistettava. Nyt kuitenkin käytännön elämässä esiintyy epäselvyyttä valtakunnallisten keskusmuseoiden ja kunnallisten maakuntamuseoiden tehtäväjaosta ja kustannusvas-
tuusta.

Tämän vuoksi on esiintynyt äänenpainoja ja myös täällä tänään on tuotu esiin vaatimuksia siitä, että museoille pitäisi säätää puitelaki turvaamaan museoiden perustehtävät kulttuuriesi-
neistön tallentajina ja kulttuurin tukijoina, puitelaki, jolla sovitaan työnjaosta kulttuuriperintöä tallentavien laitosten kanssa. Valiokuntakäsittelyn aikana varmaan tämäkin tarve vielä selviää.

On siis muistettava, että museot nuorison ja koululaisten opiskelussa sekä elämysten ja kokemusten antajina ja myös matkailukohteina ja myös aikuisille ovat lähellä jokaista suomalaista, helposti saavutettavissa, ja edullista tänä aikana, jolloin ihmisillä ei ole kovin paljon rahaa kulttuuriin. Museothan ovat melko edullisia.

Onneksi museot on löydetty tänä päivänä ja niitten arvo on nousussa. Menneisyyden lisäksi museot avartavat näkökulmaamme kokonaisvaltaisesti kohtaamaan myös tulevaisuutta. Valiokuntakäsittelyn aikana onkin hyvä ottaa huomioon, että täällä on saatu paljon hyvää tietoa, hyviä kysymyksiä esitetty, joten mielenkiinnolla rupeamme käsittelemään sivistysvaliokunnassa tätä kulttuuriselontekoa.

Ed. H a l o n e n : Arvoisa puhemies! Voi yhtyä tämän valtioneuvoston kulttuuripoliittisen selonteon aivan alkukappaleeseen, jossa todetaan, että suomalainen kulttuuri on kansallisen olemassaolomme perusta. Sen vuoksi toivonkin vilpittömästi, että myös keinot tämän tavoitteen saavuttamiseen voitaisiin löytää tästä talosta.

Haluan muutamista yksityiskohdista nyt lähetekeskustelussa tuoda esiin oman kantani, mutta ennen kaikkea haluan aloittaa tämän puheenvuoroni toivomalla hallituksen suuntaan, että nimenomaan molemmat ministerit pitäisivät arvossa ja kunniaa ihmisten omaa mahdollisuutta osallistua kulttuuriin niin tekijöinä, yleisönä kuin muinakin toimijoina ja arvostaa sitä erilaisten yhteiskunnallisten mielipiteiden kirjoa, joka ihmisillä luonnonmukaisesti on, ja ottaa mahdollisuuksien mukaan nykyistä enemmän

näitä ihmisiä mukaan siihen valmistelutyöhön, jota ministeriön toimesta ja piirissä tehdään. Vaikkakin nykyinen aikamme kovasti arvostaa nimenomaan asiantuntijoiden tietoa ja nopeaa tehokasta päätöksentekoa, niin toisaalta nykyjärjestelmässä myös menetetään hyvin paljon näiden yhden miesten selvitystoimikuntien ja muiden vastaavien pikatyöryhmien kautta, kun ei uskalleta, ehditää tai haluta pohdiskella ongelmia monipuolisesti.

Täällä useat puhujat ovat jo aikaisemmin tuoneet esille sen, että nimenomaan nuorison kulttuuriharrastusta ja heidän kiintymystään maamme kulttuuriin tulisi vahvistaa. Omalta osaltani haluan kiinnittää huomiota siihen, että koululaitoksen piirissä taideaineiden opetus ja myös harrastusmahdollisuudet ovat olleet jatkuvasti jonkin asteisen uhan alla, kun resursseista on tänä päivänä aikaisempaa suurempi pula.

Haluan kiinnittää yhteen aivan erityiseen seikkaan huomiota. Siitä huolimatta, että on sinänsä hyvä trendi, että kunnat ovat saaneet lisää päätöksentekomahdollisuuksia ja valita omaa linjaansa myös näissä asioissa, toivon, että valtiovalan puolelta myös muistutetaan konkreettisesti päätöskien muodossa siitä, millä perusteella kunnat ovat valtionosuutensa saaneet mm. opetustoimen piirissä.

Yhtenä esimerkkinä otan vaikkapa maamme pääkaupungin, jossa olen seurannut erikoislukioiden asemaa nyt, kun resursseja on vähemmän. Meillähän on nimenomaan Helsingissä ollut erittäin suuri suosio taidepainotteisilla erikoislukioilla ja toistaiseksi on myös kunnallisten päätöksentekijöiden taholta ymmärretty, että näissä oppilaitoksissa saattaa kulua säästäenkin hieman enemmän markkoja kuin tavallisessa yleislukiossa. Kuitenkin näiden koulujen saama erittäin suuri suosio osoittaa, että sekä oppilaat että heidän vanhempansa antavat arvoa tälle mahdollisuudelle löytää lukion normaalin opetuksen ohella myös lähes ammattimaiseen saanoisinko suuntaukseen vievä harrastuksen kiinteys, sillä nämä taidelukiothan ovat monissa tapauksissa aivan erinomaisia opetussuunnitelmia laatineet. Tässä suhteessa, sen voin sanoa, on lievää levottomuutta, kuinka paljon tätä erikoislukioiden alkuperäistä toiminta-alaa valtion puolelta nyt sitten kunnille muistutetaan.

Toinen asia, jonka haluan tuoda tässä lähete-keskustelussa esiin, on taiteen varsinaiset ammattilaiset. Olen joskus aikaisemmin käynyt keskustelua tässä suuressakin salissa erilaisten teattereiden mahdollisuuksista nykyisen teatterilain

puitteissa. Tätä teatterilakia odotettiin todellakin innokkaasti, ja uskon, että se monilta osin on täyttänyt siihen asetetut toiveet. Kuitenkin on myös ollut nähtävissä ja tämän lain alkutäytäntöpanossa on jo käynyt ilmi, että teatterit eivät nyt ole aivan samalla lähtöviivalla.

Sekä hallituksen selonteossa että myös näissä puheenvuoroissa on kiinnitetty nyt huomiota nimenomaan kolmeen kaikkein näyttävimpään valtakunnalliseen teatteriin, mutta uskallan tuoda tähän rinnalle myös lasten- ja nuortenteatterin. Teatteri Pieni Suomi, jonka hallituksen puheenjohtajana edelleenkin olen, on ollut eräänlaisena ongelmalapsena siinä mielessä, että korvausten pohjana oleva järjestelmä kohteli meitä niin kuin monia muitakin jo tiukasti budjettiaan säästäneitä teattereita mielestämme hieman epäreilusti. Nyt on kuitenkin annettava myös tässä tilanteessa ja ihan opposition kansanedustajan suulla tunnustus opetusministeriön puolelle ja nimenomaan vastaavalle ministerille siitä, että myös on osattu tulla vastaan tässä vuoden kuluessa, ja tähän samaan vastaantuloon sitten yhtyivät myös kotikunnat.

Kun muuten on valitettu päivän mittaan aivan oikein sitä, että resurssit ovat pienempiä ja säästäminen vaikuttaa epäedullisesti haluttaviin tuloksiin, haluan nyt tässä yhteydessä kertoa, että teatteri Pienen Suomen kohdalla oli erittäin selvästi näkyvissä, että se yhdistynyt valtion ja kuntien tuki, joka tuli meille viime vuoden aikana, onnistui myös tuomaan teatterin pinnalle, ei pelkästään siten, että me saimme kriitikoiden ja myös valtion näyttämötaidetoimikunnan vuoden palkinnon ja nostimme lippujen myyntiä 60 prosentilla, mutta teimme kaiken kaikkiaan positiivisen tuloksen. Eli mielestäni on niin kuin mikrokoossa myös valiokunnalle hyvin kerrottavissa, että nämä toimenpiteet toivat sen tuloksen, mitä pitikin. Nyt — ei mitenkään leveästi — me taas pystymme toimimaan, niin kuin on ajateltu, itsenäisenä teatterina.

Mutta uskon, että valiokunnan kannattaa kiinnittää työssään huomiota siihen, minkälaisia epäkohtia tällä hetkellä tämän uuden teatterilain piirissä teattereilla on. Tähän selonteko antaa aivan hyvän mahdollisuuden.

Toinen seikka ammatillisista. On tietysti totta, että teatteri, ooppera ja nämä perinteiset taiteen lajit ovat meillä kaikilla olleet täällä lähellä sydäntä, mutta haluaisin myös tuoda esille uudemman ammattiteikijöiden ryhmän, nimenomaan audiovisuaalisten tuotteiden tekijät. Useampaan otteeseen on keskusteltu siitä, voi-

taisiinko elokuvien ennakkotarkastuslaki muuttaa audiovisuaalisten tuotteiden rekisteröintilaiksi ja rakentaa sille pohjalle uutta systeemiä.

Haluaisiin tässä yhteydessä kysyä, kun ministeri Isohookana-Asunmaakin on paikalla, onko opetusministeriön piirissä ryhdytty mihinkään toimenpiteisiin tällaisen rekisteröinnin aikaansaamiseksi, joka voisi pitää sisällään kaikki julki-suuteen tarkoitetut ja yleisölle tarjolla olevat audiovisuaaliset tuotteet ja joka vastaisi samaa, mitä kirjoissa ja lehdissä on nyt ISBN- ja ISSN-koodijärjestelmä. Se mahdollistaisi myös nyt ainakin aluksi omassa maassamme sekä tekijänoikeus- että kuluttajansuojavalvonnan nykytilannetta huomattavasti paremmin.

On tietysti totta, että tämä järjestelmä pitäisi saada kansainväliseksi, jotta sille tulisi samanlainen asema kuin on ollut mainitsemillani kirjojen ja lehtien vastaavilla järjestelmillä. Jos tämä asia ei ole edennyt, kuten vähän pelkään, tässäkin asiassa olisi valiokunnalla mahdollisuus osoittaa omaa ajan tasalla olemistaan.

Arvoisa puhemies! Vielä muutama sana lo-puksi suomalaisen kulttuurin tämänhetkisestä luonteesta ja sen mahdollisesta monimuotoisuudesta tulevaisuudessa. Kiinnitin jo puheeni alussa huomiota siihen, että ihmisten oma osallistuminen ja heidän näkökulmansa tulisi mahdollisimman monella tavoin saada kulttuurin kehittämiseen mukaan.

Tässä yhteydessä muistutan nyt vastapainoksi Pienelle Suomelle paljon sanoisiko hankalamasta asiasta opetusministerin ja omien läheisten järjestöjeni välillä, ja se oli aikoinaan Helsingin Työväentalon korjausremontti. Mielestäni työväentalomme, kuten nuorisoseurojen talot ja monet muutkin paikat, joissa kansa on pitänyt tapanaan kokoontua, pitävät sisällään sellaisen osan suomalaista kulttuurihistoriaa, että niihin tulisi suhtautua näinäkin aikoina pieteetillä ja pyrkiä saamaan tasapuolisesti niille mahdollisuus myös jatkossa säilyä tällaisina.

Toinen, tulevaisuuteen yhä enemmän vaikuttava kuva.

Täällä on jo hallituksen puolelta, mikä sinänsä on positiivinen asia, tuotu esiin vähemmistö-kulttuurin asema, tuotu esille meidän perinteiset saamelais- ja romanikulttuurimme ruotsinkielisen vähemmistömme rinnalle ja mainittu myös venäläinen vähemmistö. Tämä kuva on jo nyt hyvin paljon monipuolisempi, mm. Helsingissä on yli 20 kotikielen opetusta, mikä antaa kuvan siitä, minkälainen kulttuurien kirjo saat-taa maassamme olla muutaman vuoden sisällä.

Suomi on hyväksynyt vähemmistökieliä koskevan lisäpöytäkirjan eurooppalaiseen ihmisoi-keussopimukseen, ja tämä tulee edellyttämään myös sitä, että me jatkossa kiinnitämme huomiota näiden vähemmistökulttuurien asemaan. Tämän vuoksi erityisesti haluan painottaa sitä, että kulttuurin pohja luodaan lapsen mahdollisuutena saada sekä esikouluopetusvaiheessa että kouluaikana tukea, harjoitusta ja kannustusta oman kielensä käyttöön ja sitä kautta myös oman kulttuurinsa kehittämiseen. Tiedän, että säästötoimenpiteet ovat kohdistuneet myös tähän, ja toivoisin sen vuoksi, että valiokunta voisi painottaa tämän asian hoitamisen tärkeyttä jatkossakin. Saattaa olla, että ministeri Uosukaisel-la on tähän asiaan enemmänkin tietoa.

Joka tapauksessa romaaniasiaain neuvottelukunnan puheenjohtajana haluan myös tuoda esille sen, että neuvottelukunta ja nimenomaan sen romanijäsenet ovat jo nyt tuoneet esille huolestumisensa sen suhteen, että varsin hyvin liikkeelle lähteneet tavoitteet voivat nyt vaarantua. Nimittäin niin pienistä tuntimääristä kuin on tähän astikin ollut kyse, niistä jos vielä otetaan pois, saattaa olla, että hyvä tarkoitus valuu kokonaan hukkaan.

Minusta tuntuu, että velvoitteemme on nimenomaan näille vanhoille vähemmistöillemme, saamelaisille ja romaneille, taata nykyistä parempi asema, samalla kun toivon, että voimme olla avoimia myös uusien vähemmistökulttuuri-en tukemisen suhteen.

Ed. Skinnari: Herra puhemies! Tämän hallituksen yksi ongelma Suomessa on se, että innostavuus ja innostuneisuus monissa asioissa puuttuu ja se näkyy kaikessa ja on yksi syy myös siihen, että meillä tätä tarvittavaa luovuutta ei ole.

Hallituksen kulttuuripoliittinen selonteko tähän aikaan on erittäin tervetullut. Tätä keskustelua kaivataan. Eduskunnassa kuten kunnallishallinnossa ja muuallakin yleensä on se ongelma, että sitä keskustelua käyvät ne, jotka ovat näistä asioista kiinnostuneet, mutta sitä eivät käy ne, joiden myös pitäisi olla näistä asioista kiinnostuneita. Tämä on se ongelma, johon aina törmäämme. Eduskunta voisi omalta osaltaan tätä tilannetta yrittää korjata sillä, että tämä selonteko lähetettäisiin mahdollisimman laajasti muihinkin valiokuntiin, koska mielikuvituksella kulttuuri liittyy vähän joka sektoriin.

Tässä mielessä kulttuuripoliittinen selonteko on liian kapea-alainen. Siitä puuttuu ote luovuus-

teen, saada aikaan uusia ideoiltaan kilpailukykyisiä tuotteita Euroopan yhteisön, Yhdysvaltojen, Japanin ja Kauko-Aasian markkinoille. Suomen puoleen miljoonaan ulottuva kansalaisten suurtyöttömyys johtuu osaltaan juuri luovuuden puutteesta. Suomessa puhutaan erityisesti työnantajain taholla kilpailukykyisistä tuotteista tarkoittaen tällöin lähinnä halpahintaisia tuotteita. Älyllinen panos, luovuus, on toissijainen. Tältä puhujakorokkeesta olen aikaisemmin moneen kertaan kysynyt, missä oli se elinkeinoelämän Toni Nieminen. Toni Niemiselle kävi niin kuin elinkeinoelämän johtajillekin, että taso laski, ja suomalaisissa kabineteissa tällä hetkellä näitä Toni Nieminen -yrittäjiä on ihan riittävästi. Mutta nyt tilanne on sikäli korjaantunut, että olen voinut esittää kysymyksen siitä, missä on elinkeinoelämän Teemu Selänne, jolla olisi omasta takaa sellaisia lahjoja, sellaista luovuutta, että häntä kelpaa näyttää myös kansainvälisillä markkinoilla. Teemu Selännekin kun pääsi eroon tästä Esko Ahon hallituksen purituksesta, on Kanadassa pärjännyt huomattavasti paremmin.

Mutta meidän pitäisi Suomessa panostaa luovuuteen ja kulttuuriin. Tässä mielessä täällä paljon esillä ollut arvonlisäverojärjestelmä ei saa vaikeuttaa kulttuurin asemaa, vaan ihan niin kuin täällä ed. Pentti Lahti-Nuuttila totesi, tällainen nollalinja tässä vaiheessa on paikallaan. Tässä verotusasiassa on ihan sama tilanne kuin monessa muussa EY-neuvotteluihin liittyvässä kysymyksessä. Suomalaiset virkamiehet nykyisin Moskovon sijasta kumartavat Brysseliin päin, ja kaikki mitä Brysselistä esitetään teoreettisesti paperilla, hyväksytään, jotta näytettäisiin kelpo virkamiehiltä.

Mutta näinhän eivät tee EY-maatkaan, vaan niissä kohdellaan kulttuuria sillä tavoin, että on sitten ranskalaista, saksalaista, espanjalaista tai kreikkalaista, niin siellä toki annetaan arvo omalle kulttuurille eikä lähdetä siitä Iiro Viinanen tavoitteesta, että mitä enemmän kulttuuria ja erityisesti suomalaista elokuvaa verotetaan, sitä parempi. Olin eräässä tilaisuudessa, jossa tätä asiaa käsiteltiin, ja Iiro Viinasta saa sellaisen kuvan, että hän verottaisi sitä vaikka kuinka paljon. Tänään vielä varmistin kysyen, eikö, Iiro Viinanen, kantanne olekin se, että elokuvalla pitäisi asettaa 100 prosentin arvonlisävero. Ja hän oli sitä mieltä, että todella pitäisi. Kuitenkin suomalainen kirjallisuus, elokuva, kuvataide ja musiikki tarvitsevat tukea eivätkä lisää maksuja ja veroja.

Toinen näkökulma kulttuuriin on työttömyyden näkökulma. Tässä selonteossa oivallisesti tuodaan esille se, että Suomessa tekijänoikeudet työllistävät noin 70 000 kansalaista. Näistä on graafisella alalla suurin osa. Itse sanoisin, että Suomessa tekijänoikeudet työllistävät vain 70 000 kansalaista. Tämä on vajaa 3 prosenttia bruttokansantuotteesta. Esimerkiksi Ruotsissa se on vajaa 7 prosenttia. Tämä on yksi oivallinen osoitus siitä, miten tällainen itsetunnon puutteesta kärsivä kansa ei usko omiin kulttuurin tekijöihinsä eivätkä aina kulttuurin tekijätään usko itseensä. Me emme ole päässeet tässä työllistämisen sektorissa eteenpäin. Esimerkiksi kevyen musiikin osalta, kun Abba alkoi menestyä, Ruotsissa tajuttiin, kuinka merkittävä tekijä on kevyt musiikki. Kun se hoidetaan omasta takaa eikä tarvitse ostaa Amerikasta ja erityisesti sieltä, sillä myös kansantaloudellisesti on erittäin suuri merkitys. Mutta Suomessa tätä ei ole ymmärretty. Tämä koskee kulttuurin muitakin sektoreita.

Kulttuurin osalta on samanlainen tilanne kuin yrittämisessä Suomessa yleensäkin. Meillä on verrattu EY-maiden pienyrittäjätilannetta, ja Suomessa, vaikka olemme pieni kansa, on suhteessa kansan kokoon 100 000 yrittäjää liian vähän, ja tämä näkyy kaikessa. Siis meillä ei yrittämisestä osata tukea, vaan Venäjän tapaan ainoastaan suuri ja mahtava on kaunistaa ja tukemisen arvoista. Mutta tämä ei ole sitä Eurooppaa, johon me onneksi olemme menossa.

Yksi myös kulttuuriin vaikuttava tekijä on suomalainen koululaitos. 80-luvullakin suurin osa korkeakouluista ja yliopistoista valmistuneista tuli valtion ja kuntien palvelukseen. Siinä ei tarvitse aamulla välttämättä hirveästi miettiä, mitä tänään tekee, jos laki tai asetus sen määrää. Liian vähän on ihmisiä, joiden aamulla pitäisi miettiä, mitä tästä on omalle lähipiirille tai yhteiskunnalle tai koko maailmalle hyötyä. (Ed. Gustafsson: Onko edustajalla kokemusta tästä?) — No, en muuten puhuisi, ellei olisi ainakin parempaa tietoa.

Yhtenä esimerkkinä tästä tilanteesta Suomen osalta on täällä ministerinkin avauspuheenvuorossaan esittämä Yleisradio, ja tämän toteaa Yleisradion hallintoneuvoston jäsenenä. Siellä olen muutaman vuoden ollut ja kiinnittänyt huomiota siihen, miten me emme osaa edes viedä sellaisia dokumenttiohjelmia ja ohjelmia, joita sietäisi viedä. Meillä on sellainen harha Suomessa ja onneksi sellainen harha on myös maan rajojen ulkopuolella, että me olisimme jonkinlaisia Venäjän-asiantuntijoita. Ensinnäkään me

emme osaa edes venäjän kieltä ja toiseksi me emme ole myöskään Venäjän-asiantuntijoita. Tämä näkyy mm. siinä, että Suomi ei pysty viemään Venäjästä tehtyjä dokumenttiohjelmiä, vaan ne pitää kyllä tehdä Englannissa tai Saksassa tai jossain mahdollisimman kaukana tästä maasta. Se perustuu tietysti meidän asenteisiimme, mutta myös siihen, että esimerkiksi Yleisradion organisaatiota ei olekaan rakennettu siihen, että suomalaista kulttuuria tehtäisiin vietäväksi, vaan meillä Yleisradio tekee ohjelmia suomeksi ja ruotsiksi meille viisimiljoonaiselle kansalle keskenämme. Nämä ovat esimerkkejä siitä, että miten me olemme jähmettyneet tähän Venäjän kylkeen omien ongelmienne kanssa, ja tästä pitäisi tavalla tai toisella päästä eroon.

Samoin, kun olemme nyt menossa erilaisin sopimuksin kohti yhdentyvää Eurooppaa, meillä, kuten aluksi totesin, on sellainen taipumus, että ainoastaan keskeisessä Euroopassa on hyvää ja meillä suomalaisille ei ole kovin paljon tähän annettavaa. Sekään ei pidä paikkaansa. On Suomi menossa sitten Eurooppaan, Yhdysvaltoihin, Japaniin tai mihin maailmankolkkaan tahansa, niin suomalainen kulttuuri kelpaa monella sektorilla malliksi. Sitä jopa ihaillaan siellä, missä sitä ei uskoisikaan ihailtavan. Huomasin tämän esimerkiksi helmikuussa Japanissa. Japanilaiset ovat kovin kiinnostuneita suomalaisesta kulttuurista, musiikista ja muotoilusta. He tuntevat Sibeliuksen ja yllättävän monet tuntevat Kalevalan. Yhteistyön ongelmana on se, että suomalaiset eivät ole kiinnostuneita japanilaisten kiinnostuksesta Suomeen.

Tämä on yksi perusongelma myös monien muiden maiden osalta. Kun me tulemme yhä keskeisemmäksi, kiinteämmäksi osaksi Euroopan talousaluetta, niin meidän on rohkeasti esiteltävä omaa kulttuuriamme sen kaikilla eri sektoreilla eikä anteeksipyydellen todettava, että meillä on hieman erilaista kulttuuria kuin muissa maissa. EY:n lähtökohtahan on ollut se, että kulttuuria ei haluta sitoa eikä säännellä, vaan jokainen voi omasta historiastaan ja taustastaan lähtien tehdä sellaista kulttuuria kuin haluaa. Tämä on Euroopan yhdyntymisen rikkaus.

Eräs sektori, joka myös haittaa meitä, on todellakin kielten opiskelun kapea-alaisuus, joka on myös kulttuurin viennissä ongelma. Meillä on liian paljon ihmisiä, jotka osaavat tai lukevat englantia. Saksaa ja ranskaa opiskellaan liian vähän ja venäjää, kuten totesin, ei tässä maassa juuri osata. Kuitenkin tuhatvuotinen Venäjän historia, jos mennään vain sen verran taaksepäin

ja tutustutaan maahan tarkemmin, osoittaa, että vieressämme on maa, jolla on esittää verrattuna Saksaan, Ranskaan, Japaniin tai Yhdysvaltoihin monin verroin merkittävämpi kulttuurihistoria kuin yhdelläkään näistä. Vaikka Suomi on hyvin paljon pystynyt tästä hyötymään, niin enemmänkin näin voisi tapahtua. Toivottavasti tulevaisuus näiden ennakoasenteiden osalta on toisenlainen.

Kulttuurimme ja luovuuden puuttumisen ongelmahan näkyy — viittaan nyt siihen, että tätä voitaisiin laajemminkin käsitellä — mm. huonossa rakentamisessa sodan jälkeen, erityisesti rakentamisen lukumäärällisesti suurina vuosina 60—80-luvulla, jolloin tehtiin kivitaloja, joita harva arkkitehti haluaa tunnustaa piirtäneensä; ottivat rahat ja sen jälkeen siirtyivät seuraavaa taloa tekemään viivoittimella.

Samalla tavoin suomalainen muotoilu, sisustusarkkitehtuuri on jäänyt vähälle. Huonekaluteollisuuden tunnen aika hyvin. 80-luvulla, sen lahtelaispuusepätkin ovat monesti kertoneet, sen tärkeimpänä kehittämisvälineenä olivat messut, joilta haettiin kilpailevien firmojen messubrosyyrejä, otettiin niistä kopioita ja vähän muuteltiin ja tehtiin tällä tavoin huonekaluja. Lähtökohtana oli se, että teknikkokin pystyy tekemään huonekalun, tuolin, joka seisoo jaloillaan, mutta vasta nyt, kun on alkanut mennä todella huonosti, arkkitehtejä on otettu mukaan siihen, millä tavoin huonekaluja pitää rakentaa ja tehdä. Tämän pitäisi myös näkyä koulutuksessa.

Arvoisa puhemies! Lopuksi toivoisin, että selonteko sivistysvaliokunnan harkinnan mukaan lähetettäisiin lausunnolle myös muihin valiokuntiin. Sehän voisi tapahtua lyhyen määräajan puitteissa, ja ne, joilla on tähän jotakin sanottavaa, saisivat sanottavansa sivistysvaliokunnalle sanoa.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Käsittelen tässä puheenvuorossani hieman kapea-alaisesti yhtä aluetta, johon jo vastauspuheenvuorossani viittasin, nimittäin liikunta-asiaa.

Sitä ennen kuitenkin haluaisin käsitellä ed. Saastamoisen puheenvuoron paria näkökohtaa. Ymmärsin niin, että ed. Saastamoisen tarkoituksena oli käyttää kokoomuksen ryhmäpuheenvuoro ja sellaisena tuo puheenvuoro aloitettiin.

Mutta jossakin vaiheessa se muuttui kovin minä-keskeiseksi, esimerkiksi siinä vaiheessa, kun ed. Saastamoinen puhui jotenkin siihen tapaan, että kaikilta sellaisilta organisaatioilta ja yhteisöiltä, jotka ovat olleet jollakin tavoin teke-

misissä entisen Neuvostoliiton kanssa, pitäisi lopettaa valtionapu. Minä jäin miettimään tätä asiaa, voiko ed. Saastamoinen löytää Suomesta sellaisia korkeakouluja, kulttuurijärjestöjä, urheilujärjestöjä, Ulkomaankauppaliittoa, taloudellisia järjestöjä, jotka eivät tavalla tai toisella olisi olleet yhteydessä entiseen Neuvostoliittoon. Jos ed. Saastamoinen menisi noin laajalle, kyllä Viinasella olisi ehkä hieman enemmän arkun pohjassa rahaa, mutta luulen, että siitä aiheutuisi aikamoinen tappio suomalaiselle kulttuurille, suomalaiselle talouselämälle, yleensä kansainväliselle yhteistyölle. (Ed. Saastamoinen: En puhunut valtionavusta!) — Saattoi olla, että ed. Saastamoinen tarkoitti esimerkiksi Suomen ja Venäjän kansojen ystävyysseuraa. (Ed. Saastamoinen: En siinäkään puhunut valtionavusta!) — Mutta siltä järjestöltä on ainakin nyt viety melkein kaikki taloudelliset edellytykset, enkä usko, että sekään on viisasta.

Sen sijaan ed. Saastamoinen mielestäni oli hyvin oikeassa, kun hän lukuisten muiden edustajien tapaan korosti eduskunnan jo aikaisemmin omaksumaa kantaa siitä, että veikkausvoittovarat pitäisi käyttää siihen tarkoitukseen, mihin ne lakien ja asetusten mukaan aikaisemmin on tarkoitettu. Minä olisin vielä toivonut, että ed. Saastamoinen olisi selkeän kannan lausunut myös suhtautumisesta arvonnäköveroon, torjunut sellaiset pyrkimykset, joilla hallitus nyt näyttää suuntautuvan kulttuurin, ainakin monien sen alojen, sanoisin rankaisemiseen ulottamalla tuon veron niihin.

Päästäkseni liikunta-asiaan haluaisin ensin todeta, että hallituksen selonteon liiteosassa mainitaan kyllä doping-sana ja itse asiassa siinä mainitaan kyllä kannanotto asiaan. Mutta sen sijaan, minkäänlaisista toimenpiteistä, joilla hallituksen taholta tähän asiaan tultaisiin kiinnittämään huomiota, ei mainita. Mutta kun olen tästä asiasta jättänyt hallituksen vastattavaksi suullisen kyselyn ja saatan siihen saada huomenna vastauksen, en tässä nyt pitempään tenttaa, mikä on hallituksen kanta. Haluan kuitenkin tässä yhteydessä omana käytöksenäni sanoa, että doping ei ole milloinkaan sopinut amatööriurheiluun, normaaliin kilpaurheiluun, kaikkein vähiten, niin kuin nyt väitetään dopingin käytön yleistyneen, kuntourheiluun. En ymmärrä lainkaan tarvetta sellaisten keinokeinoisten piristeiden ja aineiden käyttöön. Kaikki mitä voidaan tehdä tuollaisen aineiden käytön rajoittamiseksi mahdollisimman pitkälle, pitäisi tehdä.

Toisaalta luulen, että esimerkiksi budjettipäällikkö Sailas Vaasan sporttipäivillä taisi antaa jonkin verran väärän kuvan. Kyllä kai nyt on niin, että liikuntaa harrastavista äärettömän pieni osa on tällaisten aineiden käyttöön syöllistynyt. Luulen, että valtaosa eduskunnankin urheilijoista, saati sitten suuresta joukosta muita, on välttynyt tuollaisilta aineilta.

Eräät edustajat ovat todenneet, että liikunnasta ja nuorisotyöstä hallituksen selonteossa puhutaan kovin vähän. Ehkä se kuvastaa laajemmin valtiovarainministeriön, ainakin budjettipäällikön, ja ehkä laajemmin hallituksen linjaa. Kyllä ne leikkaukset, jotka ovat kohdistuneet esimerkiksi veikkausvoittovarojen kaventamisen muodossa, rakentamiseen annettavien varojen muodossa, ovat voimakkaasti kohdistuneet juuri liikuntaan, sen harrastamis- ja kehittämismahdollisuuksia vastaan.

Toisaalta selonteossa puhutaan kyllä muutamien kauniin sanoin myös liikunnasta. Mutta on vaikea ottaa sitäkään hyvää ja kaunista todesta, kun toisella kädellä niin monin keinoin on leikattu ja katkaistu siipiä liikunnan järjestämiseltä, harrastamiselta. Siksi mielestäni kaikki toimet, joilla saataisiin hallitus antamaan enemmän arvoa liikunnalle ja sen tukemiselle, ovat välttämättömiä. Kiinnitin kyllä huomiota julkisuudessa esimerkiksi ministeri Tytti Isohookana-Asunmaan puheenvuoroon ilmeisesti juuri siellä sporttipäivillä; siinä ainakin julkisuudessa kerrotun mukaan oli mielestäni hyvin hyvän laatuinen kannanotto suhtautumisesta liikuntaan esitetty.

Mutta kaikki ei ole myönteistä. Urheiluvarojen jaon osalta, jos nyt olen oikein julkisuudessa annettut tiedot ymmärtänyt, hallituksen taholta on kuitenkin näytetty vihreää valoa sille, että TUL:n avustuksesta leikattaisiin tältä vuodelta 7 miljoonaa markkaa nimenomaan aikana, jolloin TUL pystyy osoittamaan entistä parempia tuloksia. Minä en nyt tarkoita pelkästään huippu-urheilusaavutuksia, vaan myös laajempien joukkojen urheilu- ja liikuntasaavutuksia.

Samaan aikaan kuitenkin saman ministeriön ja saman hallituksen taholta on annettu ymmärtää, että kasinokeinottelun paikkaamiseen voidaan valtion varoja käyttää, jos oikein muistan nyt summan, 25,4 miljoonaa markkaa käyttämällä Veikkauksen säästövaroja. Ei kai siitä mihinkään pääse, etteikö tässä tapauksessa kysymys ole juuri siitä, vaikka ministeri täällä koetti toisin antaa ymmärtää, että tällä 25,4 miljoonalla markalla paikataan SVUL:n velka-
taakkaa siten, että SVUL:n hallitsema kiinteistö

siirretään eräiden lajiliittojen haltuun. Jotta ne voisivat ostaa osuuksia tästä SVUL:n hallinnassa olleesta kiinteistöstä, tuo raha on tarkoitus antaa. Se ei siis palvele urheilutoimintaa, ei järjestöjen toimintaa, vaan sillä maksetaan niitä laskuja, jotka kasinopelit ovat aiheuttaneet. Ainakin sanomalehdissä, jopa tänään valtakunnan päälehdessä, jos Helsingin Sanomia voi sellaiseksi nimittää, yksityiskohtaisesti kerrotaan, että on muodostettu lajiliittojen toimesta nyt uusi kiinteistöyhtiö Pasilan toimitalo Oy, joka tulee Suomen Valtakunnan Urheiluliiton talousratkaisujen yhteydessä Pasilan toimitalon omistajaksi, ja tämä ratkaisu on tarkoitus maksaa näiden lajiliittojen osalta 25,4 miljoonan markan avustuksella. Näin ollen, ministeri Isohookana-Asunmaa, eikö itse asiassa kysymys ole siitä, että tämä raha menee nyt SVUL:lle, on se sitten sen velkojen hoitoa tai sen toiminnan, kasinokeinotetun, aiheuttamien tappioiden maksua?

Nyt kyllä yhteiskunnassa ja järjestöissä Suomen maassa ja muualla maailmassa monia vahinkoja tapahtuu ja epäonnistumisia taloudellisissa asioissa. Siitähän Suomen pankkikriisikin on eräs osoitus. Mutta tähän liittyy nyt kuitenkin SVUL:n osalta eräitä semmoisia mielenkiintoisia piirteitä, joiden vuoksi tähän vielä kiinnitän huomiota.

Nimittäin esimerkiksi Turun Sanomissa 21. tammikuuta pääsihteeri Oksanen vakuuttaa, että puhutaan aivan väärää tietoa, ei semmoisia velkoja ole olemassa. Kuusi päivää myöhemmin Iltalehdessä pääsihteeri Oksanen sanoo, että SVUL:n velat ovat nolatilassa, ei niitä siis ole olemassa, se kiellettiin. Sitten myöhemmin kerrottiin, että on niitä 200 miljoonaa, ja sitten jonkin ajan kuluttua, että on niitä 400 miljoonaa. Näitä tietoja alkoi antaa sitten puheenjohtaja Uunila. Minä en tiedä nyt, mikä on totuus tässä, vaan kerron SVUL:n tunnettujen urheilujohtajien julkisuudessa esittämiä lausumia.

Sen vuoksi tähän asiaan haluan kiinnittää huomiota, että tämä tapa ei mielestäni edistä sitä urheilurakenteen tervehdyttämistä, josta ministeri Tytti Isohookana-Asunmaa aikaisemmin puhui. Jos olen oikein ymmärtänyt, urheilujärjestöjen keskusteluissa on lähdetty siitä, että uusi urheilujärjestöjen yhteisö voidaan aloittaa puhtaalta pöydältä, niin että tätä yhteisöä, on se nimeltään mikä tahansa, kuitenkin yhteistyöelin muodossa tai toisessa, eivät rasita SVUL:n velat. Kun sitten juuri tästä näkökohdasta Työväen Urheiluliiton taholta on esitetty, että täytyy saada selvyys näistä asioista, niin ministeri Iso-

hookana-Asunmaa on lausunut ja on sen tänäänkin toistanut, niin kuin sanoin, hieman lievemässä muodossa, että täytyy muuttaa liikuntalakia. Kyllä valtiolla on keinot, millä saadaan TUL suostumaan siihen, ettei se tällaisia liikkoja kysele. Tämä on nyt tietysti vähän oikaisu, omaa tulkintaani. En väitä, että ministeri on juuri näitä sanoja käyttänyt, mutta asian sisältö on ollut tämä.

Minusta ministerin pitäisi kunnioittaa, jos Työväen Urheiluliiton puheenjohtaja Matti Ahde esimerkiksi sanoo, että täytyy saada selvyys näistä asioista, täytyy olla varmuus siitä, että uuden yhteistyön alkaessa ei millään osapuolella ole sellaisia velkoja vastattavana, jotka tämän uuden yhteistyön aloittamista käytännössä tulisivat rasittamaan taikka vaikeuttamaan. Siksi minun on mahdollon ymmärtää semmoisia viittauksia, jotka ministerin suuhun on ainakin lehdistössä kirjoitettu, että Matti Ahde näillä lausunnoillaan on jotenkin vaikuttamassa SDP:n puheenjohtajakuvioihin ja yrittää nostaa omaa asemaansa. Tämä lainaus on Turun Sanomista: "Epäilen, että hänellä on nämä puolueen puheenjohtajakuviot mielessä. Hän haluaa tätä kautta lisätä itsellensä sädekehää. Kulttuuriministeri syyttää TUL:n puheenjohtajaa vitkutelusta." En ole ennen havainnut, että ministerit tällä tapaa viime vuosien aikana olisivat mitään vapaaehtoisjärjestöä taikka sen johtoa syyttäneet.

Kun aikaisemmin käytiin pikkaisen keskustelua Urho Kaleva Kekkonen asenteesta, niin kyllä 30-luvulla esiintyi sellainen Kekkonen tässä maassa, joka pyrki myös eräin pakkotoimin urheilujärjestöjen yhdistämiseen. Mutta se Urho Kaleva Kekkonen, joka sotien jälkeen maassa nousi vielä korkeampiin asemiin, nimenomaan saattoi haluta urheilujärjestöjen yhdistymistä, sitä en kiistä, mutta julkisuudessa lausui, että niin kauan kuin Työväen Urheiluliiton jäsenistö haluaa, sillä täytyy olla oikeus liittonsa säilyttämiseen. Tämä ei suinkaan ole eikä voi olla este urheilujärjestöjen yhteistyölle. Ei ennen eikä tänään, niin kuin täällä on tänäänkin lausuttu, Työväen Urheiluliiton taholta ole asetettu esteitä sille, etteikö tämä uusi urheiluyhteistyö voisi käynnistyä, kunhan nämä taloudelliset selvitykset on suoritettu ja TUL:lle tehty myös oikeutta.

Minulla on sellainen käsitys, että tämä uusi urheiluyhteistyö ymmärretään hieman eri tavalla. Esimerkiksi minulla on sellainen käsitys, että tarkoitus on kaikkien asettua samaan yhteistyöelimeen, mutta että se ei kuitenkaan edellytä, että

kaikki lopettavat oman organisaationsa. Esimerkiksi Työväen Urheiluliiton näkökannan olen ymmärtänyt tällaiseksi. Mutta ministerin eräistä puheenvuoroista saa sellaisen käsityksen, että hän nimenomaan tarkoittaa, että kaikki organisaatiot lopettavat toimintansa ja yhdistyvät ja sitä perusteltiin tällä säästöllä. (Ed. Lahti-Nuutila: Ehkä ministeri löytää vielä Kekkonen jalanjäljet!)

Jos kuitenkin kiinnitetään huomiota siihen, että Suomen urheiluelämässä on paljon päällekkäisyyttä, kyllä sitten — meillä on kymmenet lajiliitot ja on ruotsinkielinen liitto ja Työväen Urheiluliitto ja SVUL, lukuisat piirijärjestöt, varmasti päällekkäisyyttä — niin on yhteiskunnassa monilla muilla aloilla. Pian tullaan sanomaan, että puolueet pitää yhdistää, jotta ei tarvitse niin monelle puolueelle puoluetukea maksaa, ja ammattiyhdistysliike ja työnantajaliitot pitää yhdistää, jotta on vähemmän kuluja organisaatioista, jos uhkailut hyväksytään ja halutaan pakkotoimia käyttää.

Ed. Kemppainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. S a a s t a m o i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Puheenvuoroni oli todellakin ryhmäpuheenvuoro. Parissa kohtaa otin vähän henkilökohtaisemman kannan koskien Kauppalehden kulttuurisivuja tahi jotain muita, mutta ei sekään kai varsinaisesti kiellettyä ole, sillä ryhmän jäsen olen ja silloin, kun tiedän, että ryhmän enemmistö ei näitä henkilökohtaisempiakaan kannanottoja vastusta, varmaankin niitä voi ottaa esiin.

Arvonlisäverosta, herra puhemies, ed. Laineelle haluaisin todeta, että juuri siitä syystä, kun kysymyksessä on ryhmäpuheenvuoro, on vaikeata ottaa siinä kovin henkilökohtaisia ohjelmajulistuksia.

Sen sijaan, mitä tulee ed. Laineen esiin otta-
maan kohtaan entisen Neuvostoliiton asiassa, totean, että kysymyksessä oli silloin kohta, jossa puhuin suomalais-ugrialaisten sukulaiskansojen avustamisesta ja kulttuuriyhteistyöstä. Totesin seuraavaa: ”Kulttuuriyhteistyöhön suunnattavia voimavaroja ei kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä tule kanavoida sellaisten suomalaisten organisaatioiden kautta, joiden suurin ansio on ollut niiden yhteistyö Neuvostoliiton entisten vallanpitäjien kanssa.” En siis puhunut sanaakaan valtionavusta. Herra puhemies! Minä luo-

len, että ed. Laine on tässä kohdassa tahallisesti kuunnellut puolella korvalla.

Opetusministeri U o s u k a i n e n : Herra puhemies! Eilen jaettiin tiedonjulkistamispalkinnot. Yhden palkinnon, aiheellisesti mielestäni, sai teos, jonka nimi on ”Suomalainen ahdistus”. ”Suomalainen ilo” olisikin varmasti paljon laihempi tutkimus.

Olen rakentanut koko puheenvuoron oikeastaan kolmen sitaatin varaan nimenomaan siitä syystä, että on kulttuurikeskustelusta kyse ja kaikki on sanottu jo niin paljon paremmin kuin tässä osataan sanoa. Siinä juuri on kulttuurin merkitys. Sieltä on silta tähän päivään, mutta se aina antaa myös luovat ainekset tulevaan, ja niinhän on, että entisestä voi oppia, mutta tulevaan voi vaikuttaa. Ja kulttuurin avulla voi vaikuttaa.

Tässä tämä sitaatti: ”Vaikka niin uskonnollisen kuin kansallisenkin herätyksen normistot ovat jääneet historiaan, seisoo instituutioiden antamista kiinteistä elämismalleista vapaa postmoderni ihminen normatiivisessa miinakentässä ja on räjähdysten pelossa hievahtamatta. Psykkisen autonomian ja kulttuurin liikkumatila eivät suinkaan ole kehittyneet tasatahtia modernin elämysmaailman kanssa, vaan täydellinen hylkääminen uhkaa mitä odottamattomimmista syistä. Ne toiset käyttävät nyt samaa tuomiovaltaa kuin heränneiden Jumala, jonka tuomitsevat silmät olivat kuin tulen lieskat. Ne toiset eivät kuitenkaan tarjoa selvittämättömien syntiensä vuoksi vapisevalle mitään sovitustietä, niin kuin heränneiden Jumala sentään teki leppymättömästä maineestaan huolimatta.”

Nykytilanteessa todella räjähdysten pelossa monet seisovat hievahtamatta, mutta kulttuurin tekijät, kulttuurin näkijät, kulttuurin kokijat eivät. Tässäpä juuri, ed. Halonen, on se seikka, johon te viittasitte, kun toivoitte, että ihmiset pääsevät entistä enemmän osallistumaan. Kyllä pääsevät. Mutta kieltämättä näinä aikoina puheenvuoroissa ja selonteossakin oikeastaan on se kova konditionaali ”pitäisi” ja sitten taas hyvin usein on passiivi ”pyritään”. Mutta nöyrästi vain täytyy todeta se seikka, että näin pyritään ja pitäisi. Ja pitää kanssa. Jos me lähemme indikaatiivissa toimimaan, niin hyvin käy ja paljon hyvää tapahtuu, niin kuin puheenvuoroissakin on selkeästi näkynyt.

Hyvä ylijohtajamme Irmeli Niemi on todennut: ”Kaikkein tärkein kulttuurilaitos on koulu ja toiseksi tärkein kulttuurilaitos on koulu ja

kolmanneksi tärkein kulttuurilaitos on kirjasto.” Olen hänen kanssaan hyvin samaa mieltä. (Ed. Rätty: Ja teatteri on kanssa aika!) — Kyllä se on, mutta se tulee ehkä sen jälkeen. — Minusta nämä ovat nyt tässä ihan tällä tavalla.

Erikoislukioista, ed. Halonen, otitte esimerkin. Muistan, kun tulin eduskuntaan 83, se oli ensimmäisiä asioita, joita ryhdyimme käsittelemään, tarkoitan siinä mielessä, että erikoislukioitten resurssit ei ollut olemassakaan. Valiokunta otti resurssit esille, ja erikoislukioille vaadittiin niitä. Ne olivat olleet poissa, ja näin pelastimme ne. Siinä on yksi komea teko siltä valiokunnalta, ja eduskunta yksimielisesti ne hyväksyi, ja ykskaks kaikki menikin hyvin.

Tässä tilanteessa, jossa nyt elämässäni olen, minulla on ollut ihania keikkoja nimenomaan erikoislukioiden oppilaitten kanssa, sekä laulajien että soittajien mutta myös eri taidenäyttelyissä. Minä olen puhunut, ja he ovat tehneet tätä kaikkea muuta ihanaa. Sanon suoraan, että tuntuu hyvältä, että ne ovat. Sitten tullaan tähän vaikeaan paikkaan. Kyllä sieltäkin on kavennettu. Mutta he ovat niin taitavia, opettajat ja rehtorit ja lehtorit ja myös oppilaat, että he silti ovat saaneet hyvää jälkeä edelleen aikaan.

Minusta ei ihmisiä kumminkaan liian tiukalle pitäisi panna. Olen sanonut monta kertaa, että kohtuuttomia ei voi vaatia, kohtuullisia kyllä. Kun uusi tuntijako on tulossa, se on ilosanoma niin pian kuin kunnissa uskotaan, että sivistys todella on tärkeää. Tässä kohtaa meillä on niin opetustoimen kuin kulttuuritoimen puolella jatkuvan vaikuttamisen paikka, että saamme vanhemmat ja saamme kaikki puhumaan sen asian puolesta, että kulttuuriasia on tärkeää. Jos viimeiset kulttuurirahat pannaan, niin pannaan ne sitten lasten ja nuorten kulttuuriin, jos ei enää mihinkään muuhun, mutta siinä saisimme sitten vanhemmat mukaan. Muutoin se ei kyllä onnistu, sillä uusi tuntijako tarjoaa varsin hyviä mahdollisuuksia, koska se sallii jopa jokaiselle koululle mahdollisuuden profiloitua. Silloin myös on mahdollista näiden ihanien ominaisuuksien, taid ominaisuuksien, taito-ominaisuuksien, perusteella profiloitua.

Sitä paitsi yhä enemmän on mm. toiveita ja myös saavutettuja tavoitteita siinä, että jo päiväkodeissa on varsin hyvin koulutettuja ja taiteeseen erikoistuneita opettajia. Näille kaikille asioille ei muuta kuin vihreää valoa ja kuntatassolla paljon paineita. Jos nyt joudumme vähän hitaammin kävelemään, niin päämäärää ei saa unohtaa. Minusta tämä päämäärä on äärimmäi-

sen tärkeä nimenomaan, etteivät seuraavat sukupolvet seiso räjähdyksen pelossa hievahtamatta, vaan että yhä elävämpiä ihmisiä meillä liikkuu.

Valtion tehtävissä kohdassa 6 on varsin hyvin otettu mm. se seikka, että valtion tehtävänä on huolehtia siitä, että yleissivistävä koulutus nimensä mukaisesti perustuu kulttuuriarvojen huomioon ottamiseen ja kunnioittamiseen. Uskon, että sivistysvaliokunta tämän tavoitteen kyllä jakaa, ja minä omasta puolestani nöyrästi asetun sitä palvelemaan; ja kulttuuriarvot kannattaa ottaa ihan esille. Ministeri Isohookana-Asunmaa jo viittasi avauksessaan mm. Ranskan malliin, se on todella onnistunut.

Minä uskon, että kun tarpeettomammat ovat karisseet, taiteen ja kunnan kulttuuriarvojen voimat nousevat hyvin monilla tavoilla ja siinä vaiheessa meillä on mahdollisuus kanavoida, jollemme me tuhoa niitä järjestelmiä, joiden varassa ne liikkuvat. Muun muassa olen selvästi havainnut, että hyvin suuresti ja lämpimästi tervehtimäni ja välittämäni ja antamani ehdotus taiteen perusopetuksesta on kokenut takaiskuja siitä syystä, että ei ole ollut resurssia niin paljon. Mutta me tiesimme jo antaessamme, että tiukkaa on, mutta se on tehty ja sitä on mahdollista toteuttaa, kun tulevat paremmat ajat.

Kun ajattelen sitä, että tätä asiaa totutaan ajattelemaan ja sitä toivomaan ja kaipaamaan, niin käy sitten niin kuin muidenkin kulttuurilakien kohdalla, kun niitä on odotettu, että niitä pääsee sitten toteuttamaan, kun aika ehtii, ja joissakin paikoissa ehtii jo. Minusta on ihan mainiota, että kunnat, ihan pienet maalaiskunnat vaikka missä, ovat käyttäneet näitä mahdollisuuksia, pohtivat niitä mahdollisuuksia, ajattelevat niitä mahdollisuuksia. Se on hyvä se.

Sitä paitsi ei pidä tulla väärää kuvaa, että olisi jotakin pääkaupunkiseutukeskeistä esimerkiksi erikoislukioiden toiminta, ei suinkaan. Kaikkein parhainta: kouluissa kautta maan tehdään niin ihanaa taidetyötä, että se on pakko sanoa ääneen, ja tehtäisiin vielä enemmän, jos uskallettaisiin ja jaksettaisiin ja vielä rohkeammin ja käytettäisiin kaikki mahdollisuudet. (Eduskunnasta: Tampereen teatterikoulutusta ei saa lopettaa!) Tulisieluiset opettajat ja vetäjät olennaisia ovat, ja heitä tarvitaan kouluissa.

Minä olen huomannut sen seikan — valitettavasti jouduin ministereitten toisen homman tähden olemaan välillä poissa — että on puututtu Veikkauksen voittovarojen jakoon. Haluan itsekin siitä huomauttaa. Taiteen, tieteen, liikunnan ja nuorisotyön osuutta, aivan niin kuin ed. Laine

esille otti, on tärkeää korostaa, ja haluan toisena ministerinä myös sen tehdä. Minusta on tosiaan sillä tavalla, että jos niihin varoihin kohdistuu voimakkaita supistuspaineita, kuihtuu taiteen edistäminen maastamme sellaisella tavalla, joka näkyy kansallisessa kulttuurissamme, ei heti, eiväthän nämä asiat näy heti, mutta vähän ajan päästä. Ympäri maata sijoittuvat toiminnat supistuvat ja lakkaavat, paitsi ehkä laitosteatterit ja laitosorkesterit. Taiteilijoiden työllisyys vaikeutuu. Kokonaisia taiteenaloja putoaa tuen piiristä. Pienet kansalliset markkinamme eivät pysty ylläpitämään edes hyväksyttyä perinteistä taidetta, saati sitten uutta ja kokeilevaa. Tämän tähden minusta on tärkeää muistuttaa veikkausvoittovaroista.

On hyvä, että Euroopan neuvoston kansainvälinen maatutkimus Suomen kulttuuripoliitikasta on käynnissä. On hyvä, että meillä katsotaan, mitä todella tapahtui, ja sitten sen perusteella tehdään päätelmiä. On hyvä, että selonteko ottaa esille tutkimustoiminnan ja sen, että taiteen keskustustoiminnan tutkimus- ja tiedotusyksikkö tekee hyvää työtänsä. Haluan kernaasti nähdä sen, että myös tehdään kulttuurin taloustutkimusta, sillä tutkimukset, selvitykset, tietojärjestelmien luominen ja kehittäminen ja tiedon levittäminen ovat tehokkaan ja joustavan kulttuuripoliittisen suunnittelun ehdottomia edellytyksiä. Vaikka kyseessä on taide, se ei kuitenkaan ole mitään ilmassa leijuntaa vaan sillä pitää olla ihan sama kehikko kuin muillakin toiminnoilla. Siltä pohjalta on hyvä työtä sitten tehdä, jos kohta ei niin kovin helppoa kaikkina aikoina.

Minä olen sitä mieltä, että taiteen keskustuomikunta on erinomainen asiantuntijaelin, ja niin kuin minulla tieteen puolella on Suomen Akatemia ja monta muuta tällaista keskeistä keskustuomikuntaa tai elintä, asiantuntemusta on myös taiteen puolella. Näitä on hyvä käyttää. Totta vieköön ministeriössä paljon viisautta on mutta ei totisesti kaikkeen, ja siinä mielessä minusta tämä järjestelmä on hyvä. Minä myös kannatan sitä, että lääneissä läänien taidetuomikunnat saavat vahvan aseman ja että ne voisivat olla suoraan opetusministeriön alaisia. Minusta tuntuu, että se olisi hallinnollisesti hyvä ratkaisu.

Olen hyvilläni, että on tänä päivänä esille noussut selkeästi, että komiteatyö taiteilijapoliitiikan selvittämiseksi käynnistyy.

Vielä haluan tietenkin, kun minä mainitsin kirjastot, muistuttaa siitä, miten tärkeää on, että kirjastojen omat kokoelmat pysyvät maksettomina, nimimerkillä "Kirjastoseuran edelli-

nen puheenjohtaja". Olen iloinen siitä, että me onnistuimme tavoitteissamme, kaikki yhdessä, saada ne asiat lakiin. Ei se ihan helppoa, ministeri Tytti, ollut.

Sitten minä iloitsoin siitäkin, vaikka toivoisin, että voisin olla vielä iloisempi, että näyttäisi kirjojen liikevaihtovero sentään edes laskevan. Se oli ensimmäisen suullisen kysymykseni aihe vuonna 83: "Mihin toimiin hallitus ryhtyy, jotta kirjojen liikevaihtovero poistetaan?" Ei se vielä kään poistu, ja koko ajan olen vannonut EY:nkin nimeen, että kun se tulee, me saisimme tällaiset kansainväliset kuviot, ja kyllä me nyt joka tapauksessa saamme sen alaspäin. Auttaa se vähän. (Eduskunnasta: Kokonaan pois!) — Minäkin olen sanonut sitä, että kun se on sattumalta aikoinaan tullut, otetaan tahallaan se kokonaan pois. (Ed. Lahti-Nuuttila: Äänestäkää hallituksessa edes!) — No, senhän me voisimme tehdä kuitenkin. (Ed. Lahti-Nuuttila: Hyvä!) Siinä oli taas se konditionaali, jota muuten harvoin käytän.

Nyt sanat laatu ja kansainvälistyminen kenties ovat ne, joita eniten käytetään niin koulutus- kuin kulttuuripoliitikassa.

Ed. Halonen otti esille minulle ainakin kipeän kysymyksen, sen että pakolaisten opetuksesta ja siihen käytetyistä varoistakin oli leikattu. Meillä on suunnitelma niitä lisätä. Olemme yrittäneet saada niitä jo lisää tulo- ja menoarvioon. Niin luki jossakin otsikkona, että on kuin henkinen itsemurha, jollei saa omalla kielellään oppia ja oman kielensä opetusta. Me taistelemme tämän asian puolesta joka tapauksessa. Opetusministeriössä tämä on ollut jo esilläkin. Se panos on nimittäin laskenut, ja eihän se nyt niin päin saisi kulkea, joten tietoisia ollaan. Se asia, miten me saisimme maahan tulleet sitoutumaan tai olemaan elävässä sidoksessa yhteiskuntaan, on meille suunnattoman tärkeä ja myös antaa resursseja ihan tavattomasti kansainvälisyyteen päin.

Kansainvälisyyteen ja sanoisiko nuoreen kulttuuriin päin antavat mahdollisuuksia myös esimerkiksi erilaiset teknologiset laitteet, pelit sun pensselit. Opetusteknologiaa vierastetaan ehkä ja katsotaan, ettei se ihmistä korvaa. Ei korvaakaan. Mutta kun me tiedämme, että esimerkiksi meidän nuoremme ja lapsemme aika lailla ovat kotonaan erilaisen teknologian parissa, tämä Nintendo-sukupolvi, niin katson, että myös näiden välineiden käyttö myös koulussa ja taiteenkin välineinä on täysin mahdollista. Virtuaaliteollisuus on erinomaisen mielenkiintoinen, ja

kun kerran se on heidän todellisuuttaan, minusta meillä ei ole mitään oikeutta sanoa, että se olisi jotenkin toisarvoisempi ja että meidän klassisempi taidekuviomme olisi sen arvokkaampaa, vaan pitää katsoa, mikä tälle ajalle on ominaista, ja sitä kehittää.

Sanotaan suoraan, mielestäni ei hyvää opettajaa kone korvaa eikä teknologia, mutta opettaja, joka osaa hyödyntää tällaisetkin modernit virtuaaliaineekset, takuulla ohittaa sellaisen, joka ei käytä yhtään mitään eikä uskalla. Minä olen vähän huolestunut siitä, kun esimerkiksi eräässä vieläpä harjoittelukoulussa ja hyvässä ymmärtääkseni vain 4 prosenttia opettajista käytti joitakin esimerkiksi opetusteknologisia välineitä. Minä puhun siis sekä tiedosta että myös taidepuolesta, koska ne ovat molempien välineitä kaikki.

Puheenvuoroni on hajallinen siitä syystä, että tekisi mieleni vastatakin, mutta vielä kansainvälisyydestä sen haluan sanoa, että jo arvoisa Volter Kilpi muistutti: ”Mikäli tahdomme sivistyksellisesti elää, on meidän kaikella hengen välittömyydellä ja ponnella pysyttäydyttävä elävässä elämänyhteydessä eurooppalaisen hengen elämän kanssa. Mikäli tiehykkeet kansallisen suomalaisen sivistyksen ja eurooppalaisten hengenvirtausten väliltä heikkenevät ja ehtyvät, sikäli heikkenevät ja tyrehtyvät välittömästi myös kansallisen sivistyksemme ilmiöt.” — Volter Kilpi, Kansallista itsetutkiskelua, 1917. (Ed. Laine: Kustavista!) Kyllä me olemme hitaita oppimaan.

Mutta minä uskon, että tulevaisuus on kulttuurin. Siitä saa elinvoimaa varmasti. Taas tekisi mieli sanoa: nimimerkki ”Kokoomus Kaakkois-Suomesta”. Jokaisella ihmisellä tulisi voida olla harrastus, jossa voi käyttää järkeään ja tunteitaan tai käsiään tahi kaikkia näitä yhdessä. Työelämän hyvään laatuun esimerkiksi kuuluvat kaikki nämä elementit ja myös sellaisen työelämän, joka liittyy tuotantoelämään, vientiin, tuontiin ja kaikkeen kaupankäyntiin. Kulttuuriahhan ihmisten keskinäinen väli on. Miten syntyi esimerkiksi renessanssin kulttuuri? Sinne koontuivat kaupiamiehet, myös pankkiirit, vaikka näinä aikoina hädin tuskin uskaltaa sillä tavalla sanoa, mutta joka tapauksessa la banca italiana. Näin kaikki nämä asiat saattavat mennä siinäkin järjestyksessä, että ensin menee kulttuuri ja sitten vasta tulee tuotantoelämä ja kauppa.

Mielestäni Suomi on sellainen maa, jonka kulttuuri erottuu malliksi muille, niin kuin sanottu on. Ministeri Isohookana-Asunmaa otti

avauspuheenvuorossaan kaikki taidekorkeakoulut ja niiden erilaiset mahdollisuudet, mutta Sibelius-Akatemia taisi vielä jäädä sanomatta, mikä toi mieleni sen, että minusta oli erinomaista, että ns. centre par excellence -valinnoissa — laatuyksikköjen, tähtiyksikköjen valinnoissa — korkeakouluista oli sekä Sibelius-Akatemian kapellimestariluokka että myös yksikkö Taide-teollisesta korkeakoulusta. Se on hyvän merkki ja se on totta, vaikka siitä iloitsee vasta jälkeenpäin. Kapellimestariluokan ovella on sellaiset jonot, että pois tieltä. On ollut ja on.

Vielä toisen palvelukseen kouluttaminen. Niin on, että kulttuuri luo imagon, ja jos me muistamme sen, että työtä on monenlaista, ja muistamme antaa arvon myös sille työlle, joka ei ole ihan totunnaista työtä, meillä on kulttuuripoliittisen selonteon kuvaamien alojen piirissä työtä ja tehtävää. Sitten joku voisi sieltä kyynisesti kysyä, rooli sopisi ed. Aittoniemelle, kukas maksaa. Mutta minä uskon, että me kaikki, myös ed. Aittoniemi, olemme sitä mieltä, että kyllä kannattaa maksaakin. (Ed. Aittoniemi: Kiitos!)

Minä ainakin koin hyvin voimakkaasti ollessani vierailulla Unkarissa äskettäin, kun puhuin siellä Debrecenissä ministerin puheenvuoron, mutta puhuin nuoresta suomalaisesta runosta ja puhuin suomeksi suomen kieltä yliopistossa opiskeleville nuorille. Minusta tuntui, että se oli paljon enemmän, kuin jos olisin puhunut tavanomaisen ministerin puheenvuoron.

Sitten taas Budapestissa puhuin lähialueitten yhteistyöstä ja suomalais-ugrilaisten kansojen kanssa tehtävästä ohjelmasta ja nivoin ne kaikki ihan meidän yhteiskunnalliseen kehitykseen ja lähihistoriaamme jne. Kyllä se ihan virallista tekstiä oli. Silti tuntui mieluisalta puhua suomea siellä, missä harrastetaan meidän maamme asioita niin paljon, että siellä on kieliharrastus jo lukioissa. Nyt tullaan taas kielivalikoimaankin. Meilläkin pitäisi olla mahdollisuuksia ja kiinnostuksia näittenkin kielten valintoihin. Taas tulemme suurempaan valinnaisuuteen ja tuntijakoon.

Kuulijani! Suomalaisten taiteilijoiden opiskelu ja työskentely Euroopassa yhä vain lisääntyy, ja toivottavasti myös niin eurooppalaisia kuin muita tulee tänne. Kansainvälisyyteen on ihan todella panostettava, ja uusjakoa kulttuuriresurssien sisällä voimakkaasti tulee jo tästä syystä. Minä uskon siihen, että taide ja kulttuuri jo sinänsä pystyvät vastaamaan moniin ongelmiin, joten vaikka miten paljon me joudumme sanoisiko vaikertamaan taloudellisista tai muista

syistä, kulttuurin puolella meillä on ilo kertoa. Jottei toinen kotimainenkaan vallon unohtuisi, kun se on tärkeä osa kulttuuriamme, taidatkos sen selvemmin sanoa ja voimaksi ottaa kuin sanoo Edith Södergran 1918:

”Jag har krafter. Jag fruktar ingenting.
Ljus är himlen för mig.
Går världen under —
jag går icke under.
Mina ljusa horisonter stå
över jordens stormande natt.
Träden fram ur det gåtfulla ljusfält!
Oböjlig väntar min kraft.”

Niin, taipumattomana pitää tämän tahdon olla. Tämä oli kirjoitettu minusta hyvin moderniin muotoon silloin 1918. Tällä voimalla jaksaa joka tapauksessa.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheen-vuoro): Herra puhemies! Kysymyshuudahdus, jota tähän tunnelmaan ei pitäisi säräyttää, tulee kuin itsestään mieleen: Mistähän kuntatasolle saadaan vielä voimavarat toteuttaa tuntijako niin luovasti kuin ministeri Uosukainen esitti? Toinen: Kunpa valtio voisi joitakin tehtäviä ottaa kunnilta itselleen takaisin mutta ei veisi valtionapuja mennessään!

Ministeri Uosukainen oli erityisen ilahtunut ja innostunut tulevasta laajasta selvityksestä taiteilijapolitiikasta. Kernaasti olisin kuullut hänen menevän siitä vähän eteenpäin ja ottavan kantaa mm. siihen, tehdäänkö selvitykset ensin ja vasta sitten päätetään, mitä tehdään, vai aikooko hallitus jatkuvasti menetellä niin, että päätetään ensin ja sitten vasta aletaan selvittää.

Kirjojen liikevaihtovero tai tuleva arvonlisävero on todella asia, jossa ministerin kannattaa pitää linjansa. Tehkää rohkeita päätöksiä ja äänestäkää muita vastaan!

Talousarvion yhteydessä tälle vuodelle eduskuntahan edellytti, että veikkausvoittovaroja ei sitten enää leikata eikä siirretä budjetin yleiskatteeksi. Tämä eduskunnan päätös on vastoin hallituksen periaatepäätöstä. Toivon teille voimia, että pidätte eduskunnan puolia hallituksessa.

Ed. Rimm: Herra puhemies! Kulttuuripoliittisen selonteon tämänpäiväisessä keskustelussa on tullut kyllä hyvin monimuotoisesti ja monipuolisesti esiin suomalaisen kulttuurin koko kirjo. Täällä on käytetty hyviä puheenvuoroja kirjoittavasta taiteesta, esittävästä taiteesta

käteen taitoihin, erinomaisiin vanhoihin puusepän taitoihin aina vanhoihin kirkon rakentajiin asti, keihäänkärkiin ja kivikirveisiin ja siitä tämän päivän suuriin taloudellisiin ongelmiin, joita meidän kulttuurissamme on. Omalta osaltani työdyn käsittelemään tätä asiaa ihan muutamasta näkökulmasta ja kohtalaisen lyhyesti.

Tässä taloudellisessa tilanteessa tätä kulttuuripoliittista keskustelua käytäessä tulevat minun silmiini eteen ja mieleeni ensimmäisinä lapset, nuoret, vanhukset, työssä käyvät ja työttömät, oikeastaan läpileikkaus koko kansastamme. Taloudellisen tilanteen heikkenemisen varjolla ja siitä johtuen on kulttuuriinkin jouduttu tekemään varsin huomattavia, mittavia leikkauksia ja osittain nämä leikkaukset ovat kulkeneet päällekkäinkin. Esimerkiksi voisni ottaa tähän päiväkotien lastentarhanopettajat, jotka tekevät opetustyötä, mutta tekevät varsin arvokasta kulttuurityötä opettamalla nuoria ihmisenalkuja monenlaisten erinomaisten taitojen parissa.

Ed. Andersson toi mielestäni ansiokkaassa puheenvuorossaan esiin mm. sen, miten tässä kulttuuripoliittisessa selonteossa on tyystin unohtunut lastenkulttuuri. Tuohon asiaan lyhyellä selaamisella ennätin myös itse kiinnittää huomiota ja pidin sitä varsin ikävänä ja huonona asiana. Todella toivon nyt vilpittömästi, että kun tämä asia menee valiokuntakäsittelyyn, valiokunta kiinnittää tähän asiaan vakavaa huomiota ja kun aikanaan tehdään myös määräraharatkaisuja, taloudellisia ratkaisuja kulttuurin osalta, lastenkulttuuri saa siinä tärkeän sijan.

Vanha sanonta, tosin raamatullinen, on sellainen, että ihminen ei elä ainoastaan leivästä, ja tämä sanonta on arkielämässä hyvin kulunut ja paljon käytetty. Se sopii mielestäni tänäkin päivänä aivan erinomaisesti tähän tilanteeseen, kun meillä on maassa sydäntä riipaiseva työttömyys ja henkinen hätätila. Tässä henkisessä hätätilasakin tulisi kulttuuria voida käyttää lääkkeenä, eräänlaisena balsamina. Kulttuurilla olisi siihen paljon annettavaa. Kuitenkin on vaarana, että jos esimerkiksi arvonlisäverojärjestelmä toteutuu suunnitellulla tavalla, niin se vain lisää näitä vaikeuksia ja kulttuurin mahdollisuudet esimerkiksi työttömyyden tuskan henkiseen lieventämiseen vaikeutuvat. Näillä henkilöillä ei ole enää mahdollisuutta käyttää sitäkään vähää enää kulttuuripalveluita, ainakaan maksullisia kulttuuripalveluita, hyväkseen. Todella myös liityn niiden joukkoon, jotka toivovat sitä, että arvonlisäverojärjestelmä ei suunnitellulla tavalla koskaan toteutuisi.

Ihan oma lukunsa on se, miten voitaisiin tukea myös työttömiä sillä tavalla, että kykenimme osoittamaan heille voimavaroja heidän oman kulttuuritoimintansa tukemiseen. Täällä on työttömistä tänään puhuttu, mutta mielestäni ei ole puhuttu juurikaan siitä, miten voisimme työttömien omatoimista kulttuuriharrastusta laajasti tukea. Tosiasiahan on, että työttömät ovat itse oivaltaneet henkisen hyvinvoinnin ja henkisen kestävyuden säilyttämisen välttämättömyyden ja ovat organisoineet yhteistä toimintaansa. Tämän väen joukosta, joka on myös läpileikkaus koko kansasta, löytyy todella monenlaista osaamista, monenlaista taitoa ja tietoa, käsien ja aivojen luovuutta. Tälle ryhmälle pitäisi tässä tilanteessa mielestäni löytää aivan erikoisesti jokin kanava. Heidän toiminnassaan ovat mukana seurakunnat, ammattiyhdistysliike ja kunnat. Jotkut yksittäiset ihmisetkin ovat jopa lahjoittaneet rahaa ja jonkinlaista muutakin tukea. Mutta myös valtion toimenpiteitä mielestäni tässä tilanteessa tarvitaan.

Kirjastomaksuista ja kirjastopalveluista on täällä puhuttu. Minä suorastaan säikähdin, kun mielestäni kohtalaisen edistyksellisenä pitämäni ed. Anssi Rauramo totesi tänään, että kyllä kirjastopalvelut voisi panna maksullisiksi. Se tuntui todella pahalta ja hurjalta. On välttämätöntä, että kirjastopalvelut pidetään maksuttomina. Me kaikki tiedämme sen, että kirjastopalvelut kunnallisenä palveluna asukasta kohden ovat kaikkein halvimpia ja kaikkein laajimmin käytettyjä palveluita, jos katsotaan läpileikkausta kansalaisista. Kirjastopalveluita tulisi kyetä päivittäin kehittämään tässä tilanteessa; se on välttämätöntä. Kirjastoilla pitäisi olla enemmän varoja hankkia esimerkiksi kirjoja kuin tänä päivänä on, koska esimerkiksi tässä lamatilanteessa tilanne on se, että kirjastojen käyttö on kovin paljon lisääntynyt.

Pitäisin myös tärkeänä sitä, että — en muista, kuka siihen täällä viittasi, joku viittasi kuitenkin täällä käydyssä keskustelussa — työelämän ja työssä olevien ihmisten yhteyksiä ja työelämän ja kulttuurin vuorovaikutusta pitäisi kyetä kehittämään. Se avaisi varmasti monenlaisia uusia virikkeitä niin työelämän ihmisille kuin kulttuurin harrastajille ja myös ohjaisi raskaassakin työssä olevia ihmisiä kulttuuriharrastusten pariin.

Selonteossa tuli esiin myös sellainen asia, että omaehtoinen kulttuuri on jonkin verran vähentynyt aikuisten osalta. Siinä sanotaan jotenkin niin, että se ei saa vastakaikua, ainakaan van-

hempien ihmisten omaehtoinen kulttuuri, nuorisossa. Saattaa ollakin näin joiltakin osin. Kuitenkin monet järjestöt harrastavat mitä moninaisinta kulttuuritoimintaa. Tuorein henkilökohtainen kokemukseni perustuu tähän päivään. Puolen päivän aikaan olin Nokialla eräässä tilaisuudessa, jossa oli aivan erinomainen tilaisuus kuunnella todella tasokkaita instrumentaalisia esityksiä, kuoroesityksiä sekä lausunta- ja liikuntaesityksiä. Nämä kaikki todella olivat harrastajaryhmien toimesta suoritettuja. Ne saivat minun mieleni todella lämpenemään ja minut miettimään, miten tämänkin porukka jaksaisi elää, ellei heillä olisi tällaista elämäniloa ja harrastusten iloa, joka hersyi osaamisen ja esittämisen riemusta, mitä oli mahdollista siitä nähdä.

Erilaisilla kulttuurivirtauksilla on tietysti omat aikakautensa, se on vähän erilaista, mistä milloinkin pidetään. Parhaiten se mielestäni tulee esille esimerkiksi musiikin alueella. Tietynlainen musiikki on omana aikanaan niin sanotusti pop.

Mitä tulee vanhoihin suomalaisiin perinteisiin, niin kannattaa vielä kulttuuriperinteestä muistuttaa, että esimerkiksi kansanmusiikki ja kansantanssit olivat joitakin aikoja sitten paljon vähemmän suosittuja kuin ne mielestäni ovat tänä päivänä. Tämä ei perustu mihinkään tilastotietoon vaan ihan henkilökohtaisiin käsityksiini, kun olen yrittänyt asioita omalta vaatimattomalta osaltani seurata.

Arvoisa puhemies! Pieni Suomi on aikoinaan tullut maailmalla tunnetuksi suurten kulttuuripersonien kautta. Monet kaupungit ovat tulleet tunnetuiksi suurten kulttuuripersonien kautta omassa maassaan. Tampereen kaupungin kohdalla esimerkiksi suuria taiteilijoita ja kirjailijoita voisi luetella pitkän rivin, puhumattakaan niistä mittavista kulttuuripersonista, jotka ovat todella pienen Suomen maailmankartalle tunnetuksi tehneet. (Ed. Rätty: Myös saavat hyvää teatterikoulutusta!) — Tampereen teatterikoulutuksestakin, johon ed. Rätty on ansiokkaasti täällä viitannut, olen sataprosenttisesti ed. Rättyä kanssa samaa mieltä: Sitä ei saa lopettaa. Se on korkeatasoista koulutusta antava laitos. (Ed. Lahti-Nuuttila: Kysykää ministeriltä!)

Mitä tulee siihen, että täällä tänään käytettiin puheenvuoro, jossa aliarvioitiin suomalaista kulttuuria, suomalaista kulttuurielämää ja kulttuurin saavutuksia, kun kuuntelin tuon puheenvuoron, niin minun tuli oikein kylmä ja paha olla ja ajattelin, että nyt tulee kyllä tekstiä henkilöltä, joka ei ole näitä asioita seurannut.

Kuitenkin suomalaisessa kulttuurissa on paljon tehtävää ja kehitettävää edelleen. Toivon, että me eduskunnassa annamme sille voimavaroja, että kaikkein pienimmätkin kulttuurin oraat saavat kasvualustaa ja eduskunta ei omilla päätöksillään kasvualustoja ja kasvun mahdollisuuksia ole rikki repimässä. Kansainvälistyvässä maailmassa meidän on entistä arvokkaampaa vaalia todella jokaista pientäkin kulttuurin tainta. Se on meille suorastaan velvollisuus.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tähän aivan viimeiseen lauseeseen ed. Rimmin osalta haluan todeta sen, että kulttuurin oraita täytyy tietysti vaalia ja tukea. Mutta huomautan jälleen kerran siitä, että Suomessa on kulttuurin tukemisessa menty ehkä vähän liiankin pitkälle tai ei ehkä niinkään tukemisessa, mutta kulttuuritapahtumien järjestämisessä menty liian pitkälle. Suomessa kaikki merkittävimmät kulttuuritapahtumat, niiden järjestäjät ja taustavoimat ovat tänä päivänä konkurssikypsiä. (Ed. Saastamoinen: Eivät kaikki!) On menty mahdollisuuksiin ja sen jälkeen odotetaan, että yhteiskunta tukee vuodesta toiseen yhä kasvavilla summilla. Minä sanoisin, että eräissä suhteissa pitäisi palata vanhaan.

Minä otan esiin jonkin Sata-Häme Soi-juhlat Ikaalisissa, vaikka ne ovatkin käsitykseni mukaan taloudellisesti kohtuullisella tasolla. Vekselipelillä ne pyörivät kuitenkin. Aikanaan siellä oli vain haitarimusiikkia. Ne olivat laulujuhlien nimellä. Väkeä kävi valtavasti ja ihmiset tykkäsivät, kun oli tietynlaiset tilaisuudet, missä käytiin. Nyt siellä on kymmenen päivän juhlat, samana päivänä on 20 erilaista tilaisuutta. Ihmiset juoksevat kuin päättömät kanat edestakaisin tietämättä, mihin menevät ja missä on mitään, eivätkä ne saavuta kuin osaksi vain nämä juhlille osallistuvat ihmiset ja taloudellinen kannattavuus kärsii tästä. Pitäisi tietyllä tavalla palata taaksepäin enemmän juurilleen ja katsoa, missä mennään.

Tänä päivänä joillekin juhlille etsitään Argentiinasta orkesteria, seuraava on pingviiniorkesteri Etelänavalta, ja mistä sen jälkeen enää hankitaan, kun etelänapakin on jo tuotu näille juhlille, ja talous kärsii tästä? (Ed. Halonen: Huuliharpuunsoittaja Hämeestä!) Eivät ihmiset tällaista kaipaa, vaan sellaista perinteistä kulttuuria kuin tällaisilla laulujuhlilla joskus on ollut. Siis mahdollisuuksiin mennään joissakin tapauksissa eikä katsota ollenkaan resursseja, vaan pelataan niin kauan, kunnes markat ovat loppuneet, ja

sitten mennään valtion apua pyytämään ja itketään vekseleitten kanssa. Ei tämäkään ole mitään kunnollista kulttuurin hoitamista. Minä olen sitä mieltä.

Ed. Rätty (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sanoisin ed. Aittoniemelle, että kyllä nimenomaan kansainvälinen kulttuuriyhteistyö on sitä parhaita suomalaisen kulttuurin vientiä sekä myös oman kulttuurin tutkimista sekä sen kehittämistä. Henkilökohtaisesti olen saanut työskennellä hyvin huomattavien venäläisten ohjaajien kanssa. Oleg Tabakov on Lahdessa mm. vierailut ohjaajana, kouluttajana ja on tällä hetkellä maailmankartalla äärettömän tunnettu ja kysytty teatteri- ja näyttelijäkouluttaja, itse loistava näyttelijä ja hyvä ohjaaja. Ilman näitä apuja, mitä Raija-Sinikka Rantala mm. Lahden kaupunginteatterin osalta teki, ei olisi Lahden kaupunginteatteri noussut sille tasolle taiteellisesti, mitä se tällä hetkellä on.

Mutta nyt kun taloudelliset resurssit ovat pienet, mm. teatterit joutuvat supistamaan kansainvälistä yhteistyötä, ohjaajien vaihtoja, lavastajien vaihtoja, puvustojen ulkomaisia käyttöjä ja virtauksia kotimaisilla kentillä, koska ei ole siihen enää varaa.

Ei sen kaltaiseen politiikkaan kannata mennä, että me teemme täällä vain keskenämme ja soittamme haitaria. Kyllä me haitaria osaamme soittaa ja te huuliharppua. Mehän järjestämme sellaisen konsertin, mutta ei sillä mitään merkitystä ole, jos vain soitellaan toisillemme ja ukot ottavat kaljaa. Mutta kun ruvetaan tekemään kansainvälistä yhteistyötä, niin sitten onkin jo tilanne aivan toinen. Ja se tarkoittaa sitä, että meidän pitää mennä kouluttamaan sinne itseämme ja että he tulevat myös tänne.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Ensiksi pahoittelen omaa puheenvuoroani siitä syystä, että kello on jo niin paljon tai kohta niin vähän, että ei pitäisi enää varmaan tulla puhumaan. Täällä on ministereitten lisäksi ministeriön virkakuntaa paikalla ja varmaan ainakin yksi lehdistön edustajakin ja talon muuta henkilöstöä tänä epäinhimillisenä aikana. Olin itse varautunut niin kuin varmasti moni muukin edustaja siihen, että tästä voisi puhua vielä torstai-illan istunnossa. Mutta kun näyttää siltä, että puhujat täällä loppuvat, se ei liene enää mahdollista. Puolustaudun vielä sillä, että meistä keskustalaisista edustajista aika harvat ovat osallistuneet keskusteluun. Ministeri Isohookana-Asunmaa

on ollut kiitettävästi mukana. (Välihuuto) — Toivon ymmärtämystä siksi, että meillähän on ajankohtaisia suuria asioita, Kuopion maaherran nimitys ja kaikki, mitä siitä seuraa. Varmaan kabinetit ovat täynnä keskustalaisia edustajia kaupungilla tänä iltana. Ryhmäpuheenjohtajankin valinta saattaa vielä tulla ajankohtaiseksi ja käihin käy.

Tämän selonteon piiriin kuuluvan Yleisradion toimittaja kuvasi eilen illalla uutislähetyksessä tätä selontekokeskustelua, että kulttuuri tuntuu eduskunnassa olevan Kalevala-koruja kantavien keski-ikäisten naisten asia. Vaikka en täytä kumpaakaan tuntomerkkiä sen paremmin kuin monet muutkaan puhujat, niin rohkenen tehdä eräitä reunamerkintöjä vielä tähän selontekoon senkin takia, että moni arvoisa kuulija tietää, että eräät mielipiteeni eroavat enemmistön mielipiteistä.

Olen aikaisemminkin esiintynyt hieman kriittisenä puhujana kulttuurin eräitä alueita kohtaan. En ole kuitenkaan aivan yhtä kriittinen kuin eräs pappisedeltäjäni, edustaja, Kalajoen rovasti Vilho Heikki Kivioja, joka vaati, että nämä Wäinö Aaltosen veistokset pitäisi pukea vaatteisiin tai kantaa ulos. Minua ne eivät häiritse. Sen verran kulttuurimyrönteinen olen ja puheeni lopuksi aion vielä esittää erään uuden taidehankinnan tähän taloon hankittavaksi taiteeksi.

Itseäni on hieman häirinnyt tässä keskustelussa se, että me emme ole noudattaneet sarjakuvasankari Jaska Jokusen ohjetta: ”Määrittele käsitteet.” Siis en ole ainakaan huomannut, että kulttuurin käsitettä olisi täällä määritelty. Se, että se minua häiritsee, voi johtua teoreettisen filosofian opinnoistani. Sitä on kyllä määritelty täällä selonteossa heti sivulla 1: ”Kulttuuri on osa kaikkea toimintaamme. Sen avulla kohotamme jatkuvasti osaamisen tasoa, luovuutta ja laatua. Se auttaa meitä ymmärtämään ilmiöt ilman raja-aitoja, osana laajempaa kokonaisuutta. Siksi se on suomalainen selviytymisstrategia. Ilman kulttuuria ihmisillä ei olisi arvoperustaa ja identiteettiä.” Ed. Ryyänen keskustan eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuorossa lainasi Kupoli-toimikunnan luonnehdintaa ja totesi, että kulttuuri on toimintojen, arvojen, muotojen ja symbolien kokonaisuutta, joiden avulla yhteisö ja yksilöt ylläpitävät suhdetta omaan menneisyyteensä ja rakentavat identiteettinsä.

Olen tämän selontekopaperin yhteydessä luenut myöskin Pohjois-Pohjanmaan kulttuurin kehittämissuunnitelmaa, jonka seutukaavaliit-

tomme julkaisi viime vuonna. Voidaan erikoisuutena mainita, että toimikunnassa, joka tätä on valmistanut, on ollut puheenjohtajana lehtori Martti Asunmaa Haukiputaalta, jonka arvoisa kulttuuriministeri varmaan hyvin tuntee. Tässä ansiokkaassa selvityksessä, joka on ehkä ansiokkaampi kuin rouva ministerin valmisteluttama selonteko, koska tämä on ainakin paljon laaja-alaisempi, on viitattu kulttuuri-sanan alkuperään, latinan kieleen sanaan ”colere”, joka tarkoitti ’maan viljelemistä’. Ehkä senkin voi pöytäkirjaan merkitä Heikki Haaviston kunniaksi, että se oli todella maanviljelyä. Täällä on määritelty kulttuuria sekä kulttuuriantropologian että kulttuurifilosofian näkökulmasta ja tultu sitten siihen johtopäätökseen, että nyt kulttuuri voisi merkitä sitä ja sisältää kaiken sen, mitä ihminen tekee hallitakseen luontoa sekä ilmaistaakseen itseään ja suhteitaan muihin ihmisiin. Nämä ovat laaja-alaisia ja maailmaa syleileviä määritelmiä. Toivon, että sivistysvaliokunta ehtisi paneutua vähän tähän määritelmäpuoleenkin.

Ministerimme totesi, siis ministeri Isohookana-Asunmaa, eräässä vastauspuheenvuorossa aikaisemmin, että kulttuuri on sellaista kuin me kaikki olemme. Minä sanon siihen katekismuksen tavalla, että se on varmasti totta. Mielenkiintoinen keskustelun aluehan olisi eduskuntakulttuuri. Se on sellaista kuin me olemme kansanedustajina.

Mielestäni tässä selonteossa on paljon myönnteistä ja henkevääkin, vaikka täällä on sanottu moneen kertaan, että siitä puuttuu henki. Sitäkään ei ole kukaan määritellyt, mitä sillä tarkoitetaan. Eihän kirjalla ole koskaan henkeä, ihmisillä vain.

Myös ministerin esittelypuheenvuoro oli arvokas, laaja-alainen ja asiantunteva. Minä rohkenen laajentaa sitä vielä lainaamalla muutaman virkkeen erästä ministeri Isohookana-Asunmaan aikaisemmin pitämästä puheesta. Tässä selonteossahan ei ole kirkon ja uskonnon asioita käsitelty, mutta niitä ministeri Isohookana-Asunmaa käsittelee vajaa vuosi sitten Raamatun juhluvuoden näyttelyn avajaisissa ja totesi muun muassa: ”Raamattu on oleellinen osa suomalaista kulttuuria. - - Raamatun tuntemus kuuluu yleissivistykseen siinä missä muukin perustavaa laatua oleva kirjallisuuden ja kulttuurin hallinta.” Ministeri totesi myös, että Raamatun vaikutus näkyy vahvasti suomalaisessa kulttuurissa. Halusin ottaa nämä lainaukset mukaan siksi, että ne täydentävät mielestäni tätä selontekoa ja myöskin selontekokeskustelua.

Ministeri Uosukainen kertoi täällä Unkarinmatkan kokemuksista, niin että rohkenen kertoa, että meidän perheessämme oli pääsiäisvieraina japanilainen mies. Yllättäen pitkänperjantain ruokapöydässä, kun hän totesi, että lippu on tangossa, ja kuuli, että on Agricolan päivä, piti meille hyvällä suomen kielellä esitelmän Mikael Agricolasta. Kansainvälisyyttä voi siis harrastaa tässä kulttuuriasiassa monella tavalla. Agricolahan liittyy oleellisesti Raamattuun ja sen suomentamiseen.

Sitten täällä on toivottu paljon tällaista arvokeskustelua, jota varten tuon lainauksen äsken luin. Eräs arvohan on mielipiteen vapaus. Kun on toivottu myös, että valtio huolehtisi erilaisten erityisryhmien ja kulttuuristen vähemmistöjen kulttuuritarpeiden täyttämisestä, niin rohkenen nyt toivoa, että tätä periaatetta sovellettaisiin myös toisin päin eli annettaisiin mielipiteen vapaus myös meille, jotka emme halua käydä teattereissa, elokuviissa tai oopperoissa tai emme halua, että lapsemme opettelevat koulussa tanssia. (Ed. Rätty: Mitä pahaa tanssissa on?) — Nämäkin asiat liittyvät perusoikeuksiin, ed. Rätty. Olen sitä mieltä, että pitää olla oikeus erilaisiin kulttuuripalveluihin, mutta pitää olla myös oikeus olla niistä vapaana, erillään.

Samalla periaatteella kun meillä on sekä vapaus uskontoon että vapaus uskonnosta, pitää olla vapaus kulttuuriin ja vapaus kulttuurista. Näissä asioissa nimittäin on päivittäin koululaisilla mm. tiettyjä ongelmia. Kun olen ollut perusoikeuskomitean ja nyt olen perusoikeustyöryhmän jäsenenä, olen toivonut, että perusoikeus uudistuksen yhteydessä olisi uskonnon ja vakaumuksen vapautta käsittelevään pykälään voitu ottaa kouluopetuksesta ja siitä saatavista vapautuksista maininta. Ihmeellistä kyllä, meidän luterilainen kirkkomme vastusti sellaisen momentin kirjoittamista perustuslakiin, ja se on tällä hetkellä sieltä poissa, siis Hallbergin virkamiestyöryhmän esityksestä.

Ehkä tämä, mitä olen tässä puhunut, todistaa myös siitä, että arvokeskustelu on varmasti vaikeata, niin monenlaisia meitä suomalaisia on.

Olen aikaisemminkin täällä todennut ja totean sen tässäkin, kun se kuuluu kulttuuriin, että en minä jaksa ymmärtää sitä, että lamasta huolimatta meillä on esimerkiksi Oopperalle jatkuvasti rahaa. Se saa kaiken, mitä se pyytää. Vaikka me olemme käyneet köyhien ihmisten kukkarolla jo monet kerrat, rokottaneet sairaita ja työttömiä eri tarkoituksessa kuin yleensä ro-

kotetaan, niin kun Oopperasta käy lähetystö tapaamassa päättäjiä, aina löytyy kaikki se, mitä siellä pyydetään.

Herra puhemies! Ministeri Uosukainen lainasi äsken ylijohtaja Niemen listaa näistä tärkeistä kulttuuriasioista, ja sehän oli koulu, koulu, kirjasto. Vaikka kirjastosta on täällä puhuttu paljon, muun muassa ed. Ryynänen ansiokkaasti laajan kokemuksensa perusteella ja ministerikin totesi esittelypuheenvuorossa tuon harmittelun, että kunnat ovat karsineet kirjastorahoja, niin lyhyesti vielä muutaman merkinnän tekisin kirjastokulttuuriin.

Selonteon informaatioliitteessähän todetaan eräitä puhuttelevia lukuja, eli että Suomessa on peräti 1 125 kirjaston toimipaikkaa, 234 kirjastoautoa ja 1 375 muuta kirjastopalvelupaikkaa. Todetaan myös, että vuonna 92 suomalaiset lainasivat yhteensä 95 miljoonaa lainausta eli 18,9 lainaa asukasta kohti. Se oli siis vuonna 92. Vuodelta 89 osui silmiini pohjoismaainen tilasto, jossa Suomen lainausmäärä oli 17,4 lainaa asukasta kohti; Tanskan 17; Ruotsin 8,5; Islannin 6,6; ja Norjan 4,7. Eli me olemme siis todella pohjoismaisittain kärkeä.

Sitten näistä määrärahoista, joista ministeri kantoi myös huolta. Vuonna 91 kunnat karsivat kirjastojen rahoja 2,4 prosenttia, kun kuntien menoja yleensä karsittiin 1,8 prosenttia, ja viime vuonna vastaavat luvut olivat 1,3 ja 0,8. Kirjaston rahoja siis kunnat karsivat meillä enemmän kuin muita rahoja yleensä. Kirjastojen menot ovat kuitenkin kuntien menoista vain alle 1 prosentin. Palveluja sen sijaan käyttää kaksi kolmasosaa kuntalaisista. Vuonna 90 rekisteröitiin lainaajia 43 prosenttia suomalaisista. Yleisillä kirjastoilla on siis niin laaja kannattaja- ja ystäväjoukko, että niiden toiminta pitäisi kyllä turvata kaikissa oloissa, vaikkapa sitten sillä tavalla, minkä ed. Lahti-Nuuttila äsken täällä otti esille, että sitä täydellistä vapautta, mikä kuntiin annettiin, ehkä hieman rajoitettaisiin jonkinlaisilla säädöksillä.

Erityisesti mainitsen vielä Näkövammaisten kirjaston, joka on informaatio-osan sivulla 23. Siellä todetaan: "Jatketaan näkövammaisten kirjaston toimintaa valtion laitoksena ja kirjastoa koskeva lainsäädäntö ajanmukaistetaan." Tästä keskusteltiin ja äänestettiin budjettikäsittelyn yhteydessä, ja siksi toivon, että hallitus tässäkin muistaa eduskunnan tahdon eli sen, että tämä rahoituksen osittainen siirtäminen Raha-automaattiyhdistykselle kestää vain tämän yhden välivuoden.

Herra puhemies! Täällä on mainittu entinen tasavallan presidentti Urho Kekkonen niin mooneen kertaan, että uskallan lopuksi esittää toivomuksen, että kulttuuriministeri ryhtyisi nyt toimenpiteisiin Urho Kekkosen patsaan ja miehumminkin näköispatsaan hankkimiseksi tänne Helsinkiinkin Kajaanin patsaan lisäksi. Tämän lupasi jo edellisen hallituksen pääministeri Holkeri vastatessaan tekemääni kirjalliseen kysymykseen. Toivon, että ministeri menestyy paremmin kuin allekirjoittanut, joka on kymmenen vuoden aikana tehnyt kolme esitystä omalle ryhmälleen, että se hankkisi Kekkosen muotokuvan ryhmähuoneen seinälle. Ei ole näkynyt.

Aivan lopuksi haluan kannattaa sitä, että tämä selonteko tulisi valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostoon, jossa olen itsekin jäsenenä. Me emme ole ennenkään pelänneet työtä emmekä pelkää nytkään. Tässä on sellaisia painotuksia, että taloudellinen puoli olisi varmaan hyvä perusteellisesti selvittää.

Ed. Lahti-Nuuttila: Herra puhemies! Tässä keskustelussa kirjastotoimen heikennyksistä on korostetusti syyllistetty kuntia. Osin tämä on aiheellista, mutta ei pidä tietysti kaikkien kuntien kohdalla paikkaansa. Tässä yhteydessä on syytä todeta, ettemme unohtaisi mitä hallitus ja eduskunnan enemmistö ovat tehneet. Meidän on muistettava, että valtion kirjastomäärärahoja leikattiin tämän vuoden talousarviossa muistaakseni 100 miljoonaa markkaa, joten ei yksin syyllistetä kuntia, vaan syyllistetään myös itseämme.

Ed. Gustafsson: Herra puhemies! Aidon kristityn ajattelu on hyvin lähellä työväenliikkeen sosiaalis-siveellistä ajattelua, ja tältäkin osin ed. Alaranta ei nytkään tuottanut pettymystä. Häntä on ilo kuunnella, kypsää, syvällistä, itsenäistä ajattelua. Minusta hän oli myös hyvin oikeassa perätessään syvällisempää kulttuuri-käsitteen analyysia ja syvällisempää tavoiteasettelua koko kulttuuripolitiikalta.

Omassa puheenvuorossani myös kiinnitin huomiota asiaan ja lainasin Frankfurtin koulukunnan ajatusta siitä, että kulttuuria on se, mikä sisältää lupauksen paremmasta huomisesta. Minusta se evästys on ihan oikea, ja kyllä meidän sivistysvaliokunnassa minun mielestäni pitäisi pyrkiä myös rohkeasti määrittelyihin ja käydä käsiksi siihen, mikä on tätä rosakulttuuria, ikään kuin huonoa kulttuuria, ja ottaa selväsanaisesti ja selväjärkisesti tähän asiaan kantaa.

Kiitän tästä puheenvuorosta; ei kannata ollenkaan harmitella, että se siirtyi yli puolennyön.

Ministeri Isohookana - Asunmaa: Arvoisa puhemies! Pari puheenvuoroa olivat sellaisia, joihin haluan vielä lopuksi puuttua. Ensimmäinen niistä on ed. Lahti-Nuuttilan, joka on kahteen tai kolmeen kertaan täällä illan mittaan todennut taiteilijaeläkkeitten alasajon olevan meneillään. Haluan korjata ja oikaista asian, koska taiteilijaeläkejärjestelmää ei olla lopettamassa eikä sitä tulla lopettamaan. Taiteilijaeläkkeiden määrää on hiukan vähennetty, mutta budjeteissa sanotaan aivan selvästi, että tämä järjestelmä aiotaan säilyttää.

Myös kirjastokysymykseen haluaisin todeta sen, että nykyinen hallitus kyllä oikaisi aika tavalla vinosuuntaista kehitystä, joka oli meillä oman käsitykseni mukaan kirjaston kohdalla, kun valtionosuusuudistusta suunniteltiin. Kirjasto kokonaisuutenaan oli aiemmin valtionosuuden alemmassa kategoriassa. Me saimme sen siirrettyksi kouluasteikolle, mikä kyllä oli aivan merkittävää kirjaston kehitystä ajatellen. Valtiontalouden kannalta tämä lisäpanostus oli kovin suuri. (Ed. Lahti-Nuuttila: Olihan se aikaisemmin koulujen valtionosuudessa!) — Se oli suunniteltu valtionosuusuudistuksessa todellakin alhaisempaan asteikkoon. Mutta sitä ennen, ennen kuin valtionosuusuudistus oli olemassa, se oli luonnollisesti korkeammassa asteikossa yhdessä koulujen kanssa. — Muutos oli edellisen hallituksen valmistelutyön pohjalta valmiina odottamassa, kun nykyinen hallitus aloitti työskentelyn. (Ed. Lahti-Nuuttila: 100 miljoonan leikkaus tehtiin joka tapauksessa!) — Nyt on leikattu, mutta minä arvelen, ettei tämä ihan näin iso summa ole kokonaisuudessaan. Mutta budjetin yksikköhintoja on laskettu kyllä. Se pitää paikkansa.

Ed. Lahti-Nuuttila puhui muutaman kerran myös näistä rakentamiskustannusten taideostoprosenteista. Sehän on suositus, joka on olemassa, (Ed. Lahti-Nuuttila: Ed. Gustafsson!) ja ymmärtääkseni valtion puolella sitä aina silloin tällöin noudatetaankin. En tiedä, miten hyvin kuntien puolella sitä on noudatettu, mutta esimerkiksi Oopperatalo ja Mäntyniemi tulevat varmasti saamaan enemmänkin kuin prosentin rakentamiskustannuksista taideostoja varten.

Ed. Halosen puheenvuorossa oli suora kysymys koskien audiovisuaalisen aineiston rekisteröintiasiaa. Tämä rekisteröintijärjestelmä on opetusministeriössä kertaalleen harkittu siinä

yhteydessä viime vuosikymmenen loppupuolella, kun videotarkastuslakia valmisteltiin. Tällä hetkellä opetusministeriössä tiedetään tämän rekisteröintijärjestelmän kansainvälinen kehitys, ja kun ennakkotarkastusjärjestelmän perusteellisia tarkistuksia pohditaan, varmasti esillä on myös rekisteröintiin perustuva järjestelmä. Mitä rekisteröintiin tekijänoikeusperusteella ja kaupan kannalta tulee, niin asia saattaa olla kuitenkin pääasiassa tuotannon ja levityksen omakin asia ja voisi edetä sitäkin kautta.

Ed. Alaranta sanoi hiukan ironisestikin ehkä Oopperasta todeten, että Ooppera saa aina kaiken. Voin todeta tässä kyllä, että Ooppera ei ihan kaikkea saa. En aivan tarkalleen muista, mutta kuitenkin toistasataa virkaa Ooppera on joutunut reilun vuoden aikana karsimaan jo aikaisemmin päätetyistä suunnitelmista, ja Ooppera kyllä osallistuu omalta osaltaan säästötalkoisiin. Siitä olen aivan vakuuttunut. Mutta tosiasia on tietenkin se, että Suomen Kansallisooppera on varsin kallis taidemuoto siitä syystä, että siellä on oikeastaan neljä eri taiteen alaa edustettuna.

Arvoisa puhemies! Tämä tänä päivänä käyty lähetekeskustelu hallituksen kulttuuripoliittisesta selonteosta on ollut tavattoman monipuolinen ja mielenkiintoinen. Tästä keskustelusta on vaikea tehdä johtopäätöksiä, eikä niistä onneksi tarvitsekaan tehdä. Niiden tekeminen kuuluu ensi sijassa varmasti sivistysvaliokunnalle ja sen jäsenille, jotka täällä ovat varsin aktiivisesti olleet seuraamassa lähetekeskustelua.

Haluan kuitenkin korostaa lopuksi sitä, että tämä selonteko on ensi sijassa julkisen sektorin näkökulma, siis valtion näkökulma, kulttuuriin, niin kuin pitääkin olla, mikä on hallinnon ja valtion osuus. Mielestäni ennen kaikkea julkisen tahon tehtävänä on edellytysten luominen, ja näitä perusedellytyksiä selonteossa on joka tapauksessa pyritty hahmottelemaan. Valtio ei enää 90-luvulla voi edustaa holhoamisnäkökulmaa. Se ei voi holhota, se ei voi kovin tarkkaan määrätä. Tämä saattaa monelle olla outoa ja uutta ja vaikeaa ymmärtää.

Valtion ja kuntien tehtävänä on siis antaa — täällä on puhuttu monista eri ryhmistä — yhtä hyvin lastenkulttuurille, nuorisolle, yhtä hyvin eläkeläisille, työelämässä mukana oleville, työtömille, pakolaisille, saamelaisille, suomalaisille, suomenruotsalaisille, romaneille mahdollisuudet kulttuuri toimintaan, mahdollisuudet itsensä kehittämiseen, mahdollisuudet osallistua ja nauttia kulttuuripalveluista ja olla niistä nauttimatta.

Mielestäni meidän tehtävänämmä siis ei ole sanoa, minkälaista lastenkulttuuria pitää toteuttaa, minkälaista kulttuuria lasten tai eläkeläisten pitää harrastaa. On tärkeää, että kaikilla ryhmillä tässä maassa tulevaisuudessakin on monipuoliset mahdollisuudet itsensä kehittämiseen.

Huomionarvoista on ollut käydyssä keskustelussa se, että näissä puheenvuoroissa, joissa on aika tavallakin kritikoitu ja varmasti aiheellisesti ja oikeutetusti hallituksen selontekoa, on kaivattu luovuutta. On kuitenkin tullut hyvin vähän uusia ideoita ja uusia ajatuksia esille. Näitä ei vielä tänä iltana kovin paljon ole esitetty. Yksinäinen tuli juuri viimeisessä puheenvuorossa ed. Alarannan ehdotuksena. Toivon kovasti, että valiokunnissa sitten selviää konkreettisesti, mitä eduskunta haluaa julkisen sektorin tulevaisuudessa kulttuuripolitiikassaan toteuttavan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon:

1) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 4 (HE 213/1992 vp)

2) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5 (HE 214/1992 vp)

3) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 6 (HE 301/1992 vp)

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna perjantaina kello 13. Kyselytunti on tänään torstaina kello 17.

Täysistunto lopetetaan torstaina 22 päivänä huhtikuuta kello 0.27.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen